کوورەی شۆڕش کێی سوتاند؟

جمعە کانی لەلەیی

کوورەی شۆڕش کێی سوتاند؟

جمعە کانی لەلەیی

ناوی کتێب: کوورەی شۆڕش کێی سوتاند؟

نووسەر: جمعە کانی لەلەیی

ناوەرۆك: لێکۆڵینەوە-ژیاننامە

نۆرەی چاپ: چاپی یەکەم

هەڵەبڕ: مامۆستا مستەفا چاوشین

دیزاین: محەمەد جەبار

شوێنی چاپ: تاران

تیراژ: ١٠٠٠ دانە

ساڵی چاپ: ٢٠٢١

ژمـارەی سـپاردن: لەبەڕێوەبەرایەتـی گشـتی کتێبخانـە گشـتییەکان/ هەرێمـی کورسـتان ژمـارەی سـپاردنی (٢٨١) سـاڵی ٢٠٢١ پێـدراوە.

ئەم کتێبە لەسەر ئەرکی هاوڕێی ئەزیزم کاک عەبدوڵا قەمبەری چاپکراوە.

پێرست

کورتەیەك لەسەر نووسەر ٥
پەیڤێکی کورت لەجیاتی پێشەکی ٦
کورد و چەمکی شۆڕش ٨
شۆڕشی ئەیلوول ١٦
شۆڕشی نوێ ٢٣
شۆڕش لەدوای پرۆسەی ئەنفال.. ٣٩
لە شۆڕشەوە بەرەو حکومڕانی ٤٢
گوڵێك دەپشکوێت... ٦٨
گوندێك لەناو تەپۆلکەدا ٩٣
بنەماڵەیەك لەلاپەڕەکانی مێژوودا ١٠٠
منداڵێك لەوپەڕی پاکیدا ١٠٤
لەنێوان تفەنگ و یار ١١٤
ژیانی پارتیزانی ١٢١
لەپارتیزانیەوە بۆ هێرش بردن.. ١٢٨

لەچڵکنە چی ڕوویدا؟.. ١٤٣

داستانی تۆڵە چۆن تۆمار کرا؟.. ١٥١

سەفەری کەرکووک ١٧٥

چۆن کەلی سوور بەخوێن سوور کرا؟.. ١٧٩

دۆزەخێك لەپردی ساماڵ ١٩٧

پاڵەوانێك لەپێناسەی هاوڕێکانیدا ٢٠٤

بڵێسەی جەنگی ناوخۆ.. ٢٣٥

بالیسان چەقی ململانێ ٢٤٢

وەرینی گەڵایەك لەدرەختی شۆڕش ٢٧١

دوو ڕاچەنین ٢٨١

سوپاس و پێزانین ٢٨٨

بەڵگەنامە و وێنەکان.. ٢٨٩

کورتەیەك لەسەر نووسەر

-لەساڵی ١٩٧٣ لەگوندی (کانی لەلە)ی سەر بە ناحیەی تەق تەق لەدایکبووە.

-دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی کۆیە - بەشی کارگێڕی یاسایە.

-چوار کتێبی بەچاپ گەیاندووە :

* کەرکووك لەبەردەم شاڵاوی بەعەرەب کردن دا، لێکۆڵینەوەی سیاسی، لە ساڵی ٢٠٠١

* مەملەکەتی دڕکاوی، ڕۆمان , لەساڵی ٢٠١٥

*ڕەش و سپی، ڕۆمان ، لەساڵی ٢٠١٩

*کوورەی شۆڕش کێی سوتاند؟ لێکۆڵینەوە-ژیاننامە، لەساڵی ٢٠٢١

-پێنجەم کتێبی ئامادەیە بۆ چاپ بەناوی دزەکانی شار، ڕۆمان.

-تا ئێستا زیاتر لە ٦٣٠ وتاری لە ڕۆژنامەو گۆڤارەکان بڵاوکردۆتەوە.

پەیڤێکی کورت لەجیاتی پێشەکی

بەرلەوەی هیچ قسەیەك لەسەر ژیان و ڕابردووی شەهید ئەحمەد قەمبەری بکەین، پێویست دەکات لە ڕووی مێژووییەوە تیشك بخەینە سەر شۆڕشەکانی ئەم دواییەی کوردستان، ئامانج و مهامە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگیەکانی بخەینە بەر شەن و کەو کردن و بگەڕێینەوە بۆ هەلومەرجی ئەو ڕۆژگارەی تیایدا شۆڕش کلّپەو تین و تاوی سەند و درێژەی کێشا، هەروەها ئاکام و دەرەنجامە ئایدیۆلۆژی و سیاسی و ئابوریەکانی هەڵبسەنگێنین و ئەو شوێنەوارو دەرکەوتانە باس بکەین کە لە دوای ڕاپەڕین ڕەنگی دایەوە لە ژیانی ئیداری و شێوازی حکومڕانێتی و تەنانەت ڕەوشت و ئاکاری تاك بەتاکی کۆمەڵگەی کوردستان.

لە بنچینەدا دەکرا کورد لەگەڵ حکومەتەکەی عەبدولکەریم قاسم ڕێکبکەوتایەو پەنای بۆ هەڵگیرساندنی شۆڕش نەبردایە، سەرکردایەتی ئەوسای کورد بە هیچ شێوەیەك لێکدانەوەو هەڵسەنگاندنیان بۆ ئەنجامەکانی هەڵگیرساندنی شۆڕش نەکرد و زیان و قازانجەکانیان بە یەکتر بەراوورد نەکرد تا بۆیان

دەربکەوتایـە قازانجـی کـورد لـە ڕێککەوتنـە یـان هەڵگیرسـاندنی شـۆڕش ؟ ئایـا دەسـکەوت و مافـە نیشـتیمانی و نەتەوەییەکانمـان لەپێکهاتـن بەدەسـت دەهـات یـان لـە شـۆڕش هەڵگیرسـاندن ؟

بـڕوای تـەواوم بـەوە هەیـە گـەر سـەرکردەکانی کـورد لەسـاڵی ١٩٦١ بـە ئۆتۆنۆمیەکـی سـادە ڕازی بونایـە هەرگیـز گەلەکەمـان توشـی جینۆسـاید کـردن نەدەبـوو.

لـەم کتێبـەدا وێـڕای ژیـان و بەسـەرهاتی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری، کەمێـك لەسـەر شۆڕشـەکانی کوردسـتان و هـۆکارو ئـاکام و ئامانـج و ئەنجامەکانـی و شـێوازو ڕێبـازی حکومڕانیـمان دەدوێین.

جمعه کانی لەلەیی

کورد و چەمکی شۆڕش

وا پێناسـەی شـۆڕش کـراوە کـە بریتیـە لـە سـەرهەڵدان و فشـارێکی فـراوان و ئامانجـداری بەشـێك لـە کۆمەڵگە، مەبەسـت لێی گۆڕینی بارودۆخێکـە بـۆ باروودۆخێکـی نـوێ و باشـتر، پێناسـەی شـۆڕش بـە شـێوە زانسـتی و هەمەلایەنەکـەی تەنهـا لـە کاری چـەك و بزووتنـەوەی چەکـداری و یـەك شـێوازو ڕێـگا کـورت نەکراوەتـەوە بەڵکـو ماناکـەی فراوانـترە و چەندیـن بـواری تـر لەخـۆ دەگرێـت وەك شۆڕشـی فەرهەنگـی و ڕۆشـنبیری، شۆڕشـی پیشەسـازی، شۆرشـی ئەلکترۆنـی، شۆڕشـی ژینگەیـی، شۆڕشـی زانسـتی، شۆڕشـی تەندروسـتی و شۆڕشـی تەکنەلـۆژی و .... هتـد.

لای کـورد چەمکـی شـۆڕش بریتـی بـوە لـە کـردەو جوڵانەوەیەکـی چەکدارانـەی گەلێکـی ژێردەسـتەو ستەملێکراو تـا ئـەو دەوڵەتانـەی داگیـرو دابەشـیان کـردوەو ڕۆڵەکانـی دەچەوسـێننەوەو زەوی و ئاسـمان و داهاتەکانـی بـۆ بەرژەوەنـدی خۆیـان بـەکار دەهێنـن، ملکـەچ و ناچـار بکـەن بـە گێڕانـەوەی هەمـوو ئـەو مافانـەی بەدرێژایـی ژیانـی ڕابـردوو زەوتیـان کـردوە.

سەرکردەکانی کورد پێیان وا بوە بارودۆخی سیاسی کوردستان لەدوای هاتنی بەعسیەکان بۆ سەر دەسەڵات ئەوەی گەرەك بوە کە ڕۆڵەکانی کورد شۆڕشی چەکداری هەڵگیرسێنن، هەر بۆیە یەك ماناو پێناسەیان داوە بە شۆڕش کە بریتی بێت لە دەستەو تاقمێکی چەکدار بە چەشنێك هەموو جمووجۆڵ و ئاراستەکانی لەپێناوی بەدەستهێنانەوەی گشت مافە خوراوەکان بێت. لەڕاستیش دا ناکرێت یەك حزب بەپێناسەو خاوەنی شۆڕش بزانین، دەشێت شۆڕشی کوردستان بریتی بوبێت لە چەکدارو هەژموونی سیاسی و سەربازی چەندین حزب و ڕێکخراو کە هەوڵ و تەقەلّلایان دابێت بۆ بەدەست هێنانی یەك ئامانج و ستراتیژی دەستنیشانکراو.

بەپێی ئەو ناساندن و پێناسەیەی بۆ شۆڕش و سەرهەڵدانی چەکداری کراوە لە باشووری کوردستان و بۆ سەردەمی تازە تەنها سێ جوڵانەوە دەچنە خانەی هەڵگیرساندنی شۆڕشەوە ، ئەوانیش بریتین لە شۆڕشەکەی شێخ مەحموودی حەفید، شۆڕشی ئەیلوول، شۆڕشی نوێ. گەرچی شۆڕشەکەی شێخ مەحموود قسەی زۆرو لێکدانەوەو باس و ڕاڤە کردن هەڵدەگرێت بەڵام ئێمە لەم باسەدا خۆمانی لێ دەبوێرین و تەنها کورتەیەك لەسەر شۆڕشی ئەیلوول و نوێ باس دەکەین کە لەیەك کاتدا پیاوی پاك و دڵسۆزو تێکۆشەریان تیابوو

هەروەهــا کەســانی بوودەڵــەو نابــووت و بەرژەوەندخــوازو دزو ناپاکیشــی تیــا بــوو، لــەم دوو شۆڕشــە هەندێــك کــەس و خێــزان و بنەماڵــە فــرە قازانجیــان کــرد ؛ هەندێــك کــەس و خێــزان و بنەماڵــەش بــۆ هەتــا هەتایــە ئاگــری کوانــووی ژیانیــان کوژایــەوەو تیــای چــوون.

دەمەوێــت بڵێــم پێویســتە بەچــاوی ڕەخنــەو دەستنیشــان کردنــی کەمووکورتــی و ناتەواویەکانــەوە مێــژووی دوورو نزیکــمان بخوێنینــەوەو قســە لەســەر شۆڕشــەکان و ئــاکارو ئامانــج و ســتراتیژیەتیان بکەیــن نــەك شــاردنەوەو داپۆشــینی عەیــب و عــارو کەمووکــوڕی و ناشــیرینیەکانیان و پیاهەڵدانێــك کــە لەشــوێنی خۆیــدا نەبێــت، هەندێــك کــەس پێــی وایــە نوســینەوەی کەمووکورتــی و عەیــب و عــارو خراپیەکانــی هــەردوو شــۆڕش دەچێتــە خانــەی خزمــەت کــردن بــە دووژمــن و لەکەدارکردنــی ناوبانگــی شــۆڕش و شــکاندنی شــکۆو گەورەیــی کــوردو ناشــیرین کردنــی مەســەلەی کــورد؛ بۆیــە پێویســت نــاکات بەهیــچ شــێوەیەك هەڵســەنگاندنیان بــۆ بکەیــن، پێچەوانــەی ئــەم بۆچوونــەش ئەوەیــە وا باشــترە مێــژوو بــە مــەدح و پیاهەڵــدان نەنوسرێتــەوەو عەیــب و کەمووکوڕیــەکان پەردەپــۆش نەکرێــن و ناشــیرینی و پیســی و خەوشــەکانی پەنــا نەدرێــن ؛ بەلایەنــی کــەم بــۆ ئــەوەی نــەوەی تــازە چــاو لەخراپەکاریەکانــی نــەوەی کــۆن نەکــەن و هەمــان هەڵــە دووبــارە

نەکەنـەوەو نەبـن بەخاوەنـی هەمـان خەسـڵەت و خـوو کـە زیانـی گـەورەی بـە کـوردو ناوبانگـی شـۆڕش و گیانـی شۆڕشـگێڕێتی گەیانـدوە.

هـەردوو شـۆڕش بـەدەر نیـن لەخـەوش و خراپـەو کاری ناپەسـندو ڕفتـارو ئـاکاری دوور لـە گیانـی شۆڕشـگێڕێتی و مەرامـی تایبەتـی و شەخسـی، بەڵکـو پـڕ بـوە لـە کارگەلێـك کـە تـا ئێسـتاش ماکـە خراپەکانـی بەسـەر ژیانمانـەوە ماونەتـەوە نەسـڕدراونەتەوەو نـەوە دوای نـەوە دەگوازرێتـەوە بۆمـان، تەنانـەت دوای ڕاپەڕینیـش کاری کردۆتـە سـەر شـێوازو ڕێبـازی حکومڕانێتیـمان، بۆیـە پێویسـت دەکات بـە جورئەتـەوە هەڵسـەنگاندنیان بـۆ بکەیـن و بیانخەینـە ڕوو، هیـچ نـا بـۆ ئـەوەی خـراپ و بـاش، پـاك و پیـس، جـوان و ناشـیرین لـە یەکـتر جیـا بکرێنـەوەو ئێسـتامان بـەو هۆش و هەسـتە ناڕاسـتە نەبەیـن بەڕێـوەو نەوەکانـی داهاتـوی پـێ فریـو نەدەیـن و ئـەوان هەمـان هەڵـە دووبـارە نەکەنـەوە.

لـە دەیـان بۆنـەی جیاجیـادا بەشـێك لـە سـەرکردەکانی شـۆڕش بەنوسـین و وتـاری نـاو ڕۆژنامـەو گۆڤـارو نوسـینەوەی یاداشـت و یادەوەریەکانیـان، چ لـە چاوپێکەوتنـی تەلەفزیۆنـی و کـۆڕو سـمینارو کۆبوونەوەکانیـان هەڵوێسـتی خۆیـان و سـاڵانی پێشـمەرگایەتیان بـە خەڵـك فرۆشـتۆتەوەو دەڵێـن ئـەم ئـازادی و دیموکراسـی و ئـەم سـەدان دەسـکەوتەی هەیـە بـەری ڕەنـج و

تێکۆشـان و پێشـمەرگایەتی ئێمـە بـووە ، گـەر ئێمـە نەبوینایـە ئـەم دەسـکەوتانەش نەدەهاتنـە دی. بـەم گوتـارە منـەت ئاسـاو بـەم فرۆشـتنەوەی هەڵوێسـتانەیان زۆرینـەی خەڵکیـان ڕازی کـردوە بـە ژیانێکـی مەمـرەو مـەژی و خۆشـیان لـە هیچیـان کـەم نەبـوەو ویسـتویانە ڕازی بـوون و شـکور بـوون بـەو بەشـەی بۆیـان دیـاری کـراوە بکـەن بـە بیرکردنـەوەی تێکـڕای کۆمەڵگـە ، و تاکەکانـی کۆمەڵگـە تـا مـاون شـەرعیەت بـدەن بـە بیرکردنـەوەو شـێوازی بەڕێوەبـدن و ژیانـی شـاهانەی ئـەوان ، لەکاتێکـدا بەشـێك لـەوان بـوون شـەڕی براکوژیـان بـە خەڵـك کـرد، هەندێکیـان بـوون خەڵکیـان فێـرە دزی و شـڕەخۆری و لادانـی کۆمەڵایەتـی کـرد، بەشـێك لـەوان بـوون ناپاکـی و خیانـەت و ڕاوەرووت و شـەڕو ماڵویرانیـان داهێنـا.

ئەگـەر بەگژاچوونـەوەی حکومەتـی عێـراق و ڕاپەڕیـن و شـەڕی چەکـداری بەدەسـکەوتی گـەورەی خۆیان بزانن ئـەوا دەبێت ئەوان و خەڵکیـش لـەو ڕاسـتیە تێبگـەن کە لـە ئەجامـی کاری چەکدارانەی ئـەوان هـەزاران خێـزان لـە پرۆسـەکانی ئەنفـال و کیمیـا بـاران و هێرشـی جیاجیای سـەربازی و ڕەشـبگیری ناوشـارەکان و ڕووخاندنی ٤٥٠٠ گونـدی کوردسـتان و سـوتاندنی هـەزاران دۆنـم ڕەزو بـاغ و زەوی و زاری کشـتوکاڵی و شـەڕی چەنـد بـارەی براکـوژی توشـی گەورەتریـن ئافـات و زیانـی گیانـی و مـاددی بـوون.

ئەگــەر بەراوردێکــی واقعیانــەی شۆڕشــی ئەیلــوول و نــوێ بــە شۆڕشــەکانی کوبــاو نیکارۆگــواو چیــن و ئەنگــۆلاو ســلڤادۆرو مۆزەنبیــق و شۆڕشــەکانی تــری جیهــان بکەیــن ئــەوا بۆمــان ڕوون دەبێتــەوە کــە شۆڕشــەکانی کوردســتان بەشــێکی زۆر کــەم لــە ئامانجــە نەتەوەیــی و نیشــتیمانی و سیاســی و ڕۆشــنبیری و کەلتوریەکانــی هێناوەتــە دی، دەکــرا دەســکەوتەکان زۆرتــر بــن بــۆ نموونــە دروســتکردنی زمانێکــی یەکگرتــووی نوســین و خوێنــدن لــە سەرتاســەری هەرێمــی کوردســتان ، دروســت کردنــی ســوپایەکی یەکگرتــووی تۆکمــەی نیشــتیمانی بەجۆرێــك حکومــەت خاوەنــی بوایــە نــەك ســەرکردەو حزبــەکان ، دراوی محەلــی ڕێگــە پێــدراو ، ئابووریەکــی نیمچــە ســەربەخۆی نیشــتیمانی پتــەو ، کوردســتانێکی بەهێــز .

گــەر ئــازاد کردنــی هەرێمــی کوردســتان بــە یــەك لــە دەســکەوتە نەتەوەیــی و نیشــتیمانیەکانی تەنهــا خۆیــان بزانــن ئــەوا توشــی هەڵــە دەبــن چونکــە جگــە لــەوەی کۆمەڵانــی خەڵــك و ڕێکخســتنەکان و هێــزە چەکــدارەکان شــان بەشــانی شــۆڕش بەشــداریان لــە ڕاپەڕیــن کــرد ، هەلومەرجــی سیاســی جیهــان و ناوچەکــەش زەمینــەی ڕاپەڕینــی خــۆش کــرد، بــە واتایەکــی تــر گــەر حکومەتــی عێــراق کوەیتــی داگیــر نەکردایــەو کەللــە ڕەقــی نەکردایــە لــە بەرانبــەر ئەمریــکاو کۆمەڵگــەی نێودەوڵەتــی پێمان

وانیە زەمینەی ڕاپەڕین ساز ببوایە تا ئەوان ئەمڕۆ شۆڕش کردن بە خەڵك بفرۆشنەوەو شۆڕشگێڕێتی خۆیان بکەن بە ئامرازی دادۆشینی ئابووری کوردستان بۆ خۆیان و بێبەش کردنی هاوڵاتیان لێی. ڕاستیەکی بەرجەستە کراویشە کە بەهۆی ناپەسەندی ئیداری سەرکردەو فەرماندەکانی شۆڕشەوە کۆمەڵگەی کورد زۆر بەهای گەورەو بەنرخی لەدەست دا کە بە دەیان ساڵی پەروەردەی ڕاست و دروست و تێکۆشان و هەوڵ و ماندووبونی زۆر قەرەبوو ناکرێنەوەو ناگەڕێنەوە شوێنی جارانیان بۆ نموونە خۆشویستنی نیشتیمان و گەل.

ئاخر چۆن دەکرێت تەواوی هێزی پێشمەرگەو سەرکردەو فەرماندەکان لە هەردوو شۆڕشدا بە فریشتەو فریادڕەس بزانین و واش بیانخەینە ڕوو کە چەك هەڵگرتن و شاخ پێوانی هەندێکیان لەپێناوی مەسەلەی کوردو ڕزگاری و سەربەستی گەلی کورد بوە ؟ لەپاڵ ئەوەی بەشێکیان لەو کەسانە بوون کە خۆشەویستی نیشتیمان و چەوسانەوەی گەلەکەیان تاکە هۆکارو پاڵنەر بوە تا بن بەپێشمەرگە بەڵام سەدانیشیان لەو کەسانە بوون کە بۆ مەرامی تایبەتی و لەپێناوی مەسەلەیەکی تایبەتی خۆیان چەکیان هەڵگرتبوو و بووبوون بەپێشمەرگە نەك تێکۆشان و بەرخۆدان، لەناو ئەم جۆرە خەڵکانەدا کە ئێستا لە ژیاندا ماون لە دوای ڕاپەڕینەوە بوون بە ئەندامی مەکتەبی

سیاسی و سەرکردایەتی حزبەکان و فەرماندەی بەرزو بەرپرس و گەورەی وڵات و چارەنوسی لایەکی ئەم مەملەکەتەیان پێ سپێردراوە، هەمانە بە کوێرە خوێندەواریەکەوە بوە بەوەزیرو پەرلەمانتارو بوە بە بەشێك لە سیستەمی حکومڕانی وڵات، هەمانە خانەنشین کراوە بە پلەی وەزیرو بەڕێوەبەری گشتی، هەشمانە لە بگرەو بەردەکانی شاخ تیا چوە.

شۆڕشی ئەیلوول

گەرچی شارەزایانی سیاسی دەڵێن هەڵگیرساندنی شۆڕشی ئەیلوول پەرچەکرداری فیودالزمی کوردی بوو دژ بەیاسای چاکسازی کشتووکاڵی کە عەبدولکەریم قاسم دوای ڕووخاندنی ڕژێمی پاشایەتی کردیە ئەرکی لەپێشینەی خۆی، لەگەڵ ئەوەشدا دەکرێت بڵێین شۆڕشی ئەیلوول لەڕووی بابەتی و مێژووییەوە کاریگەری خۆی هەبوە لەسەر بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری عێراق و ناوچەکەو کاری کردە سەر ژیانی کۆمەڵگەی کوردستان، تەنانەت ئاراستەی سیاسی و کۆمەڵایەتی گەلی کوردیشی دەستنیشان کرد بۆ ئەو قۆناغە.

شارەزایان دەڵێن بارزانی دوای گەڕانەوەی لە ڕووسیا ویستی دواین ساڵەکانی تەمەنی خۆی بەو مووچەیەی کە عەبدولکەریم قاسم بۆی دیاری کردبوو لە بەغدای پایتەخت بباتە سەر ، بەڵام لە کتوپڕێکدا بەغدای بەجێهێشت و گەڕایەوە ناوچەی بارزان و کەوتە دژایەتی کردنی عەبدولکەریم قاسم ، دواتر هەڵگەڕایەوە لەبەغداو دواتریش هەڵگیرساندنی شۆڕشی لێ کەوتەوە، دەتوانین تێکچوونی پەیوەندیەکانی بارزانی و قاسم

بـۆ دوو فاکتـەری سـەرەکی بگێڕینـەوە:

یەکـەم : ئـەو سـەردەمە ، جیهـان لەنـاو جەنگـی تـازە هەڵگیرسـاوی سـارد دا خـۆی بینیـەوە، قاسـم هـەر لەتەمەنـی گەنجێتـی خۆیـەوە لـە ژێـر کاریگـەری بیـری چـەپ و مارکسـیزم دا بـوە ، ئـەم سـەرەتاو پێشـینە سیاسـی و ئایدیۆلۆژیـەش بەرچـاو ڕوونـی دایـە ئەمریکیـەکان کـە دەوڵەتـی عێـراق بـە لایەنگـری یەکێتـی سۆڤیەت بزانـن لـە جەنگـی سارد دا ، بۆیـە ئەمریکیـەکان ختوکەی بارزانیـان دەدا تـا شۆڕشـی پـێ هەڵگیرسـێنن ، بـە لایەنـی کـەم بـۆ ئـەوەی قاسـم بـە شـەڕی کوردەوە سـەرقاڵ بکـەن و نەپڕژێتـە سـەر جێبەجـێ کردنـی ئەجێنـدای شـوورەوی.

دووەم : دەرەبـەگ و ئاغاکانـی کوردسـتان ، ئەوانـەی خاوەنـی زەوی فـراوان و موڵکـی چەندیـن گونـد بـوون بـە یاسـای چاکسـازی کشـتووکاڵی کـە یـەك لـە بڕگەکانـی یاسـاکە دابـەش کردنـی زەوی ئاغـاکان بـوو بەسـەر جوتیارانـدا نـاڕازی و سـەغڵەت بـوون، هـەر بۆیـە پەنایـان بـۆ بارزانـی بـرد تـا شۆڕشـی پـێ هەڵبگیرسـێنن و پەیوەندیەکانـی کـورد و بەغـدا تێکبـدەن و دەوڵەتـی عێـراق نەتوانێـت ئـەو یاسـایە لـە کوردسـتان جێبەجـێ بـکات.

دەتوانیـن بـە پرسـیارێکی سـادە لێکۆڵەرانـی سیاسـی بهێنینـە دەنـگ : ئەگـەر بارزانـی شۆڕشـی هەڵنەگیرسـاندایەو دوای نسـکۆی

شۆڕشـی ئەیلـوول درێـژە بـە خەباتـی چەکـداری نەدرایـە ئایـا کـورد جینۆسـاید دەکـرا ؟ ئایـا کـورد دەیتوانـی لەگـەڵ ڕژێمـە یـەك لـەدوای یەکەکانـی عێـراق هـەر لـە سـەدەمی عەبدولکەریـم قاسـمەوە تـا سـەردەمی سـەددام حوسـێن بەئاشـتی بـژی ؟ وڵامەکە بـۆ توێـژەران بەجێدەهێڵـم .

لـە شۆڕشـی ئەیلـوول دا زۆربـەی فەرماندەی بەتالیـۆن و هێزەکان و فەرمانـدە بـاڵاکان ژیـان و جلوبـەرگ و خـواردن و پێداویسـتیەکانیان جیـاواز بـوون لـە ژیـان و جلوبـەرگ و خواردنـی پێشـمەرگە، کـە دەچوونـە گوندێـك بـۆ دابـەش بـوون و نـان خـواردن دەبـوو بەرپرسـی ئـەو هێـزە لـە ماڵێکـی دەوڵەمەنـد نانیـان بـۆ ئامـادە بکرایـە، هەندێـك جـار خەوتـن و تـراش و خۆشـۆرینیشـیان دەکەوتـە ئـەو شـوێنە، لـە بۆسـەو هێـرش و پەلامـاری دووژمنـدا زۆربـەی فەرمانـدەکان لـە دواوەی بـەرەی جەنـگ و بۆسـە دانانـەوەو لـە دووری هێـرش و پەلامارەکانـی دووژمـن بوون و خۆیـان نەدەچوونە دەسـتەی هێـرش کردنـە سـەر مۆڵگاکانـی دەوڵـەت ، بەڵکـو تەنهـا پێشـمەرگەو سەردەسـتەکانیان دەنـارد، لـەداوەت و نـان خواردنـە تایبەتیەکانیشـدا چ لـە بارەگاکانیـان یـان لەنـاو مزگـەوت یـان لـە دیوەخانـەکان بوایـە پێشـمەرگەکان تەنهـا لـە خـوارەوەی ژوورەکان و بگـرە سـەر پێڵاوەکانیـان جێـی دانیشـتنیان بۆ دەکرایـەوە، زۆربەی جاریـش پاشـماوەی بەرپرسـەکان دەدرا بـە پێشـمەرگە یـان هـەر

خواردنیان بۆ نەدەمایەوە تەنها نان و ماست و چایەك یان نان و ماستاوێك نەبێت، کەم فەرماندەی هێزو بەتالیۆن لە شۆڕشی ئەیلوول شەهید یان بریندار بوون، زۆربەی ئەوانەی شەهید بوون یان بریندار بوون تەنها پێشمەرگەی ئاسایی و بێ پلەو پایە بوە، کوڕو برازاو خوارزاو خزمی بەرپرسە گەورەکان نەدەچوونە بەرەکانی جەنگ و بۆسە دانانەوە بەڵکو لەدەوری بەرپرس و فەرماندەکان کۆ دەبوونەوە، برسێتی و توێنێتی و سەرماو گەرمایان نەدەبینی، گەر هاوکاری و مووچەش هەبوایە ناویان لەپێشەوەی لیستەکان بوون.

ئەو سەردەمە بەتایبەتی لە دوای دەستپێکردنی گفتوگۆی شۆڕش و حکومەت و وەرگرتنی بڕێکی زۆری هاوکاری دارایی لە شای ئێران و ئەمریکیەکان ' سەرکردایەتی شۆڕش بڕیاریدا بۆ هەر پێشمەرگەیەك وەك یارمەتی مانگانە پێنج دیناریان پێ بدات، بۆ سەردەستە شەش دینارو بۆ فەرماندەی هێز نۆ دینارو بۆ فەرماندەی بەتالیۆن سێزدە دینارو بۆ فەرماندەی باڵا هەژدە دینارو بۆ ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی بیست و پێنج دینارو بۆ ئەندامی مەکتەبی سیاسی سی و دوو دینار بۆ هەر مانگێك تەرخان کرا بوو، لەو سەردەمەشدا فەرماندە دەستڕۆیشتوەکان ناوی کوڕو برازاو خوارزای خۆیان بەپێشمەرگە نوسیبوو و مانگانە مووچەکانیان

وەردەگـرت و بڕێکـی کەمیـان لـە مووچەکـە دەدایـە ئەوانـەی ناویـان نوسرابـوو بـۆ ئـەوەی پێشـمەرگە بـن کـە جۆرێـك بـوو لـە بندیـوار * ، هەندێـك جـار بڕێـك قەمسـەڵەو قاتـی کـوردی و پێـڵاو دابـەش دەکـرا کـە ئەمریکیـەکان یـان شـای ئێـران لـەو گەمـە سیاسـیەیاندا بـۆ شۆڕشـیان دەنـارد ، لـەو دابـەش کردنـەش فەرمانـدە دەستڕۆیشـتوەکان بەشـە قەمسـەڵەو جلوبەرگیـان بـۆ ئەوانـە وەردەگـرت کـە بەپێشـمەرگە ناونـوس کرابـوون، دواتـر لـە گونـدەکان دەیانفرۆشـتەوە.

لـەو سـەردەمەدا بەتایبەتـی پێـش سـاڵی ١٩٧٠، هێـزی پێشـمەرگە خاوەنـی هیـچ دسـپلینێکی سـەربازی نەبـوو و بەشـێوەی هەڕەمەکـی لـە یەکـەی جیاجیـا کـۆ کرابوونـەوە، هیـچ خولێکـی هۆشـیاری و ڕۆشـنبیریان نەدەبینـی جگـە لـە کۆبونـەوەی نـاو بەنـاوی فەرمانـدەکان نەبێـت ئەویـش تەنهـا قسـەی نیمچـە بـازاڕی بـوو، لەکاتێکـدا دەبـوو شـۆڕش خاوەنـی دامەزراوەیەکـی

* زاراوەی بندیـوار لـەدوای سـاڵی ١٩٩١ بـەدواوە کەوتـە نـاو ئەدەبیاتـی سیاسـیەوە لەکوردسـتان ، سـێ جـۆرە کـەس دەکەونـە نـاو چوارچێـوەی ئـەم پێناسـەیە، یەکـەم: ئەوانـەی فەرمانبـەرن لـە دامـوودەزگاو دامـەزراوە حکومیـەکان و هێزەکانـی پێشـمەرگەو ناوخـۆ و مووچـەی تەواوەتـی وەردەگـرن بـەڵام دەوام ناکـەن . دووەم: بەشـێك لـە بەرپـرس و فەرمانـدەکان لـە لیسـتی مووچـەدا نـاوی وەهمیـان تۆمـار کـردوەو بـەو نـاوە وەهمیـەوە مووچـەی زیـادە (جگـە لـە مووچـەی خۆیـان) وەردەگـرن. سـێیەم : ئەوانـەی فەرمانبـەرن لـە دامـوودەزگاو دامەزراوەکانـی حکومـەت و دەوام ناکـەن و بەشـێك لـە مووچەکایـان دەدەن بـە بەرپرسـەکانیان (بەپێـی ڕێکەوتنـی نێـوان بەرپـرس و فەرمانبەرەکـە ئـەو ڕێژەیـە دیـاری دەکرێـت کـە لـە مووچەکـە دەدرێـت بـە بەرپرسـەکە.

ڕۆشنبیری نیشتیمانی بوایە بۆ ئەوەی هێزی پێشمەرگە بە بیرو هۆشی نەتەوەیی و دسپلین و زانستی سەربازی پەروەردە بکردایە تا ببن بە هێزێکی تۆکمەو لەشکان نەهاتوو، ببن بە ئەندامی دڵسۆزو کاراو کاریگەری شۆڕش و کۆمەڵگەی کوردستان و کاریگەریان هەبوایە لەسەر گۆڕینی ئاستی تێگەیشتن و بیرو هۆشی تەواوی کۆمەڵگە.

دەیان بەڵگەو نموونەی زیندوو و قێزەون هەن کە فەرماندەو پێشمەرگەی ئەو سەردەمە ئەنجامی داون و بووبوونە مایەی ئازاردان و بیزارکردن و تەنانەت ڕاکردنی خەڵك بەرەو شارەکان و ئەو شوێنانەی دەستی پێشمەرگەی پێ نەدەگەیشت، کێ دەوڵەمەند بوایە بە زۆر پارەیان لێ دەسەند، گەر نەشیدایە کێشەیان بۆ دروست دەکرد، کێ خاوەنی مەڕو ماڵات بوایە دەبوو پارە بدات یان ساڵانە چەند سەر مەڕو بزنێك بە شۆڕش ببەخشێت بەمەیان دەگوت (مەڕانە)، کێ زەوی و دەغڵ و دانی زۆری بوایە گەنم و جۆیان لێ دەسەند یان لەبری ئەوە پارەیان لێ وەردەگرت، ئەوە جگە لەوەی زۆرێك لە فەرماندەو پێشمەرگەکان گێچەڵی سێکسیان بە کچان و ژنانی لادێکان دەکردو لە ژێر زەبروزەنگ و هەڕەشە ناچاریان دەکرد بچنە ژێر باری داواکانیان.

سەدان کەسیان بەتاوانی جیاجیا دەستگیرکردو لە گرتووخانەکانی ڕایات و مەمی خەلان ئەشکەنجەیان داو تاوانی جاسووسی و شیوعێتی و جەلالی و مارکسی و خوانەناسیان دەخستە پاڵیان و چەندینیان لە ژێر ئەشکەنجەدا مردن و دەیانی تریشیان گوللە باران کرد. سەدان کەسیان ناچار کرد پەنا بۆ سێبەری دەوڵەت ببەن و هەندێکیان بەناچاری دەبوون بە جاش و پیاوی ئەمن و ئیستخبارات ' لە ئەنجامی بێزارکردن و لەناچاریدا بەدڵسۆزی کاریان بۆ داموودەزگا ئەمنییەکان دەکردو دژی نیشتیمان و گەلەکەی خۆیان دەوەستانەوە.

لەدوای ساڵی ١٩٧٠ گەرچی سەدان مامۆستای زانکۆو پەیمانگاکان و دەیان پزیشك و جێگر پزیشك و کارمەندی تەندروستی و دەیان ئەندازیارو هەزاران خوێندکاری ناوەندە باڵاکانی خوێندن و سەدان ئەفسەرو جێگر ئەفسەر پەیوەندیان کرد بە هێزی پێشمەرگەوە بەڵام چونکە سەرکردایەتی شۆڕش خاوەنی هۆشیاریەکی قووڵی سیاسی نەبوو نەیانتوانی کەڵك لە تواناو هزرو شارەزایی و ڕادەی ڕۆشنبیری و هێزی مرۆیی ئەو خەڵکە وەرگرن و ئاراستەیان بکەن تا ببن بە هێزێکی نوێ و کاریگەر، هەتا شۆڕشیش هەرەسی هێنا نەتوانرا سوود لەو هەموو توانا جۆربەجۆرانە وەرگیرێت کە بۆ پاڵپشتی شۆڕش و مەسەلەی کورد ڕوویان لە شاخ کردبوو، دواجار پەرتەوازەیی و هەڵوەشانەوەی ئەو هێزە گەورەیەی لێ کەوتەوە .

شۆڕشی نوێ

لەشۆڕشـی نوێشـدا * تـا سـەرەتای سـاڵی هەشـتاکان سـەرکردایەتی و فەرمانــدە بــاڵاکان و فەرمانــدەی هەرێــم و کەرتــەکان وەك پێشـمەرگە دەژیـان تەنانـەت لەخـواردن و جلوبـەرگ و لەپەلامـارو لەشکرکێشــی و لــە شــەهید دان و برینــدار بوونیــش لەگــەڵ پێشــمەرگەی ســادەدا وەك یــەك بــوون و جیاوازیەکــی ئەوتــۆ نەدەبیــنرا چونکــە شــێوەی پــەروەردە کردنــی ئەنــدام و ئاراســتە کردنـی هێـزی پێشـمەرگە لەسـەر بنەمـای شۆڕشـگێڕێتی ڕاستەقینە بونیـات نرابـوو، بـەڵام دوای ساڵی ١٩٨٠ شـەڕی ئێران-عێـراق بـوە هۆکارێـك تـا سـەدان و بگـرە هـەزاران ڕاکـردووی سـەربازی بـبن بـە پێشـمەرگەو سـەدان گەنجـی تـر بـە هـۆکاری جیاجیا ڕوو لەشـاخ بکـەن و شـاخ و پێشـمەرگایەتی وەك پەناگەیـەك بـۆ خۆشـاردنەوە و هێنانــەدی ئامانجــی تایبەتــی خۆیــان بەکاربهێنــن ' پرۆســەی چاودێــری کردنــی هەمــوو هێــزی پێشــمەرگەو سزادانیشــیان لەســەر ڕفتــاری نابەجــێ و هەڵســوکەوتی دوور لەپێشــمەرگانە و کەمووکوڕیەکانیــان بــوە کارێکــی گــران، تەنانــەت ئــەم زۆری و

* مەبەسـت لـە شۆڕشـی نـوێ، هێـزی پێشـمەرگەی تـەواوی ئـەو حـزب و ڕێکخراوانەیـە کە لەدوای نسکۆ دامەزرابوون و بوونیان هەبوو

بۆریە لەلایەك و لاوازبوون و کەمبوونەوەی دەسەڵاتی حکومەتی بەعس لە ناوچەکان و فراوان بوونی ناوچەی ئازادکراو لەلایەکی تر، هەروەها ململانێی سەرکردەو فەرماندە باڵاکان لەسەر پێگەو دەسەڵات و مەسئولیەت و بۆیاغ کردنی ململانێکانیان بە ململانێی فیکری و ئایدیۆلۆژی کە دواجار پەرتەوازەیی و ناتەبایی لێ کەوتەوە بوە هۆی ئەوەی سەرکردەکانیش خۆیان لێ بگۆڕێت و بیرکردنەوەو ئایدیایان کاڵ بێتەوەو ڕادیکاڵیەتیان نەمینێت، هەر بۆیە شۆڕشیش بەشێك لە سەرەتاکان و خوو و ڕەوشت و دسپلین و پرانسیپەکانی خۆی لەدەست دا.

تا ژمارەی هێزەکانی پێشمەرگە زیادی دەکرد لادان و خراپ ڕفتارکردن و دوورکەوتنەوە لەپرانسیپە جوانەکانی شۆڕش و ئامانجە ڕەواکانیش زیادی دەکرد، بەتایبەتی دوای شکست هێنانی گفتووگۆی شۆڕش و حکومەت لە سەرەتای ١٩٨٥ کە ژمارەی هێزەکانی پێشمەرگە (هێزی گشت لایەنەکان) لە دە هەزار کەس تێپەڕی، ئەم لادان و خراپ ڕفتار کردنانەش تەنها پێشمەرگەی سادەو ساکاری نەگرتبوەوە بەڵکو زۆرێك لە بەرپرس و فەرماندەکانیشی گرتبوەوەو بوون بە بەشێك لەو خراپەکاریانە. لەسەرەتای هەڵگیرساندنی شۆڕشی نوێدا هێزی پێشمەرگە وا پەروەردە کرابوون کە لەدابەش بوون و چوونە ماڵان کەمترین ئەرك و خەرجی بخەنە سەر شانی خەڵك،

هەروەها پێیان دەگوترا هەموو ژن و کچێکی ئەم کوردستانە بە دایك و خوشکی خۆتان بزانن، خواردن و چێشتی تایبەتی بە هیچ خێزانێك دروست نەکەن و لە ماڵان نابێت لە یەك چای زیاتر بخۆنەوە، داوای شتی ناپێویست و زیادە لە خەڵك مەکەن، زۆربەی کات بە پێ جەولەی گوندو ناوچەکان بکەن، تێڕوانین و تەماشاتان بۆ خێزانەکان باوك و برایانە بێت، بەڵام لە دوای ساڵی ١٩٨٥ وە تا ساڵی ١٩٨٨ ئەم شێوازی مامەڵەیەیان لەگەڵ خەڵك گۆڕاو زۆربەی پێداویستیەکانیان بەزۆرداری دەخستە سەر شانی خەڵك، بۆ نموونە بردنی سەیارەو تراکتۆری هاوڵاتیان بۆ جەولەو کاری پێشمەرگانە، وەرگرتنی بەنزینی زۆرە ملێ لە خاوەن سەیارەکان، تەنانەت بە زۆر هەندێك خەڵکیان ناچار دەکرد تا ببێتە هاوکارو لایەنگریان، هەندیك جاریش قەمسەلەو جلی کوردی و پێڵاو و پێداویستیە شەخسیەکانیان بە خەڵك دەکرد.

وێڕای ئەوەی هێزی پێشمەرگە (کەم نەبێت) خاوەنی بارەگاو شوێنی حەوانەوەو نان خواردنی خۆیان نەبوون و لە ماڵان نانیان دەخواردو نوێنیان لەوان وەردەگرت و خۆیان پاك دەکردەوە کەچی سەرانەو پارەشیان لە خەڵك وەردەگرت بۆ نموونە بڕێك پارە کە لە ١٠ دیناری سویسری کەمتر نەبێت و لە ١٠٠ دینار زیاتر نەبێت لە هەموو خاوەن تراکتۆرو

سـەیارەو دەڕاسـەو مەکینـەی (ئـاش) و مەکینـەی ئـاو و خـاوەن مێگـەل و گاوگۆلکێـك وەردەگـرت و ناویـان نابـوو تراکتۆرانـە، سـەیارانە، مەکینانـە، مەڕانـە...... هتـد. زۆر جـار وا ڕێککەوتـوە مەفرەزەکانـی حزبـی سۆشیالسـت و یەکێتیـی و شـیوعی و پارتـی لـە یـەك هەفتـەدا ئـەم سـەرانەو پـارە وەرگرتنانەیـان خسـتۆتە سـەر شـانی دانیشـتوانی یـەك گونـد، واتـە خەڵکـی گوندەکـە لەیـەك هەفتـەدا چـوار جـار پـارەو سـەرانەیان دەدایـە حزبـەکان، ئەمـەش بارگرانیەکـی تـر بـوو کـە حزبـەکان بـێ ئـاگادار بـوون لەیەکـتر پارەیـان لـە خەڵـك دەسـەند .

حکومەتـی عێـراق لـە چوارچێـوەی داڕشـتنی پلانـی (پشـتێنەی ئەمنـی دەوڵـەت)، لـەدوای سـاڵی ١٩٧٧ دانیشـتوانی هەمـوو ئـەو گوندانـەی ڕاگواسـت کـە بـە قوڵایـی بیسـت کیلۆمەتـر کەوتبوونـە سـەر سـنورەکان، لـە بەرانبـەردا بـۆ هـەر خێزانێـك بڕێـك پـارەی تەرخـان کـرد وەك قەرەبـوو تـا بتوانـن لـە ئـۆردوگا زۆرەملێـکان بـۆ ژیانـی خۆیـان بـەکاری بهێنـن لەبـری ئـەو زەرەرو زیانـەی بەریـان کەوتبـوو لـە جێهێشـتنی خانـوو و زەوی کشـتووکاڵی و ڕەزو بـاخ و بیـرو کانـی و کارێزەکانیـان، سـەرکردایەتی شـۆڕش بـڕی ٥٪ ی ئـەو پارەیەیـان لـە خەڵـك سـەند کـە لـە ئەنجامـی چۆڵکردنـی گوندەکانیـان لـە حکومەتـی عێـراق وەرگرتبـوو[1] هەروەها شـاخەوان

١- پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٥٦

عباس لە گێڕانەوەی یادەوەریەکانی خۆیدا دەڵێت: پیاوێکی ڕژێممان دەستگیر کرد بەڵام دواتر ڕایکرد لە بری ئەوە (٥٠٠) دینارمان لە ئامۆزایەکی سەند وەك سزادان، لەو بڕە پارەیە هەر پێشمەرگەیەك بڕی ١٠ دیناری پێ درا[١] .

پێشمەرگەی دێرین مستەفا کەریم عومەر لە گێڕانەوەیەکی زارەکیدا گوتی : زۆر جار جاشمان بە مەبلەغێك پارە ئازاد دەکرد کە لە ٢٠٠٠ دینار کەمتر نەبێت و لە ٥٠٠٠ هەزار دینار زیاتر نەبێت، بۆ ڕەفیق حزبی و ئەفسەرانی ڕژێم کە بەڕەگەز عەەب بوون سزاکە زیاتر بوو و دەگەیشتە ١٥ تا ٢٠ هەزار دینار، هەروەها بۆ ئەفسەرو ڕەفیق حزبیە کوردەکان بڕی سزاکە کەمتر بوو دەگەیشتە ١٠ هەزار دینار ، بەشێك لەو پارەیەش بەسەر پێشمەرگەکاندا دابەش دەکرا[٢].

زۆر جار بۆ جەولەی پێشمەرگانەو چوونیان بۆ ئەنجامدانی چالاکیەك بەتایبەتی دوای ساڵی ١٩٨٥ تراکتۆرو سەیارەی هاوڵاتیانیان دەبرد، گەر خاوەنەکەی لە ترسی گیران و گیانی خۆی ئامادە نەبوایە ئەوا بە زەبری لێدان دەیانبرد یاخود سەیارەو تراکتۆرەکەیان لێ دەسەندو کارەکەی خۆیان

١- شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی بیرەوەریەکانی شارو شاخ ١٩٧٤-١٩٨٠ ، ل١٣

٢- گفتوگۆ لەگەڵ پێشمەرگەی دێرین مستەفا کەریم عومەر (هیوا) لە ڕێککەوتی ٢٢-٧-٢٠١٩

پـێ ڕاهـی دەکـرد، هەنـدێ جـار تراکتۆرەکـە یاخـود سـەیارەکە لـەو کردەیـەدا لەلایـەن حکومەتـی عێراقـەوە دەسـتی بەسـەرا دەگیـراو دواتـر خاوەنەکەشـی دەسـتگیر دەکـرا، هەندێـك جاریـش تراکتـۆرو سـەیارەکە دەکەوتـە بـەر هێرشـی هەوایـی کۆپتـەرو فڕۆکـەو دەسـوتێنرا. هەروەهـا بـە زۆرداری سـوتەمەنی بەنزینیـان لـە هاوڵاتیانـی خـاوەن ئۆتۆمبیـل دەسـەند بـۆ کارپێکردنـی ئـەو ئۆتۆمبیلانـەی لـە حکومـەت گرتبوویـان .

لـە ناوەڕاسـتی هەشـتاکان بـەدواوە هێـزی پێشـمەرگە دەسـتی نەدەپاراسـت لـە لێـدان و وێـران کردنـی دامـودەزگا دەوڵەتیـەکان ، هەندێـك جـار دەسـتی ئـەم هێرشـانە دەگەیشـتە دەزگا خزمەتگوزاریەکانـی میریـش ، هەندێـك جاریـش تـاڵان کـردن ، وەك ئـەوەی لەگرتنـی بێتواتـە ڕوویـدا, لـەم بارەیـەوە شـەهید ڕێبـاز دەڵـێ: لـە شـەڕی بێتواتـە گەلـێ کـردەوەی ناشۆڕشـگێڕانە کـرا کـە هەرگیـز نەدەبوایـە هێـزی پێشـمەرگە بیـکات. هەندێـك لـە پێشـمەرگەکان هەڵسـووکەوتی جاشـانەیان دەکـرد زۆر بـێ ئابڕوانە چاویـان لـە مافـوور، مـەڕو بـزن، مریشـك و هێلکـەی ئـەو جوتیارانـە بـوو. بـە بـڕوای مـن ڕاوەڕووت و بێگوێـدان لـە نـاو هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان دەسـتی پـێ کـرد، هەندێـك پێشـمەرگەو مەسـئولەکان ئـەو چـەك و تەقەمەنیەیـان شـاردەوە کـە بەخوێنـی چەندیـن پێشـمەرگە دەسـتکەوتبوو.

هەرچەنـدە سـەرکردایەتی شـۆڕش ماوەیـەك خـۆی تـوڕەو تونـد کـرد و پەیمانـی دا ئـەو پاتەخـۆرو بـێ ئابڕوانـە سـزا بـدات کەچـی پـاش ماوەیـەك وەکـو هەمیشـە دیـزە بەدەرخونـە کـرا. ئـەو کارە ناشـۆڕگێڕانەیە ئەوەنـدە کاری لەمێشـك و هەسـتم کـرد وەخـت بـوو یەکجـاری واز لەپێشـمەرگایەتی بهێنـم چونکـە بەچـاوی خـۆم دەمبینـی هەندێـك لـە لێپـرسراوان تەلەفزیـۆن، سـەماوەر، مافـوورو شـتی ناومالّیـان پەنـا دەدا[1].

لەکاتێکـدا دەزگا خزمەتگوزراریـەکان کاریـان ئـەوە بـوو خزمـەت بگەیەنـن بـە هاوڵاتیـان و دوور بـوون لـە کاری چـەك و چەکـداری، پاسـاویش بـۆ ئـەو کردەوانـە ئـەوە بـوو دەیانگـوت: دەمانەوێـت وەك چـۆن لـە ڕووی سیاسـی و سـەربازیەوە شکسـت بەدەوڵەتـی عێـراق بهێنیـن ئاوهـاش لـە ڕێگـەی لێـدان لـە ئامانجـە ئابـوری و پـڕۆژە خزمەتگوزاریـەکان ' ژێرخانـی ئابـوری عێـراق هەڵتەکێنیـن بـۆ ئـەوەی دەوڵـەت ناچـار بکەیـن مافەکانـی کـورد بسـەلمێنێت، ئەمـەش سیاسـەت و ڕێگایەکـی هەڵـە بوو بـۆ ناچارکردنی دەوڵەت تـا دان بنێـت بـە مافەکانـی کـورد دا، هەروەهـا نـاو و ناوبانگـی بزووتنـەوەی ڕزگاری خـوازی کوردسـتانیش لـە ناوخـۆو دەرەوە ناشـیرین کردبـوو، بـۆ نموونـە ئۆتۆمبیلـی فەرمانگەکانـی ئـاو و کارەبـاو دەزگا تەندروسـتیەکانیان دەڕفانـدو بـۆڕی ئـاوی نێـوان

١- ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، ل٢٤٨

شارەکانیان دەتەقاندەوەو هێڵی کارەبایان دەبڕی و محاویلەی کارەبایان دەدایە بەر ڕێژنەی گوللە. جارێکیان مەفرەزەیەکی پێشمەرگە کەرەستەو داو و دەرمانی مستەوسەفی گوندێکی نزیك هەولێریان تالان کردو هێنایانە گوندی قەمبەر، حکومەت لەو کردەوەیە خۆش نەبوو، بۆ رۆژی دواتر دوو کۆپتەری بەڕێ کرد بۆ دۆزینەوەی، دواجار کۆپتەرەکان لە گوندی قەمبەر نیشتنەوەو هەموو کەلوپەل و داو و دەرمانەکانیان بردەوە .

زۆرجار هەندێك لە فەرماندەو پێشمەرگەی لاسار دوور لە ڕەوشتی مرۆڤایەتی و بەبێ ئەوەی بیر لەوە بکەنەوە کە بەو ئاکارەیان ناوبانگی شۆڕش و کەسێتی خێزانەکان (ئەو خێزانانەی شەو و ڕۆژ خزمەتی هێزی پێشمەرگەیان دەکرد) لەکەدار دەکەن ' چاوی تەماعیان دەبڕیە جوت بوونی ناشەرعی و ژنانیان ناچار دەکرد بکەونە ژێر ویست و ئارەزوویانەوە، زۆربەی جارەکانیش بەبێ سزادان و دەرکردن تێدەپەڕی، دەیان نموونەی لەم جۆرە هەن تەنها یەکیان باس دەکەین : ساڵی ١٩٨٦ یەك لە فەرماندەی هێزەکانی پێشمەرگە لە یەکێك لە گوندەکانی کوردستان زۆر هاموشۆیماڵێك دەکات بۆ نان خواردن و پشوودان، لە ئەنجامی ئەو زۆر هامووشۆکردنە ' فەرماندەکە تەماع لە ژنی ماڵەکە دەکات و داوای لێ دەکات ڕێکبکەوێت لەگەڵیدا بەڵام ژنەکە ڕەتی دەکاتەوە، فەرماندەکە زۆر هەوڵی

پێـوە دەدات و سـۆزو خۆشەویسـتی بـۆ دەردەبڕێـت تـا قەناعەتـی پـێ بهێنێـت بـەڵام ژنەکـە هـەر ڕازی نابێـت ‘ دواجـار بـۆ ئـەوەی ژنەکـە ڕازی بێـت هەڕەشـەی کوشـتنی پیاوەکـەی لـێ دەکات ‘ هەمدیسـان ژنەکـە ڕازی نابێـت ‘ بۆیـە ژنەکـە بەناچـاری ئـەم چیرۆکـەی بـۆ پیاوەکـەی گێڕایـەوە بـۆ ئـەوەی ئـاگاداری گیانـی خـۆی بێـت، ئیـتر ئـەو خێزانـە بـۆ پاراسـتنی ژیـان و کەرامەتـی خۆیـان موڵـك وماڵیـان بەجێهێشـت و سـەڵتەخێزان هەڵاتـن بـۆ شـار، تەنانـەت لەوێـش فەرماندەکـە یەخـەی بەرنـەدان و نامـەی هەڕەشـەی بـۆ دەنـاردن، ئیـتر پیاوەکـە هیـچ چـارەی نەمـاو بـوە جـاش ‘ یـەك سـاڵ دوای ئـەوە پیاوەکـە (ئـەو پیـاوەی بـەدڵ و بەگیـان خزمەتـی هێـزی پێشـمەرگەی دەکـرد) لەکاتـی گەڕانـەوەی لـە ڕەبیـە کەوتـە نـاو بۆسـەی هێـزی پێشـمەرگەو بـە جاشـی کـوژرا، ناوبـراو شـەش منداڵـی بـە هەتیـوی بەجێهێشـت. کوڕێکـی ئـەو پیـاوە کـە ئێسـتا مامۆسـتایەو گەنجێکـی ڕۆشـنبیرە ئـەم چیرۆکـەی لـەزاری دایکیـەوە بیسـت، ئێسـتا ئـەو گەنجـە چیرۆکەکـەی کردۆتـە کتێبێـك بەناونیشـانی (شـۆڕش و جەسـتەی دایکـم) . تەنانـەت یەکێـك لـە کادرەکانـی ئـەو سـەردەمە بەنـاوی پشـکۆ نەجمەدیـن لـە یادەوەریەکانـی خۆیـدا دەڵێـت : فەرمانـدە هەبـوو خـۆی گوتویەتـی لەهـەر ناوچەیـەك ژنێکـم هەیـە.

زۆر جـار هەندێـك لـە فەرمانـدەو پێشـمەرگەکان هاوسـەرگیری زۆردارەکیـان ئەنجـام دەدا، لـە یەکێـك لـە گوندەکانـی کوردسـتان چونـە خوازبێنـی کچێکـی پانـزە سـاڵە بـۆ پێشـمەرگەیەك کـە تەمەنـی سـی و دوو سـاڵ بـوو، کچەکـەو بـاوك و دایکـی کچەکـە ڕازی نەبـوون، جیـاوازی تەمەنیـان تاکـە هـۆکار بـوو بـۆ ئـەم نـاڕازی بوونەیـان، بـەڵام هەڕەشـەو چاوسـوور کردنـەوە هەمویانـی ناچـار کـرد ئـەم هاوسـەرگیریە ئەنجـام بدرێـت.

لەگـەڵ ئەوەشـدا سـەدان فەرمانـدەو پێشـمەرگەو سـەرکردەش هەبـوون لـە ژیانـی پێشـمەرگایەتیاندا کەمتریـن لادانیـان نەبـوەو بگـرە بەگـژ حاڵەتـی وا دا چوونەتـەوەو خاوەنـی پەروەردەیەکـی دروسـت بـوون، بـۆ ئەمـەش چەنـد نموونەیـەك بەسـە، دلاوەر کویخـا شـەریف یەکێـك بوە لەپێشـمەرگەکانی سـنووری کەرکووك، لەڕوخسـاردا گەنجێکـی قـۆزو باڵابـەرز بـوەو چەندیـن جـار بەهـۆی جوانـی و شـان و شـەوکەتیەوە گێچەڵـی پـێ کـراوە بـەڵام چونکـە خاوەنـی ڕەوشـتێکی بـەرزو دسـپلینی پێشـمەرگانە بـوو خـۆی تەسـلیمی حـەزو ئارەزوەکانـی نەکـرد بەڵکـو تـا شـەهیدیش بـوو بـە بێگـەردی مایـەوە[1].

١- گفتوگـۆ لەگـەڵ پێشـمەرگەی دێریـن عاسـی کەرکووکـی، لـە ڕێککەوتـی ٢٥-٩-٢٠٢٠، نـاوی تـەواوی عاسـی حوسـێن مەحمـوودە، لەسـاڵی ١٩٦٨ لەشـاری کەرکـووك لەدایـك بـوە، لـە سـاڵی ١٩٨٢ بـوە بـە پێشـمەرگە لـە ڕیزەکانـی یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان، ئێسـتا خانەنشـینی دێرینـەو لەشـاری کەرکـووك نیشـتەجێیە.

شەهید ئەحمەد قەمبەری یەکێکە لەو فەرماندانەی لەو ڕووەوە زۆرترین قسەو باس هەڵدەگرێت، ئەحمەد قەمبەری فەرماندەی پڕ چالاکی ترین کەرتی پێشمەرگە بوە لەسەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو، سنورێکی پان و ناوچەیەکی فراوانی لەبەردەستدا بوە، ئەو لە ژیانی فەرماندێتی خۆیدا دەیتوانی دەسەڵات و پلەکەی بۆ ئامانجە شەخسی و تایبەتیەکانی خۆی و بەهێز کردنی پێگەی بنەماڵەو کەسوکارەکەی بەکار بهێنێت بەڵام چونکە خاوەنی باشترین پەروەردەی خێزانی و سیاسی و پێشمەرگەیی بوو تا شەهیدیش بوو بە پاکی و بێگەردی مایەوە. جارێکیان لە ساڵی ١٩٨٢ شەهید ئەحمەد قەمبەری پێشمەرگەیەکی کەرتی دووی چەك دەکات لەسەر ئەوەی توشی لادان بوو بوو، دوای چەند مانگ لە سزادانی ' پێشمەرگەکە نامەیەك لەسەرکردایەتیەوە بۆ ئەحمەد قەمبەری دەهێنێت و داوای بوردن دەکات و بەڵێن دەدات کە کاری وا دووبارە نەکاتەوە ئنجا چەکەکەی پێ دەداتەوە، بە شاهێدی هاوڕێکانی زۆربەی کات گیرفانی بەتاڵ بوە. دەیان و سەدان نموونەی وەك شەهیدان دلاوەر کوێخا شەریف و ئەحمەد قەمبەری لەناو شۆڕشدا هەبوون تەنانەت هەندێك سەرکردەی ئەو سەردەمەش نە لە شاخ و نە لەدوای ڕاپەڕین و دامەزراندنی حکومەتی هەرێم و ئەو هەموو تەخشان و پەخشانە چاویان

نەبڕیە بەجێهێنانی ئارەزوە جنسی و ماددیەکانیان و بەپاکی و دڵسۆزی و بەهەمان تین و تاوی سەرەتای شۆڕش مانەوە.

هەندێك لە فەرماندەو بەرپرسانی شۆڕش کەسایەتی و ناوبانگ و شکۆی دەیان خێزان و هاوڵاتی گوندنشینیان شکاند بە جوێندان و تێهەڵدانیان تەنها لەبەر ئەوەی داواکاریەکی ئەوانیان جێبەجێ نەکردبوو یان ئامادەی هاوکاری کردنیان نەبوون، جارێکیان لە گوندێك خاوەن تراکتۆرێك ئامادە نابێت لەگەڵ مەفرەزەیەکی پێشمەرگەدا بڕوات، مەفرەزەکەش تەواوی پیاوانی گوندەکەیان لای مزگەوتی ئاوایی کۆکردەوەو بەدارو قۆناغە تفەنگ کەوتنە وێزەیان و دەست و سەرو دەمووچاوی هەموویان خڵتانی خوێن کرد و ژن و منداڵی گوندەکەیان کردە گریان، دواتر زۆرینەی خەڵکی ئەو گوندە لای سەرۆك جاشێك بوون بە جاش، لە فەرماندەکەیان پرسی : تەنها یەك کەس ئامادە نەبوو بە تراکتۆرەکەی بمانگوازێتەوە بۆچی بڕیارت دا لە تێکڕای خەڵکەکە بدرێت ؟ لە وەڵام دا گوتی بۆ ئەوەی چاوی خەڵك بشکێنین و نەوێرن لە ئاست داواکاری و فەرمانەکانمان سەرپێچی بکەن. جارێکی تر پیاوێك ئامادە نابێت بە ئۆتۆمبیلەکەی خۆی ' مەفرەزەیەك بباتە ناو شار کە بۆ کارێکی پێشمەرگانە دەچوون بەڵام بە زەبری لێدان بردیان، لە نزیك شار کەوتنە ناو بۆسەی پیاوانی ئەمن و ئیستخبارات

و بـوه شـەڕ، لـە ئەنجامـی شـەڕەکە خـاوەن ئۆتۆمبیلەکـە کـوژراو پێشـمەرگەگانیش خۆیـان دەربـاز کـرد، جارێکـی تـر مەفرەزەیەکـی پێشـــمەرگە دەچنــە نــاو شــارەوەو لــە دەرگای ماڵێــك دەدەن و گەنجێکـی ئـەو خێزانـە بانـگ دەکـەن و دەڵێـن ماڵـی فلانـە ڕەفیـق حزبیـمان پـێ نیشـان بـدە، گەنجەکـەش لەترسـی گیـران و گیانـی خـۆی ئامـادە نابێـت ماڵـی ڕەفیـق حزبیەکەیـان بـۆ دەستنیشـان بـکات، ئیـتر مەفرەزەکـە تێـرو پـڕ لـە گەنجەکـە دەدەن کـە بەهۆیـەوە دەسـتی شـکا .

بــە درێژایــی ســاڵانی هــەردوو شــۆڕش چەندیــن جــار شــەڕی براکــوژی ڕوویــداوە، لێــرە جێگــەی نیــە بــاس لــە خەتابــارو هـۆکارەکان و دەرەنجامـە سیاسـی و کۆمەڵایەتیـە خراپەکانـی بکەیـن تەنهــا ئــەوە نەبێــت کــە توانــاو ووزەو ئیمکانیــات و خوێنێکــی زۆریـان لـە بردنـەوەی شـەڕو سـەرکەوتنیان بەسـەر یەکـتردا خـەرج کـرد، شـەڕی ناوخـۆ و براکـوژی تیـن و تـاوی شۆڕشـەکانی کـەم کـردەوە تـا ئـەو ئاسـتەی ناچـار بـن بـۆ زاڵبـوون بەسـەر یەکـتردا پەنـا بـۆ دووژمنەکانـی کـورد ببـەن و داوای چـەك و فیشـەك و پـارەو خواردنیـان لـێ بکـەن و بانگهێشـتی دووژمـن بکـەن بـۆ یارمەتیدانیـان، یـەك لـە دەرەنجامـە هـەرە خراپەکانـی شـەڕی ناوخۆ ' کوشـتنی دیـل بـوە، زۆر جـار تۆڵـە کردنـەوەو ڕق و تووڕەیـی هێـزەکان گەیشـتۆتە ئاسـتێك دیلەکانـی بـەر دەسـتیان بکـوژن،

کوشتنی دیل و ژێر خاك خستنی تەرمەکانیان و سوکایەتی پێکردن و شێواندنی جەستەی هەندێك لە کوژراوەکان و هەتیو خستنی سەدان منداڵی بێخەتا و بێبەش کردنی سەدان ژن لە بوون و خۆشەویستی پیاوەکانیان لەکەو خاڵێکی ڕەشە لە مێژووی شۆڕشەکانی کورد دا، بەهۆی شەڕەکانی ناوخۆوە سەدان خێزان لە بەریەك هەڵوەشانەوەو سەدان پێشمەرگەی ئازاو دڵسۆز چەکیان داناو ئامادە نەبوون شەڕی یەکتر کوشتن بکەن. لە شەڕێکی ناوخۆدا لەیەك هەفتە دوو برا کوژران کە هەریەکەو لە حزبێکدا پێشمەرگە بوون. لەگوندی سماقەی سەر بەقەزای کۆیە بوە شەڕ لەنێوان حزبی سۆسیالست و یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان، پێشمەرگەیەکی یەکێتی چوە سەر تەرمی پێشمەرگەیەکی حزبی سۆسیالست کە لەو شەڕەدا کوژرابوو' کە بینی برایەکی خۆی بوو، لە بارەی ئەو ڕووداوەوە مەلا خدر جێگری فەرماندەی کەرتی دووی تیپی ٨٦ ی دەشتی هەولێر کە خۆی یەکێك بوە لەبەشداربوانی ئەو شەڕە گوتی : نێوان ئێمەو حزبی سۆسیالست بەجۆرێك تێکچووبوو کە کەس نەتوانێت بەرانبەر بەیەکتر نەرمی بنوێنێت، ڕۆژێکیان بەشێك لە پێشمەرگەکانی کەرتەکەی ئێمە کە شەهید ئەحمەد قەمبەری فەرماندەی (کەرت) مان لەگەڵ بوو بۆ کارێکی پێشمەرگانە بەڕێکەوتین بۆ ناوچەی خۆشناوەتی و بەگوندی

سـماقەدا ڕۆیشـتین، لەپشـتی گوندەکـەوە مەفرەزەیەکـی حزبـی سۆسیالسـتمان بـەدی کـرد کـە بەکـر حەمـە بەرپرسـیان بـوو، شـوێنەکەی ئێمـە بـەرز بـوو دەمانتوانـی لەماوەیەکـی کـەم دا زیانێکـی زۆریـان پـێ بگەیەنیـن بـەڵام چونکـە باوەڕمـان بەشـەڕی یەکـتر کوشـتن نەبـوو شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری گوتـی کـەس تەقە نـەکات تەنهـا خـۆم نەبێـت، شـەهید ئەحمـەد چەنـد فیشـەکێکی ئاسـمانی تەقانـد بـۆ ئـەوەی برادەرانـی سۆسیالسـت ئـاگادار ببنـەوە کـە هێـزی یەکێتـی لەوێیـەو دوور بکەونـەوە تـا شـەڕ ڕوو نـەدات، ئێمـە بـەرەو نـاو گونـد ڕۆیشـتین ' باوەڕمـان وا بـوو کـە برادەرانـی سۆسیالسـت لێـمان تێگەیشـتوون و پەنـا بـۆ شـەڕ نابـەن بـەڵام کاتێـك لەهەمـوو لایەکـەوە تەقەمـان لـێ کـرا ' ئێمـە پاشەکشـەمان کـرد تـا شـەڕ لـە نێوانمان ڕوو نـەدات بـەڵام برادەرانی سۆسیالسـت بـە تەقـە کردنـەوە کەوتنـە دوامـان بـۆ هەڵـەت و پەڵەتـی سـماقەو شـەڕ دامـەزرا، لـەو شـەڕەدا ئێمـە شـەهیدێکمان دا بەنـاوی شـەهید حەمەزیـاد تاڵەبانـی، دوای نیـو کاتژمێـر ئیـدی هێـواش هێـواش تەقـە کـز بـوو و ویسـتمان شـەهیدەکەمان ببەینـە شـوێنێك و بینێژیـن و دواتـر بـەرەو خۆشـناوەتی بەڕێبکەویـن بەڵام کاتێـك فەرمانـدەی مەفرەزەیەکـمان بەنـاوی عەلـی پونگینەیـی چـوە سـەر تەرمـی شـەهیدێکی سۆسیالسـت ' لەنـاکاو دەسـتی کـرد بەگریـان، گوتمـان چـی بـوە ؟ گوتـی ئـەم پێشـمەرگەیەی

سۆسیالست کە شەهید بوە برای منە، هەموومان زۆر دڵگران و غەمبار بووین، ئا لەوێدا بە کردەوە سەلمێنرا شەڕی ناوخۆ شەڕی براکانە لەگەڵ یەکتر[١].

بە هۆی شەڕی ناوخۆوە چەندین ڕۆڵەی ئەم وڵاتە لە بەین چوون و بەهۆیەوە پرسەو شینیان خستە ناو هەزاران خێزانەوەو بۆ هەتا هەتایە نائومێدیان کردن لە ژیان.

شەڕی ناوخۆ و هەوڵدان بۆ یەکتر شکاندن و سڕینەوەو قبووڵ نەکردنی یەکتر هۆکارێك بوو تا هاوڵاتیان خۆشەویستیان بۆ شۆڕش و سەرکردەکانی شۆڕش کەم ببێتەوەو دڵسۆزیان نەمینێت بۆ نیشتیمان و هەستی نیشتیمان پەروەریان لاواز بێت و هەستی نەتەوەیی زۆربەی تاکەکانی کۆمەڵگەی کوردستان کاڵ بێتەوەو نرخی نیشتیمان و نەتەوەیان لا کەم بێتەوە.

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەل مەلا خدر لەڕێککەوتی ٦-٢-٢٠٢١

ناوی تەواوی عەبدولکەریم مامەند ئیسماعیلە ، بە مەلا خدر ناسراوە ، لەساڵی ١٩٥٨ لە گوندی قەرەبەگی سەر بەپارێزگای کەرکووك لە دایك بوە، لەساڵی ١٩٧٦ پەیوەندی کردوە بە ئەڵقە ڕۆشنبیریەکانی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان - یەکێتی ، لە ناوەڕاستی ساڵی ١٩٨٠ بوە بە پێشمەرگە، لەسەردەمی شەهید ئەحمەد دا بوە بە جێگری کەرتی دوو ، دواتر کراوە بە لێپرسراوی کەرتی ڕێکخستنی دەشتی هەولێر، خاوەنی بڕوانامەی دکتۆرایەو ئێستا لە لەندەن دەژی.

شۆڕش لەدوای پرۆسەی ئەنفال

سەددام حوسێن دوای هەشت ساڵ جەنگ لەو ڕاستیە تێگەیشتبوو کە هێزی مرۆیی و ئابووری و تەکنەلۆجی سەربازی دەوڵەتەکەی لەئاست بەزاندنی دەوڵەتی ئێراندا نیە، لە لایەکی تر شۆڕش و جوڵانەوەی چەکداری کورد تەنگی بە حکومەت هەڵچنیبوو و شۆڕش دەستی دەگەیشتە ناوەندی پارێزگاو شارە گەورەکان و چەندین ناحیەو قەزایان ئازاد کردبوو بۆیە بەلای سەرانی بەعس و خودی سەددام حوسێنیشەوە باشترین هەنگاو بۆ کەم کردنەوەی فشار لەسەر دەوڵەت و داخستنی بەرەیەکی جەنگ ، سازش کردن بوو بۆ ئێران تا دەستی بەتاڵ بێت و شۆڕش و دەنگی شۆڕش کپ بکاتەوە ، بۆیە لە تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٨٧ بە نهێنی تارق عەزیزیان ناردە تاران بۆ گفتوگۆ کردن، دەوڵەتی عێراق بڕیاری دابوو بە هەر نرخێك بێت جەنگی ئێران لە کۆڵ خۆی بکاتەوە، لە مانگەکانی کۆتایی ساڵی ١٩٨٧ و سەرەتای ساڵی ١٩٨٨ بەرەکانی جەنگ تا ڕادەیەکی باش ئارامی بەخۆوە بینی و هیچ لایەك لەم دوو دەوڵەتە هێرشیان نەدەکردە سەر یەکتر کە جۆرێك

بـوو لـە نیشـاندانی نیازپاکـی خۆیـان بەرانبـەر یەکـتر، بەمـەش دوای چەندیـن جەولـەی نهێنـی و ژێـر بەژێـری گفتوگـۆ لـە تـاران و بەغـدا گەیشـتن بـە ڕێککەوتـن و لـە ٨ ی ئابـی سـاڵی ١٩٨٨ جەنگـی نێوانیـان کۆتایـی هـات .

وەسـتاندنی جەنگـی هەشـت سـاڵە ‘ دەسـتی بەغـدای واڵا کـرد تـا هەڵکوتێتـە سـەر کوردسـتان و پرۆسـەی ئەنفـال کردنـی تـەواوی کوردسـتان جگـە لەشـارە گـەورەکان بـە ئەنجـام بگەیەنێـت و ٩٠٪ی لادێـکان بکاتـە ناوچـەی قەدەغەکـراو. جگـە لەوانـەی بـەر شـاڵاوی ئەنفـال و ڕەشـبگیری کەوتـن کـە ژمارەیـان لـە سـەد هـەزار کـەس زیاتـر بـوو ئەوانـەی تـری ڕاگواسـت بـۆ کۆمەڵگـە زۆرەملێـکان و خسـتیە ژێـر چاودێـری تونـدی دامـودەزگا ئیسـتخباراتی و ئەمنیەکانـەوە بەمـەش خەڵـك و شۆڕشـیان لـە یەکـتر دابـڕی و هێزی پێشـمەرگە هیـچ شـوێن و دەرەتـان و جێگەیەکـی حەوانـەوەو نـان خـواردن و درێـژەدان بەشۆڕشـیان بـۆ نەمایـەوە، ئنجا سـەرکردایەتی و بەرپرسـانی شـۆڕش بۆیـان دەرکـەوت گـەر خەڵکـی کوردسـتان نەبوایـە ئـەوان بەتەنهـا شۆڕشـیان پێ نەدەکرا، بۆیە سـەرکردایەتی شـۆڕش و تـەواوی هێـزی پێشـمەرگە پـاش چەنـد شـەڕێکی قـورس بـەرەو سـەر سـنوورو نـاو خاکـی ئێـران ئاودیـو بـوون.

سـەرکردەو بەرپرسـە باڵاکانـی شـۆڕش و ئـەو ژمـارە پێشـمەرگەیەی چوونـە ئێـران لـە دێهـات و شـارە سـنووریەکان نیشـتەجێ بـوون،

شـەش مانگـی یەکـەم چاوەڕوانـی هەلومەرجـی ناوچەیـی و جیهانیـان کـرد تـا ئەگـەر بارودۆخەکـە بگەڕێتـەوە دۆخـی پێشـتر ئـەوا بتوانـن بگەڕێنـەوە کوردسـتان ، بـەڵام هەلومەرجـی سیاسـی ناوچەکـە بـە پێچەوانـەی ئـەم خواسـتەوە بـوو، بۆیـە ناچـار بـوون بـۆ پەیداکردنـی نـان و بژێـوی ، لـە شـارەکان کرێـکاری بکـەن و لەلادێـکان بـبن بـە شـوان و گاوان، هەندێـك لەسـەرکردەکان نەبیـت کـە لەسـەر سـنوور بارەگایـان دانـا، بەشێکیشـیان دەرفەتیـان بـۆ ڕەخسـاو گەیشـتنە ئەوروپـاو ئیـتر نەهاتنـەوە بـەلای شـۆڕش و پێشـمەرگایەتیدا.

جگە لە ژمارەیەکی کەمی هێزی پێشمەرگە نەبێت کە سەرکردایەتی شۆڕش بەشێوەی پارتیزانی ناردیەوە ناوچەکانی کوردستان بەشی هەرە زۆری ئەوەی تر کەوتنە دوای ژیانی خۆیان و بەکراس و پانتۆڵێکی ئێرانی و بە مۆڵەتدانێکی نارەسمی و جۆرێك لە ژێردەستەیی و لەژێر چاودێری ووردی ئیتلاعات لە ناوچە جیاجیاکانی ئێران بڵاوبوونەوەو خەریکی ژیانی خۆیان بوون. ژیان بۆ سەرکردەکان و هێزی پێشمەرگەو ماڵ و منداڵەکانیان لە ئاوارەییدا کارێکی سەخت بوو چونکە پێشتر کاروکاسبیان نەکردبوو و شارەزای پەیدا کردنی نان و خەرجی ڕۆژانە نەبوون و هەمیشە لەسەر حیسابی خەڵك و لەناو ماڵی خەڵك ژیابوون، دەتوانم بڵێم لەکارو پەیدا کردنی بژێویدا دەست سپی و ناکاراو ناکارامە بوون، بەکورتی ژیانیان دژوار بوو.

له شۆڕشەوە بەرەو حکومڕانی

پاش سێ ساڵ لە نیشتەجێ بوونی سەرکردەکانی شۆڕش و هێزی پێشمەرگە لە ئێران و خۆ خەریك کردنیان بەکارو کاسبی و پەیدا کردنی بژێوی ژیانیان ' جیهان خۆی لەبەردەم گەورەترین وەرچەرخان و گۆڕانکاری بینیەوە کە هەڵوەشانەوەی یەکێتی شوورەوی و بەدەستهێنانی سەربەخۆیی بەشێك لە کۆمارەکانی ناو ڕووسیاو ڕووخاندنی دیواری بەرلین و وتارە بەناوبانگەکەی گۆرباشۆف و کۆتایی هاتنی جەنگی ساردی لێ کەوتەوە، وێڕای ئەم گۆڕانکاریانەش سەددام حوسێن بۆ دەرباز بوون لەو قەیرانە قووڵە ئابووری و سیاسیەی تێی کەوتبوو پەلاماری کوەیتی داو بە چاو نوقانێك داگیری کرد، گەرچی سەددام ڕەزامەندی سەر (بەڕە)ی لە ئەمریکا وەرگرتبوو بۆ داگیرکردنی کوەیت بەڵام بێئاگا بوو لەوەی سیاسەتی ژێر (بەڕە)ی ئەمریکا بریتی بوو لەدانانی تەڵەی سیاسی تا گرتنی کوەیت بکات بە باشترین هەل بۆ ئەوەی سیستەمی

حکومرانــی عێــراق بگۆڕێــت یــان بەلایەنــی کــەم دەســەڵاتی هێنـدە کـز بـکات کـە توانـای پەلاماردانـی هاوسـێکانی نەمینێـت، دوای وەردەرنانــی ســوپای عێــراق لــە کوەیــت و ئابلووقەدانــی ئابـوری و سـەربازیانەی عێـراق و سـەپاندنی چەندیـن بڕیارنامـەی ئەنجومەنـی ئاسایش و نەتـەوە یەکگرتـوەکان بەسـەریدا ' دەوڵەتی عێـراق توانـای بەرگـری لەخۆکـردن و پاراسـتنی سـنوورەکانی کـەم بــوەوە، ســەرکردەکانی شــۆڕش هەڵســەنگاندنی ووردیــان بــۆ بـاری سیاسـی عێـراق و تـەرازووی هێـزی ناوچەکـەو لاوازبوونـی دەوڵـەت کـرد لـە ڕووی سیاسـی و سـەربازیەوە، لاوازی عێراقیـان قۆزتــەوەو توانیــان بــە هــاوکاری هاونیشــتیمانیانی کوردســتان و بەشـێك لـە هێـزە چەکـدارە کوردەکانـی سـەر بـە دەوڵـەت (جـاش) ' ڕاپەڕینـی سەرتاسـەری ئەنجـام بـدەن و سـەرکەوتووش بـن، لاواز بوونـی زیاتـری عێـراق و هەلومەرجـی سیاسـی ناوچەکـە دەرفەتـی دایـە کـورد تاکـو حکومەتێکـی دیفاکتـۆ لـە هەولێـر دابمەزرێنـن و حوکمـی بەشـێکی کوردسـتان بکەوێتـە ژێـر دەسـەڵاتیانەوە.

ئەوکاتــەی ســەرکردەکان و هێــزی پێشــمەرگە گەڕانــەوە کوردســتان بارودۆخــی خەڵــك لەوپــەڕی خراپــی و شــپرزەییدا بــوو چونکــە حکومەتــی عێــراق مــاوەی کارو کاســبی کردنــی ســنووردار کردبــوو بەهــۆی قەدەغەکردنــی ژیــان لــە لادێــکان و پرۆســەی چاودێـری کردنـی تونـدی شـارەکان و جموجۆڵـی خەڵـك، جگـە

لـەوەش شـارەکانی کوردسـتان وەك بەشـێك لـەو سـەردەمەی عێـراق کەوتبـوە ژێـر بـاری ئابلووقەیەکـی ئابـووری تونـدی نێودەوڵەتیـەوە. سـەرکردەکان و هێـزی پێشـمەرگەش وەك خەڵکـی کوردسـتان نەبـوون و ژیانیـان خـراپ بـوو، کەمیـان نەبێـت پـارەی خەرجـی یـەك تاقە ڕۆژی مـاڵ و منداڵیـان پـێ نەبـوو، پێڵاوەکانـی پێیـان لاسـتیك و پینەکـراو و دڕاو بـوو، ڕیـش هـات و بێـزەوەرو بـێ توانـاو بـێ هێـز بـوون، جلەکانـی بەریـان کـۆن و پینـە پینـە بـوو، خەڵکـی کوردسـتان وێـڕای هـەژاری و نـەداری خۆیـان ' جێیـان بـۆ دەکردنـەوەو هـاوکاری مـاڵ و منداڵەکانیـان دەکـردو خـواردن و زەخیرەیـان بـۆ دەبـردن، ئـەم بەدەنگـەوە هاتـن و هاوکاریـەش هەڵقـوڵاوی ئـەو سـۆزو خۆشەویسـتیەیان بـوو بـۆ شـۆڕش و پێشـمەرگەو سـەرکردەکان کـە لـە ڕابـردوودا بونیـات نرابـوو.

کـە ڕاپەڕینـی کۆمەڵانـی خەڵـك و پەلامـاری هێـزی پێشـمەرگە سـەرکەوتنی بەدەسـت هێنـا شـارەکانی کوردسـتان چەندیـن کارگـەی جیاجیـای تیـا بـوو ' وەك کارگـەی بەرهەمهێنانـی قومـاش لـە هەولێـر، کارگـەی پوختەکردنـی تووتـن لـە سـلێمانی و هەولێـرو کۆیـەو دهـۆك، کارگـەی ئاوتەماتـەو کارگـەی شـەربەت و کارگـەی دروسـت کردنـی جلوبـەرگ و کارگـەی لەقتوونانـی خـۆراك و شـیرەمەنی لـە دهـۆك ، کارگـەی چیمەنتـۆ لـە تاسـلوجەو سـەرچنار، کارگـەی دروسـت کردنـی مافـوور لـە کۆیـەو هەولێـر،

کارگـەی دروسـت کردنـی قیـر لـە تـەق تـەق و ڕانیـەو قـەڵادزێ و سـلێمانی و کەڵـەك، جگـە لـەم کارگانـە کـە سـەرچاوەیەکی گرنگـی بەرهەمهێنـان و ژێرخانـی ئابـووری بـوو، لـە بێخمـەش ژمارەیەکـی ئێجـگار زۆری کەلووپـەل و سـەدان ئامێـرو شـۆفڵ و گەڵابـەو گلێـدەر مابوونـەوە کـە بـۆ تـەواو کردنـی بەربەسـتی بێخمـە دانرابـوون، هەروەهـا سـەدان بڵـدۆزەرو گەڵابـەو شـۆفڵی حکومـی کـە سـەر بـە فەرمانگـە خزمەتگوزاریەکانـی شـارەوانی و ڕێگاوبـان بـوون لـە پارێزگاکانـی کوردسـتان ٬ حکومـەت دوای ڕاپەڕیـن بەجێـی هێشـتبوون، سـەرکردەو بەرپرسـەکانی شـۆڕش لـە جیاتـی ئـەوەی هەوڵـی پێشخسـتن و بەگەڕخسـتن و زیـاد کردنـی کارو بەرهەمـی کارگـەکان بـدەن و ئامێـرو سـەیارەو کەلووپـەل و ئامـرازەکان بپارێـزن و لەبـواری جیاجیـای خزمەتگـوزاری گشـتی بـەکاری بهێنـن کەچـی لەمـاوەی دوو سـاڵدا گسـکیان لێـداو تاڵانیـان کـرد و لەمەرزەکانـەوە بەنوێـژی نیـوەڕۆ ئاودیـوی ئێرانیـان کـردو فرۆشـتیان و پارەکیـان خسـتە باخەڵیـان.

لـەدوای پێکهێنانـی یەکـەم کابینـەی حکومەتـی هەرێـم سـەرکردەکانی شـۆڕش و فەرمانـدە دەستڕۆیشـتوەکان بـە شـێوەی پەیژەیـی و هێـواش هێـواش جلوبـەرگ و شـێوازی ژیانـی خۆیـان و مـاڵ و منداڵیـان گـۆڕا، لـە فەرمانـدەو سـەرکردەی شـاخەوە بوونـە پەرلەمانتـارو وەزیـرو بەڕێوەبـەری گشـتی و ئەندامـی

مەکتەبـی سیاسـی و سـەرکردایەتی حزبـەکان و فەرمانـدەی لیـواو فـەوج، خـواردن و جلوبـەرگ و کەرەسـتەی نـاو مـاڵ و خانوشـیان گـۆڕاو خۆیـان جیـا کـردەوە لـە زۆرینـەی خەڵـك، بیروبـاوەڕو تێگەیشتنیشـیان گـۆڕا بـە جۆرێـك کـە خەڵـك نەیاناسـێتەوەو نەزانێـت ئـەوان بـوون لـە شـاخ موحتاجـی جلێکـی خاکـی و پێڵاوێکـی ئەدیـداس و نـان و بەتانیەکـی خەڵك بـوون، ئەوان بوون باسـی فەلسـەفەی مارکسـزم و لیبرالیەت و یەکسـانی و دادپەروەری و ئـازادی و دیموکراسـیان دەکـرد ، ئـەوان بـوون دەیانگـوت بـۆ ڕزگارکردنـی گەلەکەمـان شۆڕشـمان هەڵگیرسـاندوە ، بـەڵام کـردارو ڕفتاریـان پێچەوانـەی هەمـوو ئـەو دروشـم و فەلسـەفە سیاسـی و فیکریـە بـوو کـە ئیدیعایـان بـۆ دەکـرد. دەرکـەوت بەشـێکی زۆری سـەرکردەو بەرپرسـەکان ، نەچووبـوون بـۆ هەڵگیرسـاندنی شـۆڕش بەڵکـو بەهـۆکاری شەخسـی چووبونـە نـاو شـۆڕش و خۆیـان تیایـدا مـەڵاس دابـوو. هـەر بـەو دروشـمانەش دوای ڕاپەڕیـن هـەزاران کەسـیان گـۆش کـردو گەوجانـدو هەڵخەڵەتانـدو هەزارانـی تریـان کـردە ناچارکـراو و داردەسـت و کۆیلـەو بەردەسـتی خۆیـان، بـە جۆرێـك هاوڵاتیانیـان بـە خۆیانـەوە وابەسـتە کـرد تـا وا تێبگـەن سـەرکردەو بەرپرسـەکانی شـۆڕش نەبێـت کـەس ناتوانێـت بـە ئاسـوودەیی بژیـت، گـەر ئـەوان نەبـن سـوپای عێـراق و تورکیـا و ئێـران ، کوردسـتان داگیـر دەکەنـەوەو جارێکـی تـر خەڵـك

ئەنفال دەکەنەوە، لەڕاستیشدا وا نەبوو چونکە تواناو تفاقە سەربازیەکانی شۆڕش و حکومەتی هەرێم سنووردارو لە ئاست بەرپەرچدانەوەی دەوڵەتە داگیرکەرەکان و شەڕی بەرەیی و بەرگریکردنی دوور مەودا نەبوو بەڵکو هاوکێشە سیاسی و ئابوریەکان و بڕیارە نێودەوڵەتیەکان بارودۆخی هەرێمیان بە ئارامی ڕاگرتبوو نەك ئەوان.

یەك لە ڕێگاو ئامرازەکانی ئەم وابەستە کردن و پاشکۆ و ملکەچ کردنەش دامەزراندن و پێدانی پارەو مووچەیەکی کەم و مەمرەو مەژی بوو، هەموو حزبەکانی ئەو سەردەمە بۆ کێشکردنی خەڵك و کۆکردنەوەی چەکدارو بردنەوەی گرەوی ململانێکانیان لەگەڵ یەکترو زاڵ بوون بەسەر یەکترو سەپاندنی هەژموونی حزبی ٫ بەسەر یەکتردا هەزاران کەسیان دامەزراند بێ ڕەچاوکردنی باری ئابوری وڵات و هەڵاوسان و بێ مەرجی شیاوی و هەڵسەنگاندنی لێکەوتە خراپەکانی ئەم لێشاوی دامەزراندنە، تا گەیشتە ئەو ئاستەی لە پێنج ملیۆن کەس ٫ نیو ملیۆن چەکدارو نیو ملیۆنی تر فەرمانبەر دابمەزرێنن، بەمەش زۆرینەی کۆمەڵگەی کوردستانیان دوور خستەوە لە کارو کاسبی و کشتووکاڵ کردن و کۆمەڵگایان لە هێزێکی نیمچە بەرهەمهێنەوە کردە هێزێکی مشەخۆر.

زۆربەی سەرکردەو بەرپرسەکانی شۆڕش لەسەرخۆ و بەشێنەیی دەستیان گرت بەسەر سەرجەم سەرچاوەکانی دەرامەت و داهات و ئابووری وڵاتدا هەر لە گومرگەکانەوە تا دەگاتە بەنزینخانەو کارگە بچووکەکانی بلۆك و خشتی سوورو بەکرێ گرتنی تەرمیناڵ و عەلوەو دووکان و خانوە حکومیەکان، هەر بەرپرس و سەرکردەیەکی دەسترۆیشتووی شاخ پشکی پێ درا لە داهاتی خاڵە گومرگیەکان و ڕێگەدان بە دانانی بازگەو گومرگی نایاسایی کە ڕووتاندنەوەیەکی ئاشکرای خەڵك بوو، تا ئەم دواییە کە داهاتەکانی ناوخۆی هەرێم ڕێکخران و خرانەوە سەر وەزارەتی دارایی.

لەدوای ساڵی ٢٠٠٣ وە هەرێمی کوردستان پێی نایە قۆناغێکی تازەوەو دەرگای گەورەترین داهاتی لێ کرایەوە، لە لایەك کەوتە دەرهێنان و بەرهەمهێنان و فرۆشتنی بڕێکی زۆری نەوت لە کێڵگەکانی هەرێمی کوردستان، لە لایەکی تر بەپێی دەستووری عێراق و دیاری کردنی پشکی کورد کە لە ١٧٪ بوو بڕێکی زۆر پارە لە بەغداوە بۆ هەرێمی کوردستان ڕەوانە دەکرا کە بەپێی لێکدانەوەو مەزەندەی ئابوریناسان کۆی داهاتی هەرێم بەشی بەخێوکردنی پانزە ملیۆن کەسی دەکرد بەجۆرێك داهاتی هەرتاکێك لە ساڵێك دا کەمتر نەبێت لە ٤٠٠٠ دۆلار، هەروەها بەپێی شیکاری و هەڵسەنگاندن و

لێکدانـەوەی ئابوریناسـان ئاسـتی داهاتـی هەرێـم بەشـی ئـەوەی دەکـرد لـە مـاوەی پێنـج سـاڵدا ژێرخانـی ئابـووری هەرێمـی پـێ ببوژێنرێتـەوەو خزمەتگوزاریـە گشـتیەکان لـە وڵاتێکـی وەك ئەردەن زیاتـر بێـت، کەچـی سـەرکردەو فەرمانـدە دەستڕۆیشـتوەکانی شـۆڕش نـەك هـەر کارگـەی جیاجیایـان پـێ دروسـت نەکـردو خزمەتگـوزاری گشـتیان پـێ دابیـن نەکـردو ژێرخانێکـی پتەویـان پـێ دانەمەزرانـد بەڵکـو بەزەبـری یاسـاو داتاشـینی شـەرعیەتی یاسـایی و دەرچواندنـی دەیـان ڕێنمایـی هەسـتان بـە دروسـت کردنـی سـەدان کۆمپانیـای زەبـەلاح و ڕاکێشـانی پارەیەکـی ئێجگار زۆر لـە بانکـە حکومیـەکان بـۆ بەڕێوەبردنـی کۆمپانیاکانیـان، لـەو ڕێگەیـەوە جارێکـی تـر کۆی پرۆسـەی ئابـوری و ئاڵوویـرو بازرگانیان زەوت کـردو ئاسـتی ئابـووری وڵاتیـان بـە شـێوەیەك دابەزانـد کـە بـە دەیـان سـاڵی بونیـات نانـەوە نەچێتـەوە دۆخـی جـاران.

سـەرکردەکانی شـۆڕش لـە دوای پرۆسـەی ئازادکردنـی عێـراق و بەفیدراڵـی کردنـی هەرێـم و فرۆشـتنی نەوتـی کوردسـتان و ڕاکێشـانی بوودجەیەکـی زەبـەلاح لـە بەغـداوە هـەم جڵـەوی سیاسـی و ئیداریـان لەدەسـت بـوو هـەم کۆمیسـیۆنی هەڵبـژاردن کـە بەئاسـانی و بـە ئاشـکرا یاریـان بـە دەنگـی دەنگـدەر دەکـرد لـە قازانجـی خۆیـان ' بەمـەش بواریـان نەهێشـتەوە تـا خەڵکـی تـر جگـە لـە خۆیـان بەشـداری کردارەکـی بکـەن لـە حکومڕانیـداو

دیموکراسیەتی ڕاستەقینە بچەسپێت، لەلایەکی تر بازرگانی کردن و هاوردەو هەناردەشیان خستە ژێر دەستی خۆیانەوە ' هاوردەکردنی هەموو جۆرە ئۆتۆمبیل و ئامێرێکی لێخوڕ، هاوردە کردنی هەموو جۆرە خۆراکێك، هاوردە کردنی هەموو جۆرە کاڵاو کەلوپەلێکی ناو ماڵ و بیناسازی و بنیاتنانەوە، هاوردە کردنی هەموو جۆرە ئامێرو دەرمانێکی پزیشکی و کشتووکاڵی، هاوردە کردنی هەموو جۆرە جلوبەرگ و پێڵاوێك، هاوردە کردنی هەموو جۆرە مۆبایل و کۆمپیوتەرو تەلەفزیۆن و کەلوپەلێکی کارەبایی، هاوردە کردنی هەموو پێداویستیەکانی ژیانیان خستە ژێر دەستی خۆیانەوەو هەر سەرکردەیەکی شاخ کۆمپانیایەکی دروست کرد بۆ هاوردەو هەناردە کردن، لەم کارەشیاندا بەهیچ کلۆجێك ڕەچاوی ژیان و سەلامەتی خەڵکی کوردستانیان نەکردو خراپترین جۆری دەرمان و کاڵاو کەلووپەلیان دەهێنایە کوردستان کە هۆکارێك بوو بۆ سەرهەڵدان و زیادبوونی ڕێژەی چەندین نەخۆشی جۆراوجۆر.

سەرکردەکانی شاخ بەوەندەوە نەوەستان بەڵکو سەرجەم بوارەکانی پەیوەندی کردن (تەلەفۆنات) و هێڵەکانی ئینتەرنێتیان زەوت کردو هەر خۆشیان نرخیان بۆ یەکەی قسە پێ کردن و کارکردن بە ئینتەرنێت دانا ' لەگەڵ ئەوەی کوالیتی هێڵەکانیان هێندە نزم بوو کە ڕێکخراوی (دانیاڵ)ی فەرەنسی'

هەرێمی کوردستان بخاتە ڕێزی ١٦٥ هەمین وڵاتی جیهان لە خزمەتگوزاریەکان و ناوی بنێت ڕووتاندنەوەی خەڵك.[١]

بەرپرس و سەرکردەکانی شۆڕش دەستیان بەسەر هەموو ئەو سەرچاوانەدا گرت کە سەرچاوەی کارو کاسبی و پارە پەیدا کردن بوو، بۆ نموونە هەموو بەڵێندەرو کۆمپانیا جێبجێکارەکانی دروست کردنی پردو ڕێگاوبان و قیرتاو کردن، دروست کردنی باڵەخانەو بینا حکومیەکان، پڕۆژەکانی کارەبا، ئاو، کۆنکرێت، پاك کردنەوەی ناو شار، پاك کردنەوەی نەخۆشخانەو گرتووخانەکان، دروست کردنی خواردن بۆ نەخۆش و کارمەندانی نەخۆشخانەو گرتووخانەکان، کڕین و هێنانی سەیارەو ئامێرو کەلووپەل بۆ فەرمانگە حکومیەکان لە دەرەوەی وڵات. بە کورتیەکەی خۆیان خاوەنی سەرجەم ئەو بەڵێندەرو کۆمپانیایانە بووون کە کاریان لەحکومەت وەردەگرت و جێبەجێیان دەکرد، بەڵام چۆن جێبەجێ کردنێك ؟ هەرچی پڕۆژەیەك کۆمپانیا خۆماڵیەکان کە موڵك و ماڵی بەرپرسەکانی شاخ و خزم و دارو دەستەکانیان بوو بە باشی جێبەجێ نەکراوە، هەموو ڕێگاو بان و قیرتاوێکیان لە ماوەی ٣٠٠ ڕۆژدا هەڵوەشاوەتەوەو دەیان چاڵی تێکەوتوەو دوای ئەوە شیاو نەبوە بۆ هاتوچۆ کردن، هەموو باڵەخانەو بینایەکی حکومی کە بەڵێندەرو کۆمپانیاکانی ئەوان دروستیان

١- فارووق عەلی : هەرێم لەنێوان خواست و بەرهەم هێناندا، ل١٦

کردبێـت تـا ٨٥ ڕۆژ ساغ بـوە لـەوە دواتـر بیناکـە دەیـان درزی تێکەوتـوەو دڵۆپـەی کـردوەو کاشـیەکانی هەڵوەشـاونەتەوە، هەموو خـواردن و خۆراکێکـی کۆمپانیاکانـی ئـەوان لـە ڕووی تەندروسـتی و کوالێتیـەوە خراپتریـن جـۆر بـوەو شـیاو نەبـوە بدرێتـە نەخـۆش و بەندیـەکان.

سـەرەڕای خـراپ جێبەجـێ کردنی پڕۆژە جیاجیـاکان و مردنی دەیان کـەس بەهـۆی خـراپ بەڕێوەبردنـی کارەکانیـان کەچـی نـەك هەر نـەدراون بـە داگا تـا لێپرسـینەوەیان لەگـەڵ بکرێـت و قەرەبـوی زیانلێکەوتـوان بکرێتـەوە بەڵکـو پـڕۆژەی گەورەتریان پـێ دەدراوەو پاداشـت کـراون لـە بەرانبـەر جێبەجـێ کردنـی پـڕۆژەکان، سـەیر لـەوە بـوو تێچـووی پـڕۆژەو ڕێـژەی قازانجەکانیـان بـەدەر بـوو لـە سـتانداردی جیهانـی، بـۆ نموونـە ئەگـەر بەڵێندەرێکـی ئێرانـی یـان کۆریایـی بینـای قوتابخانەیەکـی بـە ٢٥٠ ملیـۆن دینـاری عێراقـی تـەواو کردبێـت ئـەوا ٥٠٠ ملیـۆن دیناریـان بـۆ بەڵێندەرەکانـی خۆیـان دادەنـا لـە ڕێگـەی ئـەو تەنـدەرە سـاختانەوە کـە وەك شـانۆگەریەك لـە وەزارەتـەکان نمایـش دەکـرا. کار گەیشـتە ئـەوەی دەسـت بخەنـە نـاو کۆمپانیـا بیانیەکانیـش ، هیـچ پڕۆژەیەکیـان پـێ نـەدەن ئەگـەر بەشـێك لەقازانجەکـەی بـۆ ئـەوان نەبێـت.

ئــەم دەســت وەردانــە زەق و نایاســایی و ناشــەرعیەی گــەورە بەرپرسـانی شـاخ گەیشـتە نـاو گرنگتریـن سـامانی نەتەوەیـی کـە

نەوتەو چەندین کۆمپانیای ئەو بوارەیان بە هاوبەشی لەگەڵ کۆمپانیا بیانیەکان دروست کردو نەوتی کوردستانیان هەرزان فرۆش کرد.

کاربەدەست و سەرکردەو بەرپرسەکانی شۆڕش خراپترین کارێك کە کردبێتیان و بوبێتە هۆکاری ئەوەی یاسا لەم وڵاتە پێشنەکەوێت و ڕۆڵی گرنگ نەبینێت لە ژیانی خەڵك و هێنانەدی دادپەروەری و کەم کردنەوەی فەوزاو هەرای سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەوەبوو دەزگاکانی دادوەریان بەخزم و کەسوکاری خۆیان و ئەوانە سپارد کە لەژێر فەرمانی خۆیاندا بوون، ئەمەش ڕەنگدانەوەی خراپی هەبوو لەسەر جێبەجێ نەکردنی یاساو پێشێل کردنی لەو دۆسیانەی کەپەیوەست بوون بە خۆیانەوە، باشترین بەڵگەش ئەوەیە هیچ وەزیرو کاربەدەستێکی حکومی و هیچ گەورە بەرپرسێکی وڵات و هیچ سەرکردەو فەرماندەیەکی شۆڕش نەدراون بە دادگا جگە لەوانەی خۆیان مەبەستیان بوو تا وەك شانۆگەریەك نیشانی خەڵکی بدەن و ڕای گشتی پێ چەواشە بکەن و خەڵکی پێ بخەڵەتێنن، پرسیاری خەڵك ئەوەیە ئایا لەماوەی سی ساڵی حکومڕانی ئەم هەرێمەدا هیچ بەرپرسێك گەندەڵی نەکردوەو هیچ تاوانێکیان ئەنجام نەداوە تا بدرێن بە دادگاو حکوم بدرێن ؟ هەڵەبەتە بەڵێ سەرچاوەی گەندەڵی و خراپ

بەكارهێنانی پێگەی سیاسی و ئیداری و تاوانی كوشتن و ڕفاندن و زیندانی كردنی خەڵكیان لە ئەستۆیە بەڵام هیچ كامێكیشیان لە گوڵ كاڵتریان پێ نەگوتراوە چجای حكومدان. هەر بەو هۆیەوە كە ڕێگەیان نەداوە دادگاكان سەربەخۆ بن دەنگە زووڵاڵەكانی ناو كۆمەڵگە نەیانتوانیوە هیچ ئامانجێك بپێكن تەنها قسەو ڕەخنەگرتن نەبێت، قسەو ڕەخنەش نەیتوانیوە كەمێك بیركردنەوەو تێڕوانینیان بگۆڕێت.

بەشێك لەسەركردەكانی شۆڕش و خزم و كەسە نزیكەكانیان دەستیان بۆ مەترسیدارترین كارو شێوازی پارەپەیدا كردن برد لە ڕێگەی بازرگانی كردن بە مادده هۆشبەرەكان بە بەكارهێنانی پێگەو دەسەڵات و ناوبانگ و بەرپرسیارێتی خۆیان لە ئاودیوكردنی ماددەكان بۆ هەرێمی كوردستان تا لەپشكنین و ئاشكرا بوون و گرتن پارێزراو بن، كە بەهۆیەوە سەدان كەسیان ئالوودە كرد بەو ژەهرو مادده هۆشبەرانەو سەدان گەنجیان تێوەگلاند لەم جۆرە كاسبی كردنە.

لەدوای تێكچوونی پەیوەنیەكانی هەرێم و بەغدا لە سەرەتای ساڵی ٢٠١٤ كاربەدەستان و سەركردەكانی شۆڕش دەستیان برد بۆ بڕینی مووچەی خەڵك و بەیاسایەكی ناكامڵ و بێویژدانانە نانی سەدان هەزار كەسیان بڕی و بوونە هۆكاری برسی بوونی ملیۆنان كەسی تر، لە ساڵی ٢٠١٥ لەكۆی دوانزە

مووچـە چـوار مووچـەی تەواوەتیـان نەدایـە فەرمانبـەران، لە سـاڵی ٢٠١٦ تـەواوی مووچـەی فەرمانبەرانیـان بـە ڕێژەیەکـی دیاریکـراو بەگوێـرەی ڕێـژەی مووچـە کرایـە پاشـەکەوت بـەم شـێوەیە:

مووچەی ١٠٠ تا ٢٠٠ هەزار، بڕی ١٥٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٢٠٠ تا ٣٠٠ هەزار، بڕی ٢٠٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٣٠٠ تا ٤٠٠ هەزار، بڕی ٢٥٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٤٠٠ تا ٥٠٠ هەزار، بڕی ٣٠٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٥٠٠ تا ٦٠٠ هەزار، بڕی ٣٥٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٦٠٠ تا ٧٠٠ هەزار، بڕی ٤٠٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٧٠٠ تا ٨٠٠ هەزار، بڕی ٤٥٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٨٠٠ تا ٩٠٠ هەزار، بڕی ٥٠٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٩٠٠ تا یەك ملیۆن، بڕی ٥٥٪ی پاشەکەوت

مووچـەی یـەك ملیـۆن تـا یـەك ملیـۆن و پێنـج سـەد هـەزار، بـڕی ٦٠٪ی پاشـەکەوت

مووچـەی یـەك ملیـۆن و پێنـج سـەد هـەزار تـا دوو ملیـۆن، بـڕی ٦٥٪ی پاشـەکەوت

مووچەی دوو ملیۆن تا سێ ملیۆن، بڕی ٧٠٪ی پاشەکەوت

مووچەی سێ ملیۆن تا پێنج ملیۆن، بڕی ٧٥٪ی پاشەکەوت

مووچەی پێنج ملیۆن و زیاتر، بڕی ٧٥٪ی پاشەکەوت .

لەساڵی ٢٠١٧ یەك مووچەی تەواوەتی فەرمانبەرانیان نەداو یانزە مووچەکەی تریش بەهەمان بڕیارو بەهەمان ڕێژەی پاشەکەوت، لێبڕینیان لە مووچەخۆران کرد، هەروەها لە ساڵی ٢٠١٨ ش سێ مووچەی تەواوەتیان نەدایە فەرمانبەران و ڕێژەی پاشەکەوت کردنی نۆ مووچەکەی تر گۆڕانکاری بەسەردا هات، ئەو مووچانەی کەوتبوە نێوان ١٠٠ هەزار تا ٤٠٠ هەزار پاشەکەوتی لەسەر لادراو مووچەکانی تریش بەم شێوەیە پاشەکەوتی لێ کەم کرایەوە:

مووچەی ٤٠٠ تا ٥٠٠ هەزار بڕی، ١٠٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٥٠٠ تا ٦٠٠ هەزار بڕی، ١٥٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٦٠٠ تا ٧٠٠ هەزار بڕی، ١٦٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٧٠٠ تا ٨٠٠ هەزار بڕی، ١٧٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٨٠٠ تا ٩٠٠ هەزار بڕی، ١٨٪ی پاشەکەوت

مووچەی ٩٠٠ تا یەك ملیۆن بڕی، ٢٠٪ی پاشەکەوت

مووچەی یەك ملیۆن تا یەك ملیۆن و پێنج سەد هەزار بڕی، ٢٣٪ی پاشەکەوت

مووچـەی یـەك ملیـۆن و پێنـج سـەد هـەزار تـا دوو ملیـۆن بـڕی، ٢٥٪ی پاشــەکەوت

مووچەی دوو ملیۆن تا پێنج ملیۆن بڕی، ٣٠٪ی پاشەکەوت

مووچــەی ســاڵی   ٢٠١٩ ش بەهەمــان لێبڕیــن و پاشــەکەوت مایـەوە، لەسـاڵی ٢٠٢٠ یـش حـەوت مووچـەی تەواوەتیـان نەدایـە فەرمانبـەران و پێنـج مووچەکـەی تـر بەلێبڕینـی ڕێـژەی جیـا جیـا درایـە فەرمانبـەران. بـەم بڕیارەیـان (بڕیـاری پاشـەکەوت) ئاسـتی بازرگانــی و ئاڵــو وێــرو کارو کاســبی و کرێــکاری بەشــێوەیەکی بەرچـاو دابـەزی و ڕێـژەی بێـکاری بـۆ سـەرووی ١٩٪ بـەرز بووەوە، بـەم هەنگاوەیـان گورزێکـی کوشـندەیان لـە خەڵکـی کوردسـتان و پێشـکەوتن و ئاوەدانـی و ژیانـی هاونیشـتیمانیان وەشـاند، هەزاران خێـزان کەوتنـە سـەر سـاجی عەلـی ٬ نەیاندەتوانـی بژێـوی مـاڵ و منداڵیـان دابیـن بکـەن.

 لـە بەسـەرکردنەوەیەکی مەیدانیـمان لەسـاڵی ٢٠١٨ بـۆ ١٢ ناوەند لـە ناوەندەکانـی خوێنـدن لـە هەولێـرو سـلێمانی و دهـۆك و کۆیـەو سـۆران و بنەسـڵاوە و سەیدسـادق و ئاکـرێ و چەمچەمـاڵ و دووکان و ڕانیـەو هەڵەبجـە بۆمـان دەرکـەوت ٦٥٪ تـا ٧٥٪ ی منداڵانـی ناوەنـدەکان بـە درێژایـی کاتەکانـی خوێنـدن پارەیـان پـێ نەبـوە بـۆ خەرجـی ڕۆژانەیـان، لـە خـاوەن دووکان و حانووتەکانـی نـاو

ناوەندەکانم پرسی : ئاستی ژیانیان چۆنە ؟ وڵامێکی گشتیم لە زۆربەیان دەستکەوت ' دەیانگوت : لە ٧٠٪ ی خوێندکاران و قوتابیان بەبێ پارە دێنە ناو هۆڵەکانی خوێندن و لەماڵەوە پارەیان پێ نادرێت چونکە خێزانەکانیان نەبوونن ' توانایان نیە هەموو ڕۆژ خەرجیان پێ بدەن، هەروەها دەیانگوت زۆربەی منداڵەکان تامەزرۆ بوون بۆ خواردنی لەفەو چپس و کێك و خواردنەکانی تری ناو حانووت بەڵام چونکە پارەیان پێ نەبوو لەپشوی نێوان وانەکاندا دەهاتنە بەردەم حانووتەکان و بەچاوی پڕ ئەسرین و فرمێسکەوە لە کەرەستەی ناو دووکانەکانیان دەڕوانی، جگە لە تەماشاکردن هیچی تریان پێ نەدەکرا.

لە ئەنجامی ئەو قەیرانە ئابوریە نیمچە دەسکردەی ماڵ بە ماڵی خەڵکی کوردستانی گرتەوە هەزاران خێزان توانای دابین کردنی خۆراکی پێویستی وەك گۆشت و برنج و ڕۆن و خۆراکەکانی تریان کەم بووەوە و توانای کڕینی جلوبەرگ و پێداویستیکانی ژیانیان دابەزی بۆ ئاستێکی نزم بە ڕادەیەك سەدان خێزان هەر سێ ژەمی نان خواردنی ڕۆژانەیان تەنها ماست و چای بێت و جلی کۆن و دڕاو بەکار بهێنن و پشت بە جلوبەرگی بەکارهاتووی لەنگەی وڵاتانی ئەوروپاو تورکیاو ئێران ببەستن، ئەمەش فاکتەرێك بوو بۆ لەبەریەك هەڵوەشاندنەوەی

دەیـان خێـزان و زیـاد بوونـی ڕێـژەی جیابوونـەوەو تاوانـی دزی و ڕاوەڕووت و فێـڵ و تەزویـرو چەندیـن تـاوان و دیاریـدەی ناقـۆڵای تـر.

یـەك لەگرفتـە هـەرە گەورەكانـی سـەركردەو بەرپرسـانی شـۆڕش ئەوەبـوو لـە كاری حكومڕانـی و بەڕێوەبردنـی وڵاتـدا لەلایـەك ناشـارەزا بـوون لەلایەكـی تـر نادڵسـۆز بـوون بـۆ پیشـەو كارەكانیـان لەوانـەش خراپـتر نائەمیـن بـوون، ئـەم خاسـیەت و خـوە خراپانـە لەسـەر چۆنیەتـی بەڕێوەبردنـی وڵات و خاوەنداریێتـی كردنـی گـەل و نیشـتیمان لـە چەندیـن ڕووەوە ڕەنگـی دابـووەوە، نەیانویسـت لـە ڕێگـەی بونیاتنانـی ژێرخانێكـی ئابـووری پتـەو كار بـۆ سـەدان هــەزار دەرچــووی زانكــۆو پەیمانــگاكان و خەڵكــی تــر دابیــن بكـەن، بەمـەش ئـەو ژمـارە زۆرە دەرچوانـەش ڕێـژەی بێكاریـان چەندیـن هێنـدەی جـاران بـەرز كـردەوەو لەشـكرێك دەرچـووی پەیمانـگاو زانكۆكانیـان خسـتە بـازاڕەوە بـێ ئـەوەی سـوود لـە توانــاو ووزەیــان وەربگیرێــت و چارەســەری پێشــوەختەیان بــۆ هەبێـت ، جگـە لەمانـەش كاربەدەسـت و بەرپـرس و سـەركردەكانی شـۆڕش و دەسـت و پێوەندەكایـان بەهـۆی نادڵسـۆزی و نائەمینـی و ناشـارەزاییان و لەبیـر كردنـی پرانسـیپ و دروشـمە جوانەكانـی شـۆڕش، خۆشەویسـتی نیشـتیمان و گەلیـان لـە دڵ و دەروونـی بەشـی هـەرە زۆری خەڵكـی كوردسـتان دەرهێنـا تـا ئـەو ڕادەیەی

زۆرینەی کۆمەڵگەو بەشێکی پێشمەرگەو ڕێکخستنە دێرینەکان و هاوکارەکانی هەردوو شۆڕش پاشگەز ببنەوە لە ڕەنج و بەرخۆدان و تەقەڵاو ماندوو بونیان و خۆزگە بخوازن بە سەردەمی بەعس، تەنانەت جوتیاران و لادێ نشینەکان پاشگەز ببنەوە لەو نان و خزمەتەی کاتی خۆی بەپێشمەرگەو سەرکردەو فەرماندەکانی شۆڕش کردبوویان.

یەك لەهەنگاوە مەترسیدارەکانی کاربەدەست و سەرکردەکانی شۆڕش خەساندنی سیستەمی سیاسی وڵات بوو بە جۆرێك بوار نەڕەخسێت بۆ گەنج و نەوەی دوای ڕاپەڕین تا لەحزب و پارتێکی نوێدا ڕکابەری سیاسی سەرکردەکانی شۆڕش بکەن و لە گۆڕەپانی سیاسیدا ڕۆڵ بگێڕن و توانای خۆیان تاقیبکەنەوەو هەوڵی دەستاودەست کردنی دەسەڵات بدەن بەشێوەی هەڵبژاردنی دیموکراسیانەو دوور لە بەرچاو تەنگی سیاسی، یەك لەو ئامرازانەی بەکاریان هێنا تا دەنگ و سەدای سیاسی نوێ دەرنەکەوێت چەندین سەرکردەی شۆڕشیان ڕاسپارد تا ئۆپۆزسیۆنی کارتۆنی دروست بکەن بۆ ئەوەی دەنگە نارازیەکانیان لێ کۆبێتەوەو هەوڵی دروست کرنی پارتی ئۆپۆزسیۆنی ڕادیکاڵ نەدەن و شەرعیەت بدەن بەو سیستەمە سیاسیەی خۆیان کاریان لەسەر دەکرد, بەمەش مانەوەیان لەحکوم مسۆگەر کرد، باشترین نموونەی ئۆپۆزسیۆنی کارتۆنیش

خۆی لە بزووتنەوەی گۆڕان و نەوەی نوێدا بینیەوە کە گیانی ئۆپۆزسیۆن بوونیان پێ کوشت و متمانەی خەڵکیان بەهەر هێزێك نەهێشت کە لەئێستاو ئایندەدا بیانەوێت دەربکەون و کار بکەن، ئەمەش تاکتیکێك و هونەری سیاسی سەرکردەکانی شۆڕش بوو تا مانەوەی خۆیان و نەوەکانیان لە ترۆپکی دەسەڵات درێژ بکەنەوە تا عەیامێکی تر. هەر ئەوەندە نا بەڵکو پارتە کوردیەکان و سەرکردەکانی شۆڕش لەناو خۆشیاندا ڕێگەیان نەدا نەوەی دوای ڕاپەڕین بگەن بەلووتکەی پارتەکان جگە لەکورو کوڕەزاو برازاو ئامۆزای خۆیان بۆ ئەوەی جڵەوی دەسەڵاتی حزبەکانیان لە دەستی خۆیاندا بمێنێتەوە .

ئەوەی لەم بەشەدا باسم کردوە ڕاستیەکی حاشا هەڵنەگرەو هیچ کەسێك ناتوانێت نکۆڵیان لێ بکات و پاساو بۆ بەرپرسان و فەرماندەکانی شۆڕش بهێنێتەوەو بەرگری لە هەڵسووکەوت و ڕفتارو مامەڵەو شێوەی بەڕێوەبردنیان بکات کە ئەوپەڕی نادادی و بەکەم تەماشا کردنی خەڵکی کوردستان و پشتگوێ خستنی ئەرکە نیشتیمانی و نەتەوەییەکانیان و گۆڕینەوەیان بوو بە بەرژەوەندی شەخسی و کەڵەکە کردنی پارەو سەرمایەی وڵات لە خەزێنەی شەخسی.

بەو هۆکارانەی کە باسم کرد خەڵکی کوردستان توشی جۆرێك لە ڕەشبینی بوون، ئومێدیان کەم بوەوە بۆ داهاتووی خۆیان

و نیشتیمانەکەیان ، زۆرینەیان هیچ خۆشەویستیەکیان نەما بۆ خاك و وڵات تا کار گەیشتە ئەوەی بەشێك لە پێشمەرگەی دێرین و ڕێکخستنی دێرین و کەسانی نیشتیمان پەروەرو زیندانی سیاسی و بەشێك لە کەسوکاری ئەنفال کراو و کوڕە شەهیدو بریندارو ڕزگاربوی کیمیاباران کراوەکان و فەرمانبەرانی دەوڵەت لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان و بۆنەو دانیشتنە کۆمەڵایەتی و بەرنامە تەلەفزیۆنیەکان بە ئاشکرا بڵێن سەد خۆزگەمان بە سەردەمی بەعس، لەوەش خراپتر بڵێن گەر حکومەتی ئێستای عێراق فەوجی جاش بکاتەوە دەبین بە جاش، ئەمەش ئەوپەڕی لاواز بوونی هەستی نەتەوەیی تاکی کورد نیشان دەدات، لەمەشدا هۆکارو پاڵنەر تەنهاو تەنها بەرپرس و سەرکردەو فەرماندەکانی شاخ و دەروێشەکانیان بوون.

بۆ ئەوەی ئاستی هەستی نیشتیمان پەروەری و ئینتیمای نەتەوەیی کۆمەڵگەمان بۆ دەربکەوێت لە ڕێگەی تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبووك لە لاپەڕەکەی خۆم پرسیارێکم ورژاند کە شێوەیەك بوو لە ڕاپرسی ئەلکترۆنی، دەقی پرسیارەکەم بەم شێوەیە بوو :

پرسیار:

گـەر پەلامـاری هەرێمـی کوردسـتان درا بـە مەبەسـتی داگیرکـردن ئایـا ئامـادەی بەرگـری لـێ بکـەی ؟

تکایـە وڵامەکانتـان حەقیقەتـی ناختـان بێـت چونکـە پرسـیارەکەم جۆرێکـە لـە ڕاپرسـی و ئامـاری وڵامەکانتـان بەکاردەهێنـم بـۆ توێژینەوەیـەك .

لـە ئێـوارەی ڕێککەوتـی ١٨ ی تەمـووزی ٢٠٢٠ ڕاپرسـیەکەم لـەواری خـۆم بـڵاو کـردەوەو مـاوەی ٤٨ کاتژمێـری خایانـد کـە تیایـدا ٦٧٩ کـەس بەشـداری تێـدا کـرد، لـەو ژمارەیـە ٢٧ کەسـیان وڵامـی پرسـیارەکەی منـی نەدابـووەوە نـە بـە (بەڵـێ) نـە بـە (نەخێـر) ، تەنهـا بەناردنـی گوڵێـك یـان نیشـانەیەکی خۆشەویسـتی کۆمێنتەکـەی ناردبـوو، ٦٣ کەسـیش بـە(بەڵـێ) وڵامـی دابـوەوە، ئـەوەی تـر ژمارەیـان ٥٨٩ کـەس بـوو کـە دەکاتـە ٨٦٪ ی دەنگـدەران بـە نەخێـر وڵامیـان دابـوەوە، ئـەم ڕێژەیـەش ئـەو ڕاسـتیە دووپـات دەکاتـەوە کـە زۆرینـەی خەڵـك ئامـادە نیـن بەرگـری لـە نیشـتیمانەکەیان بکـەن گـەر کەوتـە بـەر پەلامـارو لەشکرکێشـی و داگیرکـردن، لەنـاو وڵامـی نەخێـردا ٢٩٣ کەسـیان لـە هێـزە چەکـدارە جیاجیاکانـی پۆلیـس ، ئاسـایش ، پێشـمەرگە ، پۆلیسـی بەرگـری شارسـتانی، پۆلیسـی نـەوت و گاز ، پۆلیسـی

کارەباو دارستان و ژینگەو پۆلیسی هاتوچۆو ڕەگەزنامە بوون.

لە هەمان مانگ و ساڵدا سەردانی مەیدانی لیواکانی هێزی پێشمەرگەم کرد لەیەکەکانی حەفتا و هەشتا، هەمان پرسیارم ئاراستەی هێزەکانی پێشمەرگە کرد کە ژمارەی ئەوانەی کەوتنە ناو ڕاپرسیەکەم هەزار کەس بوون، لەو ژمارەیە ٦ کەسیان بە (نازانم) وەڵایان دایەوەو ٧٥ کەسیان بە (بەڵێ) و ٩١٩ کەسیشیان بە (نەخێر) وەڵامیان دایەوە، کاتێك بەشێکی زۆری هێزە چەکدارەکانی هەرێم بە ڕاشکاوی بڵێن بەرگری لە نیشتیمان ناکەین ئەو پێشبینیەمان بۆ دەکات بەڕاستی کە هەر کات هەرێمی کوردستان لەلایەن هێزە داگیرکەرەکانی ناوچەکەوە پەلامار درا بە ئاسانترین شێوە داگیر دەکرێت ئەگەر کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی پێش لەو داگیرکاریە نەگرێت ، بە واتایەکی تر هەرێمی کوردستان بێ هیچ بەربەست و بەرگریەکی ئەوتۆ دەتوانرێت داگیر بکرێت، لەکاتێکدا ساڵانی زوو زۆرتر لە ٨٠٪ ی خەڵکی کوردستان ئامادە بوون بەرگری لەنیشتیمان بکەن کەچی ئێستا لە ٨٦٪ی خەڵکی کوردستان ئامادە نین بەرگری لە نیشتیمانەکەیان بکەن (بەپێی هەردوو ڕاپرسیەکە).

دەکرێت لەخۆمان بپرسین ئەو هۆکارانە چین کە زۆرینەی خەڵکی کوردستان بە هێزی پێشمەرگەو هێزەکانی ناوخۆشەوە

بگەنـە ئـەو بـاوەڕەی بەرگـری نەکـەن لـە هەرێمـی کوردسـتان ؟ ئایـا خـودی نیشـتیمانە کـە خێـرو بێـری کـەم بـوەو ژینگـەی پیـس بـوەو مەترسـی بوومەلـەرزەو لافـاو و زریـان و بـورکان ئـەم بـاوەڕەی لا دروسـت کـردوون یـان کاربەدەسـتان و حکومڕانانـی هەرێـم و پـارت و لایەنـە سیاسـیەکان هـۆکارن تـا خۆشەویسـتی نیشـتیمان لـە دڵ و دەروونـی تـاك بەتاکـی کۆمەڵگـەی کوردسـتان نەمینێـت و وایـان لێبکـەن کـە بەرگـری لـە وڵاتـی خۆیـان نەکـەن و نیشـتیمانیان لا تـاڵ و تفـت بێـت و کوردسـتان بـە نیشـتیمانی خۆیـان نەزانـن ؟

فەرهـاد سـەنگاوی بێـژەری جارانـی یەکێتـی نیشـتیمانی کوردسـتان کاسـێتێکی دەنگـی کـە شـێوەیەکە لـە پەخشـان لـە تـۆڕە کۆمەڵایەتیـەکان بـڵاو کـردەوە، دەقـە پەخشـانەکەی گوزارشـتە لـەو ڕاسـتیەی کەسـەرکردەو فەرماندەکانـی شـۆڕش زۆر زوو دروشـم و پرانسـیپەکانی شۆڕشـیان لـە بیـر کـردو بەدرۆیـان خسـتەوە کـە شۆڕشـیان بـۆ ڕزگار کردنـی نەتەوەیەکـی ژێردەسـت هەڵگیرسـاندبێت بەڵکـو تەنهـا بـۆ خۆیـان و دارو دەسـتەو خـزم و کەسـوکارو پیاوەکانیـان شۆڕشـیان هەڵگیرسـاندوە، پێـم بـاش بـوو دەقـی پەخشـانە دەنگیەکـەی وەك خـۆی بـە نوسـین بـڵاو بکەمـەوە، دەڵێـت:

لەپارتیزانێکی ئەمەکدارەوە بۆ شێخە ڕەش ئەی گەورەو سەروەرم، ئەفسووس هەزار ئەفسووس زۆرێك لە هاوسەنگەرانت لە باسی ئەشکەوت و کەرەگێلەك و نانە ڕەق قەڵس دەبن. ئێستا لە بری کەرو گوێدرێژو پاتەی لاستیك ' ئۆتۆمبیلی پۆرش و بۆگاتی و ڕۆس ڕایس و ڕەتلێك سکرتێرەو تەنانەت کۆپتەری تایبەتی و خەتی بازرگانی و فڕۆکەو تەنانەت باخیرەشیان هەیە.

لەبری ئەشکەوت و کیسەی خەوی چڵکن و سپێون ڤێللاو کۆشك و ئاپارتمانی بەرزو ئوتێلەکانی ئنگلتەراو واشنتۆن کە سەریان لە پەڕەی هەوردایە، لەبری بێسیمەکەی جاران شەبەکەو خەتی ئەنتەرنێتی تایبەت و پشکی ئاسیاو کۆڕەك و ڕەقەم خاس و مۆبایلی گرانبەهایان هەیە، لەبری نانە ڕەق و نان ساجی و کولیچەی کۆڵەپشتەکەی جارانی تۆ زۆربەیان سوب و مەزەی گەعدەیان بە فڕۆکەیەکی تایبەت لە ڕووسیاو ڕۆماوە بۆ دێت .

شێخە گیان تۆ بۆ خەرج کردنی چەند دینارێکی ئەو کاتە لێژنەیەکت لە پیاوە مەردەکان پێدەهێنا بەڵام ئێستا لە دوای کۆچتتان لێرە کاری لێژنە بۆ دیزە بەدەرخوونەو داپۆشینی سەفەقاتی گەورەو فەزاحەتە نەبیستراوەکانە، ئێستا لێرە کوڕ ئەو کوڕەیە خاوەنی بیرە نەوتی خۆی بێت کە شوێنی ئەو بیرە نەوتانە جاران حەشارگەو پەناگەی خۆمان بوون، هەر

فیرعەونێـك بـە هـەزاران دۆنـم ئـەرزە دابـەش دەکات بەسـەر دەڵاڵ و پـاش دزدا، لەبـەر ڕەتلـی تانکـەری غـازو نـەوت بـرا ناپڕژێنـە سـەر بـرا، ئێسـتا لێـرە قەیرانـی ئەمەکداریـەو ئەزمـەی وەفـا، ئێسـتا ئێـرە وڵاتـی شـازادەو ژەنەڕاڵـە گـەر وا بـڕوات ئێمـەش دەڵێیـن خۆزگەمـان بـە ئێـوەو بـە شـەهیدان، بـەڵام شـێخە خـۆت پێتگوتیـن وره بـەرز بـن چـۆك دانـەدەن ‘ هەمیشـە گەشـبین بـن و لـە ڕێـگای حـەق قـەت لا مـەدەن، شـێخم بەخـوا خەمەکانمـان زۆر زۆر گـەورەن، چاوەڕوانـی حوکمـی گەلیـن دزو دەسـت پـاك جیـا کاتـەوە لاپـەڕەی نـوێ بـۆ خائیـن و خەباتگێـڕان جیاکاتـەوە.

گوڵێك دەپشكوێت

لەدامێنــی جێگاکەیــان چراکــە کزکــز دەســوتا هــەر ئەوەتــەی ڕووناکــی دەدایــە ژوورەکــە، لــەوە دەچــوو نەوتــی کــەم تیا مابێــت ، بۆیــەش ڕووناکیەکــەی کــەم و کــز دەهاتــە بەرچــاو. چراکــە لــە فتیلێــك[١] پێکهاتبــوو، فتیلەکــە لــە بانگــی ئێــوارەوە نەوتــی دەمــژی و هێــواش هێــواش دەیکــردە دووکــەڵ و لــە ژوورەکــە پــەرش و بــڵاوی دەکــردەوە، بەهــۆی ئــەو دووکەڵــەوە کاریتــەی ژوورەکــەو حەســیرو لێفــەو جاجــم و تــەواوی کەلووپەلــی نــاو ژوورەکــە ڕەش هەڵگەڕابــوون، کاریتــەی خانوەکــە لــەدار پەڵــك و دار تــووی خــوارو خێــچ و ئەســتوور و ناقــۆڵا پێکهاتبــوو، تەنانــەت ئــەو گــەڵا قەمیشــانەش ڕەش هەڵگەڕابــوون کــە لــە شــێوەی پرچــی ئاڵــۆزکاو لــە بنمیچــی ژوورەکــە شــۆڕ بووبوونــەوە بــۆ خــوارەوە، وەنەبێــت تەنهــا چراکــە ســەرچاوەی ئــەو دووکەڵــە بوبێــت کــە ژوورەوەی قانــگ دابــوو بەڵکــو کوانوەکــەش کــە لــە ناوەڕاســتی ژوورەکــە

١- جـاران لـە لادێکانـی کوردسـتان نـە کارەبـاو نـە فانـۆس و نـە لالـە (لامپـا) هەبـوو بـۆ ڕووناك کردنـەوە ، بەڵکـو فتیـل هەبـوو، فتیـل بریتـی بـوو لـە قوماشـێکی لـەدەزوو دروسـت کـراو، دەخرایـە نـاو دەفرێکـی خـڕی شووشـە یـان فافـۆن، دەزوەکـەکان بـەدەم یەکـەوە چنرابـوون و لـە خـوارەوە نەوتیـان ڕادەکێشـاو لـە سـەرەوەش ئاگـری تێ بـەردەدرا بـۆ ڕووناك کردنـەوەی دیوەخـان و ژوورەکان.

دروست کرا بوو و بۆ ئەو سەردەمە ڕۆڵی سۆپاو غازی پێنج چاوەی دەبینی ئەویش دووکەڵێکی زۆری پەرت دەکردەوە، گەر سەری پەنجەت لە هەر کەلوپەلێکی ناو ماڵەکەت بدابا بایی خۆی ڕەشی هەڵدەگرت کە لە ئەنجامی کاری فتیل و کوانوەکە ڕەش بوو بوون.

کەس ئیرەیی بەم حەوشەوبانە نابات، لە هاویناندا حەوشەیەکی ڕەق و وشکە تەنانەت یەك بست سەوزایی و یەك درەخت و یەك گوڵی تیا بەدی ناکەی، جگە لەوەی شوێنەکە بێئاوە خۆشیان حەزو تاقەتی چاندنی گوڵ و درەختیان کەمە، نەك هەر ئەوان بەڵکو زۆرینەی خەڵکی ئەم ئاواییە گرنگیان نەداوە بە چاندنی درەخت و سەوزایی گەرچی ئەوەی چاندووشیەتی باش گەشەی نەکردوەو گەڵاکانی زەردو بێزەوەرن چونکە ژێرەوەی زەویەکە قەسپۆك و شاخە وەك خۆیان دەڵێن، لەوە دەچێت خراپی خاکەکەی هۆکاری بێتاقەتیان بێت بۆ چاندنی سەوزایی.

وەکو گوتم حەوشەکە لە هاویناندا دێمەرۆك و ووشکەو حەزی دانیشتن تیایدا ئێجگار کەمە، لە زستانانیشدا بە نمە بارانێك دەبێت بە خلیسك، زۆر ووریا نەبی دەتخلیسکێنێ و دەکەوی بە زەویدا. لە هەموو لایەکی حەوشەکە ژووری لەقوڕو دار دروست کراو دەبینی کە وەك هێلانەی باڵندەی چەورۆکە

خۆیـان دەنوێنـن، کونێـك لێـرە، یەکێکـی تـر لـەوێ ئـەوەی دی لەولاتـر، ئیـدی ژوورەکان وەك بڵێـی بـۆ بنیادەم دروسـت نەکرابن. ئـەو شـوێنەی فتیلەکـە کاری تیـا دەکـرد ژووری دانیشـتنە بـۆ بەڕێکردنـی میـوان دروسـت کرابـوو لەهەمـان کات دا ژووری نوستنیشـە. لـە تەنیشـتی ئـەو، ژووری زەخیـرە بـەدی دەکەیـت کەوتبـوە لای ڕۆژهەڵاتـی خانوەکـەوە، ئەویـش وەك ژوورەکـەی تـر دیوارەکـەی پـان و بەخشـتی قـوڕو کاریتـەی گـەورە گـەورەی ناحەزو ناشـیرین دروسـت کرابـوو، زەخیـرەی چـی تیابێـت ؟ کەندوویـەك لـە سـووچی لای ڕاسـتی سـەرەوەی ژوورکەدایـە، کەنـدوو بـۆ دانـان و هەڵگرتنـی ئـارد تیایـدا، بـەکار دەهـات لەجێـی تانکـی یاخـود گونیـەی ئێسـتا، کەنـدوو چـۆن دروسـت دەکـرا؟ پیـاوان بـە تێـڕی لەمـوو دروسـتکراو لەخاکێکـی مەیلـەو سـوور خۆڵێکـی ووردیـان دەکێشـایەوە نـاو حەوشـەو (کا)ی ووردیـان تێکەڵـی دەکـردو بـە ئـاو دەیانگرتـەوەو دەیانکـرد بـە قوڕێکـی خەسـت، قوڕەکـە بـۆ مـاوەی هەفتەیـەك دادەنـراو هەمـوو ڕۆژ جارێـك شـل دەکرایـەوە تـا لـە مـاوەی ئـەو چەنـد ڕۆژەدا ببێـت بـە قوڕێکـی بـاش، ئیـدی کابانـی دەسـتڕەنگینیش داوێکـی لەکەمـەرەی خـۆی دەبەسـت و کـراس و بنکـراس و جلەکانـی ژێـرەوەی پـێ توندوتـۆڵ و گـورج دەکـرد، ئنجـا قۆڵـی لـێ هەڵدەماڵـی و دەسـتی دەکـرد بەدروسـت کردنـی، کابـان ئەمـڕۆ چینێـك قـوڕ بەئەسـتووری پێنـج سـانتیمەتر

دادەنێـت و دەسـتی لـێ هەڵدەگریـت تـا سـبەی ، کـە مەبەسـت لێـی ئەوەیـە ئـەو چینـەی دایناوە کـزر بێتـەوە، سـبەی چینێکـی تـری لەسـەر دادەنێـت, ئیـدی هەمـوو ڕۆژ چینێکـی نوێـی لـێ دروسـت دەکات تـا کەندوەکـە تـەواو دەکات، ئـەم شـێوازی کارکـردن و قـوڕ گرتنەوەیـە بـۆ دروسـت کردنـی تەنـدووری نـان و دروسـت کردنـی عەمبـاری قشـپلیش بـەکار دەهـات، ڕەنگـە لەکاتـی خوێندنـەوەی ئـەم دێـرە سـەیرت بـەوە بێـت کـە بۆچـی جـاران قشـپلیان هەڵدەگـرت ، سـوودی چیـە ؟ قشـپل (پشـقل) پاشـەڕۆی بزنـە، کابـان لـە هەوێـز بەگسـکی دار (داری کفـر) خڕیـان دەکـردەوەو لەبەرهەتـاو هەڵیـان دەخسـت تـا ووشـك دەبـوەوە پاشـان بـە گونیـە دەیانگواسـتەوە نـاو عەمبـاری لەقـوڕ دروسـتکراو تاکـو زمسـتان بـۆ ئاگرکردنـەوە لـە چێشـت لێنـان و نـان کـردن و گـەرم کردنـی تەنـدووری نـان بـەکاری بهێنـن.

لـە تەنیشـتی کەندوەکـە چـوار هیـزە بەڕێـزی یەکـەوە دانـراون، یەکیـان ڕوونـی چێشـتی تیایـە کـە بەرهەمـی ئاژەڵـی خۆیانـە، دووانیشـیان دۆشـاو و خۆشـاوە، ئەوەی تریش بەتاڵە، لەبەرانبەری هیـزەکان دوو جواڵـی گـەورە هـەن کەپـڕن لـە گەنـم و جـۆ، لەولاتـر چەنـد تورەگەیەکـی گچکـە گچکـەو مـام ناوەنـدو ڕەنـگاو ڕەنـگ دەبینرێـت هەموویـان پـڕن لەسـاوارو بـرووش و نیسـك و نـۆك کـە هەموویـان لەسـەر گابـەردی تەخـت دانـراون ، بەمانـە

دەگوترێـت زەخیـرە ، گابـەردە تەختـەكان لـە ڕۆژگاری پێشـووتر لـە هەڵـەت و دەم بەسـتەكان هێنابویـان تـا زەخیـرەی لەسـەر دابنێـن بـەو مەبەسـتەی زمسـتان شـیتەڕی پـێ نـەگات و مۆرانـەش لێـی نـەدات و خەسـار نەبێـت. لـە ژووری زەخیـرە پریاسـكەی تریـش هـەن كـە هەریەكـەو بـۆ كاروبارێكـی تـری ناومـاڵ سـوودی لـێ وەردەگـرن، لەوانـە جواڵـە بـۆر كـە لـەوە دەچێـت پـڕ بێـت لـە دانـدۆك[١] ، پریاسـكەیەكی تـر كـە تایبـەت بـوو بـە دلیـوان و دەرزی و خڕیلـەو شـوژن و هەندێـك داوەبـەن كـە لەمـووی بـزن و مـەڕ دروسـت كرابـوون، شـووژن (سـوژن) بـۆ درووینـی تێـڕ و دروسـت كردنـی كورتانـی گوێدرێـژ و ولاغـی بـەرزە بـەكار دەهـات و دلیوانیـش بـۆ درووینـی گونیـەو هەندێـك قوماشـی ئەسـتوور و كەرەسـتەی نـاو مـاڵ بـەكار دەهـات، هەرچـی دەرزیـە بـۆ درووینـی جلوبـەرگ و پینەوپـەڕۆو قوماشـی تەنـك بـەكار دەهـات. ئەسـتووری و درێـژی (قەبارەیـان) لەیەكـتر جیـاوازە بـۆ نموونـە شـووژن لـە دلیـوان درێژتـرو ئەسـتوور تـرە ' دلیوانیـش لـە دەرزی گەورەتـرە.

لەتەنیشـتی ژووری زەخیـرە ' ناندێنێـك دروسـت كـراوە، ژوورەكـە بەتەیـمان كـراوە بـە دوو بـەش، بەشـێكیان پـڕە لـەداری ووشـك كـە دەمـەو پایـز لەنـاو چـەم و بێشـەو دارسـتانەكان دەیبـڕن و

١- تڕخێنە

بـۆ زمسـتان لـەوێ کەڵەکـەی دەکـەن، بەشـەکەی تریـش دوو کوانـوی تیـا دروسـت کـراوە، یەکیـان بـۆ نـان کـردن ئـەوەی تریـش بـۆ چێشـت لێنـان. لەسـوچی خـوارەوەی حەوشـە پـان و بەرینەکـە دوو تەوێڵـە بـەدەم یەکـەوە هـەن، یەکیـان بـۆ هـەردوو گوێدرێژەکەیـان ئـەوەی تریـش بـۆ مانـگا ڕەش کـە هـەر یەکێکیـان سـێ چـوار ئاخوڕیـان تیـا دروسـت کـراوە بـۆ لەوەڕانـدن و پێدانـی ئالیـك پێیـان، لەبەرانبەریشـیاندا ژوورێکـی تـرە کـە تایبـەت کـراوە بـۆ (کا)، پێـی دەڵێـن کادیـن یـان کادان. ئـەو ئێوارەیـەش وەکـو هەمـوو ئێوارانـی تـر زێنـەب چارۆگەکـەی کـردە ملـی و لـە کادینەکـە چارۆگەکـەی پڕکـرد لـە (کا) و هـەر ئاخوڕێـك چارۆگەیـەك (کا)ی تێکـرد تـا مانـگاو گوێدرێـژەکان بیکەنـە شـەوچەرەی شـەوی درێـژی ئـەو پایـزە.

ئـەم دەمـەو مەغریبـە حەوشـەکە جممـەی دەهـات لەمریشـك، ئـەوان وا ڕاهاتبـوون لەگـەڵ گـەردی بەیـان کە زێنـەب دەرگای لێ دەکردنـەوە بچنـە سـەر زبڵـدان و بـەدوای خۆراکـی ئـەو بەیانیەیـان بگەڕێـن، گەرچـی زۆر جاریـش خۆیـان دەبوونـە خۆراکـی چەقـەڵ و ڕێـوی ئـەو تاریـك و ڕوونـە، هەندێـك لـە ڕێویـەکان دەیانزانـی مریشـکەکان لەگـەڵ سـەحەردا خۆیـان دەگەیەننـە کـۆڵان و سـەر زبڵدانـەکان کـە هـەڵاوەی گەرمـی لـێ هەڵدەسـتا تـا خۆیـان لـەو کرمانـەی سـەریان لـە قوڵایـی زبڵدانەکـە دەردەهێنـا تێـر بکـەن،

ئەوانیش مریشکێکیان بە گازو گیر دەهێنا، یەکەم شوێن کە پەلاماریان دەدا ملیان بوو تاکو قیڕەیان نەگاتە خاوەن ماڵ و بتوانن بیڕفێنن و لەدەرەوەی گوند سفرەی ئەو بەیانیەیان لە کەندێك بڕازێننەوە.

چ ژیانێکی سەیرە؟ کرمە سپیەکان لەناو پاشماوەی ماڵاتەکان لەسەر زبڵدان دەهاتنە دەر تا خۆراکیان دەستکەوێت و بەو دەمەو بەیانە سکیان تێر بکەن، کەچی لەناکاوێك مریشکەکانی زێنەب لێیان دەهاتنە مەیدان و لەئانوساتێکدا دەیانخواردو سکی خۆیان بەکرمە سپیەکان تێر دەکرد، هەر لە هەمان کاتدا ڕێویەکیش لە بۆسەی ئەو بەیانەدا سکی خۆی لەمریشکەکانی زێنەب تێر دەکرد، ڕەنگە وا ڕێککەوتبێت کرمێکی سپی لەماوەی تەنها چەند دەقیقەیەکدا گەیشتبێتە ناو گەدەی ڕێویەك کە هەرگیز بەخۆراکی خۆی نەزانیبێت .

ئێوارەش بەهەمان تاس و حەمامی چەند ڕۆژە یەك یەك مریشکەکان بەرەو ناو حەوشە دەهاتنەوە، لەگەڵ زەردەی خۆر ئاوابووندا هەموویان بەکۆمەڵ لەناوەڕاستی حەوشەکە کۆدەبوونەوەو ملیان قیت دەکردەوەو جارجار باڵیان دەکردەوە کە جۆرێك بوو لەنمایش ' لە چاوەڕوانیدا بوون. ئەوان دەیانزانی زێنەب هەموو ئێواران تەشتێك گەنم و جۆ تێکەڵ دەکات و بەرەو ناوەڕاستی حەوشەکە دێت:

-تی تی تی تی تی تی تی .

ئەمە زمانی زێنەب بوو بۆ گردبوونەوەو بانگ کردنی مریشکەکانی تا گەنم و جۆیان پێ بدات، ئەوانیش لە زمانی زێنەب تێدەگەیشتن کە (تی تی تی تی تی تی) واتە : مریشکەکان وەرن دانتان دەدەمێ ، پاش پێنج شەش دەقیقە گسکیان لەحەوشەکە دەداو یەك دەنك نەدەما گشتیان دەخوارد. زۆر جاریش ڕەوە پاساری دەبوون بەشەریکی مریشکەکان و لەنێوان مریشکەکان خۆیان پەنا دەدا تا لە چاوی منداڵ و تواڵ بەدوور بن نەبادا بە دارلاستیك بەردێکیان تێ بسریوێنن و بەو مەغریبە ژیانیان لێ بسێننەوە. زێنەب زرنگ بوو، بە تەماشاکردنێکی خێرا دەیزانی ژمارەی مریشکەکانی تەواوە یان نا، گەر تەواو نەبا پەنای بۆ ئۆمەر دەبرد :

-ئۆمەر .... ئۆمەر .

-هۆو، چیت دەوێ زێنەب، چی قەوماوە ؟

-مریشکە سوورە پۆپینە لەسەرەکە دیار نیە .

گەر چەقەڵ و ڕێوی نەیخواردبا حەتمەن لەماڵە هاوسێ یاخود لە لەوەڕی کۆڵان و سەر زبڵدان دواکەوتوەو لەبیری چۆتەوە کە مەغریبە، دواتر یان خۆی دەهاتەوە یان دەیاندۆزیەوە .

ئۆمەریش بەزەردەخەنەوە دەیگوت :

-خۆت خۆش بی مامر چیە؟

ئەوان بەمریشکیان دەگوت مامر .

چراکە کز کز دەسوتاو دووکەڵی پەرش و بڵاو دەکردەوە. پرخەی خەویان دەهات، هەموویان لە خەوێکی قووڵدا بوون، سێ منداڵە وردیلەکانیان لەسەرەوەی ژوورەکەو لەپاڵ یەکتر بە جاجمێکی گەورە داپۆشرابوون و ئۆمەرو زێنەبیش هەریەکە و لەبەرێکی ژوورەکە سەرو جاجمیان لەخۆیان ئاڵاندبوو، ڕووناکی ئەو بەرەبەیانە کەمێك لە دەلاقە بچووکەکە هاتبوە ژوورەوە، ئەم ڕووناکیە کەمە زێنەبی لەخەو بە ئاگا هێنایەوە، لە کونی دەلاقەکەوە ڕوانیە دەرەوە لای وابوو هێشتا گورگ و سەگ لێك ناکرێتەوە، ئەو هەموو بەیانیان لەو وادەیە بەخەبەر دەهات دەتگوت کاتژمێر دەنێتەوە وا بەئاسان لەو تاریك و ڕوونە بەخەبەر دەهات، ئەو بەیانیەش وەکو هەموو بەیانیانەکانی تر بەپڕتاو لە ژێر جاجمەکە هەستا :

-ئۆمەر ..... ئۆمەر .

ئۆمەر بەو بانگ کردنە خەبەری نەبوەوە، چەند جارێکی تریش بانگی کرد بەڵام بێ هودە بوو ناچار دەستی ڕادا ' دوو جار شانی ڕاتەکاند و پێی گوت:

-وا دنیا ڕووناك بووەوە هەستە، تا من چای لێ دەنێم و کەلوپەلەکانت بۆ ئامادە دەکەم تۆش نوێژەکەت بکە.

ئۆمەر لە ژێر جێگاکەی ڕاپەڕی و بەرەو قولەتێن ڕۆیشت تا لەوێ دەسنوێژەکەی هەڵگرێت و نوێژی ئەو بەیانیەی بکات. دەزانن قولەتێن چیە ؟ جاران لە لادێکانی کوردستان نە حەمام هەبوو نە تەوالێت، لە بری ئەوانە پیاوان لەنزیك کانیە ئاوێك حەوزێکی چوارگۆشە یاخود لاکێشەیان دروست دەکردو بەجۆگای سەر داپۆشراو یان بە بۆڕی ئاسن ئاوی کانیەکەیان ڕادەکێشایە ناو حەوزەکەو چوار وەرزەی ساڵ سەرماو شەختە بوایە یان گەرما لەوێ بەیانیان زوو خۆیان دەشووشت و دەسنوێژیان هەڵدەگرت، قولەتێن بۆ خەڵکی ئەوێ هەم حەمام بوو هەم تەوالێت، ژنانیش شوێنێکی تایبەتیان هەبوو پێیان دەگوت سەراو بۆ هەمان مەبەست و پێداویستی کە ئەویش لەحەوزێك پێکدەهات و لە سەرچاوەیەکەوە ئاویان ڕادەکێشایە ناوی.

تا ئۆمەر لە قولەتێن نوێژی کردو هاتەوە زێنەب لە ناندێنەکە چایەکەی لێ نابوو و پێخۆری نیوەڕۆشی بۆ ئامادە کردبوو و خستبویە ناو نانەبەرەیەکەوە، نانەبەرەکەشی خستبوە ناو تورەکەیەك کە لە موی بزن دروست کرابوو. پێخۆری چی ؟ پێخۆری ئەو ڕۆژگارە بۆ سەپان و جوتیار و وەرزێر و

شـوان و گاوان بریتـی بـوو لـە نوشـتێك نـان و سـەلكێك پیـاز و جامیلكەیەكـی ماسـت، هەندێـك جاریـش هێلكەیـەك و كەمێـك دەرمـان چایـەو دوو كڵـۆ شـەكری قەندیشـی لەگـەڵ بـوو، لـەو دەمـەو بەیانـەدا گەرچـی پەڵـەی نەدابـوو بـەڵام كەشـو هـەوا فێنـك بـوو و سـاردیەكەی مچوڕكـەی بەلەشـی مرۆڤـدا دەهێنـا كەچـی زێنـەب لەحەوشـە لەبـەردەم ناندێنەكـە نـان و چاكـەی دانـا بـوو، تـا زێنـەب حەسیرەكەی ڕاخسـت و قۆریـە ڕەش و دوو پیاڵەكـەی هێنـا ئۆمەریـش هـەردوو گوێدرێژەكـەی ئالیـك دا و نیـرو هەوجاڕەكـەی ئامـادە كـرد. حەسـیر ' ڕایەخـی ئـەو زەمانـەی خەڵـك بـوو كـە ژنانـی كـورد لـە (كرتـی) دروسـتیان دەكـردو لەجیاتـی مافـورو دۆشـەك بەكاریـان دەهێنـا. ئـەو بەیانیـەش وەكـو باقـی بەیانیانەكانـی تـر پێكـەوە دوو بـەدوو بـەدەم قسـە كردنـەوە نانیـان خـوارد، قسـەی ئـەو سـەردمە چـی بـوو ؟ خـۆ باسـی سیاسـەت و حزبایەتـی تیـا نەبـوو، خـۆ باسـی فەیسـبووك و ئنسـتگرام و مۆبایلـی زیـرەك و ئۆتۆمبیلـی لگـزز و مۆنیـكا و قسـەی سـواوی هەندێـك كەسـایەتی سیاسـی و هەندیـك مـەلای سیاسـی نەبـوو، هەرگیـز قسـە و باسـیان لەسـەر بەنزینـی خـراپ و ڕۆن و برنـج و داو و دەرمانـی بەسـەرچوو و نەشـتەرگەری سـەقەت و نەخۆشـی زەخـت و شـەكرە نەبـوو، نەدەهاتنـە سـەر باسـی خەڵكـی تەڵەكەبـازو دزو درۆزن چونكـە لـەو سـەردەمە دزی و درۆ

هێنـدە کـەم بـوو هەسـتی پـێ نەدەکـرا ، بگـرە عەیبێکـی گـەورەش بـوو، ئـەوان نەیاندەزانـی کارەبـا چیـەو خەمیـان لەپـارەی مولیـدە نەدەخـوارد تـا لـە قسـەو باسـی خۆیـان کاتـی پـێ بکـوژن بەڵکـو بـاس باسـی کێڵانـی زەوی و خەرتـە و ووشـکە وەردو گەنـم و جـۆو بێسـتان بـوو:

-ئەمساڵ چەند تەنەکە گەنم تۆو بکەین ؟

-چەند تەنەکە جۆ بخەین بەزەویەوە ؟

-کام پارچە زەوی بکەین بە وەرد بۆ ساڵی داهاتوو ؟

-چەند خەت تەماتە و بامیە بچێنین ؟

-لەکام شوێن خەرمان قرشەکە کۆکەینەوەو بیکوتین ؟

-زبارە بۆ کێ بکەین ؟

-زەکات بدەین بەکێ و کێ نەبوونە ؟

-کەی باراش ببەین بۆ ئاش ؟

-ئەڕا زمستان چۆن دار کۆ بکەینەوە ؟

-چۆن شەکر و چای بکڕین؟

-ژن بەژن لەگەڵ کێ بکەین بۆ کوڕەکەمان؟

-فلان ژوور دڵۆپە دەکات چۆن بیپەستینەوە ؟

-فـلان کـەس مـردوە خـوا لێـی خـۆش بێـت کۆشـێك منداڵـی بە جێهێشـت .

هێشـتا منداڵـەکان لەپرخـەی خـەودان و لای ئـەوان نیـوە شـەوە و ژوورەکـەش تاریکـە مەگـەر لـە دەلاقەکـەوە کەمێـك ڕووناکـی دزەی کردبێـت بـۆ ژوورەوە، چراکـەش لەبـەر بـێ نەوتـی هێـزی ڕوونـاك کردنـەوەی تیـا نەمـاوە و ڕووناکـی ئـەو بەیانـە کـە لـە دەلاقەکـەوە دزەی دەکـردە ژوورەوە توانیبـوی ڕووناکـی چراکـە بـێ بایـەخ بـکات، دوای نـان خـواردن ئۆمـەر سـەرێکی لـە ژوورەوە داو بـەدەم لەپشـت کردنـی پشـتێنە خـاڵ خاڵیەکەیـەوە منداڵەکانـی داپۆشـتەوە کـە جاجمەکەیـان لەسـەر لاچـوو بـوو :

-بنوون ڕۆڵەکانم.

دەبـوو ئۆمـەر بەتەنهـا بـڕوات بـۆ دەشـتودەر چونکـە زێنـەب بـاری گـران بـوو و هاتبـوە سـەر مانـگ و ڕۆژی خـۆی:

-خوایە منداڵێکی ساڵحمان پێ ببەخشی.

ئەمـە دووعـای زێنـەب خـۆی بـوو، کەچـی دووعـای ئۆمەریـش پاڕانـەوە بـوو لەخـودا تـا زێنـەب لـەم منـداڵ بوونـە بەسـەلامەتی نەجاتـی بێـت :

-خوایە چی لەدووی دەستم بێت دەیکەمە خێری مەولودی پێغەمبەر بەس زێنەب سەلامەت بێت و منداڵەکە شەوە دەرەقەتی نەیەت.

لـەو سـەردەمە ڕێـژەی مردنـی منـدڵان ئێجـگار زۆر بـوو چونکـە کوتـان بـەدەرزی دژە ڤایرۆسـەکان کـەم بـوو ، گـەر هەشـبوایە نەدەگەیشـتە دانیشـتوانی لادێ دوورە دەسـتەکان بۆیـەش زوو نەخـۆش دەکەوتـن و زۆربەیـان دەمـردن، نەخۆشـیە بەربڵاوەکانیش بریتـی بـوو لـە لەرزوتـا، سـوورکە، ڕشـانەوە، مێکوتـە، ئاوەڵـە .... هتـد.

لای خەڵکـی ئـەو سـەردەمە هـۆکاری مردنـی منداڵانـی خـوار پێنـج مانـگ بـۆ (شـەوە) دەگەڕێنرایـەوە، شـەوە لای خەڵـك بونەوەرێکـی نادیـار بـوو و دەسـتی لـە منـداڵ دەوەشـاند بەتایبەتـی ئـەو منداڵانـەی کـە تـا چـل شـەو پاسـەوانێتی نەدەکـرا، بەپێـی لێکدانەوەکانـی ئـەو سـەردەمە بونـەوەرە نادیارەکـە لەنیوەشـەو و لـە ناخافڵـدا خـۆی دەکـرد بـە ژووری ئـەو دایکـەی کـە تـازە منداڵـی دەبـوو، گـەر منداڵەکـە بەتەنهـا بوایـە ئـەوا دەسـتی لـێ دەوەشـاند بۆیـە پیـاوان لـەو چیرۆکـە ئەفسـانەییانەی باسـی شـەوەی دەکـرد کـە چـۆن دەسـت دەنێتـە بیناقاقـای منداڵـی تـازە لەدایـك بـوو سـوودیان وەردەگـرت و بەدرێژایـی چـل شـەو لەئێـوارەوە تـا بەیانـی (ئیشـك) یـان لای منداڵـە تـازە لەدایـك بوەکـە دەگـرت نەبـادا شـەوە بیباتـەوە، لـە ڕاستیشـدا هـۆکاری ڕاسـتەقینەی مردنـی منـداڵان بـەو ڕێـژە زۆرە نەکوتـان بـوو بـەدەرزی دژە ڤایـرۆس و کەمـی خزمەتگـوزاری و نـەك شـەوە بـەڵام

خەڵکی ئەو سەردەمە ئەم ڕاستیەیان لا بەرجەستە نەبوو بوو .

قەنتەرەی حەوشەکەی کردەوەو ڕێشمەی هەردوو گوێدرێژەکەی بەدەستی ڕاستیەوە گرت ، بەهێواشی لەدیوی حەوشە چوە دەرەوەو خۆی هەڵدایە سەر پشتی گوێدرێژێکیان و ئەوەی تریشی دایە دوای خۆی کە هەوجاڕو نیرو کۆپەرانەکەی لەسەر قایم کردبوو و بەڕێکەوت. جاران بەدەرگای حەوشە دەگوترا قەنتەرە کە لەداری ئەستوور لەشار دروست دەکراو لە دیوی ناوەوە کلۆم دەدرا ، کلیلەکەشی هەر لە دار دروست دەکرا بەچەند پشکێك و بە ئاسانی نەدەکرایەوە مەگەر خاوەن ماڵ خۆی بیزانیایە چۆن دەکرێتەوە؟

کۆڵانە پێچاوپێچ و باریکەکانی جێهێشت و لەئاوایی چوە دەرەوە، لە تەمتەمە شاخەکانی خوار ئاواییەوە شۆڕ بوەوە بۆ کەندی قەمبەر، کەندەکە بەو پایزە درەنگە هێشتا ئاوی پیا دەهاتە خوارەوەو لە هەندێك شوێنی تەختایی کەندەکە ئاوەکەیان لە شێوەی گۆم گلدابوەوەو هەڵیان بەستبوو بۆ چاندن و ئاودانی تەماتەو بامیەو کولەکەو پیازو هەندێك درەختی وك هەنجیرو قەیسی و دارتوو .

گەر لە بەرزایی گردی (پارەرەز)ەوە بڕوانیتە ئەم کەندە قووڵ و دوورو درێژە دیمەنێکی دڵرفێنت دەکەوێتە بەر چاو، جوانی

ئـەم دۆڵــە لــەوەدا خـۆی دەبینێتــەوە ســەوزاییەکی تێــرو پــڕی بـە دۆڵەکـە بەخشـیوە بەتایبـەت ئەگـەر لـەم پایـزە پێـش پەڵەیـە لێـی بڕوانـی چونکـە جگـە لـەم دۆڵـە لـە هیـچ شـوێنێکی تـری ناوچەکـە سـەوزایی بـەدی ناکەیـت و تـا چـاو بـڕ دەکات هەمـوو لایـەك هـەر پـوش و پەڵاشـە، سـەرچاوەی ئـەم دۆڵـە قـووڵ و دوورو درێـژە کەوتۆتـە هەڵەتـی گوندەکانـی ئۆمەرگومبـەت و سێگردکان و نێرەگیـن و میرکـە، لـە زسـتان و بەهارانـدا ئـاوی بارانـی ئـەو هەڵــەت و پەڵەتانــە دەهێنێتــە ئــەم کەنــدەوە و ســەرەو خــوار دەبێتـەوە تـا دەگاتـە پـردی تـازەدێ و لـەوێ شـۆڕ دەبێتـەوە بـەرەو دەشـتی تـازەدێ و لەناوەڕاسـتی دەشـتەکە تێکـەڵ دەبێتـەوە بـە زێـی بچـووك ، ئیـدی ئـاوی کەنـدی قەمبـەر خـۆی لەگـەڵ زێـی بچـووك ئاوێتـە دەکات.

لــەوێ سورشـتی دۆڵەکـە وایـە لەسـەرەوە تـا خـوارەوە سـەدان پێچاوپێچـی تیایـە گـەر لەئاسـمانەوە یـان لەبەرزی گـردی (پارەڕەز) ەوە تەماشـای بکـەی لـە مارێکـی ڕەنـگاو ڕەنـگ دەچێـت، تەواوی دۆڵەکـە بەجۆرەهـا دارو درەخـت و گـژو گیـا ڕازاوەتـەوە هـەر لـە شـۆڕە بـی و دار تـووی دەسـت چێـن و پەڵـك و گـەز ، لـە هەندێـك شـوێنیش دار هەنجیـرو قەیسـیش بـەدی دەکەیـت، ئـەوە جگـە لـە پونگـەو لیلـك و فریـز و شـافڕی تـەڕو جەگـەن و ژاژو قـەڕەم و کرتـی کـە کەنارەکانـی ئـەو دۆڵـەی داپۆشـیوەو بـۆن و بەرامەیەکـی

خۆشـی بـە دۆڵەکـە بەخشیوە، لـە هـەر چـوار وەرزی سـاڵدا ئـەم دۆڵـە ئـاوی لـێ نابڕێـت بـەڵام لەهاویـن و پایـزدا هێنـدە کـەم دەبێتـەوە تـا ئـەو ڕادەیـەی لـە زۆر شـوێنی دۆڵەکـە ٬ ئاوەکـە بەناخـی زەویـدا شـۆڕ بێتـەوەو ووردە زیـخ و لم بیمژێـت تەنانـەت لـە هەندێـك شـوێن ئـاو نەمینێـت بـۆ زەردەواڵـەو سووسـکەو کەڵاوکـوڕەو تەیـرو تواڵـی تریـش تـا خۆیـان لـەوەرزی کـەم ئاویـدا تێـر ئـاو بکـەن، لـە هەندێـك جێگـەش ئاوەکـە جارێکـی تـر قوڵـپ دەداتـەوە و دەگەڕێتـەوە سـەر زەوی و بەنـاو بـەردو زیـخ و گـژو گیـای دۆڵەکـەدا ڕێ دەکات و لـە شـوێنە چاڵەکانـی دۆڵەکـە نیمچە گۆمێـك دروسـت دەکات کـە بـوە بـە لانـەی بێچـوە بـۆق و وردە ماسـی و کیسـەڵ و هەندێـك زینـدەوەری تـری ئـاوی، تەنانـەت شـوان و گاوانیـش سـوودی لـێ وەردەگـرن بـۆ ئاودانـی مـەڕو مـاڵات و هەندێـك جاریـش مەلـە کـردن.

هێشـتا دنیـا تـەواو ڕوونـاك نەبووبـوەوە ئۆمـەر هـەردوو گوێدرێژەکـەی گەیانـدە کەندەکـە و لـەوێ تێـر ئـاوی کـردن و بەهـەورازە سـەختەکەدا سـەرکەوت کـە ڕچـە ڕێـی بـزن و مـەڕو مـاڵات و ڕێبـوارو کاروانچیەکانـی بەسـتی شـەرغەو گوندەکانـی دامێنـی دێـدەوان بـوو، هێنـدەی نەبـرد گەیشـتە سـەر ئـەو پارچـە زەویـەی دەیویسـت بیکێڵێـت، هێشـتا لای ئاواییـەوە گەزەنگـی خۆر دەرنەکەتبـوو تەنهـا لـە پشـتی گـردو تەپۆلکەکانـەوە زەردە ڕووناکی

دەبەخشـی ، ئـەو هـەردوو گوێدرێژەکـەی دابەسـتا و دەسـتی کـرد بـە جـووت کـردن، وشـکە وەردی دەکێڵایـەوە تاکـو پێـش کەوتنـی بارانـی پەڵـە تـۆوی بـکات .

تـا کاتژمێـر نـۆی بەیانـی جووتـی کـرد دواتـر بـۆ پشـوویەکی کـورت و ئـاو خواردنێکـی سـەرپێیی ' گوێدرێژەکانـی ڕاگـرت و پشـووی دایـە ئەوانیـش، هەرچەنـدە شـەکەت و مانـدوو بـوو وەلێ دڵـی بەکارەکـەی خـۆش بـوو چونکـە ' پێـی وابـوو زەخیـرەی سـاڵی داهاتـوی مـاڵ و منـداڵ مسـۆگەر دەکات، بـۆ ئـەو سـەردەمە زەخیـرە بریتـی بـوو لـە ئـاردو نـۆك و نیسـك و بـرووش و سـاوارو مـاش، پێشـتر بـۆ دەسـکەوتنی ئـارد دەسـتاڕیان بـەکار دەهێنـاو گەنمیـان پـێ دەهـاڕی و دەیانکـرد بەئـارد، چەنـد ماڵێـك و دەسـتاڕێکیان هەبـوو بـەڵام بـەم دواییـە ئاشـی ئـاو دروسـت کـرا خەڵـك گەنـم و جـۆی دەبـردە ئاشـەکان و وازیـان لەدەسـتاڕ هێنـا.

ئایـا دەزانـن دەسـتاڕ چیـە ؟ دەسـتاڕ لەبـەردی سـاغ و ڕەق دروسـت دەکـرا بریتـی بـوو لـەدوو بـەردی شـێوە بازنەیـی بـە قەبـارەی چـل بـۆ پەنجـا سـانتیمەتر درێـژو دە سـانتیمەتر ئەسـتوور بەشـێوەیەك بـەردی یەکـەم واتـە بـەردی سـەرەوە لـە ناوەڕاسـتیدا دوو کونـی لێ دروسـت دەکـرا ' کونـی یەکـەم دەکەوتـە ناوەڕاسـتی بەردەکـە بـۆ ئـەوەی گەنـم یـان جۆیەکـەی پێـدا شـۆڕ بکەنـەوە بـۆ سـەر بەردی دووەم و کونـی دووەمیـش لەلایەکـی بەردەکـە دروسـت دەکـرا تـا

دارێکـی تێبخـەن بەمەبەسـتی سـوڕاندنی بـەردی یەکـەم بەسـەر بـەردی دووەمـدا بەمـەش گەنمەکـە دەکەوتـە نێـوان هـەردوو بـەردی دەسـتاڕەکەو لەکاتـی سـوڕاندنیدا گەنمەکـەی ووردو خـاش دەکـردو بـە چەنـد جـار دووبـارە کردنـەوەی ئـەم کـردارە گەنمـە هاڕڕاوەکـە دەبـوو بـە ئـارد، لەبـەر ئـەوەی دەسـتاڕ کاری ئـەوە بوو گەنـم و جـۆ بهاڕێـت بۆیـە ئـەم ووشـەیە بەتێپەڕبونـی ڕۆژگارو سـەردەمەکان بـوو بـە چەمکێکـی سیاسـی و لەنـاو ئەدەبیاتـی سیاسـی کـوردو لێکۆڵینـەوەو وتارەکانیشـدا ڕەنگـی دایـەوە بـۆ نموونـە : دەسـتاڕی زەمانـە هەمووماننـی هـاڕی. یـان کـورد لەنێـوان دەسـتاڕی تـورك و عـەرەب و فارسـدا. یـان میرنشـینی بابـان لەنێـوان بەرداشـی ڕۆم و عەجـەم دا کـە ناونیشـانی کتێبێکـی نەوشـیروان مسـتەفایە، چەندیـن نموونـەی تـر هـەن لـەم بـارەوە .

گـەر هیـچ ئافـات و گرانـی و گرفتێـك نەبوایـە جـۆ تەنها بـۆ ئالیکی مەڕومـاڵات و مانـگاو گوێدرێـژ بـەکار دەهـات بـەڵام زۆربـەی سـاڵانی ئـەو سـەردەمە بەهـۆی نەبوونـی سیسـتەمی کشـتووکاڵی و ڕەچـاو نەکردنـی کاری کشـتووکاڵی بەشـێوەی زانسـتیانەو ئافاتـی کشـتووکاڵی و نەبوونـی کەرەسـتەی پێویسـت بـۆ پێشخسـتنی بـواری کشـتووکاڵی و کەمـی بڕشـتی گەنـم و هەبوونـی سـن و کیسـەڵەو بـێ بارانـی و نەخۆشـی کـورك و هـەور بـردن و قـات کردنـی گەنـم و ....هتـد خەڵـك بەزەحمـەت نانـی گەنمـی

دەست دەکەوت و بەناچاری مزاشیان دەخوارد، دەزانن مزاش چیە ؟ واتە تێکەڵەی ئاردی گەنم و جۆ پێکەوە. زۆر خێزان مزاشیشی دەست نەدەکەوت بۆیە هەزاران خێزان تەنها نانی جۆیان دەخوارد. نانی جۆ گەرچی زۆر سوودبەخش بوە لەڕووی تەندروستیەوە بەڵام دوو عەیبی هەبوو، یەکەم : هیچ کابانێك نەیدەتوانی نانێکی جوانی لێ بکات، نانێك وەك نانی گەنم تەنك و پان بێتەوە. دووەم : سورشتی جۆ وایە کە پڕبێت لەتوێکڵی تیژ کە دەوری کرۆکی جۆیەکەی داوە، جاران بەهۆی سادەیی ئامێرەکان نەدەتوانرا ئاردەکەی خاڵی بکرێت لەو توێکڵە بۆیە لەکاتی خواردنی نانی جۆدا ئەو توێکڵە تیژە دەم و لێوی برینداردەکرد.

لای کاتژمێر دوانزەو نیوی نیوەڕۆ جارێکی تر هەردوو گوێدرێژەکەی بەرداو تورەکەی ئالیکی خستە سەریان، خۆیشی هەندێك پووش و دەسکێك دارو چەند تەپاڵەیەکی کۆ کردەوەو لەنزیك تاوڵەکە سێ بەردی هێناو کوانویەکی بچووکی پێ دروست کردو کتریە ڕەشەکەی خستە سەر، هێدی هێدی چوە ژێر تاوڵەکە کە سێبەرێکی شاشو واشی دروست کردبوو ، تورەکە نانەکەی کردەوەو نانەبەرەکەی دەرهێنا و پێخۆرەکانی ئەو نیوەڕۆیەی ئامادە کردو دەستی کرد بە نان خواردن، چایەکەش هێواش هێواش دەکوڵا، دە زانن تاوڵ چیە ؟ ژنانی

کورد بەتایبەتی ئەوانەی شارەزاییان لە ڕستن و چنین هەبوو لە مووی بزن پارچەیەکیان دەچنی کە قەبارەکەی لە مەترێك کەمتر نەبوو و لە چوار مەتریش زیاتر نەدەبوو لە شێوەی ڕەشماڵ بەڵام بچووکترو خێراتر لە بەکارهێنان، هەرچوار سووچی پارچە دروست کراوەکەش بەپەتێکی دوو مەتر درێژ لە شێوەی گوریس بەڵام باریکترو لەموو دروست کراو قایم دەکرا تا لەکاتی هەڵدانیدا هەریەك لەو پەتانە لەسنگێك ببەسترێت بۆ ئەوەی تاوڵەکە لەشێوەی ڕەشماڵ جێی چەند کەسێکی تیا ببێتەوە بۆ پشوودان، تاوڵ سەپان و وەرزێرو تێلەکێش بەکاریان دەهێنا بۆ دروست کردنی سێبەرو خۆپاراستن لە تیشکی گەرمی خۆری چڵلەی هاوین و حەسانەوەی کورت خایەن، مەبەستم لە کورتخایەن ئەوەیە چێشتەنگاو سەپان و تێلەکێش کە دەستیان لەدروونەو خڕکردنەوەی مەڵوَ هەڵدەگرت و سووکە نانێکیان دەخوارد تا تین و ووزەیان بێتەوە بەر بۆ ئەوەی تاکو نیوەڕۆ بێ پسانەوە بتوانن کار بکەن، جا ئەو نان خواردنە سووك و خێراو کورتخایەنە لەبەر سێبەری تاوڵ ئەنجام دەدراو پێی دەگوترا چێشتە نان.

ئەو بیری هەر لای زێنەب بوو ئاخۆ دەبێت وەزعی چۆن بێت ؟

تا عەسرێکی درەنگ جووتی کرد، دەمەو ئێوارەش بەر لە

خۆر ئاوا بوون کەرەستەکانی کۆ کردەوەو بە هەمان شێوەی ڕۆژەکانی پێشوو بەرەو ئاوایی ملی نا، گردەکانی بەری خۆرئاوای کەندی قەمبەر سێبەریان لە تەواوی دۆڵەکە کردبوو تەنانەت ئەو هەورازە ڕك و شاخاوی و پێچاوپێچ و باریکەش هەر سێبەر بوو کە لەکەندەکەوە سەر دەکەوت بۆ ناو ئاوایی، هێشتا نەگەیشتبوە سەرەوەی هەورازەکە کوڕیشکەیەکی خزمی لێ پەیدا بوو، لە دوورەوە دیار بوو کوڕیشکەکە هەواڵێکی پێیە دەتگوت لە چاوەڕوانی هاتنەوەی ئۆمەردا وەستاوە، کوڕیشکەکە چاوی بڕیبوە ئۆمەرو هەنگاوەکانی دەژمارد و نائارام دیاربوو، ئۆمەریش بست بە بست لە منداڵەکە نزیك دەکەوتەوەو لێی دە ڕوانی, زانی چاوەڕوانی ئەو دەکات و هەستی کرد دەیەوێت هەواڵێکی پێ بگەیەنێت، ئەوەتا وا بە پچڕ پچڕی هەواڵێکی پێ ڕاگەیاند:

-مام ئۆمەر .... مام ئۆمەر .

مام ئۆمەر دڵی خێرا خێرا لێی دەدا، ترس دایگرت :

-خێر بێت خوایە، هەواڵەکەی ناخۆش نەبێت .

ئەو چاوەڕوانی هەواڵێکی تر نەبوو جگە لە هەواڵی زێنەبی هاوسەری چونکە دەیزانی زێنەب لە بارودۆخێکی خراپدایە:

-خوایە لێت دەپاڕێمەوە .

کوڕیشـکە خزمەکـە هێنـدە تامـەزرۆ بـوو ئـەم هەواڵـە بگەیەنێـت شـپرزەیی پێـوە دیـار بـوو:

-میم زێنەب............

-ئێ زێنەب چی؟

-میم زێنەب منداڵی............

-منداڵی چی کوڕە ؟ زێنەب چۆنە، خۆ ماوە؟

-نەنکم ڕزگاری کرد دەنا دەمرد.

مـام ئۆمـەر هەناسـەیەکی قووڵـی هەڵمـژی لەبـەر خۆیـەوە قسـەی دەکـرد:

-ئۆخەی، خودایە سوپاست دەکەم کە زێنەبت پاراستوە لەمردن .

هێشـتا نازانێـت منداڵەکـە مـاوە یـان نـا تەنهـا سـەلامەتی زێنـەب نەبێـت.

ئێســتا پایــزی ســاڵی (١٩٥٣)ە، شــوێن گونــدی قەمبــەرە، مــەلا بانگـی مەغریبـی داوەو پیـاوان لـە نوێـژی جەماعەتـن و ژنـان و منداڵانیـش چاوەڕوانـی هاتنـەوەی پیـاوەکان دەکـەن تـا پێکـەوە نانـی ئـەو ئێوارەیەیـان بخـۆن. سـەرمای پایـز کوانوەکانـی پـڕ کردبــوو لــە دار، بەپشــکۆ ســوور دەچنــەوە و هــەر خێزانــەو مەنجەڵـە چێشـتکەی ئـەو ڕۆژەو کتریـە ڕەشـەکەیان خسـتبوە

لێـواری پشـکۆ گەشـەکانەوە، چێشـتی ئەوسـاش سـاوار بـوو یـان نیسـك یـان بـڕووش یـان شـلەی تەماتـەو بامیـەی ئـەو پایـزە، شـلەی تەماتـەی ئـەو وەرزە کاڵ و کـوڕ بـوو چونکـە فێنکـی ئـەو وەرزە نەیدەهێشـت ئـەو تەماتەیـەی مابـوو لەژێـر بـڕك سـوور بێـت و بگەیێـت و هـەر بەکاڵـی دەیانهێنایـەوە، هەندێکیـش لـە خەڵکـی ئاوایـی تەماتـەی کاڵ و نەگەییویـان لەبڕکـی سـەرما بـردوو دەکـردەوەو دەیانهینایـەوە ماڵـەوە لەنـاو کادیـن و لـە ژێـر (کا) هەڵیـان دەگـرت تـا بـە هـۆی گەرمـی (کا)کـەوە سـوور بێـت.

چراکانیـش نەوتیـان تـێ کرابـوون و بـە جوانـی دەسـوتان، وێـڕای ئـەوەی دووکەڵـی پـەرش دەکـرد ڕووناکیشـی دەدایـە هەمـوو لایەکـی ژوورەکان، ئۆمـەر شمشـیری قەنتەرەکـەی کـردەوەو گوێدرێژەکانـی بـردە نـاو تەوێڵەکـەو ئالیکـی دان، بـەر لـەوەی بچێـت بـۆ قولەتێـن ڕەحیمـی کچـی کـە تەمەنـی دە دوانـزە سـاڵان بـوو بەغـاردان هـات و پێـی ڕاگەیانـد:

-بابە .... بابە، کوڕێکمان بووە .

ئـەو چەنـد هـۆش و بیـری لای مەلۆتکەکـە بـوو سـەد هێنـدەش بیـرو هۆشـی لای زێنـەب بـوو ئاخـۆ تەندروسـتی باشـە یـان نـا؟ ژنگەلـی خـزم کـە ئـەو ڕۆژە بـۆ خزمـەت کردنـی زێنـەب لـەوێ بـوون لەنـاو حەوشـەوە هەواڵـی سـەلامەتی زێنەب و لەدایـك بوونی

کوڕێکیـان پـێ ڕاگەیانـد، ڕووی کـردە ئاسـمان و سوپاسـگوزاری خـۆی بەخـودا گەیانـد، بـێ ئـەوەی سـەر بـەژوورەوە دا بـکات بـە ئاسـوودەیی بـەرەو قولەتێـن هەنـگاوی نـا.

ئەوەی ئەو ڕۆژە لەدایك بوو ئەحمەد قەمبەری بوو .

گوندێك لەناو تەپۆلكەدا

بەگوێرەی گێڕانەوە زارەکیەکانی ناوچەکە بێت گوندی قەمبەر کۆنترین گوندی ناوچەکەیەو مێژووی بونیاتنانی دەگەڕێتەوە بۆ نزیکەی پێنجسەد ساڵ پێش ئێستا. کتێبی جوگرافیای هەولێر نوسینی هێمن عەلی ساتە وەختی بونیاتنانی گوندی قەمبەر دەباتەوە بۆ سەردەمی مەدحەت پاشای والی بەغدا، دەڵێت : لەسەروبەندی دەستبەکاربوونی مەدحەت پاشا چەند خێزانێکی بەگزادە بۆ دۆزینەوەی پوش و پاوان ڕوو دەکەنە بەستی شەرغەو سنوری ئێستای ناحیەی سێگردکان و بۆ دواجار لەو شوێنەی ئێستا کە قەمبەری لێ بونیات نراوە نیشتەجێ دەبن، لەوساوە تا ئێستاش خەڵکەکەی لەوێ گیرساونەتەوەو نیشتەجێن[1]. پیاوە بەتەمەن و شارەزاکانی گوندی قەمبەریش دەڵێن لە باپیرانمانەوە بیستومانە پێنجسەد ساڵ زیاترە گوندی قەمبەر هەیە.

گوندی قەمبەر هاوسنورە لەگەڵ گوندەکانی سێگردکان، سێکانی، تازەدێ، ئاوماڵ، بەردەسپی، نێرەگین. لە ئێستادا کەوتۆتە

١- هێمن عەلی: جوگرافیای هەولێر، ل٦٣

سنوری ناحیەی سێگردکان و تەنها یانزە کیلۆمەتر لێوەی دوورە، بەر لەوەی گوندی سێگردکان بە فەرمانێکی کارگێڕی پلەی ناحیەی پێ بدرێت گوندی قەمبەر سەر بەناحیەی تەق تەق بووە بە ٢٨ کیلۆمەتر دەکەوێتە خۆرئاوایەوە. گوندی سێگردکان بە فەرمانی ژمارە ٢٢٥ لە ٢٨-٤-٢٠٠٥ کرا بە ناحیە، یەکەم بەڕێوەبەری ناحیە کە لە ئەیلوولی هەمان ساڵدا فەرمانی بۆ دەرچوو عومەر ئەحمەد محەمەد بوو.

ڕووبەری تەواوی گوندەکە بریتیە لە ٧٠٢٤ دۆنم[١]، زۆربەی هەرە زۆری خاکەکەی پشت ئاوەو ناشێت بۆ کشتووکاڵ کردن تەنها پێنج یەکی نەبێت، ئەوەی تر هەڵەت و پەڵەتەو تەنها وەك لەوەڕگایەك سوودی لێ وەردەگیرێت بۆ بەخێو کردنی مەڕو ماڵات، بەپێی دواین ئاماری ئەنجومەنی گوندەکە ژمارەی تەواوی دانیشتوای گوندی قەمبەر بەوانەش کە لەدەرەوەی گوندەکە نیشتەجێن بریتیە لە ١٢٣ خێزان، لە ئێستاشدا گوندەکە ١٧ خێزانی تیا دەژی زۆربەیان بەکاری کشتوکاڵ و ئاودێری و بەخێو کردنی مەڕو ماڵات و چاندن و بەرهەم هێنانی دانەوێڵەوە سەرقاڵن.

سەبارەت بەمانای ووشەی قەمبەر بۆچوونی جیا جیامان بەدی کرد، نوسەر هێمن عەلی پێی وایە قەمبەر لەووشەی

١- هۆبەی کشتووکاڵی تەق تەق.

کامبـەرەوە هاتـوە کـە ووشـەیەکی کۆنـی تورکیـە و مانـای (گـەورە) دەبەخشـێت بـەڵام ئێسـتا لـە زمانـی تورکـی بـەکار نایـەت. لەکتێبی سـێگردکان و سـێبەر نشـینەکانی نوسـینی ئـاراس ئیلنجاغیـدا هاتـوە نـاوی قەمبـەر وشـەیەکی تورکیـە و بەمانـای (بڵنـد) دێـت[1]، واتـە شـوێنێکی بـەرز ، ڕەنگـە واش بێـت چونکـە شـوێنی گوندەکـە بەرزتـرە لەهەمـوو گوندەکانـی تـر، هەروەهـا لەهەمـان سـەرچاوە لەسـەر زاری دانیشـتوانەکەی پێیـان وایـە نـاوی قەمبـەر لـە (کـەم بـەر)ەوە هاتـوە واتـە گوندێکـی کـەم بەرهـەم لـەڕووی کشـتوکاڵ و دانەوێڵـەوە بـەو هۆیـەی زۆربـەی خاکەکـەی پشـت ئـاوەو ناشـێن بـۆ کشـتووکاڵ کـردن .

لەبـەر ئـەوەی گونـدی قەمبـەر گوندێکـی دوورە دەسـت بـوەو ڕێـگاو بانـی وەك پێویسـت نەبـوە، هەروەهـا دەوڵەتـی عێراقیـش بەپێـی پێویسـت ئـاوڕی لـێ نەداوەتـەوە بۆیـە تـا سـاڵی ١٩٧٨ گوندەکــە بێبــەش بــوە لــە قوتابخانــە و ناوەنــدی خوێنــدن و پـەروەردە و فێـر کـردن مەگـەر مـەلای گونـد بەوەنـدە شـارەزاییەی هەیبـوە هەندێـك منداڵـی فێـرە خوێنـدەواری کردبێـت لـە حوجـرەی مزگـەوت، بـۆ یەکـەم جـار لـە سـاڵی ١٩٧٨ قوتابخانـەی لـێ کراوەتـەوەو یەکـەم بەڕێوەبەریـش مامۆسـتا نیهایـەت بـوە کـە لەشـاری کەرکووکـەوە هاتبـوو[2].

١- ئاراس ئیلنجاغی: سێگردکان و سێبەرنشینەکانی، ل١٦٣ .

٢- ئاراس ئیلنجاغی : سەرچاوەی پێشوو، ل١٦٧ .

لەساڵی ١٩٤٥ وە لەلایەن خەڵکی گوندەکەوە مزگەوتێك لە ناوەندی ئاوایی بەقوڕو دار دروست کرا، یەکەم مەلا کەپێشنوێژی تیا کردبێت و وتاری دابێت مەلا ئەحمەد بوە کە بەمەلا شێتە بەناوبانگ بوە، ئەوەی جێگەی باسە مەلا شێتە پیاوێکی دنیادیدەو خاوەن ئەزموون بوە و خەڵکی گوند خۆشیان ویستوە. مزگەوت لەو ڕۆژگارەدا شوێنی خواپەرستی و مەجلیسی ڕۆژانەی خەڵکی ئاوایی و تەگبیرو ڕای خەڵك بوو، لە ئێستاشدا گوندەکە هەم قوتابخانەی هەیە هەم مزگەوت، جگە لەم دوو شوێنە هیچ دامەزراوەیەکی تری گشتی لێنیە.

بژێوی دانیشتوانی ئێستای گوندی قەمبەر بەندە بە بەخێو کردنی مەڕ و ماڵات و چاندن و بەرهەم هێنانی بڕێك دانەوێڵە و کاری کشتوکاڵی بەتایبەتی کشتوکاڵی هاوینە، بۆ کشتووکاڵ کردنیش خاکی بەراویان کەمە ئەوەی هەشە پشت بە ئاوی باران و کانی و کارێزو ئاوی کەندی قەمبەر دەبەستێت، ئەوەی تر ڕوو دەکەنە بەستی شەرغەو دەشتە بەراوەکانی گوندەکانی سارتك و ئاومال و تازەدێ و سێکانی . لە ڕووی پێکهاتەی کۆمەڵایەتیەوە زۆربەی دانیشتوانی گوندی قەمبەر بەسەر سێ تیرەی جیاواز دا دابەش بوون کە بریتین لەتیرەی بەگزادە و لەك و شێخبزێنی، لەگەڵ تیرەی دەربەندیەکانیشدا بە ژن و ژنخوازی تێکەڵن و هاموشۆ و پەیوەندیەکی کۆمەڵایەتی پتەویان

هەیــە بەتایبەتــی لەگــەڵ دەربەندیەکانــی ناحیــەی ســێگرتکان و گوندەکانــی ئۆمەرگومبــەت و کانــی لەلــە، ســەرجەمی دانیشــتوانی گوندەکــە لەنەتــەوەی کــوردن و لــەڕووی ئاینیشــەوە موســڵمانن و ســوونە مەزهەبــن .

شــێوەی ئاخافــتن و زاری قســەکردنیان دەچێتــەوە سەرشــێوەی قســە کردنــی هەولێــری و کەوتۆتــە ڕیزبەنــدی شــێوەزاری کرماجــی خــواروو، کەمیــان نەبێــت کــە لەژێــر کاریگــەری شــێوەزاری دەربەندیەکانــن و بــەو شــێوەزارە قســە دەکــەن، واش پــێ دەچێــت ئەوانــەی کــە بەشــێوەزاری نیمچــە لــووڕی (ئاخافتنــی دەربەندیــەکان) قســە دەکــەن بەهــۆی ژن و ژنخــوازی و ئــەو تێکەڵ بوونــە کۆمەڵایەتیــە بێــت کــە هــەردوو لای پێکــەوە بەســتۆتەوە، پەیوەندیــە کۆمەڵایەتیەکــەش لەســەر کاری کشــتوکاڵی و هــەرەوەزی و هاوســێیەتیەوە بونیــات نــراوەو نــەوە دوای نــەوە بــۆ یەکتریــان جــێ هێشــتوە. هەرچەنــدە حاجــی عومــەر حەمــە ڕەشــید کــە خەڵکــی گوندەکەیــە پێــی وایــە لــە ڕووی خوێنــەوە نزیکایەتیەکیــان هەیــە لەگــەڵ دەربەندیەکانــدا بــەو پێیــەی هەمــوو دانیشــتوانی گونــد لــە کۆنــدا بەشــێوەزاری دەربەندیــەکان ئاخافتنیــان کــردوەو زمانــی ڕەســمی خەڵکــی گوندەکــە بــوە بــەڵام بەتێپەڕبونــی کات شــێوەی قســە کردنیــان گــۆڕاوەو ئێســتا کەمیــان نەبێــت بــەو شــێوەزارە قســە ناکــەن.

دانیشـــتوانی گونـــدی قەمبـــەر خانەخوێیەکـــی بـــاش بـــوون بـــۆ هێـــزی پێشـــمەرگە لـــە هـــەردوو شۆڕشـــی ئەیلـــوول و نوێـــدا، زۆربـــەی ڕۆژانـــی ســـاڵ گوندەکـــە پـــڕ بـــوە لەپێشـــمەرگەو تیـــا یـــدا حەساونەتەوە و نانیـــان خـــواردوە ' هـــەر خێزانێـــك لەکاتـــی ئامـــادە کردنـــی ژەمەکانـــی نـــان خـــواردن بـــۆ مـــاڵ و منـــداڵ چێشـــتی چەنـــد کەســـێکی زیادەشـــیان لـــێ دەنـــا چونکـــە دەیانزانـــی هـــاکا چـــوار پێشـــمەرگە بڵێـــن : ســـەلامون عەلەیکـــوم. وا تێدەگەیـــن کـــە دڵســـۆزی دانیشـــتوانی گوندەکـــە بـــۆ شـــۆڕش و هێـــزی پێشـــمەرگەو بـــارە جوگرافـــی و تۆبۆگرافیاکـــەی کـــە شـــوێنێکی دوورە دەســـت بـــوەو حکومەتـــی عێـــراق نەیتوانیوە بەئاسانی هەڵبکوتێتە ســـەری، هاندەر بـــوون تـــا هێـــزی پێشـــمەرگە بـــە بەردەوامـــی لـــەم گونـــدە هەبـــن و مـــاڵ بـــە ماڵـــی ئـــەم گونـــدە وەك بـــارەگای ســـەرەکی خۆیـــان کەڵکـــی لـــێ وەرگـــرن، جگـــە لـــەوەش خۆشەویســـتی تایبەتیـــان بـــۆ ئەحمـــەد قەمبـــەری پێشـــمەرگەی ســـەرەتای شـــۆڕش هەبـــوو کـــە بەهۆیـــەوە هەمـــوو پێشـــمەرگەی کوردســـتانیان خـــۆش دەویســـت، وە نەبێـــت تەنهـــا بـــۆ هێـــزی پێشـــمەرگە خانەخوێیەکـــی دڵســـۆزو بـــاش بووبـــن بەڵکـــو بـــۆ ڕێبـــوارو کاروانچـــی و چەرچـــی و هەرکەســـێکی تـــر ڕێـــی بـــەوێ کەوتبێـــت خانەخوێیەکـــی مهرەبـــان بـــوون و لای پشـــتەوەی ژوورو نوێنـــی خاوێـــن و گەرمیـــان بـــۆ تەرخـــان دەکـــرد، گونـــدی قەمبـــەر کەوتبـــوە ســـەر شـــاڕێی کاروانچیەکانـــی ئـــەو ســـەردەمە کـــە

لەبەستی شەرغەو بناری دێدەوانەوە دەهاتنە تەق تەق و دەشتی کۆیە ، بۆیە قەمبەر وەك مەنزڵی کاروانچیەکان وابوو بۆ پشوودان و نان خواردن و شەو مانەوە .

بنەماڵەیەك لەلاپەڕەكانی مێژوودا

سـەبارەت بـە دەركەوتـن و چۆنیەتـی نیشـتەجێبونیان لـە گونـدی قەمبـەرو درەختـی بنەماڵەكەیـان محەمـەدی كـوڕی مـام ئۆمـەر گوتـی: ئـەوەی بیسـتومە لە بـاو و باپیرانمانـەوە ئەوەیـە بنەماڵەكەمان لـە ڕۆژهەڵاتـی كوردسـتانەوە هاتوونەتـە ناوچـەی مەرگـەو پشـدەر كـە ئەوسـا بابانـەكان فەرمانڕەوایـی ناوچەكەیـان دەكـرد، پـاش ماوەیـەك هاتوونەتـە دەمزێـی بچـووك لـە خـوارووی قـەزای دووكان ، بـۆ ماوەیـەك لـەوێ مانەتـەوە، دوای ئـەوە هاتونەتـە گونـدی قەمبـەرو بـۆ یەكجـاری لـەوێ نیشـتەجێ دەبـن[1].

حاجـی عومـەر لـە بـارەی درەخـت و دەركەوتنـی بنەماڵەكەیـان لـەم ناوچەیـە گوتـی : دەمەوێـت لـە شـەهید ئەحمـەدەوە بنەچـەو درەختـی بنەماڵەكەمـان بـاس بكـەم، شـەهید ئەحمـەد كـوڕی مـام ئۆمـەری كـوڕی مـام ئەحمـەدی كـوڕی مـام ئەیـوب كـوڕی عەسـاف كـوڕی میرسـێودین بەگـە، باپیرانمـان لەسـەردەمی

١- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەد ئۆمەر ئەحمەد لە ڕێككەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

نـاوی تـەواوی محەمـەد ئۆمـەر ئەحمـەدە، بـرای شـەهید ئەحمـەد قەمبەریـە و لەسـاڵی ١٩٥٠ لەدایـك بـوە، ئێسـتا دانیشـتوی قـەزای بنەسـڵاوەیە، خاوەنـی پێنـج كـوڕو چـوار كچـە (بەناوەكانـی مەسـعوود ، هێمـن ، هیمـداد ، بیـلال ، دانـا ، سـەكینە ، سـەمیرە ، سێوە).

فەرمانڕەوایی سولێمان پاشای بابان لە ناوچەی کرماشانەوە هاتونەتە کوردستانی عێراق ' سەرەتا لە ناوچەی پشدەر نیشتەجێ دەبن، دوای ماوەیەك ڕوو دەکەنە گوندەکانی دەشتی کۆیە لەنزیك زێی بچووك، بۆ ماوەی چەند ساڵێك لەگوندەکانی دەمزێی سەرووی ناحیەی تەق تەق دەمێننەوە و دواتر دێنە سنوری ئێستای ناحیەی سێگردکان ' یەکەم جار بۆ ماوەی چەند ساڵێك لە گوندی سێکانی دەمێننەوە، دواتر لە شوێنی ئێستای گوندی قەمبەر بۆ یەکجاری نیشتەجێ دەبن[1].

بەپێی گێڕانەوەی چیرۆکێکی حاجی عومەر بێت ئەوا بنەماڵەی شەهید ئەحمەد قەمبەری لەسەردەمی باپیرە گەورەیان میرسێودین بەگەوە لە گوندی قەمبەر نیشتەجێ بوون، چیرۆکەکەی حاجی عومەر بەم شێوەیەیە:

میرسێودین بەگ بۆ هەندێك کاروباری خۆی دەیەوێت سەفەرێکی شاری کۆیە بکات، لەو سەردەمەدا شاری کۆیە گەرچی لە ڕووی دانیشتوانەوە بچووك بوە بەڵام شارێکی زیندوو و شوێنی جوڵانەوە ڕۆشنبیری و ئەدەبی و سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی

١- گفتوگۆ لەگەڵ حاجی عومەر لە ڕێککەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

ناوبراو ئامۆزای شەهید ئەحمەد قەمبەریە ' ناوی تەواوی عومەر حەمەرەشید ئەحمەدە، لەساڵی ١٩٥٣ لە گوندی قەمبەر لەدایك بوەو تەمەنی منداڵی و گەنجێتی و گەورەیی خۆی هەر لەگوندی قەمبەر بەسەر بردوە، ئێستا لە قەزای بنەسڵاوە نیشتەجێیە.

ئـەو سـەردەمەو ناوەندێکـی گرنگـی ئاڵـو وێـرو بازرگانـی بـوە، خەڵکـی قەمبەریـش پەیوەندیەکـی توندوتۆڵیـان لەگـەڵ خەڵکـی کۆیـە هەبـوە، میرسـێودین بـە ماینێـك بەڕێدەکەوێـت و لەنیـوەی ڕێـگا دیاریدەیەکـی سـەیرو نامـۆ بـەدی دەکات ئەویـش ئەوەیـە سـێ جـار کەڵاوکوڕەیـەك لەسـەر لمـۆزی ماینەکـەی دەنیشـێتەوە، جـاری یەکـەم و دووەم لای ئاسـایی دەبێـت و لـە ڕۆیشـتن بـەردەوام دەبێـت بـەڵام جـاری سـێیەم مانایـەك لـەو ڕووداوە دەردەهێنێـت و پێـی وا دەبێـت کەڵاوکوڕەکـە نێـردەی ئاسـمانەو دەیەوێـت میرسـێودین بـەگ بگێڕێتـەوەو ئـەو سـەفەرە نـەکات، میرسـێودین سـەفەرەکەی بەتـاڵ دەکات و دەگەڕێتـەوە، چەنـد ڕۆژێـك دوای ئـەوە هەواڵیـان بـۆ دێـت لـە شـاری کۆیـە شـەڕێکی گـەورە قەومـاوەو چەندیـن کەسـی تیـا چـوە بەمـەش میرسـێودین پێشـبینیەکەی خـۆی سـەبارەت بـە نیشـتنەوەی کەڵاوکوڕەکـە لا زیاتـر دەچەسـپێت.

چیرۆکەکـەی حاجـی عومـەر ئەگـەر شـێوەیەکیش بێـت لەئەفسـانە بـەڵام ئـەو ڕاسـتیە دووپـات دەکاتـەوە کـە ئـەم بنەماڵەیـە لەسـەردەمی میرسـێودینی باپیـرە گەورەیانـەوە لەگونـدی قەمبـەر نیشـتەجێن.

عەبـدوڵا قەمبـەری سـەبارەت بـە مێـژووی هاتنـی بنەماڵەکەیـان بـۆ گونـدی قەمبـەر گوتـی : بەپێـی دابەشـکاری تیـرەو تایەفـەکان

و بەگوێرەی گێڕانەوە زارەکیەکان بێت، بنەماڵەکەمان لەتیرەی بەگزادەیە، بەڵگە مێژووییەکانیش دەیسەلمێنن کە بەگزادەکان لە سەردەمی زوودا لە خۆرهەڵاتی کوردستانەوە ڕەویان کردوە بۆ دیوی بیتوێن، دوای ماوەیەك ناوچەی بیتوێن بەجێدەهێڵن و ڕوو دەکەنە دەمزێی بچووك، بەپێی هەلومەرجی ژیان لەو سەردەمە نەیانتوانیوە بۆ ماوەیەکی درێژ لە شوێنێك بمێننەوە بەڵکو زۆربەی کات کۆچەری بوون، لە دەوروبەری ساڵانی ١٧١٠ ز بۆ ١٧٣٠ ز لەگوندی سێگردکان ماونەتەوەو پێ دەچێت بەرلەوەی دەربەندیەکان گوندی سێگردکان بنیات بنێت میرسێودینی باپیرە گەورەمان بۆ ماوەیەك لەوێ ژیابێت، بەڵگەش ئەوەیە تا ئێستاش گردێك کە کەوتۆتە ناو سێگردکان پێی دەڵێن گردی میرسێودین، هەروەها گۆڕستانی بەگزادەکان کەوتۆتە ناو سنوری سێگردکان، تەنانەت میرسێودینیش دوای مردنی هەر لەوێ نێژراوەو گۆڕەکەی دیارە کە کەوتۆتە نزیك گۆڕستانی ئێستای سێگردکان بەڵام دواتر بەهۆی ناکۆکی نێوانیانەوە، بەگزادەکان سێگردکان بەجێدەهێڵن و ڕوو دەکەنە سێکانی و شوێنی ئێستای قەمبەر[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ عەبدوڵا قەمبەری لەڕێککەوتی ٩-٢-٢٠٢١

ناوی تەواوی عەبدوڵا ئۆمەر ئەحمەدە، لە ساڵی ١٩٧١ لەگوندی قەمبەر لە دایك بوە، برا بچووکی شەهید ئەحمەد قەمبەریە، ئێستا لە شاری بۆڵتۆن لە وڵاتی بەریتانیا نیشتەجێیە، خێزاندارە، سێ جگەرگۆشەی هەیە بەناوەکانی تۆڵە، تویژەر، توانا، لە دوای ڕاپەڕینەوە بوە بە پێشمەرگە تا کاتی سەفەرکردنی بۆ دەرەوەی وڵات لە ساڵی ٢٠٠٧

منداڵێك لەوپەڕی پاكیدا

هەمـوو منداڵێـك بونەوەرێكـی خودایـی جوانـە، منـداڵ بەپاكـی لە دایـك دەبێـت و دێتـە بوونـەوە، تـا فـام كردنەوەشـی هـەر پـاك و بێگـەردە و هیـچ جـۆرە خەوشـێك هەڵناگرێـت و بەرپرسـیار نابێـت لەهیـچ ڕووداوێـك تەنانـەت لەهەڵگرتنـی خاسـیەتە تایبەتیەكانـی خۆیشـی .

هەمـوو منداڵێكـی دەشـتەكی تـا ئـەو كاتـە پێـی دەگوترێـت منـداڵ كـە دەسـتی دار دەگرێـت، كاتێـك كـە دەسـتی داری گـرت ئیـدی یـان كارەوانـە یـان بەرخـەوان، یـان دوا شـوانە یاخـود ئاودێـرە یـان بەردەسـتە لـە كاروبـاری تـۆودان و خەرمـان دروسـت كـردن و گێـرە و شـەن كـردن و داو لێـدان و بیـر هەڵكەنـدن و جۆگـە كێشـان و مـەڕ بڕینـەوە و دیـوار كـردن و دارەڕاو قـوڕە پەسـت و سەرسـواخ و داركێشـان و ئـاو كێشـان و گـۆڵ هەڵدانـەوەو داچانـدن و پێمـەڕە و كێشـانەوەی قەمیـش و تەیـمان كـردن و (كا) كێشـان و زۆر كاری تـر كـە لادێ نشـین بـۆ درێژەدانـی ژیانیـان بەئەنجامـی دەگەیەنن، لـەوە بـەدواوە كـە تەمەنـی لـە چـواردە سـاڵ تێپـەڕی قۆناغـی منداڵێتـی (بەردەسـت) تێدەپەڕێنێـت و لەبـەر دەم قۆناغێكـی نوێدا

خـۆی دەبینێتـەوە کەپـڕە لـە بەرپرسـیارێتی گرنـگ و گـران لـە کاروبـاری ژیـان و گوزەرانیـان. ئیـدی شـوانە یـان گاوان، سـەپان و جوتیـارە یـان وەرزێـر، بـە کورتیەکـەی هەنـگاو دەنێـت بـۆ پێکەوە نانـی خێـزان و بوونـی بەسـەرۆکی خێـزان، پێـم بـاش بـوو شـێوەی کارو کاسـبی و ڕێگاکانـی بەدەسـتهێنانی بژێـوی ژیانـی خەڵکـی ئـەو سـەردەمە بـاس بکـەم تـا نـەوەی ئێسـتا بزانـن باپیرانیـان چـۆن ژیـاون و ئـەو ئامێـرو ئامـرازە سـادانە بناسـنەوە کـە ژیانـی خەڵکـی لادێنشـینی لەسـەر بەنـد بـوە:

کیڵانـی زەوی : بـۆ ئـەوەی خەڵـك گەنـم و جـۆو نیسـك و نـۆك و دانەوێڵـەی هەمەچەشـنی دەسـت بکەوێـت دەبـوو زەوی بکێڵێـت، لـەو سـەردەمە تراکتـۆر نەبـوە بەڵکـو ئامرازێکیـان لەداری پتـەو (زیاتـر لـەدار گوێـز) دروسـت دەکـرد کـە نـاوی نرابـوو هەوجـاڕ، ئـەم ئامـرازە گاسـنێکی لـە ئاسـن دروسـت کـراوی تیـژی تێدەخـرا کـە بەهـۆی ڕاکیشـانی هەوجاڕەکـەوە لـەزەوی دەچەقـی و زەویەکـەی دەکێـڵا، هەوجاڕەکـە دارێکـی درێـژی تێدەخـرا کـە پێـی دەگوتـرا مـژان ' درێژیەکـەی دوو تـا سـێ مەتـر بـوو، مـژان هەوجاڕەکـەی دەبەسـتەوە بـە دارێکـی تـر بەویـش دەگوتـرا نیـر کـە هـەردوو گوێدرێژەکـەی پێکـەوە دەبەسـتەوەو پشـتی ملـی گوێدرێژەکانیـش بـە بارێنـە دادەپـۆشرا بـۆ ئـەوەی پشـتی ملیـان بـە جوڵانـەوەی دارەکـەو ڕاکێشـانی هەوجاڕەکـە برینـدار نەبێـت،

کێڵانـی زەوی لەبەهارانـدا دەسـتی پـێ دەکـرد لەبـەر ئـەوەی زەوی بەهـۆی بـاران بارینـەوە نـەرم دەبـوو هەروەهـا لەپایزیشـدا وەردو شـۆ دەکـراو پاشـان تـۆو دەکـرا.

گێـرەو شـەن کـردن : مانگـی پێنـج بـە مانگـی جـۆزەرد بـوون دادەنرێـت و لەسـاڵنامەی کوردیـدا نـاوی نـراوە مانگـی جـۆزەردان و دەسـت دەکرێـت بـە دروینـەوەی جـۆ، سـەرەتای مانگـی شـەش و دواتریـش کاتـی دروێنـەی گەنـم دەهـات. جوتیـاری کـورد بـۆ دروینـەوەی گەنـم و جـۆ ئامرازێکیـان بـەکار دەهێنـا پێـی دەگوتـرا داس، وا بـاو بـوو بـۆ دروێنـە کـردن زبـارە بکـەن چونکـە بـە زبـارە نەبوایـە کاری دروێنـە وا بەئاسـانی تـەواو نەدەبـوو، ڕەنگـە هەندێـگ لـە گەنجانی ئێسـتا لەووشـەی (زبـارە)ش تێنەگەن, زبارە واتـە بەشـێك لەپیـاوان و ژنانـی گونـد دەچوونـە هـاوکاری خـزم و دۆسـتێکیان و بـە دەسـتەجەمعی دروێنـەی یەکێـك لەهاوڕێکانیـان دەکـرد بەدەسـتەوایی واتـە دەبـوو هەرکەسـێك بێتـە زبـارەت ' تـۆش دەبێـت بچیتـەوە بـۆ زبـارەی ئـەو، ئەمـە لەکاری کشـتیاریدا پێیـان دەگـوت دەسـتەوایی. پیـاوەکان پێکـەوە بـە داس دەسـتیان دەکـرد بەدروێنـە، ئـەو دەسـکە گەنـم یـان جۆیـەی لەنـاو دەسـتی سـەپانەکە بێـت پێـی دەڵێـن سـوارە بـەڵام کـە لەنـاو پەرێـز داینـا پێـی دەڵێـن مەڵـۆ، ژنانیـش گەنـم یـان (جـۆ)یـە دوراوەکـە بەشـێوەی کاتـی لەنـاو پەرێـز کـۆ دەکەنـەوە ' ئەگـەر جـۆ بێـت

پێـی دەڵێـن گیشـە ‘ ئەگـەر گەنـم بێـت پێـی دەڵێـن گەلاوێـژ، دوای ئـەوە بەپێـی کات و گونجـان و ژمارەی تێلەکێشـەکان دەسـت دەکرێـت بەکێشـانەوەی مەڵـۆکان بـە ئامرازێـك کـە پێـی دەگوتـرا قەرانـگ کـە لەشـێوەی داس بـوو بـەڵام دەمـی تیـژ نەبـوو بـۆ شـوێنێك کـە تەخـت وڕووتـەن بێـت ‘ بـەو شـوێنە دەگوتـرا شـوێن خەرمـان، مەڵـۆکان لەسـەر یەکـتر دادەنـرا و دەکـرا بـە خەرمـان، پیـاوەکان پێیـان دەگوتـرا سـەپان و ژنەکانیـش پێیـان دەگوتـرا تێلەکێـش، سـەپانەکان بـۆ ئـەوەی پەنجەیـان بـەداس یـان دڕك وداڵ و شـتی تـر برینـدار نەبێـت قەیناغیـان دەخسـتە پەنجەیـان، قەینـاغ لەتەنەکـە دروسـت دەکـرا بـۆ ئـەوەی ئەگـەر دەمـی داسـەکە بـەر پەنجەشـیان بکەوێـت هیچـی لـێ نەیـەت. لـەکاری دروێنـەدا داس بەهـۆی زۆر بەکارهێنانیـەوە دەمەکـەی کـول (کۆڵ) دەبـوو ‘ جـا بـۆ ئـەوەی دەمـی داسـەکان تیـژ بکرێتـەوەو دووبـارە کاری دروێنـەی پـێ بکرێتـەوە ئامرازێکـی لـە بـەرد دروسـتکراویان بـەکار دەهێنـا ناویـان نابـوو هەسـان کـە لەبـەردی زبـر دروسـت دەکـراو دەمـی داسـەکەیان پـێ تیـژ دەکـردەوە.

دوای دروێنـەو دروسـت کردنـی خەرمان، جوتیـارەکان دەبوو خەرمان بکوتـن ئەویـش بـە ئامێرێـك دەکـرا پێیـان دەگـوت جەنجـەڕ، هەمـوو جوتیارێـك جەنجـەڕی نەبـوو چونکـە لەشـارەکان دروسـت دەکـراو نرخیشـی گـران بـوو‘ بۆیـە ئـەو جوتیارانـەی جەنجەڕیـان

پێ نەدەکرِدرا دەبوو داوا لەوانە بکەن کە جەنجەڕیان هەبوو، جەنجەڕ لەتەختەدار دروست دەکرا سەرەوەی لەشێوەی کورسی بوو، جێی دوو کەس دەبوەوە تا لەسەری دابنیشن، ژێرەوەی جەنجەڕ لەدوو ئاسنی یەك مەتری پێکدەهات کە هەر یەکێکیان شەش تا هەشت باڵتەی پێوە بوو، کە دەکەوتنە سەر قەسەڵەکە دەیهاڕیو ووردو خاشی دەکرد، تەختەکان بە بزماری گەورەی ئاسن لێکدەدرا تاکو یەکتر بەر نەدەن، بۆ ئەوەی جەنجەڕ بەسەر خەرمانەکەدا بسوڕێتەوە دەبوو دوو گا یان دوو گوێدرێژ ڕایانکێشێت و بەگوریسێکەوە دەبەسترا کە لەناوەراستی خەرمانەکە بە دارێکی مەحکەم دەچەقێنرا، هەموو خەرمانێکی مام ناوەندی بەلایەنی کەم هەفتەیەکی دەویست تا بە جەنجەڕ بکوترێت و ببێت بە ووردە ، پاشان نۆرەی شەن کردن دەهات کە بەشەنەی لەدار دروستکراو ئەنجام دەدرا، بۆ ئەنجامدانی شەن کردن دەبوو (با)ی بێت ، لەناو کۆمەڵگەی کوردستاندا بە دوو جۆرە (با) شەن دەکرا کەپێیان دەگوت بای (وڕە) و بای (شەماڵ) بەتایبەتی بای شەماڵ، شەن کردن بریتی بوو لە هەڵدانی وورده بۆ ئاسمان بە بەرزی مەترو نیوێك، بەم هەڵدانەش کایەکە بەهۆی سووکی خۆیەوە (با)کە دەیبردە چەند مەترێك لەدووری خەرمانەکەو گەنمەکەش بەهۆی قورسی خۆیەوە لەشوێنی خۆی دەکەوتە سەر زەوی،

بـەم شـێوەیە گەنـم یـان (جـۆ)یەکـە لـە کایەکـە لەیەکـتر جیـا دەکرانـەوە. دوای تەواوبوونـی شـەن کـردن و دەسـکەوتنی گەنـم و جۆیەکـی خاوێـن ' دەسـت دەکـرا بـە کێشـانەوەی جـۆو گەنمەکـە بـە جـواڵ (جـەواڵ) کـە لەمـووی بـزن و خـوری مـەڕ دروسـت دەکـرا، جـوالأ چـوار تـا شـەش تەنەکـە گەنمـی دەگـرت و بەپشـتی گوێدرێـژ یـان هێسـتر دەیانـبردەوە مـاڵ، (کا)یەکـەش بـە ڕەشـکە دەکێشرایــەوە بــۆ نــاو کادیــن و لــەوەرزی پایــزو زســتان وەك ئالیـك دەدرا بەمـەڕو بـزن و مانـگاو گوێدرێـژ و ئەسـپ و هێسـتر، ڕەشـکەش لەمـووی بـزن دروسـت دەکـراو نزیکـەی پانـزە بـۆ بیسـت فـەردەی ئێسـتای دەگـرت.

دارەڕێ و قوڕە پەست :

شــوێنی حەوانــەوەو نیشــتەجێ بوونــی هەمــوو خێزانێــك لەنــاو خانـووی قـوڕ بـوو، خانـووش دەبـوو بـە خشـت دروسـت بکرێـت لەجێـی بلۆکـی ئێسـتا، خشـت بـە (خشـتبڕ) دروسـت دەکـرا خشـتبڕیش لـە تەختـەدار دروسـت دەکـرا ' کـە قەبارەیـان جیـاواز بـوو، باوترینیـان دە سـانتیمەتر پان و بیسـت سـانتیمەتر درێژو پێنج سـانتیمەتر بـەرز بـوو، دەبـوو پیاوێکـی شـارەزا دیـواری بکردایـە، پێیـان دەگـوت وەسـتا، قـوڕی خەسـت و پـڕ (کا) یـان بـەکار دەهێنـا بـۆ دیـوار کـردن، دوو ژوور یـان زیاتـر، هەیـوان و ناندێـن و دیـواری حەوشـەو تەوێڵـەی مـەڕو مانـگاو گوێدرێژیـان بەدیـواری

خشت دروست دەکرد، کە دیوار تەواو دەبوو نۆرەی دارەڕا (دارەڕێ) دەهات ئەویش پیاوێکی شارەزا دەیکرد، دارەڕێ بریتی بوو لە دانانی داری پێویست لەسەر خانوەکەو بەقوڕی خەست دارەکانیان بەسەرەوەی دیوارەکەوە دەبەستایەوە بەم کارەیان دەگوت مۆرە، پاش چەند ڕۆژێك لە دوای مۆرەو وشك بونەوەی قوڕەکە قەمیش و ژاژیان دەخستە سەری' دواتر قوڕیان دەگرتەوەو دیسان بەدەستەوایی و زبارە قوڕەکەیان سەر دەخستە سەر خانوەکەو کەسێکی شارەزا ڕۆڵی وەستای دەبینی لەسواغدان و دانانی قوڕەکە، هەموو ساڵێکیش لەپایزدا دەبوو خانوەکان سەرسواغ بکرێنەوە چونکە بەهۆی باران و بەفرو وەیشوومەوە (گەرما و سەرما) کەلێن و بۆشایی و درز دەکەوتە سەر قوڕەپەستەکە بەمەش زستان دڵۆپەی دەکرد ئەگەر سەرسوغیان نەکردایە.

ئەو پایزەی ئەحمەد قەمبەری تیای لەدایك بوو دەوڵەتی عێراق هێشتا لە قۆناغی پاشایەتی و فیودالیدا دەژیا، گوزەرانی خەڵك لەوپەڕی خراپیدا بوو، ڕەوشی ئاو و کارەبا و نەخۆشخانەو داو و دەرمان و ڕێگا و بان و خزمەتگوزاریەکانی تر لەوپەڕی شپرزەییدا بوە کەچی کەس دەنگی لێوە نەهاتوەو کەس نارازی نەبوە، گەر نارازیش بونایە کەس دەرینەبڕیوە، تا تەموزی ساڵی ١٩٥٨ کە عەبدولکەریم قاسم نارەزایەتی خۆی

بەکودەتایەکـی سـەربازی ڕاگەیانـد و ئیـتر سـەردەمی پاشـایەتی کۆتایـی پـێ هـات و سیسـتەمی کۆمـاری جێگـەی گرتـەوە.

گونـدی قەمبەریـش لـەو سـەردەمەدا وەکـو تـەواوی گوندەکانـی عێـراق و کوردسـتان نـە کارەبایـان هەبـوە نـە ئـاوی پاکژیـان بـۆ دابیـن کرابـوو، نـە ڕێگەوبانیـان بـۆ کرابـوەوە نـە خانـوو و شـوێنی نیشـتەجێ بونیـان بـاش بـوە، دانیشتوانەکەشـی لەوپـەڕی نەبوونـی و زەبوونیـدا ژیـاون و هەمیشـە ڕەنجـدەرو مانـدوو و هیـلاك بـوون و ژیـان و کەلوپـەل و پێداویسـتیەکانی ژیانیـان سـادە و سـاکار بـوە، هەمیشــە ســوتاو و برشــاوی بــەر هەتــاو و کارکــردن و ســەپانی و شــوانی و گاوانــی بــوون، ئەحمــەد قەمبەریــش وەکــو تــەواوی منداڵانــی تــری کــورد لــەو بارودۆخــە کۆمەڵایەتــی و سیاســیە شـپرزەیەی ئـەو سـەردمەی عێـراق هاتـە دنیـاوەو تەمەنـی منداڵـی بەسـەر بـردوە.

لەبــارەی چۆنیەتــی تەمەنــی منداڵــی و قۆناغــی هەراشــی و گەنجێتـی شـەهید ئەحمـەد قەمبەریـەوە ' محەمـەدی بـرای کـە تەنهـا سـێ سـاڵ لـەو گەورەتـرە گوتـی : منداڵێکـی هـارو هـاج و بێعـار نەبـوو، شـەڕی لەگـەڵ منداڵانـی تـر نەدەکـردو هاوڕێیەتـی زۆربــەی منداڵانــی گونــدی دەکــرد، منداڵێکــی نــەرم و نیــان و بەگوێکــەر بــوو، دەم پیــس و دەم شــڕو جوێــن فــرۆش نەبــوو، لــە ســەردەمی منداڵــی ئــەودا خوێنــدەوار کــەم بــوو بــەڵام ئــەو

زرنگترو چاوکراوه تر بوو له منداڵانی تر، لەتەمەنی شەش حەوت ساڵیدا پێکەوه کارەوان و بەرخەوان بووین، هەرگیز پێکەوه شەڕمان نەکردوەو هەمیشه پێی دەگوتم کاکه ' چونکه سێ ساڵ لەو گەورەتر بووم، هەر له منداڵیەوه کۆمەڵێك خاسیەتی جوانی تیا بەدی دەکرا وەك ڕێز گرتن له کەسانی لەخۆی گەورەتر' بە کاك بانگی خەڵکی تری دکرد، هەروەها منداڵێکی دەست پاك و بێگەرد بوو[1].

هەر لەبارەی تەمەنی منداڵی شەهید ئەحمەد قەمبەریەوە، حاجی عومەر گوتی : زۆربەی هەره زۆری تەمەنی منداڵیمان پێکەوه بەڕێکردوە، جگە لەوەی ئامۆزام بوو هاوڕێیەکی نزیکیشم بوو، بەبیرمه له تەمەنی پێنج شەش ساڵیەوه یاری و هەڵسوکەوتمان پێکەوه دەکرد، یاری ئەو سەردەمەی ئێمەش بریتی بوو له هەلوکێن و چاوشارکێ و کێل و بەردان و داودابڕان، شەهید ئەحمەد منداڵێکی شەڕانگێز نەبوو، لەگەڵ تەبیعەتی هەموو منداڵێکدا دەگونجا، خوو و ڕەوشتێکی جوانی هەبوو ڕێزی له هەموو کەس دەگرت بەتایبەتی ئەوانەی له خۆی بەتەمەن تر بوون، حەزی بەزەرەری کەس نەدەکرد و له تەنگانەشدا هاوکاری هەموو کەسێکی دەکرد[2].

١- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەد ئۆمەر ئەحمەد له ڕێککەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

٢- گفتوگۆ لەگەڵ عومەر حەمەڕەشید ئەحمەد له ڕێککەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

سلێمان حەمە حەبیب لەبارەی بەڕێکردنی تەمەنی منداڵیان و سەرگوزشتەی منداڵی و ئاکار و خوو و ڕەوشتی شەهید ئەحمەد گوتی : ئەحمەد منداڵێکی لەسەرخۆو هێمن بوو، سەرئێشەو گرفتی بۆ کەس نەبوو بەڵام لەهیچ منداڵێکیش قبووڵی نەدەکرد غەدری لێ بکات یان شەڕی پێ بفرۆشێت، گیانی هاوڕێیەتی و دڵسۆزی تیابوو، لەبەرخەوانی و شوانیشدا لە هاوڕێکانی ئازاو بە دەستوبرد تر بوو، زۆر جار لە تەمەنی منداڵی و هەرزەیی باسی دڕندەو جنۆکەو دێوو درنجمان بۆ کراوەو زۆربەمان کەم تا زۆر سڵمان دەکردەوە بەڵام ئەو لەو شتانە نەدەترساو لە هەمووومان ئازاتر بوو ، بۆ چوونە ناو ئەشکەوت و شوێنە مەترسیدارەکان بە گوێرەی تەمەنی ئێمە[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ سلێمان قەمبەری لەڕێککەوتی ١٤-٦-٢٠١٩

ناوی تەواوی سلێمان حەمەد حەبیبە، لەساڵی ١٩٥٣ لە گوندی قەمبەر لەدایك بوە، تەمەنی منداڵی و گەنجێتی خۆی هەر لەوێ بەسەر بردوە، خاوەنی حەوت منداڵە، ئێستا لەکۆمەڵگەی قوشتەپە نیشتەجێیە، ئامۆزای شەهید ئەحمەد قەمبەریە.

لەنێوان تفەنگ و یار

پێکەوەنانی خێزان و هاوسەرگیری کردن و دروست کردنی ماڵێکی نوێ یەك لە هیواو ئاواتەکانی هەموو گەنج و لاوێکە، ئەحمەد قەمبەریش بەدەر نەبوو لەم ڕێسا کۆمەڵایەتیە، بەڵام لەجیاتی ئەوەی داوا لە باوکی بکات تا ماڵێکی نوێی بۆ بنیات بنێت و بچێتە خوازبێنی یەکێك لە کچانی ئاوایی ' داوای کڕینی چەکی لێ کرد.

بەرلەوەی حەوشە پان و بەرینەکەی قەمبەر بەجێبهێڵێت و چیتر گوێی لە قرازە قرازی مامرەکانیان نەبێت، بەرلەوەی خواحافیزی لە کاریتە ڕەش هەڵگەڕاوەکان و پاساری سەر گوێسوانەکانی ئاوایی بکات، بەر لەوەی دواین هەنگاو لە کۆڵانە پێچاوپێچەکان بهاوێت و گۆنای زەینەب و دەستە چرچ و لۆچەکەی ئۆمەر ماچ بکات، بەرلەوەی لەپارەزەوە بۆ دواجار بڕوانێتە یەك یەك دۆڵ و گردو تەپۆلکەو زەنوێرەکانی دەوروبەری ئاوایی، بەرلەوەی خواحافیزی لە یەك یەك خەڵکی ئاوایی بکات، بەر لەمانە ئەحمەد لای عومەر حەمەڕەشیدی ئامۆزای درکاندبووی :

-ئیتر من دەبم بەپێشمەرگە.

لـە سـەرەتای نیسـانی سـاڵی ١٩٧٤، دوای ئـەوەی گفتوگـۆی نێـوان سـەرکردایەتی شـۆڕشـی ئەیلوول و حکومەتی عێراق هەڵوەشـایەوەو شـەڕ دەسـتی پـێ کـردەوە هـەزاران کـەس لـە لادێ و شـارەکانی کوردسـتانەوە پەیوەندیـان بـە شـۆڕشـەوە کـردو بـوون بەپێشـمەرگە، لـە هەمـوو لایەکـی کوردسـتانەوە ئاگـری شـەڕ داگیرسـا و سـوپای عێـراق لـە هەمـوو بەرەکانـەوە هێرشـی فراوانـی ئەنجامـدا، یـەك لـەو گەنجانـەی پەیوەنـدی بـە شـۆڕشـەوە کـرد ئەحمـەد قەمبـەری بـوو لـە سـەرەتای نیسـانی سـاڵی ١٩٧٤ دا کـە هێشـتا تەمەنـی لـە بیسـت و یـەك سـاڵ تێنەپـەڕی بـوو، ئـەو سـەردەمە ئەحمـەد قەمبـەری گەنجێکـی کـەم ئەزمـوون و نەشـارەزا بـوو لـە کاری چـەك و چەکداریـدا وەلـێ بـاوەڕی بـە خـۆی بـوو کـە دەتوانێـت لـە پێنـاوی ئامانجـە نەتەوەییەکانیـدا تێبکۆشـێت.

لەبـارەی کات و سـاتی بوونـە پێشـمەرگەو شـوێن و یەکـەی پێشـمەرگایەتی شـەهید ئەحمـەد قەمبەریـەوە مـام عومـەر سـابیر بەردەسـپی گوتـی :

لەمانگـی چـواری سـاڵی ١٩٧٤ هەریـەك لـە ئەحمـەد قەمبـەری و قـادر خـدر قەمبـەری و حەمەسـاڵح مـام تۆفیـق و عـەوڵا مـام حەمـەد نـاسراو بـە عـەوڵا رەش سـێکانی و سـەعید مـام کاکل

سێکانی پێکەوە چوونە باواجی لای ئەحمەدی حاجی عەلی کە فەرماندەی بەتالیۆنی سێ بوو دواتر گوازرانەوە لای سەعدی گچکە کە ئەوسا سەرپەل بوو و بارەگایان لە کانی ئۆمەراغە دانا.

مام عومەر بەردەسپی لە درێژەی گێڕانەوەکەیدا گوتی : دوای شەڕەکەی سەری باواجی کە تیایدا فەرماندەی بەتالیۆن کاك ئەحمەد حاجی عەلی و برایەکی بە ناوی فارووق حاجی عەلی و چەند پێشمەرگەیەکی تر شەهید بوون ئێمە ڕۆیشتینە دۆڵی سماقووڵی ' لە ئاوەگرد دیسان توشی شەڕ هاتین، لەوێ نامەیەکی فارس باوەمان بەدەست گەیشت نوسیبووی دەبێت بارەگاتان ببەنە گوندی شیرێ ' خدری حاجی عەلی کراوەتە فەرماندەی بەتالیۆن لەشوێنی شەهید ئەحمەدی برای. واجبی سەر شاخی ماکۆکمان پێ سپێردراو حکومەت هێرشێکی بەربڵاوی کردە سەر شاخەکە و چوار شەهیدمان دا، دواتر بە بڕیاری بەتالیۆن هێزێکی تر هاتە شوێنمان و پشوویان دایە ئێمە، شەڕەکە هەر بەردەوام بوو، شەوی دواتر خدری حاجی عەلی بانگی منی کرد و گوتی پێشمەرگەکان لەسە ر شاخ فیشەکیان کەم بوە سندوقێك فیشەکیان بۆ بنێرە، منیش ڕووم کردە پێشمەرگەکان و گوتم یەکێکتان ئەم سنووقە فیشەکە بگەیەننە سەر شاخ بەڵام کەس ئامادە نەبوو بەو

شــەوە لەترســی بۆســەو پەلامــاری حکومــەت ســەربکەوێتە ســەر شـاخ، پـاش چەنـد دەقیقەیـەك لەبێدەنـگ بوونـی پێشـمەرگەکان شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری هەسـتی بەنیگەرانـی کـردو گوتـی مـن فیشـەکەکان دەگەیەنمـە سـەر شـاخ، جگـە لـەو کەسـی تـر ئامـادە نەبـوو لـەو شـەوە پـڕ مەترسـیە فیشـەك بگەیەنێتـە هیزەکانمـان لەسـەر شـاخ،

ئەحمــەد قەمبــەری وەســفی ناکرێــت لەئازایەتــی و بوێــری، تــا شۆڕشــی ئەیلــوول هەرەســی هێنــا پێشــمەرگە بــوو و لەزۆربــەی شــەڕەکانی ئــەو کاتــە بەشــدار بــوو وەك شــەڕەکانی پــردی ســامآڵ، چیـای کانـی لەلـە، ئاوەگـرد، حەسـەن بـەگ، جـادەی نێـوان کۆیـە و هەولێـر[١].

هەر لەبارەی رۆژی پیشـمەرگایەتی ئەحمەد قەمبەریەوە محەمەدی بـرای شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری گوتـی : لـە ناوەڕاسـتی نیسـانی سـاڵی ١٩٧٤ لەگـەڵ کۆمەڵێـك گەنجـی گونـدی قەمبـەر و سێکانی ڕۆیشـتن بوونـە پێشـمەرگە لـە بەتالیۆنـی سـێ کـە ئەحمـەدی حاجی عەلـی فەرمانـدەی بەتالیۆنیـان بوو، تا هەرەس هێنانی شـۆڕش هەر پێشـمەرگە بوو، دوای هەرەس بەلێبوردنی گشـتی هاتەوە قەمبەرو لەگـەڵ ئێمـە دەسـتی دایـەوە کارو کاسـبی بـەڵام زۆر خەفەتـی لـە هـەرەس هێنانـی شـۆڕش دەخـوارد هەمیشـە غەمبـار بوو.

١- گفتوگۆ لەگەڵ لە ڕێککەوتی ١٦-٥-٢٠١٩

محەمـەد ئۆمـەر لەدرێـژەی وتەکانیـدا گوتـی : مانگـی دەی سـاڵی ١٩٧٦ مەفرەزەیەکـی پارتیزانـی یەکێتـی کـە بریتـی بـوون لەشـەهید ڕێبـاز، شـەهید علـی سـاڵح، شـەهید عەبدولڕەحـمان سـۆنەگۆلی، شـەهید ئەسـعەد ئاوماڵـی، شـەهید عزیـز کەڵەکـی، شـەهید محەمەد ڕەسـووڵ سـێگردکانی بەنهێنـی هاتنـە ناوچەکـە، نازانـم ئەحمـەد چـۆن ئەوانـی دۆزیبـوەوەو داوای لێیـان کردبـوو کـە دەیەوێـت ببێـت بەپێشـمەرگە، ئەوانیـش بەبـێ چـەك وەریاننەگرتبـوو، گوتبویـان چەکێـك پەیـدا بکـە ئنجـا دەتکەیـن بەپێشـمەرگە، ڕۆژێـك ئەحمـەد بـە باوکمـی گـوت مـن دەبـم بەپێشـمەرگەو بەبـێ چەکیـش وەرمناگـرن و چەکێکـم بـۆ بکـڕن، باوکیشـم لەبـە ر ئەوەی شـۆڕش و پێشـمەرگەی خۆشدەویسـت نـەك هـەر لاری نەبـوو بەڵکو چەکیشـی بـۆ کـڕی، باوکـم دەمانچەیەکـی سـتاری هەبـوو کـە بەئامانـەت لای سـەید ئـادەم بانەمـوردی دانابـوو، دەمانچەکـەی بـە دوو سـەد دینـار فرۆشـت و بڕنەوێکـی بـۆ کـڕی لەپیاوێـك بەنـاوی ئەنـوەر، سـەرەتای مانگـی یانـزەی سـاڵی ١٩٧٦ ئەحمـەد چەکەکـەی بـردو ئیـتر بـوو بەپێشـمەرگە[١].

حاجـی عومـەر حەمەڕەشـید لەبـارەی کات و شـوێنی بوونـی ئەحمـەد قەمبـەری بەپێشـمەرگە گوتـی : لـە ناوەڕاسـتی سـاڵی ١٩٧٦ دا شـەهید عەلـی سـاڵح بـۆ ماوەیەك بەتەنهـا لەناوچەکـە ئیختیفابوو،

١- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەد ئۆمەر ئەحمەد لە ڕێککەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

وا تێدەگـەم شـەهید ئەحمـەد لەکاتـی کاروبـاری دەشـت و دەردا شـەهید علـی بینیبێـت و هـەر ئەویـش ڕێـی بـۆ دانابێـت کـە ببێـت بەپێشـمەرگە، دواتـر باوکـی چەکێکـی بڕنـەوی بـۆ کـڕی و لەمانگـی ١٠ ی ئـەو سـاڵەدا بـوو بـە پێشـمەرگە[١].

لالە حەکیم ئۆمەرگومبەتی هەر لەو بارەیەوە گوتی :

-ڕۆژێـك لـە مانگـی نـۆی سـاڵی ١٩٧٦ ئەحمـەد قەمبـەری هاتـە ماڵی ئێمـەو شـەو لامـان مایـەوە، پێـی گوتـم بـۆ ئـەوە هاتـووم ببمـە پێشـمەرگەو بـە برادەرانـم بناسـێنی، بـەو هۆیـەی هەردوولامـان دۆسـتایەتی و هاموشـۆمان هەبـوو دەیزانـی پارتیزانـەکان دێنـە لای مـن و هاوکاریـان دەکـەم هـەر بۆیـەش بـۆ لای مـن هـات، منیـش بەڵێنـم پێـدا کـە ئەمجـارە بـرادەران بێنـە ئـەم سـنورە بەوانیـان بسـپێرم، مانگێـگ و چەنـد ڕۆژێکـی پـێ چـوو شـەوێك کـە سـەعات لــە دوانــزەی شــەو تێپەڕیبــوو پێلەقەیــەك لــە خانوەکەمــان درا یەکسـەر زانیـم برادەرانـن ، چونکـە ئـەوە نهێنـی هەردوولامـان بـوو، دەرگام کـردەوە شـەهید ڕێبـازو شـەهید علـی سـاڵح و دوو کەسـی تـر بـوون، دوای پشـوودان و نـان خواردنیـان پێـم گوتـن گەنجێکـی قەمبــەری نــاوی ئەحمــەدەو دەیەوێــت ببێــت بەپێشــمەرگە، ئەوانیـش گوتیـان ئەگەر لەنزیکەوە دەیناسـی و کەسـێکی دڵسـۆزەو پێشـمەرگایەتی پـێ دەکرێـت ئێمـەش وەریدەگریـن، ئیـتر ئـەو

١- گفتوگۆ لەگەڵ عومەر حەمەڕەشید ئەحمەد لەڕێککەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

شەوە بڕادەران کە بەشێوەی پارتیزانی جەولەیان دەکرد چوونە ئەشکەوتی خۆڵەڕێژە لەهەڵەتی ئۆمەرگومبەت و مانەوە، بۆ بەیانی منیش جوابم بۆ ئەحمەد ناردو ئەویش شەو هات، ئەحمەد بڕنەوێك و خەریتەیەکی کۆنی پێبوو، ئەحمەدم بردە لای بڕادەران و ئیتر بوو بەپێشمەرگە[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ لالە حەکیم ئۆمەرگومبەتی لە ڕێککەوتی ٢٢-١-٢٠١٩

ناوی تەواوی عەبدولحەکیم عەبدولڕەحمان فەقێ محەمەدە ' لە ساڵی ١٩٣٤ لەگوندی ئۆمەرگومبەت هاتۆتە ژیانەوە، لەتەمەنی گەنجیەوە خەریکی کاروباری ژیان و کاسبی کردن بوە، ناوی نراوە دۆستی شۆڕش لەبەر ئەوەی لە هەردوو شۆڕشدا هاوکارێکی دڵسۆزی هێزی پێشمەرگە بوەو ماڵەکەی وەك بارەگای پێشمەرگە سوودی لێ وەرگیراوە، ساڵی ١٩٧٦ پەیوەندی کردوە بەڕێکخستنە نهێنیەکانی کۆمەڵەو یەکێتی نیشتیمانی کوردستانەوە، هاوکارێکی باشی پێشمەرگە سەرەتایی و پارتیزانەکانی سەرەتای شۆڕش بوە، پەیوەندیەکی توندوتۆڵی لەگەڵ شەهید ئەحمەد قەمبەری هەبوە، ئێستا لە گوندێکی نزیك ئۆردوگای قوشتەپە نیشتەجێیە

ژیانی پارتیزانی

تـا سـاڵی ١٩٨٠ ش یەکێتـی نیشـتیمانی کوردسـتان ، پێشـمەرگەکانی بەشـێوەی پارتیزانـی ناردبـوە ناوچـە جیاجیاکانـی کوردسـتان، چونکـە هێـزە سـوپایی و سـەربازیەکانی حکومەتـی عێـراق لـە دوای هـەرەس هێنانـی شۆڕشـی ئەیلـوول لـە زۆربـەی لادێ و ناوچەکانـی کوردسـتان بنکـەو بـارەگاو رەبیەیـان دانابـوو، هێـزی پێشـمەرگە نەیاندەتوانـی بەئاشـکرا چالاکیـە سیاسـی و سـەربازیەکانی خۆیـان ئەنجـام بـدات.

ئـەو کاتـەی ئەحمـەد قەمبـەری پەیوەنـدی بەڕیزەکانـی یەکێتـی نیشـتیمانی کوردسـتانەوە کـرد شـۆڕش لـە سـەرەتای گڵپـەی دابـوو، گڵپـەی شۆڕشـیش بریتـی بـوو لەناردنە خـوارەوەی هێزی پێشـمەرگە بـە شـێوەی نهێنـی و مەفـرەزەی بچـووك بچـووك کـە ژمـارەی هیـچ مەفرەزەیەکیـان لـە دە کـەس تێنەپەڕێـت و بەشـەو ناوچـە بەناوچـەو گونـد بەگونـد بگەڕێـن و یەکێتـی نیشـتیمانی کوردسـتان بـە خەڵـك بناسـێنن و سیاسـەت و سـتراتیژیەتی یەکێتـی بگەیەنـن بەهاوڵاتیـان، هەڵگیرسـاندنەوەی شـۆڕش لای خەڵکـی کوردسـتان بکـەن بەپێویسـتی ئـەو قۆناغـە، هەروەهـا ئـەو نائومێـدی و

بێهیواییەی کە لەدوای نسکۆی شۆڕشی ئەیلوولەوە لە دەروونی خەڵك چەکەرەی کردبوو بڕەوێننەوەو هیوایان پێ ببەخشنەوە، جگە لە مانەش خەڵك بهێننە ناو ڕێکخستنەوەو خەبات کردن لە ڕێکخستنەکانی یەکێتی لایان بکەن بە پێویستی قۆناغەکە.

لەدوای هەرەس پێهێنانی شۆڕشی ئەیلوول ‘ حکومەتی عێراق پێی وابوو ئیدی کۆمەڵگەی کوردستان و گەلی کورد ناتوانن سەرلەنوێ شۆڕش هەڵگیرسێننەوەو هیچ سەرکردەیەك ناتوانێت خەڵك چەکدار بکات و بیاننێرێتەوە بۆ شاخەکانی کوردستان، بۆ ئەمەش هیچ ناوچەکی کوردستان نەما بەشاخ و چیا سەختەکانیشەوە هێزی سەربازی هەمیشەیی خۆی لەشێوەی سەربازگەو ڕەبیەی لێ دانەنابێت تا چاودێری ووردی هەموو جۆرە جموجۆڵ و بەرهەڵستکاریەك بکەن، کەچی کەمتر لەساڵێك یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و دواتر پارتی سۆسیالستی کورد (پاسۆك) و حزبی سۆسیالستی کوردستان دامەزران و هێزی پێشمەرگەیان پێکهێنا و ڕەوانەیان کرد بۆ شاخەکانی کوردستان، دوای ئەوانیش پارتی دیموکراتی کوردستان (قیادە موەقەتە) و حزبی شیوعی عێراق دەستە چەکدارەکانی خۆیان ناردەوە کوردستان، لەناو ئەم چەند پارت و ڕێکخراواندا یەکێتی کاریگەرترینیان بوو بۆ دروست کردن و ڕێکخستنی هێزی پێشمەرگەو چەکدار کردنیان، یەکێتی هێزی پێشمەرگەی کردە

گروپ و مەفرەزەی بچووك بچووك تا كەمتر لەبەر چاوی دووژمن دەربكەون و گەر كەوتنە بەر پەلامارو ئاشكرا بوونیش كەمترین زیان بدەن، كەسی ناو مەفرەزەكانیش بەپێی سنووری پارێزگاكان و ناوچەی جوگرافی دیاری كرابوو ' بۆ نموونە پێشمەرگەی دەشتی هەولێریان نەدەنارده سنوری پارێزگاو ناوچەیەكی تر بەڵكو دەینارده ناوچەكانی خۆیان چونكە شارەزاتر بوون و دەیانتوانی كاری پارتیزانی و مەهام و ئامانجەكانی شۆڕش باشتر جێبەجێ بكەن، تەنها هەندێك حاڵەت نەبێت كە یەكێتی بەپێویستی بزانیایە خەڵكی دەڤەرێكی دەنارده دەڤەرێكی تر.

پارتیزانەكان هەریەكەو لەناوچەو دەڤەری دیاریكراو بەڕۆژەوە لە ئەشكەوت و شوێنە دووره دەستەكان خۆیان حەشار دەداو شەوانیش دەگەڕان و لەجەولەو بەسەركردنەوەدا بوون، بەنهێنی سەردانی ئەو كەسانەیان دەكرد كە نیشتیمان پەروەرو دڵسۆزبوون ، بۆ ئەوەی هەواڵی هەڵگیرساندنی شۆڕشی نوێیان پێ بگەیەنن هەم بیانكەن بە دۆست و هاوكاری شۆڕش و پێشمەرگە هەم بیانكەن بە ئەندامی ڕێكخستنە نهێنیەكان، زۆربەی كات لە ماڵان نەدەخەوتن بەڵكو لە پەنای گابەردێك یان ژێر ئەشكەوتێك یان كۆردەرەیەك دەخەوتن، ئەو كەرەستانەی پێشیان بوو بریتی بوو لە چەكێكی كۆن و چەند مەغزەن فیشەك و تاقمێك و بەتانیەك و چەند دینارێك و كڵاو

و جامانەیـەك، هەندێـك کاتیـش نوشـتێك نـان و مەتارەیەکـی بچووکـی ئـاو، هەندێـك جـار لـەو ماڵانـەش نانیـان دەخـوارد و نانیـان پـێ دەدرا کـە پێشـتر دۆسـتی شـۆڕش بـوون یـان کەسـانی دڵسـۆزو جێـی متمانەیـان بـوون.

زۆر جـار توشـی پێکدادانـی چەکـداری و بۆسـەی سـوپای عێـراق و جـاش و پەلامـاری کتوپـڕی حکومـەت دەبوونـەوە کە بەهـۆی پیاوانی سـیخوڕو جاسوسـەکانی حکومەتـەوە شـوێن پێیـان هەڵدەگیـراو شـوێنیان ئاشـکرا دەکـرا کـە بەهۆیـەوە دەیـان پێشـمەرگە شـەهید بـوون و هەندێکیشـان بـە دیـل گیـران وەکـو ئـەوەی لـە تەنگـی سـەر و دەشـتی کۆیـەو هەڵەتـی ئۆمەرگومبـەت و گەرمیـان و دۆڵـی ئاکۆییـان و یاخسـەمەرو شـارەزوور ڕوویـدا بەمـەش زیانـی گـەورە بـەر شـۆڕش و هێـزی پێشـمەرگە کـەوت.

لەکاتــی جەولــەو ڕێڕۆیشــتنی شــەوانەیاندا شــێوەی ڕۆیشــتنیان بـەدوای یەکـدا بـوو، نێـوان هەر پێشـمەرگەیەك بۆ پێشـمەرگەیەکی تـر دوو تـا دە مەتـر بـوو، وشـەی نهێنیـان بـۆ خۆیـان دادەنـا تـا لـە تاریکـی شـەودا یەکـتری پـێ بناسـنەوە، بـۆ نموونـە لـە شــەوەزەنگدا توشــی چەکــدار یاخــود غەڵبــە غەڵــب بونایــە چەکیـان لـە یەکـتر دەهێنایـە خـوارەوە و دەنگـی یەکتریـان دەدا و دەیانگـوت خۆتـان بناسـێنن، گـەر ناسـاندنەکە هەمـان ئـەو وشـە نهێنیـە بوایـە کـە بـۆ یەکتریـان دانابـوو ئـەوا باوەڕیـان بـە یەکـتر

دەکـردو بـۆ لای یەکـتر دەچـوون، خـۆ ئەگـەر وڵامەکـە هەمـان ئـەو ووشـە نهێنیـە نەبوایـە کـە پێشـتر بـۆ ناسـینەوەی یەکـتر دایاننابـوو بێگومـان سـەنگەریان لـە یەکـتر دەگـرت و دوور نەبـوو ببێتـە شـەڕ ٬ چونکـە پێشـمەرگە پارتیزانـەکان ترسـیان لـە بۆسـەو پەلامـاری حکومـەت هەبـوو، زۆر جـار حکومـەت مەفـرەزەی جاشـی دەنـاردە گونـدەکان و خۆیـان دەکـردە پێشـمەرگە، جـا بـۆ ئـەوەی پێشـمەرگە پارتیزانـەکان هاوڕێکانـی خۆیـان بناسـنەوە وشـەی نهێنیـان دادەنـا، هەندێك جـار وشـە نهێنیـەکان لەڕێگـەی سـیخوڕەکانی حکومەتـەوە کـە خۆیـان خزاندبـوە نـاو مەفـرەزە پارتیزانەکانـەوە دزەی پـێ دەکـراو جـاش و سـەربازانی حکومـەت بـۆ لێدانـی پێشـمەرگە کەڵکیـان لـێ وەردەگـرت.

پارتیزانـەکان بـۆ ئـەوەی لـە چـاوی جاسـووس و سـیخوڕەکان بـەدوور بـن و شـوێنی حەوانـەوەو نـان خـواردن و ڕێـی هاتوچۆیـان ئاشـکرا نەبێـت و درێـژە بـدەن بـەکاری پارتیزانـی و جێبەجـێ کردنـی ئـەو ئەرکانـەی پێیـان سـپێردرابوو دەبـوو هیـچ پاشـماوەیەکیان لـێ بەجێنەمێنێـت، بـۆ نموونـە کوانـوی ئاگریـان بەخـۆڵ پـڕ دەکردەوەو خۆڵەمێشـەکەیان پـەرت دەکـردەوە، بـە چـرۆو چڵـی دار شـوێنەواری ڕێ ڕۆیشـتن و شـوێن پێـی خۆیـان لـە ڕچـە ڕێـکان نەدەهێشـت و پاشـماوەی تـۆو چـای و توێکڵـی هێلکـەو پەتاتـەو کەلوپەلـی بەکارهاتوویـان دەخسـتە ژێرخاکـەوە تـا نەبینرێـت .

شەهید ئەحمەد قەمبەری یەکێك بوو لەو پارتیزانانەی دەشتی هەولێرو فەرماندەی مەفرەزە بوە، هەموو هاوڕێکانی، ئەوانەی لە ژیان ماون باسی گورج و گۆڵی و زرنگی دەکەن لە کاری پارتیزانیدا، هاشم حەمەدەمین ماوەیەك لەکاری پارتیزانیدا هاوڕێی بوە گوتی : شەهید ئەحمەد پارتیزانێکی ووریاو زیرەك و لە کاری پارتیزانی زۆر شارەزاو بەئاگاو بەهەست بوو، بەو ڕێیەدا نەدەگەڕایەوە کەپێیدا دەڕۆیشت، بچوایە بۆ دەشتی کۆیە لای خەڵك دەیگوت دەچم بۆ دەشتی هەولێر، هەمیشە دڕك یان داری بەکار دەهێنا بۆ سڕینەوەو لابردنی شوێن پێیەکانی، دەروونی خەڵکی باش دەخوێندەوە، بەقسەکردن و تەماشا کردن دەیزانی کەسەکە کەسێکی باشە یان خراپ، بۆ حکومەت دڵسۆزە یان بۆ شۆڕش[١].

دلێر کانی لەلەیی گوتی : شەهید ئەحمەد وا دەهاتە بەرچاو کە چەندین کتێبی لەسەر کاری پارتیزانی و شێوازی ڕێڕۆیشتن و ئیختیفا بوون و چالاکیە نهێنیەکانی خوێندبێتەوە لەکاتێکدا ئەو

١- گفتوگۆ لەگەڵ هاشم حەمەدەمین ڕەسووڵ لە ڕێککەوتی ٦-٢-٢٠١٩

ناوی تەواوی هاشم حمدامین ڕەسووڵە، لەساڵی ١٩٥٧ گوندی سارتکی سەر بە ناحیەی سێگردکان لەدایك بوە، نەچۆتە قوتابخانەو تەنها یەك ساڵ لە قوتابخانەی نەهێشتنی نەخوێندەواری خوێندوویەتی بەڵام ئێستا خوێندەوارێکی زۆر باشەو لە ژیانی پێشمەرگایەتیدا خۆی فێرە خوێندەواری کردوە، لە ١٢-٦-١٩٧٨ لەڕێگەی شەهید عەلیساڵحەوە دەبێتە پێشمەرگە کە پێشتر لای ئەو لەناو ڕێکخستنە نهێنیەکان کاری کردوە، ئێستا لە ناحیەی تەق تەق دەژی، لەناو هێزی پێشمەرگە ئەفسەرە بەپلەی عەقید، بەردەوامە لەڕاژە و خزمەتکردن.

نەخوێنـدەوار بـوو و لەسـەرەتای هەشـتاکان خۆی فێـرە خوێندەواری کـرد، پیاوێکـی زرنـگ و ئـازاو پشـوو درێـژو خـاوەن ئیـرادەی زۆرو خۆڕاگـر بـوو لەسـەرماو گەرمـاو برسـێتی و کاتـی تەنگانـەو شـەڕی دەسـتەویەخە، لـەکاری پارتیزانـی کەسـێکی بەئـاگاو شـارەزا بـوو، هەمیشـە خـۆی لەپێشـەوەی مەفـرەزە پارتیزانەکانـەوە دەڕۆیشـت بـۆ ئـەوەی گـەر مەترسـیەکیش هەبێـت بکەوێتـە سـەر خـۆی نـەك هاوڕێکانـی[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ فەیزوڵا ئیبراهیم ئەحمەد ناسراو بە دلێر کانی لەلەیی لە ڕێککەوتی ٢٠١٩-١٠-٧

نـاوی تـەواوی فەیـزوڵا ئیبراهیـم ئەحمـەدە، لـە سـاڵی ١٩٥٨ لـە گونـدی کانـی لەلـە لـە دایـك بـوە، لەسـاڵی ١٩٧٧ لەڕیزەکانـی یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان دەبێتـە پێشـمەرگەو یەکێکـە لەپێشـمەرگە پارتیزانەکانـی ئـەو سـەردەمەو هاوڕێـی شـەهید ئەحمەد بـوە لەژیانـی پارتیزانیـدا، ئێسـتا خانەنشـینی دێرینـەو لەناحیـەی تـەق تـەق دەژی.

لەپارتیزانییەوە بۆ هێرش بردن

تا ساڵی ١٩٨٠ش شۆڕش لە قۆناغی بەرگری و خۆناساندن و نمایشی سیاسی و وشیارکردنەوەی کۆمەڵگەی کوردی و بەدەستهێنانی لایەنگرێتی کۆمەلانی خەڵك و ڕەگ و ڕیشە داکوتان بوو لە ڕووی سیاسی و سەربازیەوە، لە ماوەی پێنج ساڵ دا یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لە ڕێگەی پێشمەرگە پارتیزانەکان و کادرو ڕێخستنە نهێنیەکانی ناو شارو دەزگاکانی ڕاگەیاندنی خۆی لەسەرویانەوە ڕادیۆی دەنگی شۆڕش کە دواتر ناوی گۆڕا بە ڕادیۆی دەنگی گەلی کوردستان و چاپەمەنیەکانی شاخ توانی شوناسی خۆی بباتە نێو ماڵی زۆربەی خەڵکی کوردستان و ناوی خۆی بگەیەنێتە نێو دڵ و دەروونی زۆربەی خەڵك، لەو قۆناغەدا یەکێتی ژیرانە سیاسەت و ئایدیۆلۆژیاو دوورنومای سیاسی و کۆمەلایەتی و تێڕوانین و جیهانبینی خۆی لەمەڕ مافە نەتەوەیی و چینایەتیەکان و چارە سیاسی و دیپلۆماتیەکانی گەیاندە چین و توێژە جیاجیاکانی کۆمەڵگەی کوردی بەتایبەتی توێژی خوێندکارانی زانکۆو پەیمانگاو ئامادەییەکان و فەرمانبەرانی دامودەزگا میریەکان و سەندیکاکانی کرێکاران و جوتیاران و

هۆشیار کردنەوەیان لە ڕێگەی فەلسەفەی سیاسی خۆی و لە ژێر ڕۆشنایی ئایدیۆلۆژیای مارکسیزم.

لەماوەی پێنج ساڵدا یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان وەك هێزێکی گەورەو کاریگەری نەك هەر کوردستان بەڵکو عێراق و ناوچەکەش دەرکەوت ، گەرچی کۆمەڵگەی کوردستان دوای نسکۆ توشی ڕەشبینی و نائومێدی گەورە بوو بوو، جگە لەمەش لەلایەن حزبی بەعس و دەزگا جیاجیاکانیەوە چاودێری ووردی هەموو خەڵك دەکراو ترس و تۆقاندنیان دەنواند تا هیچ کەسێك بیر لە شۆڕش هەڵگیرساندن و پەیوەندی کردن و هاوکاری کردنی یەکێتی و شۆڕش نەکاتەوە ، هەروەها حکومەتی بەعس هەموو تواناکانی خۆی لە ڕووی سیاسی و سەربازی و کۆمەڵایەتی و ڕاگەیاندنەوە بەکارهێنا تا ڕێگە لەگەشە کردنی یەکێتیی و ڕەگ داکوتانی بگرێت و وانیشانی بدات کە سەرکردەکانیان هەڵاتوی سەربازی و گێرەشێوێن و دزو جەردەن و باکیان بە ژیانی خەڵك نیەو شۆڕشیان بۆ گەلی کورد هەڵنەگیرساندوە بەڵکو کۆمەڵە کەسێکی لات و سەرلێشێواوی بێگانە پەرستن. لەو بارەیەوە نقیب جابر عبدلا کە ئەفسەری ئەمنی بەغدا بوو لە ساڵی ١٩٧٧ نامیلکەیەکی بەچاپ گەیاند، لە نامیلکەکەیدا دەڵێ : یاخیبوەکان بەکرێگیراوی زایۆنیزم و ئیمپریالزمی جیهانین و دەیانەوێت کوردو عەرەب بکەن بە دووژمنی یەکترو ئارامی و ئاسایشی عێراقی خۆشەویستمان لێ تێکبدەن و وڵاتمان لێ

داگیـر بکـەن نەك گوایە شـۆڕش هەڵگیرسـێنن و مافی کـورد وەرگرن، براکانمـان لـە باکـوور هەمـوو مافێکیـان بـۆ دابیـن کـراوە پێویسـت نـاکات هیـچ کەسـێك بەنـاوی ئەوانـەوە قسـە بـکات و لـە جیاتـی ئـەوان و بـۆ ئـەوان دروشـمی بریقـەدارو درۆیینـە بـەرز بکاتـەوە، بـە واتایەکـی تـر ئەوانـەی دەڵێن شـۆڕش هەڵدەگیرسـێنین کەسانی نیشـتیمان پـەروەرو خەمخـۆرو دڵسـۆز نیـن بـۆ ئـەم نیشـتیمانە کـە نیشـتیمانی عـەرەب و کـوردو تورکـمان و هەمـوو ئەوانەیـە کـە لـە سـایەی حزبـی بەعـس تیایـدا دەژین بەڵکـو دزو درۆزن و تێکدەرن و مەبەسـتیانە بەفیتـی زایۆنیزمـی جیهانـی ڕەوڕەوەی پێشـکەوتن و ئاوەدانـی عێـراق ڕابگـرن و تەسـلیمی دووژمنانـی بکـەن[1] .

لە ئەیلوولی سـاڵی ١٩٨٠ جەنگی نێوان عێراق و ئێران هەڵگیرسـا، حکومەتـی عێـراق بـۆ بەهێـز کردنـی بەرەکانـی جەنـگ و زاڵ بـوون بەسـەر ئێرانـدا بەشـێك لـەو هێـزە سـەربازیانەی گواسـتەوە کـە لـەدوای نسـکۆی شۆڕشـی ئەیلـوول لـە ناوچـە جیاجیاکانـی کوردسـتان جێگیـری کردبـوو، بەمـەش پانتاییەکـی فراوانـی جوگرافـی بـۆ یەکێتیـی واڵا بـوو تاکـو تیایـدا چالاکیـە سیاسـی و ڕێکخراوەیـی و تەنزیمیەکانـی خـۆی زیـاد بـکات و بـگات بـە زۆربـەی ئـەو لادێ و شـوێنانەی کـە پێشـتر دەسـتی پـێ نەدەگەیشـت.

١- نەقیب جابر عبدڵا، التخریب،ل٩

جەنگی ئێران-عێراق فاکتەرێکی کاریگەر بوو تا یەکێتیی لە ماوەیەکی کەمدا گەشەیەکی هەمەلایەنەی بەرچاو بەخۆوە ببینێت، لەدوای هەڵگیرسانی شەڕی ئەم دوو وڵاتەو گەرم بوونی بەرەکانی جەنگ و کوژرانی هەزاران سەرباز لە هەردوولا بەشێکی زۆر لەو گەنجانەی بەپێی موالیدیان بانگهێشت دەکران بۆ ڕیزەکانی سەربازی ئامادە نەبوون لەڕیزەکانی سوپادا بمێننەوەو خۆیان لەو شەڕەدا بەکوشتن بدەن لە جیاتی ئەوە پەیوەندیان دەکرد بەشۆڕشەوەو دەبوونە پێشمەرگە، هەندێکیان چەکەکانیشیان لەگەڵ خۆیان دەهێنا بەمەش ژمارەی هێزەکانی پێشمەرگە چەندین هێندەی جاران زیادی کرد کە بەشێکان دەرچووی زانکۆو پەیمانگاو کۆلیژە سەربازیەکان بوون و خاوەنی شارەزاییەکی باشی بواری سەربازی و کاری چەکداری بوون. هەروەها لەڕووی ڕێکخراوەیی و تەنزیمیشەوە بەهۆی خافڵان و تێوەگلانی دەوڵەتی عێراق لە شەڕێکی درێژخایەن ' یەکێتی توانی گەشەیەکی بەرچاو بەخۆوە ببینێت و دەستی بگات بەناوەندی شارە گەورەکان و هەزاران کەس ڕاکێشێتە ناو ڕێکخستنە نهێنیەکان و لەکاتی پێویستدا بەکاریان بهێنێت.

لەماوەی دوو ساڵی جەنگی ئەو دوو وڵاتە ژمارەی هێزی پێشمەرگە گەیشتە نزیک ٢٥٠٠ بەمەش یەکێتی ناچار بوو لە تەشکیلەی نوێدا جێیان بکاتەوەو ڕێکیان بخات، ناوی

هەرێمەکانی گۆڕی و کردی بەتیپ، سەرەتا بۆ هەر پارێزگایەك تیپێکی دروست کرد بۆ نموونە بۆ پارێزگای سلێمانی تیپی ٣٣ ی سلێمانی و بۆ پارێزگای هەولێر تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێرو بۆ پارێزگای کەرکووك تیپی ٢١ ی کەرکووکی دروست کرد، بەڵام بەهۆی زیاد بوونی ژمارەی هێزەکانی پێشمەرگە ژمارەی تیپەکانیش زیادی کرد بەجۆرێك بۆ هەر ناوچەیەکی دیاریکراو تیپێکی دروست کردو ناوی تیپە نوێیەکان بەناوی شاخ و دەشتەکانەوە دەنرا ، بۆ نموونە تیپی ٥٧ ی سەگرمەو تیپی ٩١ ی سەفین و تیپی ٨٥ ی بەڕانەتی و تیپی ٩٩ ی بیتوێن.

سەرەتای هەشتاکان ژمارەی ئەو پێشمەرگانەی لە تیپی پارێزگاکان رێکخرابوون لە نێوان ٢٠٠ بۆ ٢٥٠ پێشمەرگە دەبوون بەڵام لەگەڵ زیاد بوونی ژمارەی هێزی پێشمەرگەو ژمارەی تیپەکان ، ژمارەی ئەو کەسانەش گۆڕانکاری بەسەردا هات کە لە تیپەکاندا ڕێکدەخران، بۆ نموونە چەندین تیپی نوێ کرایەوە بەڵام ژمارەی پێشمەرگە لە هەر تیپێکدا کرا بە ١٥٠ تا ٢٠٠ پێشمەرگە، هەر تیپێکیش سنورێکی بۆ دیاری کرا، واتە لەسنوری جوگرافی هەر پارێزگایەك چەندین تیپی نوێ دامەزرا بۆ نموونە تەنها لە سنوری پارێزگای هەولێر جگە لە تیپی دایك تیپەکانی ٨٧ ی قەرەچووغ و ٩٣ کۆیەو ٨٥ ی بەڕانەتی و ٧٨ی کارۆخ و ٧٤ی باڵەك و ٨٣ی هەورێ و

١٩ی کۆڕەك و ٩١ی سەفین و ٩٠ی باواجی دروستکران، هەیئەتی تیپ بریتی بوو لە فەرماندەی تیپ و جێگری فەرماندەی تیپ و ڕابەری سیاسی تیپ و سێ تا پێنج فەرماندەی کەرت، بەم دواییە بەرپرسارێتیەکی تریشیان لە هەیئەی تیپ زیاد کردو ناویان نا کادری کۆمەڵایەتی کە زیاتر کاری ئەوە بوو کێشە کۆمەڵایەتیەکان ببینێت و چارەسەریان بکات، هەرچەندە لەسەرەتای هەشتاکان لە مەڵبەندەکانیش دادگای شۆڕشیان کردەوە کە تایبەت بوو بەدادگایی کردنی تاوانباران و یەکاڵا کردنەوەی کێشە کۆمەڵایەتیەکان ، دادوەرەکان جار جار لەگەڵ تیپەکاندا جەولەیان دەکرد بەمەبەستی لەنزیکەوە بینینی کێشەکان و وەگرتنی زانیاری پێویست . لە بارەی دادوەرەکانی شۆڕشەوە حاکم پێشڕەو سەید برایم کە خۆی یەکێك بوە لە دادوەرەکانی شۆڕش ئەم پرسیارانەم ئاراستە کرد :

پرسیار: ئایا دادگای شۆڕش کەی دامەزرا ؟

وەڵام : لە ڕێککەوتی ١-١١-١٩٧٩ دوای سێ کۆبوونەوە لەنێوان مەکتەبی سیاسی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان و هەڤاڵ مام جەلال بڕیار درا بە دامەزراندنی دادگای شۆڕش.

پرسیار : مەبەست لە دامەزراندنی دادگای شۆڕش چی بوو ؟

وەڵام : مەبەستەکانی شۆڕش لە دامەزراندنی دادگا زۆر بوون لەوانە :

١-بەدامەزراوەیی کردنی شۆڕش ، دوای ئەوەی گەشەیەکی بەرچاوی بەخۆوە بینی.

٢-دەست تێوەرنەدانی هێزی پێشمەرگە لە کاروبارو ژیانی خەڵك.

٣-کەم کردنەوەی سەرپێچیەکانی هێزی پێشمەرگە.

٤-بەرقەرار کردنی جۆرێك لەدادگەری و گەڕاندنەوەی ماف بۆ خاوەنەکەی.

پرسیار: ئایا دادگای شۆڕش ئەو تاوانانەی دەبینی کە لە ناو هێزی پێشمەرگە ڕوویدەدا ؟ بە واتایەکی تر ئەو فەرماندەو پێشمەرگانەی دادگایی دەکرد کە توشی تاوان کردن و لادان و لاساری دەبوون ؟

وەڵام: هەر تاوان و کەتن و سەرپێچیەك ڕوویبدایە بەمەرجێك کەیسەکەی بگەیشتایەتە دادگای شۆڕش ، بێگومان دادگا کاری لەسەر دەکرد، بۆ نموونە لە زستانی ساڵی ١٩٨٠ پێشمەرگەیەك تۆمەتبار کرا بە خواردنی حەبی گێژ بوون, دادگا دوای

دادگایی کرن بڕیاری دا ئەو پێشمەرگەیە لە ڕیزەکانی شۆڕش دەربکرێت، هەروەها یەکێك لەبەرپرسانی هێزی پێشمەرگە بێ هیچ بڕیارێك پارەی لە خەڵك کۆ کردبووەوە ' بۆیە دادگا بڕیاریدا هەموو پارەکەی لێ بسەندرێتەوە .

پرسیار : ئایا دادگای شۆڕش کەیسی سیاسی دەبینی ؟ مەبەستم ئەوەیە لەسەر جیاوازی بیروباوەڕی سیاسی کەسی دادگایی دەکرد ؟

وەڵام : لەسەر بەعسی بوون و کار کردن بۆ حزبی بەعس بەڵێ خەڵك دادگایی کراوە، لەناو خودی یەکێتیش لە نێوان هەردوو باڵەکەیدا کێشە هەبوەو دژایەتی یەکتریان کردوە بەڵام وەك کێشەی کەسێتی ' هاتۆتە دادگا[1].

هەموو کەرتەکان لەژێر دسپلین و پابەند بوون بە فەرمانداری و ڕاسپاردەی هەیئەتی تیپ لەسەرویانەوە فەرماندەی تیپ دا خۆیان دەبینیەوە، هەرچەندە کەرت و هەیئەتی کەرتیش جۆرێك لە سەربەخۆیی لە چالاکی و کاری تەنزیمی و جەولەی پێشمەرگانەیان هەبوو .

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ پێشڕەو سەید برایم لە ڕێککەوتی ١١-١٢-٢٠٢٠ . ناوی تەواوی پێشڕەو سەید ئیبراهیمە، لە ڕێککەوتی ٤-٧-١٩٥٥ لەشاری کۆیە لەدایك بوە، دەرچوی زانکۆی بەغدا- کۆلیژی یاساو ڕامیارییە، لەساڵی ١٩٧٩ بۆتە پێشمەرگە لە ڕیزەکانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان و یەکەم دادوەری شۆڕش بوە کە فەرمی سەرکردایەتی شۆڕش فەرمانی بۆ دەرکردوە، ئێستا لە وڵاتی ئەڵمانیا نیشتەجێیە.

بەهـۆی زیـاد بوونـی ژمـارەی ئەوانـەی ڕوویـان لەشـاخ و شـۆڕش دەکـردو دەبـوون بەپێشـمەرگە ژمـارەی تیپەکانیـش چەندین هێندە زیـادی کـرد بەجۆرێـك تـا کاتی گفتوگـۆی نێوان حکومەت و شـۆڕش لـە سـاڵی ١٩٨٤ ژمـارەی تیپـەکان لەپانـزە تیـپ تێپـەڕی، پەیکـەری هـەر تیپێـك بریتـی بـوو لـە دوو تـا چـوار کـەرت، هـەر کەرتێکیـش بریتـی بـوو لـە دوو تـا چـوار مەفـرەزە ، هـەر مەفرەزەیەکیـش بریتـی بـوو لـە پانـزە تـا سـی پێشـمەرگە، هەرچەنـدە هەمـوو تیپـەکان لـە ژمـارەی کـەرت و مەفـرەزەو ژمـارەی پێشـمەرگەکان وەك یـەك نەبـوون و دەتوانـم بڵێـم جیاوازیـان هەبـوە بـەڵام بەشـێوەیەکی گشـتی تەشـکیلەو ژمارەیـان لـە یەکـترەوە نزیـك بـوو.

لـەدوای سـاڵی ١٩٨٣ هێرشـە زەمینیەکانـی سـوپای ئێـران بـۆ سـەر ئـەو ناوچـەو شـارانەی کـە لەسـەرەتای جەنـگ لەدەسـتی دابـوو زیـادی کـرد تـا ئـەو ئاسـتەی دەوڵەتـی عێـراق بەشـێك لـەو ناوچـەو شـارانە لەدەسـت بـدات کـە لەسـەرەتای لەشکرکێشـیەکانی داگیـری کردبـوو ، بۆیـە وەزارەتـی بەرگـری عێراقـی ناچـار کـرد زۆربـەی یەکـە سـەربازیەکانی لـە هەرێمـی کوردسـتان بـەرەو بەرەکانـی باشـوورو ئـەو ناوچانـە بگوازێتـەوە کـە فشـاری سـوپای ئێرانـی لەسـەر بـوو، بـەر لەجەنـگ حکومـەت مۆڵگـەو سـەربازگەو ڕەبیەکانـی لـە دەوروبـەری زۆربـەی دێهاتەکانـی کوردسـتان

دانابـوو بـۆ ئـەوەی هـەم لـە نزیکـەوە چاودێـری خەڵـك بـکات هــەم پێشــمەرگە نەتوانێــت بــۆ نــان خــواردن و پشــوودان و پێداویســتیەکانیان و پەیوەنـدی بەسـتن بێنـە نـاو گونـدەکان بـەڵام کـە جەنگـی هـەردوو وڵات تیـن و تـاوی سـەند نـەك هـەر لـە دێهاتـەکان بەڵکـو لـە دەوربـەری شـارەکانیش هێـزە سـەربازیەکانی کـەم کـردەوە بەمـەش دەسـتی هێزەکانـی یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتانی زیاتـر ئـاوەڵا کـرد تـا شـێوەی خەبـات و تێکۆشـان و ئالیەتـی خەباتـی پێشـمەرگانە بگۆڕێـت بـە جۆرێکـی تـرو لـە حاڵەتــی بەرگریــەوە بگوازێتــەوە بــۆ حاڵەتــی هێــرش بــردن و شـێوەی هێزەکـەی لەپارتیزانیـەوە بگۆڕێـت بـۆ هێزێکـی نیمچـە ئاشـکرا.

درێـژە کێشـانی جەنگـی عێراق-ئێـران و بەهێـز بوونـی شـۆڕش و زیـاد بوونـی ژمـارەی چالاکیەکانیـان پاڵنـەرو فاکتـەری هـەرە سـەرەکی بـوو تاکـو حکومەتـی بەعـس گرنگـی زیاتـر بـدات بـە کردنـەوەی فەوجـی جـاش و پڕچـەك کردنیـان، تـا سـاڵی ١٩٨٠ش ژمـارەی مەفـرەزەو یەکەکانـی جـاش نەدەگەیشـتە سـی و پێنـج یەکـە بـەڵام لـەدوای هەڵگیرسـاندنی شۆڕشـی نـوێ و زیـاد بوونـی چالاکیەکانیـان ژمـارەی یەکـەو فەوجەکانـی جـاش گەیشـتە دوو هێنــدەی جــاران بەچەشــنێك لەســاڵی ١٩٨٨ ژمــارەی فەوجــی چەکـدارە هەڵخەلەتێـنراوە کـوردەکان گەیشـتە پێنـج سـەد فـەوج

کـە ژمـارەی چەکدارەکانیـان لـە نێـوان ٢٥٠ تـا ٥٠٠ کـەس و هەندێـك لـە فەوجەکانیـش دەگەیشـتە هـەزار کـەس. هۆکارەکانـی زیـاد بوونـی ژمـارەی جـاش لـە دوو خاڵـدا کـۆ دەکەمـەوە :

یەکـەم : بانگهێشـت کردنـی چەندیـن موالیـد بـۆ ڕیزەکانـی سـوپا و ئامـادە کردنیـان بـۆ جەنگـی ئێـران، بەشـێك لەوانـەی کـورد بـوون ، بـۆ ژیانـی خۆیـان جاشـایەتیان پـێ سـەلامەت تـر بـوو لـە سـەربازی .

دووەم : ململانـێ و شـەڕی براکـوژی هێـزو لایەنەکانـی کوردسـتان و خراپـی ڕەفتـاری بەشـێك لـە فەرماندەکانـی شـۆڕش و هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان .

حکومەتـی بەعـس فـەوج و مەفرەزە تایبەتیەکانی جاشـەکانی بەکار هێنـا بـۆ بەگژاچوونەوەی شـۆڕش و پڕ کردنەوەی ئەو سـەربازگانەی کـە لەئەنجامـی هەڵگیرسـانی جەنـگ بەجێـی هێشـتبوو، هەروەهـا لەدەوروبـەری شـارو شـارۆچکەکان مۆڵگـەو بـارەگای بـۆ کردنـەوە تاکـو ڕێ لـە هاتوچونـی پێشـمەرگە بگـرن بـۆ نـاو شـارەکان. ناکرێـت ڕۆڵـی ئیجابیانـەی بەشـێك لەسـەرۆك جـاش و فەرمانـدەی سریـەو بەشـێك لەجاشـەکان نادیـدە بکرێـت چونکـە بەشـێکیان بەکـردار هـاوکاری شـۆڕش و پێشـمەرگە بـوون، بەناردنـی چـەك و فیشـەك و خـۆراك و پەنـا دانـی چەندیـن پێشـمەرگەی برینـدار جـا هـۆکاری ئـەم هاوکاریـە هەرچیـەك بوبێـت.

لەماوەی سێ ساڵی یەکەمی جەنگی عێراق-ئێراندا هێزەکانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان لە چەندین شوێن توشی پێکدادانی توند و هێرش و پەلامارو کەوتنە بۆسەو شەڕی دەستەویەخە بوون لەگەڵ سوپاو هێزە نانیزامیەکانی حکومەتداو جەنگین لەگەڵ باڵەفڕدا، بۆ سەرکردایەتی شۆڕش دەرکەوت تواناو ئازایەتی هێزی پێشمەرگە زۆر زیاترە لەتواناو ئازایەتی سەربازو هێزە چەکدارەکانی حکومەت، بۆیە سەرکردایەتی بیری لە فروان کردن و زیاد کردنی چالاکی و هێرش و پەلاماردانی مۆڵگەو دامودەزگا سەربازی و ئەمنی و حکومیەکان کردەوە، لە ماوەی ساڵانی ١٩٨١ بۆ ١٩٨٤ سەدان سەربازگەو ڕەبیەی جاش و سەربازو جەیشی شەعبی و دەیان دامەزراوەی حکومی لە سەرویانەوە دەزگا ئەمنی و سەربازیەکانیان کەوتنە بەر لێدان و پەلامارو گرتن، بەمەش حکومەتی بەعس توانای هێزی پێشمەرگەو یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستانی بۆ دەرکەوت و لەو ڕاستیە تێگەیشت کە هێزەکانی ' توانای وڵامدانەوەی هێزی پێشمەرگەی نیە یان هەشبێت زۆر لاوازەو پێشبینی دەکرد هێرش و پەلامارەکان بگەنە ناوەندی شارە گەورەکان و دەسەڵاتی بەشێك لە شارو شارۆچکەکانی کوردستان لە دەست بدات، بۆیە حکومەت هەوڵی ڕاگرتنی شەڕو دەستپێکردنی گفتوگۆیدا لەگەڵ یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان، گفتوگۆی

یەکێتیی - بەعس لە ڕێگەی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران (حدکا، بەتایبەتی د.قاسملو) دەستی پێ کرد[1]، دکتۆر قاسملوو ڕۆڵی بەرچاوی بینی لە ڕێکخستنی گفتوگۆو نزیک خستنەوەی بۆچوونی هەردوولا بۆ گەیشتن بە ڕێککەوتن.

بۆ ئەو کاتەو بۆ حکومەتی بەعس گفتوگۆ باشترین چارەسەر بوو تا بەرەی جەنگی کورد-بەغدا ڕاگرێت و دەرگای گفتوگۆ لەگەڵ یەکێتیی بکاتەوەو قورسایی جەنگ لەسەر شانی خۆی کەم بکاتەوە بەتایبەتی لەو کاتانەدا دەوڵەتی ئێران لە خۆ ئامادە کردندا بوو بۆ گرتنی فاو، چونکە جگە لە هێزەکانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان هیچ هێزێکی تری پارتە کوردیەکان خاوەنی قورسایی سەربازی و توانای جەنگینیان نەبوو لەگەڵ بەعسدا، هەر بۆیەش بەعسیەکان گەر بیانویستایە شەڕی کورد-بەغدا ڕابگرن دەبوو گفتوگۆ لەگەڵ یەکێتیی بکەن نەك پارتەکانی تر، لەهەمان کاتدا بۆ یەکێتیش ڕاگرتنی شەڕ بەپێویست دەزانرا چونکە لە لایەك پەیوەندی یەکێتیی و ئێران بەتەواوی تێکچووبوو بە هۆی پشتیوانی کردنی یەکێتی لەجوڵانەوەی ڕزگاری خوازی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ناردنی هێز بۆ بەرەنگار بوونەوەی

١- نەوشیروان مستەفا: خولانەوە لەناو بازنەدا، دیوی ناوەوەی ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق ١٩٨٤-١٩٨٨ ، ل٧

سوپای ئێران لە ناوچەو شارەکانی کوردستان، لەلایەکی تر تێوەگلابوو لە شەڕی بەرەی جوود، لەلایەکی تریش پەیوەندی یەکێتیی و تورکیا زۆر ئالۆزو خراپ بوو، لەو کاتەدا یەکێتی تەنها لەگەڵ دەوڵەتی سوریاو لیبیا پەیوەندی باش بوو بەڵام بەهۆی بەربەستی جوگرافی نەیدەتوانی زۆر سوود لەباشی پەیوەندیەکانی لەگەڵ ئەم دوو وڵاتە وەرگرێت، وێڕای ئەمانەش هێزی پێشمەرگەی یەکێتی لەیەك کاتدا لەشەڕ دا بوو لەگەڵ سوپای عێراق و سوپای ئێران و تەواوی هێزە ناوخۆییەکانی کوردستان کە لەبەرەی جوود دا خۆیان کۆ کردبوەوە. بەکورتی یەکێتی بەقەد حکومەتی عێراق پێویستی بە ڕاگرتنی شەڕ هەبوو.

گفتوگۆی نێوان یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و حکومەتی عێراق نزیك چوارده مانگی خایاند، لەو ماوەیەدا پێشمەرگەو فەرماندەکان بەئاسانی و بێ ڕێگریەکی ئەوتۆ هاتوچۆی ناو شاریان کرد بەمەبەستی سەردانی کردنی کەسوکاریان و بەشداری کردن لەخۆشی و ناخۆشیەکانیان , بەمەش هێزی پێشمەرگە تێکەڵاوی ژیانی شارو خۆشی و ڕەفاهیەت و لەزەتی شار بوو و بەشێکیان کەسوکاریان پاشگەزیان کردنەوە لەپێشمەرگایەتی و دوای تێکچونی گفتوگۆ خۆیان تەسلیم کردەوە، بەشێکیشیان دوای هەڵوەشانەوەی گفتوگۆ کەوتنە ژێر کاریگەری شێوە

ڕفتـاری جاشـی ، کـه خـۆی دەبینیـەوە لـە زوڵـم و خـو و ڕەوشـتی خـراپ و نابەجـێ و دزی و تـاڵان کـردن و دوای دەسـت پێکردنەوەی شـەڕ لـە ڕفتـارو هەڵسـووکەوتیاندا ڕەنگـی دایـەوە.

لەچڵکنە چی ڕوویدا؟

بەستی شـەرغە لەسـەر نەخشـەی عێـراق بـە ڕووبـاری وەرزی نـاوی هاتـوە، سـەرچاوەکەی کەوتۆتـە تەپۆلکـە بـەرزو نزمەکانـی ناحیـەی دێگەڵـەو ئـاوی بارانـی تـەواوی سـنوری ناحیەکـە دێتـەوە بەسـتی شـەرغە، درێـژی بەسـتەکە لـە ناحیـەی دێگەڵـەوە تـا ڕۆخـی زێـی بچـووك دەگاتـە ٢٧ کـم، ئـەو گوندانـەی دەکەونـە سـەر بەسـتی شـەرغە لەبـەری ڕۆژئـاوای بریتیـن لـە گوندەکانـی بانەقەڵاتـی گـەردی (سـەیدان)، بانەقەڵاتی شـێخان، بەردبڕ، بەلەبان، بەردەسـپی، کانـی سـلێمانە. هەروەهـا لەبـەری ڕۆژهەڵاتیشـیەوە گوندەکانـی میرکـە، نێرەگیـن، سـارتك .

چڵکنـە هەورازێکـی ڕکـە تەنهـا یـەك کیلۆمەتـر کەوتۆتـە سـەرووی زێـی بچووکـەوە، ڕێگاکـە بەناوەڕاسـتی گردێکـی گـەورەدا تێدەپەڕێـت و بەسـتی شـەرغە دەبەسـتێتەوە بـە جـادەی نێـوان هـەردوو گونـدی ئاوماڵ-سـارتك، جادەکـە لەناحیـەی تـەق تەقـەوە دێـت و درێـژ دەبێتـەوە بـۆ گوندەکانـی گەرمـك، کانـی لەلـە، ئۆمەرگومبـەت، ناحیـەی سـێگردکان، سـێکانی، تـازەدێ، ئاومـاڵ، سـارتك، قەشـقە، خوڕخـوڕ، چۆمەزەردەڵـەی سـەروو، چۆمەزەردەڵـەی خـواروو، ناحیـەی پـردێ(ئاڵتـوون کۆپـری).

جاده قیرتاوەکە بەهاوبەشی لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی ڕێگاوبانی هەولێر و کەرکووك لە ساڵی ١٩٧٨ و ١٩٧٩ دەست کرا بە دروست کردنی، کردنەوەی ئەم ڕێگایە بەشێك بوو لەپلانە سیاسی و ستراتیژیەکەی حکومەتی عێراق کە بۆ ڕووبەڕووبونەوەی شۆڕش داڕێژرابوو، مەبەستیش لەدروست کردنی ئەوە بوو تا سوپای عێراق بتوانێت بەئاسانی دەستی بگات بەهەموو لایەکی ناوچەکەو بەکاری بهێنێت بۆ کێومالْ کردن و ڕووبەڕوو بونەوەی هێزی پێشمەرگە، بەڵام شەڕی عێراق- ئێران لە ئەیلوولی ١٩٨٠ بواری تەواو کردنی قیرتاوەکەی نەدا، تەنها تا ناحیەی سێگردکان بەشێوەی پچڕ پچڕ تەواو کرا ئەوەی تر تێکەڵە ڕێژ کرا.

شەڕەکەی چڵکنە بە شەهید بوونی سێ پێشمەرگەو کوژران و بریندار بوونی چەندین سەرباز کۆتایی هات، ڕووداوێك بوو فەرماندەی کەرت و تیپی بەئاگا هێنایەوە لەوەی هێزەکانی حکومەتی عێراق دەتوانن بە باڵەفڕ زیانی گەورە بە هێزی پێشمەرگە بگەیەنن گەر ڕەچاوی بەهێزی دووژمن نەکەن، لەبارەی وردەکاری ئەم ڕووداوە هاشم حەمەدەمین زانیاری وردی لا بوو، گوتی: بەیانی ڕۆژی ٨-٨-١٩٨٢ شەهید ئەحمەد قەمبەری منی ڕاسپارد تا بەتوێتا پیکابێکی کەرتەکەمان بچمە نزیك گوندی چۆمەزەردەڵە لەنزیك ناحیەی پردێ بۆ ئەوەی

زانیاری لەسەر پۆلیس و چەکدارەکانی حکومەت کۆ بکەمەوە کەپارێزگاریان لە هێڵی شەمندەفەر دەکرد بە مەبەستی ئەوەی نەخشەی گرتنی بنکە سەربازیەکە دارێژین، بەرگی مەدەنیم کردە بەرو ویستم لەحاوی سارتکەوە بکەومە ڕێ، کاتێك دوو پێشمەرگەی کەرتی یەك بەپیکابێکی داتسۆن لە بەستی شەرغە پەڕینەوەو بە ئاراستەی ئێمە هاتن، پاش هەواڵ پرسینی یەکتر ، بۆم دەرکەوت ئەو بەیانیە پیکابە داتسۆنەکەیان لە هەولێر ڕفاندوە کە سەیارەی فەرمانگەی کارەبای هەولێر بوو، هێندەی پێ نەچوو دوو کۆپتەری هێرشبەر بۆ ناوچەکە هاتن بە مەبەستی دۆزینەوەی پێکابە ڕفێنراوەکە، هەر ئەوەندەم پێ کرا توێتاکەی خۆمان ڕاگرم و خۆم بشارمەوە، کۆپتەرەکان زۆر نەوی بوون و دەگەڕان و دەسوڕان و دەچوونە سەر هەر سەیارەیەك کە لەئاسمانەوە بیانبینیایە، هاتنە سەر توێتاکەی ئێمە بەڵام کە زانیان داتسۆن نیە ڕۆیشتن و لە جەولەو گەڕان بەردەوام بوون ، من لەبەر کۆپتەرەکان نەمتوانی بچمە چۆمەزەردەڵە چونکە بەردەوام لەنێوان ناحیەی پردێ و سێگرتکان و ناوچەکە بەگشتی لە گەڕان و سوڕاندا بوون، هەواڵ وا بڵاو بوەوە کە کۆپتەرەکان لەچەند شوێنێك نیشتوونەتەوە و تەقەیان لە خەڵك کردوە، کە هەواڵەکە دەگاتە شەهید ئەحمەد ترسی لەوە دەبێت کۆپتەرەکان تەقەیان لە من کردبێت، ئەویش سێ پێشمەرگە

بەناوەکانی وریا تەلخێمی و ڕێباز خەزنەیی و وشیار ئیلنجاغی بە سەیارەیەکەوە دەنێرێت بۆ تاقیبی من تا بزانێت سەلامەتم یان نا، ئەوان لەگوندی بەردەسپەوە دێن و دەیانەوێت بێنە گوندی سارتك تا هەواڵی منیان دەست بکەوێت، لە بەستی شەرغە دێنە هەورازی چڵکنەو دەیانەوێت لەوێوە بێن بەڵام دوو کۆپتەریان لێ پەیدا دەبێت و دەسڕێژیان لێ دەکەن و سەیارەکە وەردەگەڕێت، سێ پێشمەرگەکە سەرەڕای ئەوەی بە وەرگەڕانی سەیارەکەو تەقەی کۆپتەرەکان بریندار دەبن شەڕێکی زۆر باشیان کردبوو بەڵام بەداخەوە دواجار هەرسێکیان شەهید بوون و تەرمەکانیشیان گوازرانەوە بۆ فرقەی کەرکووك، لەگەڵ ئەم ڕووداوەداو لەهەمان کاتدا دوو یان سێ هاوڵاتی بە تراکتۆر بەرهەمی کشتووکاڵی دەبەن بۆ ناحیەی پردێ ئەوانیش گیران و بەکۆپتەرەکان گوازرانەوەو تا ئێستاش شوێن بزر کراون، پاش بڵاوبوونەوەی هەواڵی ڕووداوەکە من لەسارتکەوە چوومە چڵکنە ' شەهید ئەحمەدو پێشمەرگەکانی تریش لە گوندی کانی سولێمانەوە هاتنە شوێنی ڕووداوەکە، سەیارەکەمان بێکەڵك بوو بوو بۆیە دواتر خۆمان سوتاندمان، هەموومان بەشەهید ئەحمەدیشەوە زۆر نیگەران بوین لەو ڕووداوە، هەر لەوێ شەهید ئەحمەد سوێندی خوارد کە تۆڵەی شەهیدبونیان بکاتەوە[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ هاشم حمدامین ڕەسووڵ لەبەرواری ٦-٢-٢٠١٩

جەوهـەر ئۆمـەر هاوڵاتیەکـی شـایەتحاڵە کەخـۆی لـەو شـەڕەدا برینـدار بـوەو تـەواوی شـەڕەکەی بەچـاوی خـۆی بینیـوە ‘ ڕووداوەکـەی بـەم شـێوەیە گێڕایـەوە : دوای نیـوەڕۆی ڕۆژی ٨-٨-١٩٨٢ مـن و کەریمـی مـام سـمایل لەدەشـتی سـێگردکانەوە بـە تراکتۆرەکـەی ئێمـە بـەرەو ناحیـەی پـردێ بەڕێکەوتیـن کـە بارێـك خەیارمـان دەبـرد بـۆ ئـەوەی لـە عەلـوەی پـردێ بیفرۆشـین، لـە هـەورازی چڵکنـە شـۆڕ بووینـەوە بـۆ نـاو بەسـتی شـەرغە بـەڵام لەناوەڕاسـتی هەورازەکـە ئۆتۆمبیلێکـی کەرتـی (دوو)مـان بینـی کە لـە جـۆری پیکاب-داتسـۆن بـوو بەهەمـان ڕێـگا (لەبەسـتەکەوە بـە هـەورازی چڵکنـە) سـەردەکەوت بـەرەو سـارتك دەهـات ‘ لەهەمـان دەقیقـەدا دوو کۆپتـەری جەنگـی و کۆپتەرێکـی بارهەڵگرمـان بینـی بەخێرایـی بەئاراسـتەی ئێمـە دەهاتـن، پێدەچـوو ئۆتۆمبیلـی پێشـمەرگەکان وەك ئێمـە کۆپتەرەکانیـان بینیبێـت بۆیـە بەخێرایـی ویسـتیان لەهەورازەکـە سـەرکەون بـەڵام کـە گەیشـتنە ناوەڕاسـتی هەورازەکـە لـە نزیـك ئێمـە ئۆتۆمبیلەکەیـان کوژایـەوەو چەنـد مەترێـك کشـایەوە دواوە ئنجـا ئۆتۆمبیلەکـە لەسـەر تەنیشـت وەرگـەڕا، کۆپتـەرە بارهەڵگرەکـە لـە گۆڕەپانێـك نیشـتەوەو سـەربازەکانی داگـرت، دوو لەپێشـمەرگەکان جامـی سـەیارەکەیان شـکاندو هاتنـە دەرەوە کاتێـك سـەربازەکان بەکۆمـەڵ بـەرەو ڕوویـان هاتـن و ویسـتیان بەبـێ تەقـە بیانگـرن

بەڵام هەردوو پێشمەرگەکە لەپەنای سەیارەکە لێی دامەزران ، دەسڕێژیان خستە ناو سەربازەکان و دوانیان کوژران و شەڕ دامەزرا، کۆپتەرە جەنگیەکانیش کەوتنە تەقە کردن و یەکیان هاتە دیار تراکتۆرەکەی ئێمە ، هەستم کرد دەیەوێت تەقەمان لێ بکات هەرچەندە چەفیەیەکی سپیم هەڵدا کە ئاماژە بوو بۆ ئەوەی تێیانبگەیەنم ئێمە هاوڵاتین بەڵام بێسوود بوو، بەپەلە خۆمان فڕێدایە خوارەوەو لەپەنای تراکتۆرەکە خۆمان مات کرد ، کاتێك کۆپتەرەکە لەتراکتۆەکەی ئێمەی دا ، لەئەنجامدا من و کەریم بریندار بووین، لەهەموو لایەکەوە تەقە دەکرا ، نیو کاتژمێر زیاتر شەڕ بوو ، لە ئاکامدا هەر سێ پێشمەرگەکە کە بریتی بوون لە وریا تەلخێمی، ڕێباز خەزنەیی، وشیار ئیلنجاغی شەهید بوون، پێشمەرگەکانی شەهید ئەحمەد قەمبەری ئازایەتیەکی کەموێنەیان نواند کە لەگەڵ گەلە سەربازێك نیو کاتژمێر کەوتنە شەڕەوە، ئەوەی کە زۆر کاری لێ کردین ئەوە بوو سەربازەکان داخی دڵی خۆیان بە تەرمەکان هەڵڕشت و هەر سێ تەرمەکەیان دایە بەر فیشەك ، دواتر ئەو جوتیارانەیان بانگ کرد کە لە هەورازەکە ڕێیان لێ گیرابوو و تەرمەکانیان بەوان خستە ناو کۆپتەرەکەو ڕۆیشتن، دواتر کاك عەبدوڵای مام برایم بەسەیارەی خۆی ئێمەی بردە نەخۆشخانەی پردێ بەڵام لەوێ

لەجیاتی چارەسەرو تەداوی کردنی برینەکانمان دەستگیر کراین و ڕەوانە کراین بۆ هەیئەی کەرکووك و بەبێ چارەسەر کردن زیندانی کراین، دواى دوو مانگ ڕەوانە کراین بۆ ئەمنی هەولێرو بەواسیتەیەکی زۆر پاش پێنج مانگ ئازاد کراین[1].

ئەکرەمی موهەندیس زانیاری خۆی لەسەر ئەم ڕووداوە خستە ڕوو، سەبارەت بە ڕووداوەکە گوتی : لە ڕۆژی ٨-٨-١٩٨٢ ئێمە وەك پێشمەرگەکانی کەرتی دوو بە فەرماندەیی شەهید ئەحمەد قەمبەری لە گوندی بەردەسپی بووین، عەسری ئەو ڕۆژە شەهید ئەحمەد ، سێ پێشمەرگەی بەناوەکانی (وریا تەلخێمی، ڕێباز خەزنەیی، ووشیار ئیلنجاغی) بە ئەرکێکەوە نارد بۆ گوندی سارتك، سێ پێشمەرگەکە بە تویۆتا پیکابێك ڕۆیشتن، ویستبویان لە چڵکنەوە بڕۆن بۆ سارتك، کە گەیشتبونە ناوقەدی هەورازەکەی چڵکنە دوو کۆپتەری شەڕکەرو کۆپتەرێکی نەفەرهەڵگر گەیشتبونە سەریان، کۆپتەرەکان ویستبویان بەزندوویی بیانگرن بەڵام پێشمەرگەکان دەستیان کردبوو بە شەڕ، پاش چارەگێك لە شەڕکردن هەر سێ پێشمەرگەکە شەهید بوون و لاشەکانیشیان بە کۆپتەرەکان گوازرانەوە بۆ فرقەی کەرکووك.

١- گفتوگۆ لەگەڵ جەوهەر ئۆمەر لە ڕێککەوتی ١٤-٢-٢٠٢١

ئەکرەمی موهەندیس لەدرێژەی باسەکەیدا گوتی : دواتر تەواوی پێشمەرگەکان لەبەر جموجۆڵی زۆری کۆپتەرەکان دوو دوو لە بەستی شەرغەوە بۆ شوێنی ڕووداوەکە ڕۆیشتین، وا ڕێککەوت من و کاك ئەحمەد قەمبەری پێکەوە بووین، کە گەیشتینە شوێنەکە تێبینی ئەوەمان لا دروست بوو کە دووژمن چەندین کوژراوی هەبوبێت لەو شەڕەدا چونکە لەدەوروبەری شوێنەکە خوێنێکی زۆر ڕژابوو، کاك ئەحمەد بە شەهید بونی ئەم سێ پێشمەرگەیە زۆر نیگەران و توڕە بوو، ناوە ناوە دەیگوت خۆزگە من شەهید بام نەك ئەوان. دواى چەند ڕۆژێك لە شارەوە زانیاری گەیشتە سەرکردایەتی ' کە لەو شەڕەدا حەوت سەربازی عێراقی کوژرابوون و لە ڕادیۆی دەنگی گەلی کوردستان خوێندرایەوە. توڕە بوون و نیگەرانی کاك ئەحمەد قەمبەری دانەدەمرکایەوەو بیری لەچالاکیەك کردەوە لەتۆڵەی ئەوان کە ڕۆژی دواتر لەگوندی ئۆمەرگومبەت داستانی تۆڵە تۆمار کرا[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ ئەکرەمی موهەندیس لە ڕێککەوتی ٩-٨-٢٠١٩

ناوی تەواوی ئەکرم ئەحمەد ڕەسووڵە، لەساڵی ١٩٥٧ لەگوندی (قۆڕیتان)ی دەشتی هەولێر لەدایك بوە، خێزاندارەو خاوەنی سێ منداڵە، دەرچووی کۆلیژی ئەندازیاری زانکۆی سلێمانیە لە ساڵی ١٩٨١، لەدوای تەواو کردنی کۆلیژ لە ١٠-٦-١٩٨٢ پەیوەندی دەکات بە هێزی پێشمەرگەوەو لە کەرتی دووی تیپی ٨٦ ی دەشتی هەولێر لە ڕیزەکانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان دەبێت بە پێشمەرگە، ئێستا بەڕێوەبەری گشتی بەنداوەکانی هەرێمەو لەشاری هەولێر دەژی.

داستانی تۆڵە چۆن تۆمار کرا؟

لە ٩-٨-١٩٨٢ گوندی ئۆمەرگومبەت بوە گۆڕەپانی تۆمار کردنی داستانێکی کەم وێنە کە لەو سەردەمەدا هێزی پێشمەرگە خاوەنی چەك و تفاقی سەربازی سادەو سووك و کەم فیشەك و بێ ئیمکانیات بوو، لەبەرانبەردا حکومەتی عێراق خاوەنی باشترین سوپای ڕاهێنراو و پێشکەوتووترین چەك و تەکنەلۆژیای سەربازی بوو لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست .

دوا بەدوای کودەتا سەربازیەکەی ساڵی ١٩٦٨ ، بەعسیەکان لە چوارچێوەی توندوتۆڵ کردنی ئاسایشی نەتەوەیی و بۆ بەهێز کردنی پێگەی سەربازی و سوپایی خۆیان لە ناوچەکە، هەروەها بۆ ڕێگە گرتن لە ئەگەری دووبارە بوونەوەی کودەتای سەربازی ترو لاواز کردنی شۆڕش و بەرهەڵستکارانی کورد ، پلان و بەرنامەی میلیتاریزە کردنی عێراقیان داڕشت و بەشێکی زۆر لەداهاتی ساڵانەی عێراقیان خستە سەر بودجەی سەربازی و چەندین گرێبەستی سەربازیان واژۆ کرد لەگەڵ دەوڵەتانی خاوەن چەك.

کاتێك لە ساڵی ١٩٧٣ نرخی نەوت لە بازاڕەکانی جیهان بەرز بوونەوەیەکی خێرای بەخۆوە بینی ، دەوڵەتی عێراق هەلی دەسکەوت تا زۆرترین نەوت بنێرێتە بازاڕو زۆرترین پارە کەڵەکە بکات و لەبواری خۆپڕچەك کردن و میلیتاریزە کردنی وڵات بەکاریبهێنێت، بۆ ئەمەش هەنگاوێکی تری نا کە بەخۆماڵی کردنی نەوت دەستی پێ کرد و خۆی لە کۆت و بەندی دەوڵەتی بەریتانیا دەرهێنا و سەرنجی وڵاتە پێشکەوتوەکانی جیهانی ڕاکێشاو دەیان کۆمپانیای بواری نەوت و دەرهێنان و بەرهەم هینانی ڕاکێشایە عێراقەوە، بەمەش دەوڵەتی عێراق دەرگای گەورەترین سەرمایەو داهاتی زۆرو زەوەندی لێ کرایەوە.

عێراق لە چوارچێوەی پلانە ئەمنی و ستراتیژیەکانی خۆیدا بێ گوێدانە هەڵاوسان و لاسەنگی ژێرخانی ئابوری و لێکەوتە خراپەکانی ، بەپێچەوانەی پرانسیپە سەربازیەکانی جیهان و بەشێوەی ناپەیڕەیی ژمارەی هێزە سەربازیەکانی زیاد کرد، بۆ ئەمەش چەندین موالیدی بانگهێشت کردو لە ڕیزەکانی سوپادا ڕێکیخستن.

ئەگەر ڕووبەرو ژمارەی دانیشتوان و ژمارەی هێزە سەربازیەکانی عێراق بەراورد بکەین بە ڕووبەرو ژمارەی دانیشتوان و ژمارەی هێزە سەربازیەکانی هەریەکە لە دەوڵەتانی ئێران و سعوودیە

ئـەوا جیـاوازی و لاسـەنگیەکی گـەورە دەبینیـن و مـەرام و نیەتـی خراپـی عێراقـمان بـۆ دەردەکەوێـت لـەم زیـاد کردنـی هێـزی سـەربازی و میلیتاریـزە کردنـەدا، بـۆ ئەمـەش سـەرژمێری سـاڵی ١٩٩٦ دەکەیـن بەپێـوەر. ژمـارەی دانیشـتوانی ئێـران (٦٢٥٠٩٠٠٠) کـەس بـوە، ژمارەی دانیشـتوانی سعوودیە گەیشـتۆتە (٢٢٨٦٧٠٠٠) کـەس، ژمـارەی دانیشـتوانی عێراق گەیشـتۆتە (٢١٣٦٦٠٠٠) کەس[1]، هەروەهـا ڕووبـەری خاکـی ئێـران (١٦٢٢٠٠٠) کـم٢ و ڕووبـەری سـعوودیە (٢١٤٩٧٠٠) کـم٢ دەبێـت[2]، هەروەهـا ڕووبـەری عێـراق تەنهـا (٤٤٨٠٠٠) کـم٢ دەبێـت[3]. لەگـەڵ ئـەوەی ژمـارەی دانیشـتوان و ڕووبـەری عێـراق لـە ژمـارەی دانیشـتوان و ڕووبـەری هـەردوو وڵات کەمـترە کەچـی ژمـارەی هێـزە سـەربازیەکانی و چـەك و تفاقـی سـەربازی لـە هـەردوو وڵات زیاتـرە، بـۆ نموونـە ژمـارەی هێـزە سـەربازیەکانی ئێـران گەیشـتۆتە ٥١٣٠٠٠ سـەرباز، ژمـارەی هێـزە سـەربازیەکانی سـعوودیە گەیشـتۆتە ١٠٥٥٠٠ سـەرباز[4]، کەچـی ژمـارەی هێـزە سـەربازی و چـەك بەدەسـتەکانی عێـراق گەیشـتۆتە ٦١٨٠٠٠ کـەس[5]، ئەمـەش ئـەو ڕاسـتیە دووپات

١- مستەفا عەلـەوی : عێـراق و تـەرازوی هێـزی ستراتیجی لـە ناوچەکـە، گۆڤاری سـەنتەری لێکۆڵینـەوەی ستراتیجی، ژمـارە چـوار سـاڵی حەوتەم، ل٦٦

٢- عومـەر ڕەسـوڵ خـدر: ئابـوری عێـراق، ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نـوێ ژمـارە ٢٩٠٢ لـە ٣٠-١٠-٢٠٠٢

٣- مستەفا عەلەوی: سەرچاوەی پێشوو، ل٦٣

٤- مستەفا عەلەوی: هەمان سەرچاوە

٥- جمعە کانی لەلەیی: کەرکوك لەبەردەم شاڵاوی بەعەرەب کردن دا، ل١٨

دەکاتەوە کە دەوڵەتی عێراق بوون و سەروەری خۆی لە زیاد کردنی هێزە سەربازیەکانی دەبینیەوە، وێڕای ئەوەی هەردوو وڵاتی ئێران و سعوودیە لە بەرووبومی نەوت و هەناردە کردنی لە ڕیزبەندی پێشەوەی دە وڵاتە یەکەمەکەی جیهانن و دەوڵەتی عێراق لەو ڕووەوە لەوان کەمدەرامەت تر بوە.

دەوڵەتی عێراق لە کۆتایی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا خاوەنی ٤٤ ملیۆن دۆلاری پارەی مۆڵ بوو، لەسەرەتای دەستپێکردنی جەنگی عێراق-ئێراندا و لە ساڵی ١٩٨٠-١٩٨١ پارەی مۆڵی عێراق کەم بووەوە بۆ ٣٦ ملیار دۆلارو ڕادەی قەرزەکانیشی تەنها دوو ملیۆن دۆلار بوە بەڵام بەهۆی زیاد کردنی خەرجیەکان و درێژە کیشانی جەنگ و زیادکردنی بوودجەو خەرجی جەنگ لە ساڵی ١٩٨٢-١٩٨٣ پارەی مۆڵ کراوی کەم دەبێتەوە بۆ شەش ملیار دۆلارو قەرزەکانیشی هەڵکشا بۆ حەڤدە ملیار دۆلار[١]. لە ناوەڕاستی هەشتاکان بەدواوە نەك هەر پارەی (مۆڵ)ی کەم بووەوە بەڵکو کەوتە ژێر باری قەرزاری کە زۆربەی قەرزەکان لەکڕینی فڕۆکەو هێلیکۆپتەر و تانك و زرێپۆش و چەك و تفاقی تری سەربازی بەکاری هێنا و لە ماوەی چوار ساڵدا ٣٨٠٠ زرێپۆش و ٢٧٠٠ تانك و ٣٨٠ فڕۆکەو ١٢٠ هێلیکۆپتەری کڕی، سەرەنجام تا ساڵی ١٩٩٠

١- سالار حەمەسوور باسیرە، جەنگی کەنداو هۆو ئەنجامەکانی، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیژی، ژمارە یەك، ساڵی دەیەم، شوباتی ٢٠٠٢، ل٤٥

قـەرزە کەڵەکـە بوەکانـی گەیشـتە ٨٠ ملیـار دۆلاری ئەمریکـی[١].

دەوڵەتــی عێــراق بەهــۆی پەلامــاردان و داگیرکردنــی کوەیتــی دراوســێیەوە کۆدەنگــی نێودەوڵەتــی لەســەر دروســت بــوو کــە ئاکامەکـەی ئابلوقەدانـی ئابـووری و سـەربازیانەی لـێ کەوتـەوەو ئەنجومەنـی ئاسایشـی جیهـان بـە دەرچواندنـی چەندیـن یاسـاو بڕیارنامــە ئــەم ئابلوقەیــەی کــردە پێویســتی ئــەو قۆناغــە کــە مەبەسـت لێـی لاواز کردنـی عێـراق و سـزادانی بـوو، بـەم هۆیـەوە عێـراق ڕێـگای فرۆشـتن و هەنـاردە کردنـی نەوتـی لـێ گیـراو بـڕی قەرزەکانـی تـا دەهـات زیـادی دەکـرد بـە جۆرێـك لەسـاڵی ١٩٩٤ قەرزەکانـی گەیشـتە ٨٦ ملیـار دۆلاری ئەمریکـی بـەم شـێوەیە (ئەمریــکا ٢١ ملیــار، وڵاتانــی ئەوروپــای هاوبــەش ١٦ ملیــار، سـعوودیە ١٤ ملیـار، ئیماراتـی عەرەبـی یەکگرتـوو ٨ ملیـار، کوەیـت ١٤ ملیـار، یەکێتـی سـۆڤیەت ١٣ ملیـار) .

لەسـەرەتای هەشـتاکان ژمـارەی پێشـمەرگەکانی یەکێتـی نیشـتیمانی کوردســتان لــەدوو هــەزار پێشــمەرگە تێنەدەپــەڕی و چەکەکانــی دەستیشـیان تەنهـا بڕنـەو کلاشـینکۆف و چەکـە قورسەکانیشـیان تەنهـا ئاربیجـی کۆن و بیکەیسـی ڕووسـی بوو ئەوانیـش بەژمارەیەکی کـەم و فیشـەکی کـەم .

١- سالار حەمەسوور باسیرە، سەرچاوەی پێشوو، ل٤٦

سەرچاوەی بژێوی و باروبوی شۆڕش تەنها خەڵکی کوردستان بوو بەتایبەتی لادێنشینەکان، زۆربەی ئەوانەی دەبوون بەپێشمەرگە دەبوو چەکێك بۆ شۆڕش بکڕن، هەروەها دەوڵەمەندان بەپارە یارمەتی شۆڕشیان دەداو کەلوپەلی پێویستیان بۆ هێزی پێشمەرگە دەنارد وەك جلوبەرگ و خۆراك و داوو دەرمان و تەنانەت زۆر جار فیشەك و تفاقی سەربازیش.

هێزی پێشمەرگە بۆ نان خواردن دەچوونە ماڵان و لەوێش پێخەفیان وەردەگرت تا پێی بخەون، هەر لەوێش گەرم دەکرانەوەو خۆیان دەشووشت و لە ئەسپێ و ڕشك خاوێن دەکرانەوە، هەر ماڵێك ' هەر خێزانێك ' هەر جوتیارو ڕەنجبەرو شوان و گاوانێك بۆ پێشمەرگە سێبەرو پەناگەیەکی ئارام و باش بوو تا هەم لەسەرما و گەرما بیانپارێزن هەم سکی برسیان تێر بکەن، مزگەوتەکانیش بارەگایان بوو تا کۆڕو کۆبوونەوەی خۆیانی تیا ئەنجام بدەن و تیایدا پشوو بدەن و بخەون.

لەبەرانبەردا حکومەتی عێراق خاوەنی هەزاران سەربازو ئەمن و ئیستخبارات و جاسوس و جەیشی شەعبی و جاشی خۆماڵی بوو کەپاڵپشت بوون بە سەدان تانك و زرێپۆش و کۆپتەرو ئۆتۆمبیلی سەربازی مۆدرێن و هەزاران تۆپی قورس و چەکی نوێ و پێشکوتوو و بێتەل و ئامرازەکانی تری پەیوەندی کردن و گەیاندن و گواستنەوەو ملیۆنان فیشەکی هەمەچەشن و ملیۆنان

تــەن خۆراكــی جۆراوجــۆرو هــەزاران خێــوەت و هۆكارەكانــی حەوانــەوە. ئەوانــەی باســم كــرد بەراوردێكــی خێــرا بــوو لــە نێــوان تواناكانــی ســوپای عێــراق و هێزەكانــی پێشــمەرگە.

لــەو ڕۆژگارەدا گونــدی ئۆمەرگومبــەت ١٣٥ خانــوی نیشــتەجێی هاوڵاتیانــی تیــا بــوو بــەڵام تەنهــا ١٦ خێــزان لەنــاو گوندەكــە مابوونــەوەو دەژیــان ، ئەوانــەی تــر ماڵیــان بــە شــێوەی كاتــی بردبــوە ســەر كێڵگــە كشــتوكاڵیەكان چونكــە لەوەرزی هاوینــدا بوون. ئێــوارەی ڕۆژی ٨-٨-١٩٨٢ پێشــمەرگەكانی هــەردوو كەرتــی یــەك و دووی تیپــی ٨٦ ی دەشــتی هەولێــر لەژێــر فەرماندەیــی ئەحمــەد قەمبــەری و هــاوڕێ كاوە چوونــە گونــدی ئۆمەرگومبــەت، دواتــر مەفرەزەیەكیــان نــاردە گونــدی كانــی لەلــەو مەفرەزەیەكیشــیان نــاردە ماڵانــی دەم ڕووبــار، بەتەگبیــرو بەرنامــەی پێشــوەخت پێشــمەرگەكان لــە هــەردوو گونــد لەنــاو خەڵــك وا بڵاویــان كــردەوە كــە دەیانەوێــت بــۆ مــاوەی چەنــد ڕۆژێــك لــە ئۆمەرگومبــەت بمێننــەوە، مەبەســت لــەم تەگبیــرەش ئــەوە بــوو تــا ئــەم هەواڵــە بــگات بــە حكومــەت و پەلامــاری گونــدی ئۆمەرگومبــەت بــدەن و هێــزی هــەردوو كەرتەكــەش ڕووبەڕویــان ببنــەوەو داســتانێك تۆمــار بكــەن لــە تۆڵــەی ئــەو چەنــد شــەهیدەی هــەورازی چڵكنــە، هــەر ئــەو شــەوە پێشــمەرگەكانی هــەردوو كــەرت و مەفرەزەیەكــی خۆشــناوەتی لــە گــەرووی حەســوونە لــە نێــوان گونــدی كانــی لەلــەو

گەرمـك بۆسـەیەكیان دانـا. ئـەو شـەوە هیـچ ڕووینـەدا بـەڵام بەرەبەیانـی ٩-٨-١٩٨٢ لەگـەڵ تاریـك و ڕووونـدا حكومەتـی عێـراق بـە هێزێكـی گـەورەی سـەربازی كەپاڵپشـت بـوو بـە پێنـج كۆپتەرو شـەش ناقیلـەو چـوار زرێپـۆش و سـەدان سـەربازو جـاش و جەیشـی شـەعبی هەڵیكوتایـە سـەر گونـدی ئۆمەرگومبـەت و شـەڕ دامـەزرا .

بـەر لـە هێـرش و پەلامـاری سـوپا بـۆ نـاو گونـد ، كۆبونەوەیەكـی بەپەلـەی فەرمانـدەی كـەرت و مەفرەزەكانـی هـەردوو كـەرت ئەنجام دراو شـەهید ئەحمـەد قەمبەریـان وەك بەرپرسـی یەكـەم دیـاری كـرد، شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری بـەو شـارەزاییەی هەیبـوو لـە كاروبـاری پێشـمەرگەیی و چۆنیەتـی جەنگیـن و ڕووبـەڕو بونـەوەی دووژمـن ، هەمـوو پێشـمەرگەكانی دابـەش كـرد بەسـەر خانوەكانـی نـاو گونـد دا بەشـێوەیەك كـە بگونجێـت لەگـەڵ بـاری جوگرافـی و بـەرزی و نزمـی خانـوەكان و گـردو تەپۆلكەكانـی دەووبەریـان .

یـەك لـەو پێشـمەرگانەی بەشـداری داسـتانی تۆڵـە (شـەڕی ئۆمەرگومبـەت)ی كـردوە ئەكرەمـی موهەندیسـە، دەربـارەی داسـتانەكە گوتـی: دوای ڕووداوەكـەی چڵكنـە كـە تیایـدا سـێ پێشـمەرگەمان شـەهید كـرا لـە دوای تۆڵـە كردنـەوە دەگەڕایـن، لـەو كاتانـەدا دەنگـۆی ئـەوە هەبـوو كـە حكومـەت هێـرش دەكاتـە سـەر گوندەكانـی ڕۆژئـاوای تـەق تـەق، ئێمـەش ئەمەمـان بەدەرفـەت زانـی و ئێـوارەی هەشـتی ئابـی ١٩٨٢ هـەردوو كەرتـی

یەك و دوو لە نێوان گوندی کانی لەلەو تەق تەق تا بەرەبەیان بۆسەیەکمان دانایەوە بەو نیەتەی گەر حکومەت هێرش بهێنێت لەوێ لێی بدەین بەڵام نەهات، ئێمەش گەڕاینەوە ناو گوندی ئۆمەرگومبەت کەمێك بەر لە ڕۆژهەڵات ئنجا حکومەت هێرشی هێنا، هێزەکەی حکومەت لەهێزی تایبەت (قوە خاصە) و سەربازو جاش و ئەمن و ئستخبارات و چەندین باڵەفڕو زرێپۆش و کەتیبەی مەدفەعی پێکهاتبوو، تەواوی ژمارەی پێشمەرگەکانی هەردوو کەرت و مەفرەزەیەکی خۆشناوەتی نەدەگەیشتە شەشت پێشمەرگە، پاش کۆبونەوەیەکی بەپەلەو پێدانی تەوجیهات و ڕێنمایی پێویست ، بەسەر خانوەکانی گوند دا دابەش بووین و شەڕ دەستی پێ کرد، لێردا بەپێویستی دەزانم ئاماژە بەچەند خاڵێکی گرنگ بدەم سەبارەت بەو داستانە:

یەکەم : داستانی ئۆمەرگومبەت یەکەم شەڕی ناو گوند بوو لەسنوری پارێزگای هەولێر، بۆ پێشمەرگەش ئەزموونێکی نوێ بوو و تیایدا سەرکەوتنی گەورەی بەدەست هێنا .

دووەم: خۆڕاگری خەڵکی گوندو بەدەنگەوە هاتن و هاوکاری کردن و دڵسۆزی و پەرۆشیان بۆ ژیان و سەلامەتی پێشمەرگەو سەرکەوتنی، وێڕای ئەو هەموو بۆردوومان و مەترسییەی لەسەریان بوو.

سێیەم: یەکەم جار بوو لە دەشتی هەولێر بەتفەنگی بڕنەو بەرەنگاری کۆپتەر ببینەوە ئەویش شەهید ئەحمەد پێوەی هەڵسا، کۆپتەرەکان ویستیان لە گردەکانی دەورووبەری گوند هێز دابەزێنن بەڵام شەهید ئەحمەد بە تفەنگی بڕنۆ تەقەی لەکۆپتەرەکان کردو ناچاری کردن دوور بکەونەوە، بەمەش گوشاری هێزەکانی حکومەت لەسەرمان کەم بوەوە.

چوارەم : لە خۆشەویستی پێشمەرگەو جۆرێك لەپشتیوانی کردنی شۆڕش، منداڵێکی ئۆمەرگومبەتی لەگەرمەی شەڕو بۆردوومانی فڕۆکەو تۆپ باراندا وێنەی شەڕەکەی لەسەر کاغەز نەخشاندبوو کە بەلای منەوە جوانترین هەڵوێستی لادێ نشین بوو بۆ پێشمەرگەو شۆڕش.

چوارەم : هەر لە نیوەڕۆوە هێزە هەمە چەشنەکەی حکومەت گۆڕەپانی شەڕیان جێهێشت کە باشترین بەڵگە بوو لەسەر ئازایەتی هێزی پێشمەرگەو ترسنۆکی هێزەکەی حکومەت بەو هەموو ئیمکانیاتەوە[١].

یەکێکی تر لەوانەی بەشداری ئەم داستانەی کردوە (سید هاشم) بوە . لەبارەی چۆنیەتی تۆمار کردنی ئەم داستانەوە گوتی:

١- گفتوگۆ لەگەڵ ئەکرەم ئەحمەد ڕەسووڵ (ئەکرەمی موهەندیس) لە ڕێککەوتی ٩-٨-٢٠١٩

-لەماوەی چەند مانگێکی کەمدا کەرتی دوو زیانی گیانی زۆری بەرکەوت و زیاتر لەشەش حەوت پێشمەرگەمان شەهید بوو ئەوە جگە لە برینداربوونی چەندینی تر، ئەم زیانە گیانیە هەموو پێشمەگەکانی کەرتەکەی نیگەران و تورە کردبوو بە شەهید ئەحمەد قەمبەریشەوە، بە کورتیەکەی بەدوای تۆڵە کردنەوە دەگەڕاین تەنانەت زۆرێك لەپێشمەرگەکانی کەرتەکە دەیانگوت با بڕۆین ناحیەی تەق تەق بگرین کە بۆ ئەو سەردەمە زۆر ئەستەم بوو. عەسری رۆژی ٨-٨-١٩٨٢ تەواوی پێیشمەرگەکانی کەرتی یەك و دوو هاتینە ناو گوندی ئۆمەرگومبەت جگە لەوانەی بریندارو مۆڵەت بوون، هەردوو فەرماندەی کەرت شەهیدان ئەحمەد قەمبەری و هاوڕێ کاوەو فەرماندەی مەفرەزەکان کۆبونەیەکیان ئەنجامدا و بڕیاریاندا گەر حکومەت هێرشمان بۆ بهێنێت بەرگری بکەین ' تاوتوێی شوێنی شەڕەکە کرا ' ئایا ناو گوندی سێگردکان بێت یان گوندی ئۆمەرگومبەت؟ زۆربەمان ڕامان وابوو گوندی ئۆمەرگومبەت دابنرێت چونکە هەڵکەوتەی جوگرافی گوندەکە لەبار بوو بۆ شەڕ کردن و خۆڕاگرتن و دواتر سەرکەوتن بەسەر دووژمندا، دوای نان خواردنی ئێوارە شەهید ئەحمەد بڕیاریدا هەمووومان لەسنوری گوندی کانی لەلە بۆسەیەك دابنێینەوە تا ئەگەر حکومەت هێرشی هێنا لەوێ لێیان

بدەیـن، شـەو لەبۆسـەدا بوویـن تـا بەرەبەیـان ماینـەوە بـەڵام هیـچ هێزێکـی حکومـەت نەهـات دوایـە زانیاریـمان بەدەسـت گەیشـت کـە حکومـەت لەپشـتی چیـای کانـی لەلـەوە بـە پـێ هێزێکـی ڕەوان کردبـوو بـەرەو گونـدی ئۆمەرگومبـەت، کـە دنیـا ڕوونـاك بـوەوە ئێمـەش کەمینەکەمـان هەڵگـرت و گەڕاینـەوە نـاو ئۆمەرگومبـەت، دوای گەڕانـەوەی ئێمـە لەبۆسـەکە ' حکومـەت لـە تـەق تەقـەوە بـەرەو گونـدی کانـی لەلـەو ئۆمەرگومبـەت هێزێکـی تـری سـەربازی بـەڕێ کـرد کـە لـە چەندیـن زرێپـۆش و ناقیلـەو سـەیارەی بارهەڵگـر پێکهاتبـوو، شـەهید ئەحمـەدو شـەهید هـاوڕێ کاوە ' تەواوی پێشـمەرگەکانیان دابەش کرد، پێشـمەرگەکانی کەرتی یـەك لەسـەروی مزگەوتـەوە دابـەش بـوون و کەرتـی ئێمـەش لـە خـوارووی مزگەوتـەوە تـا کۆتایـی خانـوی مـاڵان دابـەش بوویـن، مەفرەزەیەکـی خۆشناوەتیشـمان لەگـەڵ بـوو ئەوانیـش لەسـەروی گونـدەوە دابـەش بـوون، شـەهید ئەحمـەد پێـی ڕاگەیاندیـن کـە کـەس تەقـە نـەکات تـا خـۆی تەقـە نـەکات، تەگبیرکـەی ئـەوە بـوو سـەربازو جـاش بێنـە نـاو کۆڵانەکانـەوە ئنجـا بەیـەك جـار تەقەیـان لـێ بکرێـت بـۆ دوو مەبەسـت، یەکـەم : ئـەو چـەك و فیشـەکانەی کـە بەجـاش و سـەربازەکانە پـاش کوژرانیـان دەسـتی پێشـمەرگە بکەوێـت و لەشـەڕەکەدا سـوودی لـێ وەرگریـن ، دووەم : بـە کوژرانـی تـەواوی هێرشـبەرانی یەکەمیـان ورەی حکومـەت

بڕوخێت و تواناى پەلاماردانیان نەمینێت، بەڵام بەداخەوە پێشمەرگەیەکى خۆشناوەتى کە تازە بووبوە پێشمەرگەو شارەزایى کەم بوو زوو تەقەى کرد و نەمانتوانى ئامانجى یەکەم بهێنینە دى. ئیدى شەڕ دەستى پێکرد، لەسەرەوە کۆپتەرەکان بە سارۆخ لەناو گوندیان دەدا لە لایەکى تر تۆپ باران کراین تا بیست دەقیقە ئنجا هێرشى سەربازو جاشەکان دەستى پێ کرد بەڵام لە هەموو لایەکەوە لێیان دراو هێرشى یەکەمیان شکستى هێنا. تەواوى پێشمەرگەکان دیوارى خانوەکانیان کون کردبوو بۆ ئەوەى لە کونى دیوارەکانەوە تەقە بکەن هەم هاتن و جوڵەى هێزى دووژمن ببینن، شەهید ئەحمەد بەردەوام پێشمەرگەکانى بەسەر دەکردەوە سەرەڕاى ئەوەى تۆپ باران و هێرش و پەلامار بەردەوام بوو، دەیویست ورەو وزە بە پێشمەرگە ببەخشێت، لە بڵندگۆى مزگەوتى گوندەکەشەوە خوالێخۆشبوو مەلا برایمى مەلا قەرە کە ڕابەر سیاسى کەرتەکەمان بوو وتارى دەداو داواى خۆڕاگرى و فیداکارى لەپێشمەرگە دەکرد بەڕاستى ڕۆڵێکى زۆر باشى بینى، چێشتەنگاوێکى درەنگ پاش بۆردومانێکى چڕ جارێکى تر لە هەموو لایەکەوە هێرشى دووەمیان دەست پێ کرد تەنانەت هێزى تایبەت (قوە خاسە) و جاش گەیشتنە ناو کۆڵانەکانى خوارووى ئاوایى بەڵام دیسانەوە بەتوندى لێیان دراو توشى شکست و کشانەوە هاتن.

ئـەو چەنـد خێزانـەی کـە لـە نـاو گونـد مابونەوە پاڵپشـتیەکی باشـی هێـزی پێشـمەرگە بـوون لـە کاتـی شـەڕەکەدا کـە نـان و ئاویـان بـۆ پێشـمەرگە دەبـرد. شـەڕ تـا سـەعات دوانـزەی نیـوڕۆی خایانـد و بەشکسـتی حکومـەت و سـەرکەوتنی پێشـمەرگە کۆتایـی هـات، لـەو داسـتانەدا دەیـان سـەربازو جـاش کـوژران و برینـدار بـوون و هێـزی پێشـمەرگەش بـێ زیـان بـوو تەنهـا دوو هاوڵاتـی کـە کچـی لالـە حەکیمـی ئۆمەرگومبـەت برینـدار بـوون.

داسـتانی ئۆمەرگومبـەت یەکـەم شـەڕی نـاو گونـد بـوو لەسـنوری پارێـزگای هەولێـر کـە سـەرکەوتنێکی کـەم وێنـە بـوو بـۆ ئـەو قۆناغـەو بـۆ کەرتـی یـەك و دووی تیپـی ٨٦ی دەشـتی هەولێـر بـە سـەرکردایەتی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری تۆمـاری کـرد[١].

شـەهاب مـام برایـم پێشـمەرگەیەکی تـری بەشـداربووی ئـەو داسـتانەیە، لەبـارەی داسـتانەکەی ئۆمەرگومبەتـەوە گوتـی : ئـەو کاتـە مـن لـە کەرتـی یـەك پێشـمەرگە بـووم کـە شـەهید هـاوڕێ کاوە فەرمانـدەی بـوو، ڕۆژی پێشـوو ئێمـە لەگونـدی سـماقە بوویـن هەواڵـمان بـۆ هـات کـە حکومەتـی عێـراق هێـزی سـەربازی زۆری هێناوەتـە سـەربازگەی تـەق تـەق و نیەتـی وایـە هێـرش بکاتـە سـەر گوندەکانـی ڕۆژاوای تـەق تـەق، عـەسر کەوتینـە ڕێ و هاتینـە گونـدی ئۆمەرگومبـەت ، لـەوێ لەگـەڵ کەرتـی دوو

١- گفتوگۆ لەگەڵ هاشم حمدامین ڕەسووڵ لە ڕێککەوتی ٦-٢-٢٠١٩

و مەفرەزەیەکـی خۆشـناوەتی یەککـمان گرتـەوەو ئێـوارە دوای نـان خـواردن نێردرایـن بـۆ دانانـی بۆسـە لەسـەر جـادەی گشـتی نێـوان کانـی لەلە-تـەق تـەق لـە گـەرووی حەسـوونە، تـا بەرەبەیـان لەبۆسـەدا بوویـن، پێـمان وابـوو بەرەبەیـان هێزەکـەی حکومـەت دەسـت دەکات بـە هێـرش کـردن و ئێمـەش لـە گـەرووی حەسوونە لێـی دەدەیـن بـەڵام خەریـك بـوو دنیـا ڕوونـاك بێتـەوە هـەر نەهـات بەناچـاری گەڕاینـەوە بـۆ گونـدی ئۆمەرگومبـەت، لەگـەڵ گەزەنگـی ڕۆژهەڵاتـدا هێزەکانـی حکومەتـی عێـراق لـە هـەورازی شـیروەزەنەوە بـەرەو نـاو گونـد بەرێکەوتـن، لەمـاوەی کەمـتر لەچارەگێـك هەیئەتـی هـەردوو کـەرت لەگـەڵ تـەواوی پێشـمەرگەکان کۆبوونەوەیەکـی بەپەلەیـان ئەنجامـداو ئامـۆژگاری و ڕێنمایـی پێویسـتیان پێـمان دا ، بەسـەر خانوەکانـی نـاو ئاوایـی و کۆشـك و شـوێنە بـەرزەکان دابـەش بوویـن، کەرتـی دوو لەخوارووی مزگەوتـی ئاوایـی و کەرتـی یـەك و مەفرەزەکـەی خۆشـناوەتیش لەسـەرووی مزگەوتـەوە دابـەش بوویـن.

هێزەکـەی حکومـەت کـە بریتـی بـوون لـە سـەدان سـەربازو جـاش و چەکدارانــی ئەمــن و ئیســتخبارات بەپاڵپشــتی ســێ کۆپتــەری بارهەڵگـرو دوو کۆپتـەری جەنگـی دەوروبـەری ئاواییـان ئابلووقـە دا، کاتژمێـر پێنـج و نیـوی بەیانـی تـازە ڕۆژ هەڵاتبـوو کۆپتەرێکـی بارهەڵگـر هاتـە سـەر گردێکـی بـەرزی دەوروبـەری ئاوایـی و ویسـتی سـەرباز دابەزێنێـت بـەڵام شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری بەتفەنگـی بڕنـۆ تەقـەی لـێ کـردو بـواری نـەدا ئیـتر شـەڕ دامـەزرا، سـەرەتا لـە خـوارووی ئاواییـەوە دەسـتیان کـرد بـە پەلامـاردان پاشـان لـە گردەکانـی دیـوی ڕۆژهەڵاتیشـەوە هێرشـیان هێنـا بـەڵام پێشـمەرگەکانمان لەهەمـوو لایەکـەوە بەرپەرچـی هێرشـەکانیان دایـەوە، ئـەو کاتـە لـە گەرمـەی شـەڕدا بیـرم لـەو جیاوازیـە زۆرە دەکـردەوە کـە لـە نێـوان هێزەکانـی ئێمـەو حکومـەت هەبـوو لـە ڕووی ژمـارەو چـەك و تفاقـی سـەربازی ، ئێمـە نزیـك شەشـت پێشـمەرگە بوویـن و خاوەنـی یـەك ئاربیجـی و چـوار گوللـەی ئاربیجـی و چەکـی کلاشـینکۆف و ژێرسـەو بڕنـەو بوویـن، هیـچ پێشـمەرگەیەك لـە سـەد فیشـەك زیاتـری پـێ نەبـوو بگـرە بەشـێکمان پەنجـا فیشـەك کەمتریشـمان پـێ بـوو، لـە بەرانبـەردا هێزەکـەی حکومـەت بریتـی بـوو لـە سـەدان چـەك بەدەسـت و پێنـج کۆپتـەرو چەندیـن ناقیلـەو زرێپـۆش و سـەدان چەکـی قـورس و سـووك و هـەزاران فیشـەك، کەچـی لـەو

نابەرانبەریەشـدا هێزەکـەی حکومـەت لەسـەعات یانـزەو نیـوی پێـش نیـوەڕۆ پـاش کـوژران و برینـدار بوونـی چەندیـن سـەربازو جـاش بەشـکاوی گەڕانـەوە ناحیـەی تـەق تـەق[1].

مـام ڕەسـووڵ یەکێکـە لـەو پێشـمەرگانەی کـە بەشـداری داسـتانی تۆڵـەی کـردوە، دەربـارەی چۆنیەتـی هێـرش و پەلامارەکـەی حکومـەت و بەرگـری کـردن و تۆمـار کردنـی داسـتانی تۆڵـە گوتـی: دوو ڕۆژ پێشـتر کاك ئەحمـەد قەمبـەری زانیـاری لەشـارەوە بـۆ هاتبـوو کـە حکومـەت دەیەوێـت هێـرش بکاتـە سـەر گوندەکانـی ڕۆژئـاوای تـەق تـەق چونکـە حکومـەت دەیزانـی پێشـمەرگەکانی کەرتـی دوو چەنـد ڕۆژێکـە لـەو گوندانـە لەجەولـەو مانەوەدایـە، ئێمـەش پێـمان وابـوو گـەر حکومـەت هێـرش بـکات یـان بـۆ سـەر گونـدی ئۆمەرگومبـەت یـان سـێگردکان دەبێـت، هـەر بۆیـە عـەسری ڕۆژی ٨-٨-١٩٨٢ تـەواوی پێشـمەرگەکانی کەرتـی دوو هاتینـە ئۆمەرگومبـەت و دوای نـان خواردنـی ئێـوارە بـە هاوبەشـی لەگـەڵ پێشـمەرگەکانی کەرتـی یـەك و مەفرەزەیەکـی خۆشـناوەتی تـا بەرەبەیـان لـە نێـوان گونـدی کانـی لەلـە و دەواجنەکـەی

١- گفتوگۆ لەگەڵ شەهاب مام برایم لە ڕێککەوتی ١٩-٣-٢٠١٩

ناوی تـەواوی (شـەهاب ئیبراهیـم حەمـەد)ە لەسـاڵی ١٩٦٤ لەگونـدی تاڵەبانـی سـەر بـە ناحیـەی تـەق تـەق لەدایـك بـوە، لـە سـاڵی ١٩٨١ لـە کەرتـی یەکـی تیپـی ٨٦ی دەشـتی هەولێـر بـوە بەپێشـمەرگە، دواتـر گوازراوەتـەوە کەرتـی دوو، ئێسـتا خانەنشـینی دێرینـە خاوەنـی پێنـج منداڵـە، لەناحیـەی تـەق تـەق نیشـتەجێیە.

تـەق تـەق لـە بۆسـەدا بووین بـەو مەبەسـتەی گـەر بەرەبەیـان هێـرش بهێنیـن لـەوێ هێزەکـە تێکبشـکێنین بـەڵام تـا دنیـا ڕوونـاك بـوەوە نەهاتـن ئێمـەش بەناچـاری گەڕاینـەوە گونـدی ئۆمەرگومبـەت، بـەڵام دوای گەڕانەوەمـان هێزەکـەی حکومـەت لـە سـەربازگەی قەڵاتـەوە دەسـتی کـرد بـە جموجـۆڵ بـەرەو گوندەکانـی ڕۆژئـاوای تـەق تـەق، لەگـەڵ گزنگـی خۆرهەڵاتنـدا هێزەکەی حکومـەت لـە هـەورازی شـیروەزەنەوە بـەرەو نـاو گونـد هاتـن، پـاش کۆبونەوەیەکـی خێـرا هەموومـان بەسـەر خانوەکانـی گونـد دا دابـەش بوویـن و دیوارمـان کـون کـرد، لـە ماوەیەکـی کەمـدا هێزەکـەی حکومـەت کـە سـەدان سـەربازو جـاش و پێنـج کۆپتـەرو چەندیـن ناقیلـەو زرێپـۆش بـوو گەیشـتنە دەوروبـەری ئاوایـی و دەسـتیان کـرد بـە هێـرش کـردن، بـەڵام لـە یەکـەم هێرشـیاندا شکسـتیان خـوارد ، بۆیـە کۆپتـەرەکان بەسـارۆخ و دۆشـکا کەوتنـە بۆردومانـی کوێرانـەی نـاو ئاوایـی، کاتژمێـر نـۆی بەیانـی کۆپتەرێکـی بارهەڵگـر ویسـتی لەسـەر گردێکـی بـەرز کـە کەوتبـوە لای ڕۆژئـاوای گوندەکـەوە بنیشـێتەوەو هێـز دابەزینێـت بـەڵام شـەهید ئەحمـەد برنۆیەکـەی لەمـن وەرگـرت و تەقـەی لـێ کـرد، پێـمان وابـوو پێکابـووی، دواتـر کۆپتەرەکـە بەپەلـەو لەترسـی پێکـران هەسـتایەوەو نەیتوانـی هێـز دابەزێنێـت، کۆپتـەرە بارهەڵگـرەکان لـە چەنـد شـوێنێکی تـرەوە ویسـتیان بنیشـنەوە

بەڵام پێشمەرگە تەقەی لێیان کرد بەناچاری دوور دەکەوتنەوە، ژمارەی پێشمەرگەکانی هەردوو کەرت بە مەفرەزەیەکی خۆشناوەتیشەوە لە حەفتا کەس تێنەدەپەڕی بەڵام بەفیداکاری و ئازایەتی تەواوی پێشمەرگەکانمان هێزەکەی حکومەتمان شکاند و کاتژمێر یانزەو نیوی نیوەڕۆ هێزەکەی حکومەت بەشکاوی گەڕایەوە ناحیەی تەق تەق، ئەوەی ڕۆڵی گرنگی لە تۆمار کردنی ئەو داستانەدا بینی هەردوو فەرماندەی کەرت ' شەهیدان ئەحمەد قەمبەری و هاوڕێ کاوە و تەواوی پێشمەرگەکان بوو کە ئازایەتی زۆریان نواند ' هەم ئەو چەند خێزانەی لەناو گوند مابوونەوە بەخواردن و ئاو هێنان بۆ پێشمەرگە هەم بانگەوازو وتارەکانی خوالێخۆشبوو مەلا برایمی مەلا قەرە کە لە بڵندگۆی مزگەوتەکەوە وورەی پێشمەرگەی بەرز دەکردەوە[1].

یەکێکی تر لەو پێشمەرگانەی بەشدار بوە لە تۆمارکردنی داستانی تۆڵە سامان دووبزی بوە، سامان دوبزی سەبارەت بە ئەنجامدانی داستانی تۆڵە گوتی: بەر لەوەی حکومەت پەلاماری گوندی ئۆمەرگومبەت بدات ' شەهید ئەحمەد قەمبەری زانیاری

١- گفتوگۆ لەگەڵ ڕەسووڵ حمدامین لە ڕێککەوتی ١٨-١-٢٠١٩

ناوی تەواوی ڕەسووڵ حمدامین ئیسماعیلە، لە ساڵی ١٩٦٥ لە گوندی گەرمکی تەق تەق لەدایك بوە، ساڵی ١٩٨٠ لە ڕێگەی مام جاسم ئیلنجاغیەوە پەیوەندی کردوە بە ڕێکخستنەکانی یکێتیی نیشتیمانیی کوردستانەوە، لە ساڵی ١٩٨١ لە کەرتی دووی تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر بوە بەپێشمەرگە، ئێستا لە ناحیەی تەق تەق دەژی و خانەنشینی دێرینە

هەبوو کە هێزێکی زۆری حکومەت هێنراونەتە سەربازگەی قەڵاتەی تەق تەق و پلانی هێرش و پەلاماری هەیە بۆ سەر ناوچەکە، ئەو سەردەمە حکومەتی عێراق لەوپەڕی بەهێزی و توانای سەربازی و خاوەنی باشترین تەکنەلۆژیای سەربازی بوو، ئەگەر هێزی پێشمەرگە زانیاری هەبوایە لە هێرش و پەلامارێکی وا بەرفراوان ناچار بوو لەناوچەکە دوور بکەوێتەوە چونکە نەیدەتوانی شەڕی بەرەیی بکات بەڵام ئەو جارەیان خۆمان لانەداو هەردوو کەرتی یەك و دووی تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر لە گوندی ئۆمەرگومبەت ماینەوە بەو هیوایەی گەر پەلامارمان بدات تێکیبشکێنین، شەو مەفرەزەیەکی هاوبەشیان ناردە نێوان گوندی کانی لەلەو تەق تەق، بۆسەیەکیان دانایەوە تا بەرەبەیان مانەوە بەڵام تا ئەو کاتە هێرشیان نەهێنا بۆیە بەناچاری مەفرەزەکانمان گەڕانەوە ناو گوند، شەهید ئەحمەدو شەهید هاوڕێ کاوە تەواوی پێشمەرگەکانیان بەسەر خانوەکانی ناو گوند دا دابەش کرد کە ژمارەمان نزیکەی پەنجا تا شەست پێشمەگە دەبوو، دوای ڕۆژهەڵاتن حکومەت بە هێزێکی گەورەوە بە پاڵپشتی پێنج کۆپتەرو چەندین دەبابەو ناقیلە ئابلوقەی گوندەکەی دا، سەرەتا لە خوارووی گوندەوە هێرشیان هێنا پاشان لە گردو تەپۆلکەکانەوە دەستی بەجووڵەو پەلاماردان کرد، لە هەموو لایەکەوە لێیان

دراو پەلامـاری یەکەمیـان تێکشـکا، دواتـر کۆپتـەرەکان دەسـتیان کـرد بـە بۆردومـان کردنـی کوێرانـەو تـۆپ بـاران کـردن. لـە بڵندگـۆی مزگەوتەکەشـەوە بـە ڕێنمایـی شـەهید ئەحمـەد قەمبەری، خوالێخۆشـبوو مـەلا برایمـی مـەلا قـەرە بـە زمانـی عەرەبـی وتـاری دەخوێنـدەوەو داوای لـە سـەربازەکان دەکـرد کە شـەڕی پێشـمەرگە نەکـەن، مـەلا برایـم دەیگـوت ئێمـە دووژمنـی عـەرەب نیـن بەڵکو لەگـەڵ دەوڵەتـدا کێشـەمان هەیـەو مافـە نەتەوەییەکانمـان پێشـێل دەکات. شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری ڕۆڵـی زۆر گـەورەو گرنگـی بینـی لـە تێکشـکاندنی دووژمـن و کـوژران و برینـدار بوونـی دەیان سـەربازو جـاش، دواجـار هێزەکـەی حکومـەت بە شـکاوی گەڕانەوە تـەق تـەق. لـەو داسـتانەدا هێـزی پێشـمەرگە بـێ زیـان بـوو لەگـەڵ ئـەوەی ئەزموونـی یەکـەم جارمـان بـوو شـەڕی نـاو گونـد بەڕێـوە ببەیـن، تەنهـا دوو کچـی لالـە حەکیـم ئۆمەرگومبەتـی بەهـۆی بۆردومانەکانـەوە برینـدار بـوون، دەمەوێـت ڕۆڵ و ئازایەتـی و دڵسـۆزی خەڵکـی ئۆمەرگومـەت لەبیـر نەکـەم کـە چەنـدە هاوکارمـان بـوون لـە تۆمارکردنـی ئـەو داسـتانە[1].

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ سامان نەجمەدین عەبدوڵا لە ڕێککەوتی ١٠-٧-٢٠٢٠

نـاوی تـەواوی سـامان نەجمەدیـن عەبدوڵایـە، لەسـاڵی ١٩٦١ لەگونـدی قـەرەدەرە لـە دایـك بـوە، لـە ناوەڕاسـتی سـاڵی ١٩٨١ دەبێتـە پێشـمەرگە لـە تیپـی ٨٦ی دەشـتی هەولێـر، بڕوانامـەی دبلۆمـی بـاڵای هەیـە لەکۆمپیوتـەر، ئێسـتا لـە لەنـدەن نیشـتەجێیەو چـوار منداڵـی هەیـە.

لالـە حەکیـم دانیشـتوی ئـەو کاتـەی گونـدی ئۆمەرگومبـەت و یەکێـك بـوە لـە شـایەتحاڵەکان و زۆربـەی ڕووداوەکانـی بەچـاوی خـۆی بینیـوەو دوو کچیشـی لـەو شـەڕەدا برینـدار بـوون، لەبـارەی داسـتانی تۆڵـەوە گوتـی : پاشـنیوەڕۆی ڕۆژی ٨ی ئابـی ١٩٨٢ پێشـمەرگەکانی هـەردوو کەرتـی یـەك و دووی تیپـی ٨٦ی دەشـتی هەولێـر هاتنـە نـاو گونـدی ئۆمەرگومبـەت و عەسرەکـەی شـەهید ئەحمـەد و شـەهید هـاوڕێ کاوە سـەردانی ماڵـی ئێمەیـان کـرد، بـەدەم چـای خواردنـەوە گوتیـان نیەتمـان وایـە چالاکیـەك ئەنجـام بدەیـن ئەگـەر حکومـەت بەقسـەمان بـکات و هێرشـمان بـۆ بهێنێـت، پرسـیم چـۆن ؟ گوتیـان وا بڵاومـان کردۆتـەوە کـە ئێمـە لـە ئۆمەرگومبـەت دەمێنینـەوە، دەمانەوێـت ئـەم هەواڵـە لـە ڕێگـەی جاسووسـەکانەوە بگاتـە دائیـرەی ئەمـن و ئیسـتخبارات بەڵکـو هێرشـمان بـۆ بهێنـن و لێـرە داسـتانێك تۆمـار بکەیـن. ئنجـا تێگەیشـتم هـەردوو کـەرت دەیانەوێـت شـەڕی نـاو گونـد بکـەن. ئـەو کاتـە خەڵـك ماڵـی لەسـەر شـینایی (زرعـات) بـوو تەنهـا پانـزە بیسـت ماڵێـك لەنـاو گونـد مابـوون.

بەرەبەیـان هەسـتام دەسـنوێژم هەڵگـرت و نەخەوتمـەوە، نزیـك ڕۆژهەڵاتـن گوێـم لەنـەڕەی سـەیارەی گـەورە بـوو کـە دەنگەکـە لای گونـدی کانـی لەلـەوە دەهـات، دەنگەکـە دەنگـی سـەیارەی بچـووك نەبـوو بەڵکـو لـە دەنگـی دەبابە و زرێپۆش دەچـوو، بەناو

گونددا شۆڕ بوومەوە ویستم پێشمەرگەکان ببینم و ئاگاداریان بکەمەوە دیار بوو ئەوانیش ئاگادار بوون، لەگەڵ خۆرهەڵاتن لە گەرووی شیروەزەنەوە دەبابەو سەیارەی سەربازی دەرکەوتن و بەرەو دەوروبەرو دەروازەی گوند دەهاتن، پێشمەرگەکانیش جموجۆڵیان پێکەوتبوو، کاك ئەحمەد تەواوی پێشمەرگەکانی بەسەر خانوو و کۆشك و شوێنە بەرزەکاندا دابەش کردو دەستیان کرد بە کوونکردنی دیواری ئەو خانوانەی تیای دابەشبوبوون.

لەگەڵ خۆرهەڵاتدا ناو گوند بەر هاوەن و تۆپ دراو شەڕ دەستی پێ کرد، سەربازو جاش لە هەموو لایەکەوە هێرشیان هێنا، چێشتەنگاوێکی زوو دوو کۆپتەری شەڕکەرو کۆپتەرێکی نەفەرهەڵگر هاتن و دەستیان کرد بە بۆردومانی ناو گوند، لە هەموو لایەکەوە لەئاسمان و زەویەوە تەقە دەکرا ڕوەو ناو گوند، لە ئەنجامی بۆردوومانی کوێرانەی حکومەت ساروخێك بەر ماڵی ئێمە کەوت و دارو بەردی ڕووخاند بەسەرماندا لە ئەنجامدا دوو کچم بەناوەکانی حەلیمەو فاتمە بەسەختی بریندار بوون، دوای ئەوەی سەعات دوانزەی نیوەڕۆ حکومەت شکستی خوارد گەڕایەوە تەق تەق، هەردوو کچە بریندارەکەم برد بۆ هەولێر لەوێش چارەسەر نەکران ڕەوانەی شاری بەغدا کراین و چل و پێنج ڕۆژ لە ژێر چارەسەر مانەوە.

ئـەوەی شـایەنی گوتـن و بـاس کـردن بێـت شـەهید ئەحمـەدو شـەهید هـاوڕێ کاوەو زۆربـەی پێشـمەرگەکان هێنـدە ئازایانـە بەرەنـگاری پەلامـارو هێرشـەکەی حکومـەت بوونـەوە کـە لەبـاس کـردن و پێناسـە نەیـەت، بەڕاسـتی خۆڕاگـرو ئـازاو فیـداکار بـوون شـایەنی هەمـوو پیاهەڵدانێـك بـوون .

چەنـد مانگێـك دوای ئـەو شـەڕە ڕۆژێـك لـە کۆتانـی خۆمـان هاتمـەوە مـاڵ ' عەزیـزی کـوڕم پەنجـا دینـاری دایـە دەسـتم و گوتـی : ئەمـڕۆ بەیانـی کاك ئەحمـەد قەمبـەری و هاوڕێکانـی هاتنـە ماڵـمان و ئـەو پەنجـا دینارەیـان پێـدام و گوتیـان کاتـی خۆی لـە لالـە حەکیـم قەرزمـان کـردوەو بیـدەوە دەسـتی، ڕاسـتیەکەی هیـچ شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری و کەرتەکـەی بـە جەولـە هاتنـەوە ئۆمەرگومبـەت و سـەردانی ماڵـی ئێمەیـان کـرد[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ لالە حەکیم لەڕێککەوتی ١٠-٨-٢٠١٩

سەفەری کەرکووك

ساڵی ١٩٧٩ ئەحمەد قەمبەری سەردانی شاری کەرکووکی کردو بۆ ماوەی سێ ڕۆژو سێ شەو لە ماڵی خزمێکی لەگەڕەکی ڕەحیماوە مایەوە، ئەحمەد قەمبەری یەك لە پارتیزانەکانی دەشتی هەولێر بوو و دەزگا ئەمنیەکانی حکومەت دەیانویست بەهەر نرخێك بێت لەناوی ببەن کەچی بەنوێژی نیوەڕۆ سەردانی شاری کەرکووکی کرد، لەبارەی ئەم سەردانەیەوە محەمەدی برای گوتی :

-ماوەیەك بوو ئەحمەدی برام نەخۆش بوو، زۆر دەرمانی کوردەواریمان بۆی پەیدا کرد و لەشارەوە داو و دەمانی بۆ هات بەڵام چاك نەبووەوەو بگرە ڕۆژ بە ڕۆژ خراپتر دەبوو بۆیە دەبوو بەهەر جۆرو ڕێگایەك بێت بینێرینە شار تا دکتۆرێکی شارەزا بیبینێت و پشکنینی بۆ بکات و نەخۆشیەکەی دەستنیشان بکرێت، بۆ ئەمەش ڕاوێژم لەگەڵ شەهید ئەحمەدو حاجی عومەری ئامۆزام کرد، بڕیارمان دا بیبەینە شاری کەرکووك ، ڕۆژێك بەتەنها سەردانی کەرکووکم کردو چوومە ماڵی کاك عەبدوڵای خاڵۆزام لە ڕەحیماوەو بابەتەکەم بۆ ئەویش باس

کـرد، کاك عەبـدوڵا ڕازی بـوو بـەوەی بەنهێنـی لەماڵـی ئـەوان بـۆ چەنـد ڕۆژێـك بمینێتـەوەو بیباتـە لای دکتۆرێکـی بـاش، دواتـر هاتمـەوە قەمبـەر ، ڕۆژی دوای ئـەوە حاجـی عومـەری ئامـۆزام و حاجـی عومـەری زاوامـان بـە ئۆتۆمبیلەکـەی خۆمـان بردیانـە کەرکـووك و لـەوێ کاك عەبـدوڵا بردبوویـە لای دکتۆرێکـی بـاش ، دوای وەرگرتنـی چارەسـەر بەنهێنـی هێنایـەوە بـان سـاڵەیی و گەڕایـەوە نـاو هێزەکـەی[1].

هـەر لـەم بارەیـەوە حاجـی عومـەری ئامـۆزای شـەهید ئەحمـەد گوتـی:

-لەهاوینـی سـاڵی ١٩٧٩ کاك ئەحمـەد نەخـۆش کـەوت، دکتۆرەکانی ئـەو سـەردەمەی نـاو شـۆڕش پێیـان چارەسـەر نەکـرا تەنانـەت خۆشـمان زۆر دەرمانـی کوردەواریـمان تاقیکـردەوە بـەڵام هـەر چـاك نەبـووەوە ، بۆیـە ناچـار بوویـن بەنهێنـی بیبەینـە شـار، لەپایـزی هەمـان سـاڵدا بەپێـی ئـەو نەخشـەیەی دامـان نابـوو بـە ئۆتۆمبیلێکـی خۆمـان مـن و حاجـی عومـەری سـێکانی لـە ڕێگـەی پردێـوە بردمانـە شـاری کەکـووك و لەماڵـی خزمێـك بەنـاوی کاك عەبـدوڵا ئیبراهیـم سـێگردکانی دامـان نـا، ئەویـش ڕۆژی دواتـر بردیـە لای دکتۆرێکـی تایبەتمەنـد، پـاش کۆمەڵێـك پشـکنین و تیشـك، نەخۆشـیەکەی دۆزیـەوەو چارەسـەری بـۆ دانـا، دوای چەنـد

١- گفتوگۆ لەگەڵ محمد ئۆمەر ئەحمەد لە ڕێککەوتی ٢٣-٦-٢٠١٩

ڕۆژێك كاك عەبدوڵا ئیبراهیم و حاجی مستەفا هێنایانە سنوری قەرەساڵم و تورکی و گەیشتەوە ناوچە ئازاد کراوەکان، کاك ئەحمەد بۆ ماوەی پانزە ڕۆژ چارەسەرەکانی بەکارهێنا ئیتر بەتەواوی چاك بووەوە[1].

لەبارەی چەند ڕۆژێك مانەوەی شەهید ئەحمەد لەماڵیان ' عەبدوڵا ئیبراهیم زانیاریەکانی خۆی خستە ڕوو و گوتی :

-دوای ئەوەی کاك محەمەدی مام ئۆمەر هاتە ماڵمان و سەبارەت بە نەخۆش کەوتنی کاك ئەحمەد قسەی لەگەڵم کرد ' بەرنامەمان دانا کە کاك ئەحمەد بەنهێنی بهێننە ماڵی ئێمەو منیش بیبەمە لای دکتۆرێکی باش، دوای دانانی ئەو بەرنامەیە کاك محەمەد گەڕایەوە قەمبەرو سەردانەکەیان ڕێکخست، عەسرانێك لەبازاڕ هاتمەوە ماڵی خۆمان ' کاك ئەحمەد بە نهێنی هاتبوە ماڵی ئێمە ' ڕۆژی دواتر بردمە لای دکتۆرێکی شارەزا' ئەویش تیشك (ئەشیعە) و کۆمەڵێك پشکنینی بۆ دانا بەڵام ئەنجامی پشکنینەکان دوا کەوت بۆ ماوەی چەند ڕۆژێك ، لەبەر ئەوە دوای سێ شەو و سێ ڕۆژ کاك ئەحمەد گوتی پێویستە زیاتر لە کەرکووك نەمێنمەوە لەبەر سەلامەتی ئێوەو خۆشم، منیش بەدکتۆرەکەم گوت نەخۆشەکەمان دەگەڕێتەوە لادێ و ناتوانێت زیاتر بمینێتەوە چونکە خاوەنی کارو کەسابەتن،

١- گفتوگۆ لەگەڵ عومەر حەمە ڕەشید لە ڕێککەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

دکتۆرەکـەش گوتـی بـا ئـەو بگەڕێتـەوە لادێ پێویسـتیمان پێـی نەمـاوە، دوای دەرچوونـی ئەنجامـی پشـکنینەکان چارەسـەرەکەی بـۆ بکـڕەو بـۆی بنێـرەوە لادێکـەی خۆیـان، لەڕاسـتیدا مانـەوەی شـەهید ئەحمـەد لەنـاو شـاری کەرکـووك کارێکـی گـران بـوو چونکـە ئاشـکرا بوایـە هەمووەمـان شـوێن بـزر دەکرایـن، بـۆ ئـەو سـێ ڕۆژە ژوورێکـمان بـۆی دیـاری کـرد و بـە ئیختیفـا مایـەوە، دوای سـێ ڕۆژ، ئۆتۆمبیلـی حاجـی مسـتەفا سـێگردکانیم بەکـرێ گـرت و پێکـەوە بردمـان تـا کەلـی تورکـی و دەرمانـاو، لـەوێ سـەرنجی ڕووخسـاری کاك ئەحمـەدم دا هەسـتم بـە شـادومانیەکی زۆری کـرد دەتگـوت لـە زینـدان ئـازاد کـراوە، کاك ئەحمـەد بـە گوشـادیەوە ماڵئاوایـی لـێ کردیـن و ئێمـەش گەڕاینـەوە کەرکووك، دوای دەرچوونـی ئەجامـی پشـکنینەکان و دانانـی چارەسـەر، لـە دەرمانخانەیـەك چارەسـەرەکەم کـڕی و ڕۆژی دواتـر ناردمـەوە بـۆ قەمبـەر[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ عەبدوڵا ئیبراهیم لە ڕێککەوتی ٤-٢-٢٠٢١

نـاوی تـەواوی عەبـدوڵا ئیبراهیـم محەمـەدە، لەسـاڵی ١٩٤٨ لـە گونـدی سـێگردکان لـە دایـك بـوە، ئێسـتا لـە شـاری هەولێـر دەژی.

چۆن کەلی سوور بەخوێن سوور کرا؟

لە نێوان گوندی سارتك و ئاومالْدا بەربەستێکی سورشتی هەیە کە هەردوو گوندی لە یەکتر نەدیو کردوە، خەڵکی ناوچەکە بەو شوێنە دەڵێن کەلی سوور ' کە لە تەپۆلکە گردی ووشك و ڕووت پێکهاتوەو کەم نەبێت گژو گیای لێ نەڕواوە مەگەر هەندێك بنچك و حوشترالووك و دڕکە زەردە نەبێت، سورشتی خاکەکە وایە ڕەنگی مەیلەو سوورە، خەڵکی ناوچەکە بەو جۆرە خاکە دەڵێن سوورك، هەر لەبەر ئەوەشە ناوی نراوە کەلی سوور.

دووری کەلی سوور بۆ هەردوو گوند وەك یەکە بەڵام لەسەر نەخشە کەوتۆتە ناو ئاقاری گوندی سارتك، ئەو ڕێگایەی کە لە کۆتایی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو حکومەتی عێراق لەناحیەی تەق تەقەوە بۆ ناحیەی پردێ دروستی کرد بە ناوەندی کەلی سووردا تێدەپەڕێت و ئاودیو دەبێت بۆ بەستی شەرغە و پێنج سەد مەترێك بەلای باکوری گوندی سارتکدا تێدەپەڕێت و بە تەختایی تەنیشتی حاوی سارتکدا دەگاتە بەستی شەرغە کە سێسەد مەترێك لەزێی بچووکەوە دوورە.

لـه خـوارەوە تـا دەگەیتـە سـەرەوەی کەلەکـە سـێ پێچـی تیایـە بـەڵام پێچـی زۆر ڕك نیـن تەنهـا هەورازێکـی ئاسـاییەو بـە شـێوەی پێچاوپێـچ هەڵکەوتـوە، گردەکانـی دەوروبـەری هەورازەکـە هەندێـك قەبـە دیـارن کـە بەهۆیـەوە هەورازەکـەی بـزر کـردوە و لـە شـوێنی تـرەوە بـاش دیـار نابێـت .

عـەسری ڕۆژێکـی مانگـی ئابـی سـاڵی ١٩٨٢ هەشـت پێشـمەرگە لـە گونـدی ئاوماڵـەوە بـە ئەرکێکـی پێشـمەرگانە بـەرەو گونـدی بەردەسـپی بەڕێدەکـەون، لەپێچـی دووەمـی کەلـی سـوور دوو کۆپتـەری بارهەڵگـرو دوو کۆپتـەری شـەڕکەر پەلاماریـان دەدەن و دەیـان سـەربازیان بـۆ دادەبەزێنـن، سـەربازان گەمـارۆی تـەواوی کەلـی سـوور دەدەن و دەکەونـە پەلاماردانـی پێشـمەرگەکان و لـە سـەرەوەش کۆپتـەرە شـەڕکەرەکان بـە دۆشـکاو بیکەیسـی تەقـە لەپێشـمەرگەکان دەکـەن، لـە هەشـت پێشـمەرگە تەنهـا دوانیـان بـە سـەلامەتی دەرچـوون و ئەوانـی تـر شـەهیدو برینـدار بـوون.

یـەك لـەو پێشـمەرگانەی بەشـدار بـوە لـە شـەڕی کەلـی سـوور سـەباح ئیلنجاغـی بـوو، لەبـارەی ئـەو شـەڕەوە :

-چەنـد ڕۆژێـك بـەر لـە شـەڕی کەلـی سـوور بەشـێك لـە پێشـمەرگەکانی کەرتـی دوو بـە فەرماندەیـی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری بـۆ ئەنجامدانـی چالاکیـەك چووبونـە سنوری ناوچەکانی

کەرکـووك و لــە شیوەســوور چالاکیەکیــان ئەنجامــدا، دوای ئەنجامدانــی چالاکیەکـە مەفرەزەکـە گەڕابونـەوە گونـدی قەرەساڵم، حکومەتیــش زانیــاری هەبــوو لــە بــارەی شــوێنی گەڕانەوەیــان هـەر بۆیـە لـە ناحیـەی پردێـوە هێزێکـی گـەورەی بەڕێخسـت و پەلامـاری ناوچەکەیـداو لەچێشـتەنگاوەوە تـا عەسرێکـی درەنـگ شــەڕ دامــەزرا، لــەو شــەڕەدا چەندیــن ســەربازو جــاش کــوژران و هێزەکـەی حکومـەت بەشـکاوی گەڕانـەوە ناحیـەی پـردێ، لـە پێنـاوی سـەلامەتی گیانـی پێشـمەرگەکان شـەهید ئەحمـەد لەگـەڵ خـۆر ئاوابوونـدا بڕیاریـدا بگەڕێنـەوە سـنووری گوندەکانـی بەسـتی شـەرغە بـەڵام بەداخـەوە لە کاتی پەڕینەوەیـان لەزێی بچووك دوو پێشـمەرگەی کەرتەکەمـان بەناوەکانـی بەکـر ئیلنجاغـی فەرمانـدەی مەفـرەزەو کاکـە مەلاقەرەیـی پێشـمەرگەی کـەرت کەوتنـە نـاو ئـاوی زێـی بچـووك و خنـکان، خنکانـی ئـەو دوو پێشـمەرگەیە زۆر کاری لەئێمـەو شـەهید ئەحمـەد کـرد، بـۆ دۆزینـەوەی تەرمەکانیـان هاوڵاتیانــی دەڤەرەکــە هیمەتــی زۆر باشــیان کــرد ســەرەڕای ئــەوەی مەترســی پەلامــاری کۆپتــەرو جــاش و جەیــش هەبــوو بــەڵام زۆربــەی کات خەڵـك لـە گـەڕان و سـۆراغدا بـوون.

تــەواوی پێشــمەرگەکانی کەرتەکەمــان لــە دەشــتی ئاومــاڵ و سـێکانی دابـەش بووبـوون و لـە چاوەڕوانـی دۆزینـەوەی تەرمـی شــەهیدەکانمان بوویــن، کاتژمێــر ســێی دوای نیــوەڕۆی ڕۆژی

٢٤-٩-١٩٨٢ شەهید ئەحمەد بانگی ڕابەر سیاسی کەرتەکەمان کاك علی محموود ئیلنجاغی کردو نامەیەکی بۆ کاك شاخەوان عباسی پێ نوسی کە فەرماندەی تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر بوو، لە نامەکە داوای فیشەك و پێداویستی لە کاك شاخەوان کردبوو چونکە پاش ئەو چەند شەڕە پێشمەرگەکانمان فیشەکیان کەم پێمابوو، هەروەها لە نامەکە داوای تەوجیهاتیشی لێ کردبوو کە چیبکەین؟ لەو کاتەدا حکومەتی عێراق هەموو ڕێگەو ئامرازێکی بەکار دەهێنا بۆ دۆزینەوەی شوێنی پێشمەرگەو هێرش کردنە سەری، یەك لەو ئامرازانە ناردنی جاسووس بوو بۆ لادێکان بە بەرگ و ناونیشانی جیاجیاوە، چەند ڕۆژیك بوو لەشارەوە زانیاریمان بۆ هاتبوو کە ئەمنی کەرکووك پیاوێکی ڕاسپاردوە بۆ دۆزینەوەی شوێنی پێشمەرگە، زانیاریەکە وابوو کە پیاوەکە گوێدرێژێکی سپی پێیەو خۆی وەك وردەواڵە فرۆش دەناسێنیت، ئەنجومەنی کەرتەکە کە لەفەرماندەی کەرت و جێگرەکەی و دوو فەرماندەی مەفرەزەو ڕابەری سیاسی کەرت پێکهاتبوو دەیانویست پێشمەرگەکان لەچاوی جاسوس و ئەگەری هێرشی زەمینی و ئاسمانی و تۆڵەی حکومەت بەدوور بگرن هەر بۆیەش شەهید ئەحمەد لە نامەکە داوای ڕێوشوێنی پێویستی کردبوو لە فەرماندەی تیپ.

کاتژمێـر چـوارو چارەگــی عــەسر نامەکــەی دایــە یــەك لــە پێشـمەرگەکانمان بەنـاوی خـارە نـادر (نـادر ئیلنجاغـی) ئەویـش حـەوت پێشـمەرگەی تـری لەگـەل خـۆی بـرد بـەم ناوانـە: سـباح ئیلنجاغـی، حەمیـد سـماقە، عەلـی پونگینـە، سـەباح گەرمکـی، جەوهـەر ئیلنجاغـی، قـادر گردەسـۆری، مەجیـد سـماقەیی. کەرتـی دوو ' سـەیارەیەکی هەبـوو کـە پێشـتر لـە حکومەتـی عێـراق گرتبومـان و پێیـان دەگـوت شـلەخەجێ، بـەو سـەیارەیە بەڕێکەوتین و کاتژمێـر چـوارو نیـوی عـەسر گەیشـتینە پێچـی دووەمـی هەورازی کەلـی سـوور' کاتێکـمان زانـی کۆپتـەر گەیشـتە سـەرمان و لێـی دایـن و دەسـتی کـرد بـە دابەزاندنـی هێـزو ئابلوقەدانـی کەلـی سـوور، مـن سـەیارەکەم لێدەخـوڕی، بـە پەلـە هەموومـان دابەزیـن و لــە کـۆردەرەو نـاو ئـاودڕو کەندولەنـدەکان دابـەش بوویـن و شـەڕ دامـەزرا، لـە لایـەك لـە گردەکانـەوە سـەربازەکان هێرشـیان بۆمـان هێنـا، لەلایەکـی تـر کۆپتـەرە جەنگیـەکان لەئاسـمانەوە دەسڕێژیان لـێ دەکردیـن، لـە یەکـەم هێرشـیاندا فیشـەکێك بـەر قۆڵـی ڕاسـتم کـەوت بـەڵام پەکـم نەکەوتبـوو و دەمتوانـی تەقـە بکـەم.

شـەڕەکە بـوە شـەڕی دەسـتەویەخە، لەگـەڵ سـەربازەکان زۆر لەیەکـترەوە نزیـك بوویـن، ئەوانیـش وەك ئێمـە لـە کەنـدو جۆمـەکان دمەزرابـوون و نارجۆکیـان تـێ دەگرتیـن و ئێمـەش

بەنارنجۆك لەوانمان دەگرت، لە نیو کاتژمێری یەکەمدا سێ پێشمەرگەمان شەهید بوون بە ناوەکانی مەجید سماقەیی، سەباح عبدالرحمان گەرمکی، قادر گردەسۆری.

لە ئەنجامی شەڕەکەو دەنگی تەقەی ئێمەو کێومالی کۆپتەرەکان، هێزەکەی حکومەتی عێراق لەوە تێگەیشتبوو کە ئێمە جگە لەکلاشینکۆف هیچ چەکێکی قورس و کۆپتە رشکێنمان پێ نیە جگە لە ژێرسەیەك نەبێت کە بەدەستی کاك جەوهەر ئیلنجاغیەوە بوو ئەویش هەر لەسەرەتاوە بە سەختی بریندار بوو، بۆیە کۆپتەرەکان بۆ دۆزینەوەو کوشتنمان هێندە نەوی دەبوون دەمانتوانی یەك یەك سەرنشینەکانی ناویان ببینین، ئێمەش لە ناچاریدا تەنها بە کلاشینکۆف تەقەمان لە کۆپتەرەکان دەکرد بەڵام کاتێك لە دەشتی ئاومالەوە گوللە ئاربیجیەکیان لە کۆپتەرەکان گرت کۆپتەرەکان هەستان و چونە تاقی ئاسمان و کەمێك وەزعی ئێمە باشتر بوو، لەهەمان کاتدا شەهید ئەحمەد قەمبەری و تەواوی پێشمەرگەکانی کەرتی دوو دژە هێرشێکیان ئەنجامدا ئیتر هێزەکەی دووژمن کەوتنە خۆ کۆکردنەوە هەرچەندە کۆپتەرەکان بواریان نەدەدا بێن بە هانامانەوە.

کۆپتـەرە بارهەڵگـرەکان کوێرانـە شـوێنەکانی ئیمەیـان دایـە بـەر سـارۆخ، مـن جارێکـی تـر بـە پارچـەی سـارۆخ برینـدار بوومـەوە، مـام نـادر کـە فەرمانـدەی مەفرزەکەمـان بـوو ڕۆڵـی بەرچـاوی بینـی لـە بەرزکردنـەوەی ورەی پێشـمەرگەکان و هـاواری دەکـرد بجەنگـن و بـە هیـچ شـێوەیەك خۆتـان مـەدەن بەدەسـتەوەو بەقسـەکانیان فریـو نەخـۆن چونکـە دەتانکـوژن جـا لێـرە لـە بەرگـری کـردن لـە نیشـتیمانەکەمان بمریـن باشـترە.

دەنگـی تەقـەی هاوڕێکانـم کـەم بـوو بـوو گەرچـی لێیـان دڵنیابـووم هیچیـان نـە خۆیـان تەسـلیمی دووژمـن دەکـەن نـە ڕاشـدەکەن، تەنهـا جـار جـار دەنگـی مـام نـادر دەهـات، دوایـە دەرکـەوت کـە لـەو مەفـرەزە هەشـت کەسـیەمان سـێ پێشـمەرگەمان شـەهید بووبـوون و سیانیشـمان مـن و جەوهـەر ئیلنجاغـی و حەمیـد سـماقەیی برینـدار بوویـن، تەنهـا خـارە نـادرو کاك علـی پونگینەیـی سـەلامەت بـوون، گەرچـی بریندارەکانیشـمان کـە خوێنیشـیان لـێ دەچـۆڕا بـەڵام بەرگریـان دەکـرد.

دوای ئـەوەی شـەهید ئەحمـەدو بەشـێك لە پێشـمەرگەکانی کەرتەکە لـە حـاوی ئاوماڵـەوە بـۆ بەهانـەوە هاتنـی ئێمـە هێرشـیان کـرد ، کۆپتـەرە بارهەڵگـرەکان بـە پەلـە پـروزێ دەسـتیان کـرد بـە کۆکردنـەوەی کـوژراو و برینـدارەکانیـان و پاشـماوەی هێزەکانیـان کـۆ کـردەوەو ناوچەکەیـان بەجـێ هێشـت. لـەو شـەڕەدا حکومەتـی

عێراق زیاتر لە ١٥ کوژراو و بریندارى هەبوو، ئێمەش سێ شەهیدو سێ بریندارمان دا ؛ شەڕەکە یەك سەعات و نیوى خایاند[١] .

مام نادر ئیلنجاغى ناسراو بە خارە نادر فەرماندەى ئەو مەفرەزەیە بوو کە بە ئەرکێکى پێشمەرگانە لە دەشتى ئاوماڵەوە بۆ بەردەسپى ڕەوانە کران . لەبارەى ڕووداوەکەى کەلى سوورەوە گوتى : دوو ڕۆژ پێش شەڕى کەلى سوور پێشمەرگەکانى کەرتى دوو بە فەرماندەیى شەهید ئەحمەد قەمبەرى چالاکیەکیان ئەنجامدا بوو لە سنوورى پارێزگاى کەرکووك، لەکاتى گەڕانەوەو پەڕینەوەیان لە زێى بچووك لە بەرى شێخبزێنییەوە بۆ بەرى بەستى شەرغە دوو پێشمەرگەیان کەوتنە ناو ڕووبارەکەوەو خنکان بە ناوەکانى بەکر ئیلنجاغى و کاکەى مەلاقەرە. ئێمەش وەك کەرتى یەك کە ئەو کاتە لەگوندى سێگردکان بووین ؛ بۆ هاوکارى کردن و دۆزینەوەى تەرمەکانیان ڕۆیشتینە حاوى سارتك و ئاوماڵ، لە ماوەى ئەو دوو ڕۆژەدا هەم خەڵکى ناوچەکە هەم پێشمەرگەکانمان لەگەڕاندا بووین.

١- گفتوگۆ لەگەڵ سەباح حمد ڕەسووڵ لە ڕێککەوتى ٩-٣-٢٠١٩

ناوى تەواوى سباح حەمەد ڕەسووڵە ، لەساڵى ١٩٥٣ لە گوندى ئیلنجاغى گەورەى سنورى قەزاى کۆیە هاتۆتە دنیاوە، لە تەموزى ساڵى ١٩٨٢ لە کەرتى دووى تیپى ٨٦ ى دەشتى هەولێر دەبێت بەپێشمەرگە، خێزاندارەو خاوەنى پێنج منداڵە، ئێستا خانەنشینى دێرینەو لەشارى کۆیە دەژى.

عەسری ڕۆژی ٢٤-٩-١٩٨٢ زۆربەی پێشمەرگەکانی کەرتی یەك و دوو لە دەشتی ئاوماڵ لە چاوەڕوانی دۆزینەوەی تەرمی ئەو دوو پێشمەرگەیە بووین. بارودۆخی ئەو چەند ڕۆژە بۆ ئێمە نالەبار بوو چونکە حکومەت دەیویست تۆڵەی ئەو دوو چالاکیە لەهێزی پێشمەرگە بکاتەوەو زانیاریمان هەبوو کە حکومەت لە چەند لایەکەوەو بەچەند ڕێگاو شێوازێك جاسووسی ڕەوانە کردبوە ناوچەکە تاکو شوێنی پێشمەرگە بدۆزنەوەو پەلامارمان بدەن بۆیە کاك ئەحمەد قەمبەری بەکاك عەلی ڕابەری سیاسی کەرتدا نامەیەکی نوسی بۆ کاك شاخەوان کە فەرماندەی تیپی ٨٦ ی دەشتی هەولێر بوو، لە نامەکە داوای فیشەك و پێداویستی کردبوو، هەروەها هەواڵی خنکانی ئەو دوو پێشمەرگەیەی نوسیبوو ، لەلایەکی تر داوای ڕێنمایی و پێدانی ڕێوشوێنی لێ کردبوو. من و حەوت پێشمەرگەی تر بەناوەکانی مەجید سماقەیی، قادر گردەسۆری، جەوهەر ئیلنجاغی، حەمید سماقەیی، سەباح ئیلنجاغی، سەباح گەرمکی، عەلی پونگینەیی ڕاسپێردراین تا نامەکە ببەینە گوندی بەردەسپی و تەسلیمی کاك شاخەوانی بکەین، کاتژمێر چوارو دە دەقیقەی عەسر بەڕێکەوتین، کاتێك گەیشتینە پێچی دووەمی کەلی سوور لە ئاسمانەوە دراینە بەر سارۆخ و ڕێژنەی گوللەی دۆشکا، لە یەکەم هێرشی ئاسمانیدا ساروخێك بەر سەیارەکەمان کەوت، هەر ئەوەندمان

پـێ کـرا خۆمـان لـە سـەیارکە فڕێبدەینـە خـوارەوەو لـە کەنـدو جـۆم و ئـاودڕی کەلەکـە دامەزرێیـن، کۆپتـەرە بارهەڵگـرەکان لـە سـەرەوەی کەلـی سـوور دەسـتیان کـرد بـە دابەزاندنـی سـەرباز، کۆپتـەرە شـەڕکەرەکانیش لـە دەوروبەرمـان دەخولانـەوەو کوێرانـە تەقەیـان لێـمان دەکـرد، چەکەکانـی دەسـتی ئێمـە سـووك بـوون و توانـای بەرەنـگاری کۆپتـەری نەبـوو، جگـە لـە ژێرسـەیەك کـە لای کاك جەوهـەر ئیلنجاغـی بـوو ئەویـش لـە یەکـەم پەلامـاردا لەگـەڵ دوو پێشـمەرگەی ترمـان بـە ناوەکانـی سـەباح ئیلنجاغـی و حەمیـد سـماقەیی برینـدار بـوو و چەکەکەیشـی بەسـاچمەی سـاروخەکان لـەکار کـەوت بۆیـە کۆپتـەرەکان بـە بـێ تـرس نـەوی دەبـوون و تەقەیـان لێـمان دەکـرد، ئێمـەش تەنهـا بـە چەکـی کلاشـینکۆف تەقەمـان لـە کۆپتـەرەکان دەکـرد. هـەر لـە هێـرش و پەلامـاری یەکەمیانـدا کاك مەجیـد سـماقەیی شـەهید بـوو.

دوای چارەگە سـەعاتێك لە هێرشـی ئاسـمانی کۆپتەرەکان ، هێرشـی زەمینـی دەسـتی پـێ کـرد کـە لەهەمـوو لایەکـەوە سـەربازەکان هێرشـیان بۆمـان هێنـا، ژمـارەی هێـزە سـەربازیەکان بـە مەزەنـدە لەسـەد کـەس زیاتـر بـوو کـە هەمـوو جـۆرە چەکێکیـان پـێ بـوو، لە بەرانبـەردا ئێمـە هەشـت پێشـمەرگە بوویـن بـە فیشـەکی کـەم و تفەنگـی ژەنگاویـەوە بەرەنگاریـمان دەکـرد. بەهـۆی بۆردومانـی کۆپتەرەکان و تەپوتۆزی تەقینەوەی نارنجۆك و بارووتەوە شـوێنەکە

بــوو بــوو بــە تاریکســتان، بــەو هۆیــەی مــن فەرمانــدەی مەفرەزەکــە بــووم زوو زوو بانگــی هاوڕێکانــم دەکــرد بــۆ ئــەوەی هانیــان بدەم بــۆ خۆراگــری و فیــداکاری ، هــەم بــۆ ئــەوەی بزانــم کێیان مــاون یان کێیــان شــەهیدو برینــدار بوون، دوای ســەعاتێك لەهێــرش و پەلامارو شــەڕی دەســتەویەخەی ئێمــەو ســەربازەکان گوێــم لەتەقینــەوەی گوللــە ئاربیجیــەك بــوو لــە نزیــك کۆپتــەرەکان ئەفلاقــی کــرد، بــە تەقاندنــی ئــەو گوللــە ئاربیجیــە کۆپتــەرە جەنگیەکان بــەرز بوونەوە بــۆ ئاســمان و کۆپتــەرە بارهەڵگرەکانیــش لــەو دیــو کەلــی ســوورەوە کەوتبوونــە کۆکردنــەوەی ســەربازو کــوژراو و بریندارەکانیــان، بارودۆخەکــە کەمێــك هێــور بــوەوەو تەقــە کــز بــوو لەســەرمان، دیــار بــوو کاك ئەحمــەدو ئــەو پێشــمەرگانەی لــە دەشــتی ئاومــاڵ بــوون هاتــن بەهانامانــەوەو هێرشــیان هێنابــوو بــۆ ســەر کەلــی ســوور تــا ئابلووقەکــە بشــکێنن. دوای یــەك کاتژمێــرو نیــو لــە شــەڕی دەســتەویەخەو ڕووبــەڕوو بونەوە لەگــەڵ چەندین کۆپتەردا هێزەکــەی حکومــەت بــە پەلەپــروزێ ناوچەکەیان بەجێهێشــت و بە شــکاوی گەڕانەوە. لەو هێرش و پەلامارەدا ئێمە ســێ پێشــمەرگەمان بەناوەکانــی مەجیــد ســماقەیی، ســەباح گەرمکــی، قــادر گردەسۆری شــەهید بــوون و ســێ پێشــمەرگەی ترمــان بەناوەکانــی جەوهــەر ئیلنجاغــی، حەمیــد ســماقەیی، ســەباح ئیلنجاغــی برینــدار بــوون[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ مام نادر ئیلنجاغی له ڕێککەوتی ٢٧-٧-٢٠٢٠

نــاوی تــەواوی نــادر کەریــم خالــدە، لــە ســاڵی ١٩٥٢ لەگونــدی ئیلنجــاغ لەدایــك بــوە، لــە

پێشـمەرگەیەکی تـری بەشـدابووی شـەڕی کەلـی سـوور جەوهـەر ئیلنجاغیـە، سـەبارەت بـە چۆنیەتـی هێـرش و پەلامارە ئاسـمانیەکەی حکومەتـی عێـراق بـۆ کەلـی سـوورو چۆنیەتـی بەرەنـگار بوونـەوەی گوتـی : عـەسری ڕۆژی ۲٤-۹-۱۹۸۲ شـەهید ئەحمـەد مەفرەزەیەکـی هەشـت کەسـی ڕاسـپارد تـا نامەیەکـی ئـەو بگەیەنینـە دەسـتی کاك شـاخەوان عبـاس فەرمانـدەی تیـپ لـە گونـدی بەردەسـپی، مەفرەزەکـە بریتـی بوویـن لـە خـارە نـادر فەرمانـدەی مەفرەزەکـە، علـی پونگینەیـی، سـەباح گەرمکـی، مەجیـد سـماقەیی، سـەباح ئیلنجاغـی، حەمیـد سـماقەیی، قـادر گردەسـۆری، جەوهـەر ئیلنجاغـی، بەسـەیارەیەکی کەرتەکـە کەوتینـە ڕێ، وا تێبگـەم کاك سـەباح ئیلنجاغـی سـەیارەکەی لێدەخـوڕی، سـەعات چـوارو نیـوی عـەسر گەیشـتینە پێچـی دووەمـی کەلـی سـوور کاتێـك کۆپتـەر گەیشـتە سـەرمان، کۆپتـەرە جەنگیـەکان دەسـتیان کـرد بـە تەقە کـردن لێمان و کۆپتـەرە بارهەڵگرەکانیـش سـەربازیان دابەزانـد و چواردەورمـان گیـراو شـەڕ دەسـتی پـێ کـرد، مـن چەکـی ژێرسـەم پـێ بـوو و کاك سـەباح برنـەو ' شـەش پێشـمەرگەکەی تریـش کلاشـینکۆفیان پـێ بـوو، هیـچ کام لـە چەکەکانمـان شـەڕی کۆپتـەری پـێ نەدەکرا ' کۆپتەرەکانیـش لـەوە تێگەیشـتبوون کە چەکی قورسـمان

سـاڵی ۱۹۷۹ پەیوەنـدی دەکات بـە ئەڵقـە ڕۆشـنبیریەکانی کۆمەڵـەوە، لـە سـاڵی ۱۹۸۲ دەبێتـە پێشـمەرگە لـە تیپـی ۸٦ی دەشـتی هەولێر، ئێسـتا بەپلـەی عەمیـد ئەفسـەری ئاسایشـە ' لەشـاری کۆیـە نیشـتەجێیە، خێزانـدارەو خاوەنـی حـەوت منداڵـە.

پێ نیە بۆیە بە بێ ترس نەوی دەبوون تا بماندۆزنەوەو تەنانەت بەدەست بمانگرن، لەگەڵ سادەیی چەکەکانمان و کەمی ژمارەمان و بریندار بوونی دوانمان لە یەکەم پەلاماردا هێشتا بەرگریمان دەکردو هێرشی سەربازەکانمان تێکدەشکاند.

لە نیو سەعاتی یەکەم من بریندار بووم و ئاگام لەخۆم بڕا ئیتر نازانم شەڕەکە چەندی خایاند و دواتر چی ڕوویدا تا ڕۆژی دواترو دوای بە ئاگاهاتنەوەو سارێژ بوونی برینەکانم ئنجا زانیم سێ پێشمەرگەمان شەهید بوەو سێی ترمان بریندار بووین[1].

نوسەری ئەو نامەیەی درایە ئەو مەفرەزە هەشت کەسیە کاك عەلی ئیلنجاغی بوو، لە بارەی چۆنیەتی و هۆکاری نوسینی ئەو نامەیە گوتی :

بارودۆخی ئەوسای کەرتی دوو ئەوەی دەخواست کە کاك ئەحمەد قەمبەری بە نامەیەك فەرماندەی تیپی لێ ئاگادار بکاتەوە، لەو کاتانەدا کەرتەکەمان تازە لە شەڕێك گەڕابوونەوەو زۆربەی پێشمەرگەکان فیشەکیان کەم پێ مابوو،

١- گفتوگۆ لەگەڵ جەوهەر ئیلنجاغی لەرێککەوتی ٩-٨-٢٠١٩

ناوی تەواوی جەوهەر ئۆمەر حەمەدەمین لە ساڵی ١٩٦٢ لە گوندی ئیلنجاغ لەدایك بوە، لە ساڵی ١٩٨٢ لە کەرتی دووی تیپی ٨٦ ی دەشتی هەولێر بوە بەپێشمەرگە، خاوەنی چوار منداڵەو ئێستا خانەنشینی دێرینەو لە شاری هەولێر نیشتەجێیە.

وە لەکاتــی گەڕانەوەشــیان دوو پێشــمەرگەمان لــە زێــی بچــووك خنکابــوون و هەمووومــان بــە هاوڵاتیانــی دەڤەرەکەشــەوە ســەرقاڵی دۆزینــەوەی تەرمەکانیــان بوویــن، مــن و کاك ئەحمــەدو بەشــێك لــە پێشــمەرگەکان لــە دەشــتی ئاومــاڵ و بەشــەکەی تــر لــە حــاوی ســێکانی بــوون، بــەو حوکمــەی کاك ئەحمــەد خوێنــدەوار نەبــوو بانگــی منــی کــرد تــا نامەیەکــی بــۆ بنوســم و بینێرێــت بــۆ کاك شــاخەوان عەبــاس فەرمانــدەی تیــپ، لەســەر داواکاری کاك ئەحمــەدو بۆچوونــی خۆشــم لــە نامەکــە داوای فیشــەکمان کــرد هەروەهــا هەواڵــی شــەهید بوونــی ئــەو دوو پێشمەرگەیەشــمان بــۆ نــارد، ئــەو مەفرەزەیــەی ڕامانســپارد لــە هەشــت کــەس پێکهاتبــوو کــە بریتــی بــوون لــە (کاك علــی پونگینەیــی فەرمانــدەی مەفرەزەکە، خــارە نــادر، ســەباح گەرمکــی، ســەباح ئیلنجاغــی، حەمیــد ســماقەیی، جەوهــەر ئیلنجاغــی، قــادر گردەسۆری، مەجیــد ســماقەیی)، کاتژمێر چــوارو چارەگــی عــەسر نامەکــەم دایــە دەســت خــارە نــادرو بەڕێکەوتــن، هێنــدەی پــێ نەچــوو دەنگــی کۆپتــەرو تەقەیەکــی زۆر هــات، لێمانــەوە دیــار بــوو کــە کۆپتــەرەکان زۆر نــەوی بــوون و لــە دەوروبــەری کەلــی ســوور دەخولانــەوەو تەقەیــان دەکــرد، تێگەیشــتین کــە کۆپتــەرەکان لــە مەفرزەکــەی ئێمەیــان داوە، کاك ئەحمــەد بەپەلــە بانگــی برادەرانــی کــرد تــا دژە هێرشــێك ئەنجــام بدەیــن بــەو مەبەســتەی قورســایی شــەڕەکەیان لەســەر

کـەم بکەینـەوە، دوای کاتژمێرێـك شـەڕ بەداخـەوە لـەو مەفـرەزە هەشــت کەسـیە سـێیان (سـباح گەرمکــی، قــادر گردەسـۆری، مەجیـد سـماقەیی) شـەهید بـوون و سـێ پێشـمەرگەی ترمـان (سـەباح ئیلنجاغـی، حەمیـد سـماقەیی، جەوهـەر ئیلنجاغـی) برینـدار بـوون، تەنهـا خـارە نـادرو کاك عەلـی پونگینەیـی بـە سـەلامەتی دەرچـوون، ئـەو مەفرەزەیـە سـەرەڕای ئـەوەی چەکـی قورسیشـیان پـێ نەبـوو بـەڵام توانیـان لەگـەڵ کۆپتـەرو سـەربازێکی زۆر بجەنگـن و هێزەکـەی حکومـەت بشـکێنن[1] .

یـەك لـە کادرەکانــی ئــەو ســەردەمەی یەکێتیــی نیشــتیمانیی کوردسـتان مامۆسـتا کاکلـە ڕەشـە کـە ئەوسـا ئەندامـی کەرتـی ڕێکخســتنی دەشـتی هەولێـر بـوە[2] دەربـارەی ڕووداوێـك گوتـی :

١- گفتوگۆ لەگەڵ علی مەحموود حەمەد لە ١٤-٢-٢٠١٩

نـاوی تـەواوی علـی مەحمـوود حەمـەدە، لەسـاڵی ١٩٥٤ لـە گونـدی ئیلنجاغـی گـەورەی سـەر بەناحیـەی تـەق تـەق لەدایك بـوە، دەرچـووی کۆلیـژی یاسـایە، خێزانـدارەو خاوەنی پێنـج منداڵـە، لـە سـاڵی ١٩٦٩ پەیوەنـدی کـردوە بـە یەکێتـی قوتابیانی کوردسـتان و پاشـان پارتـی دیموکراتـی کوردسـتانەوە، لـە سـاڵی ١٩٧٧ پەیوەنـدی کـردوە بـە ڕێکخسـتنەکانی کۆمەڵـەی ڕەنجـەدەران و یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتانەوە، لـە بـەرواری ٢٦-٣-١٩٨٢ لەسـەر ڕاسـپاردەو داوای ڕێکخسـتن بـوە بـە پێشـمەرگەو کـراوە بەرپرسـی سیاسـی کەرتــی یەکــی تیپــی ٨٦ی دەشــتی هەولێــر، ســاڵی ١٩٨٤ بەشــداری کــردوە لەخولـی پێگەیاندنـی کادیـران لـە گونـدی کانـی تـووی دۆڵـی مەرگـە، دوای ڕاپەڕیـن بەپلـەی نەقیـب لـەدەزگای ئاسـایش دامـەزراوەو خولـی پێگەیاندنـی ئەفسـەرانی تـەواو کـردوە، دوایـن پلـەی عەمیـد بـوە لەپایـەی یاریـدەدەری بەڕێوەبـەری گشـتی ڕەگەزنامـەی هەرێمـی کوردسـتان، لـە ٣١-١-٢٠١٨ خانەنشـین بـوە.

-ئێمە وەك كەرتی ڕێكخستنی دەشتی هەولێر چەند ڕۆژێك دوای شەڕەكەی كەلی سوور چوینە گوندی ئاوماڵ ، بۆ نان خواردنی نیوەڕۆ من و كاك جەلال شووشە چوینەماڵێك ، منداڵێكی ئەو خێزانەم بینی لەسەر كاغەزێكی سپی وێنەی پێشمەرگەیەكی كێشابوو لەوێنەكە پێشمەرگەكە چەكێكی ئاربیجی لەسەر شان بوو و دەیویست كۆپتەرێك بپێكێت وبیخاتە خوارەوە ، لێم پرسی ئەو وێنەیەی كێشاوتە وێنەی چ پێشمەرگەیەكە ؟ گوتی ئەوە وێنەی كاك ئەحمەد قەمبەریەو دەیەوێت كۆپتەرێك بخاتە خوارەوە، دیاربوو منداڵەكە چەند ڕۆژێك پێش ئەوە كاك ئەحمەدی بینی بوو كە بەئاربیجی تەقەی لە كۆپتەرەكان كردبوو ئەویش كردی بە وێنە، ئەمەش بەڵگەی ئەوە بوو كاك ئەحمەد لەلای خەڵك فەرماندەیەكی خۆشەویست بوو[1].

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ كاكلە ڕەش لە ڕێككەوتی ٢٤-٨-٢٠١٩

ناوی تەواوی كاكل ئەحمەد مەعروفە، لەساڵی ١٩٦١ گوندی سەید عوبێدی سەر بەناحیەی دیبەگە لەدایك بوە، لەساڵی ١٩٨٠ بەهۆی ئاشكرا بوونی لەكاری ڕێكخستن لەلایەن دزگا ئەمنیەكانەوە دەستگیر دەكرێت، دوای ئازاد بوونی لەساڵی ١٩٨٢ دەبێتە پێشمەرگە لە ڕیزەكانی یەكێتیی نیشتیمانیی كوردستان، دواتر دەكرێت بە ئەندامی كەرتی ڕێكخستنی دەشتی هەولێر، هەڵگری بڕوانامەی ماستەرە لەیاسا ، ئێستا فەرمانبەرە لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی هەولێر و لەشاری هەولێر نیشتەجێیە.

دوا بەدوای کۆتایی هاتنی شەڕی کەلی سوور بەپەلە هەر سێ بریندارەکەیان بە سەیارە گەیاندە گوندی ئۆمەرگومبەت و جوابیان بۆ دکتۆر ڕەفعەت هیدایەت دکتۆری تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر نارد تا بە زووترین کات چارەسەریان بکات . لەبارەی چۆنیەتی چارەسەر کردنی هەر سێ بریندارەکە دکتۆر ڕەفعەتمان دواند، گوتی :

-ئەو ڕۆژەی شەڕەکەی کەلی سوور ڕوویدا ئێمە وەك کەرتی تیپ لە بایزاغەو سماقە بووین، کاتێك جوابمان بۆ هات تا بچین چارەسەری بریندارانی شەڕەکە بکەین، بەپەلە چوومە گوندی ئۆمەرگومبەت و لە ماڵێك چارەسەری سەرەتاییم بۆیان کردو خوێن بەربوونەکەیانم ڕاگرت، دواتر بە بریندارەکانەوە چووینە گوندی ئیلنجاغ تا لەوێ کەسێك ڕاسپێرم کەلوپەلی پزیشکیمان لە شارەوە بۆ بهێنێت و چارەسەری تەواویان بۆ بکەم، لیستێکم نوسی لەحەب و دەرزی و لەفاف و گۆزو خێتی دوورینەوەی برین و هەندێك کەلوپەلی تر ؛ لیستی پێویستیەکانم دایە ژنێکی ئیلنجاغی بەناوی زولێخا دایکی کاك هیدایەت و کاك ڕەسووڵ ؛ دواتر ناردمانە کۆیە، کە هاتەوە هەموو کەلوپەلەکانی بە زیادەوە هێنابوو ؛ هەر سەیرمان پێ هات بەو ماوە کەمەو لەو هەلومەرجە سەخت و پڕ چاودێریە توانی ئەو هەموو کەلوپەلەمان بۆ بهێنێت، جگە لەوانەش

کەباب و پاکەتی جگەرەشی هێنابوو، هەڵوێستی ئەو ژنە شایستەی باس کردن و پیا هەڵدان و لەبیر نەچوونەوەیە.

لە ماوەیەکی کەمدا هەر سێ بریندارەکەم چارەسەر کرد[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ دکتۆر ڕەفعەت هیدایەت لە ڕێککەوتی ٢٤-٦-٢٠٢٠

ناوی تەواوی ڕەفعەت هیدایەت حەمە ساڵحە، لەساڵی ١٩٥٥ لەگوندی خوڕخوڕ لە دایك بوە، دەرچووی کۆلیژی ڤێرتەرنەری زانکۆی مووسڵە، لە ٢٣-٢-١٩٨١ دوای ئاشکرا بوونی لەکاری ڕێکخستن ' شاری هەولێر بەجێدەهێڵێت و دەچێتە سەرکردایەتی و دەبێتە پێشمەرگە، لە ١٧-٣-١٩٨١ بە فەرمانی سەرکردایەتی دەگوازرێتەوە بۆ قوەتی دەشتی هەولێر کە لە هەمان کاتدا نوسراوی گۆڕینی ناوی قوەتی هەولێر بۆ تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێری پێ ڕەوانە دەکەن و ئەو بەڕەسمی دەکرێت بە دکتۆری تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر، خاوەنی پێنج منداڵەو ئێستا لە شاری هەولێر نیشتەجێیەو خانەنشینی مەدەنیە.

دۆزەخێك لەپردی ساماڵ

هێشــتا مــەلا بانگــی عــەسری نەدابــوو مەفرەزەیەکــی کەرتــی دووی تیپــی ٨٦ی دەشــتی هەولێــر لــە نێــوان کۆیــەو دێگەڵــە لەکاروانێکــی ســەربازیان داو زیانــی گــەورەی گیانــی و ماددیــان گەیانــدە هێزەکــەی حکومــەت، شــوێنی ئەنجامدانــی چالاکیەکــە بــە ئۆتۆمبیــل تەنهــا پێنــج دەقــە ڕێ دوور بــوو لــە ســەربازگەی کۆیــەوە، هەروەهــا هــەردوو لای شــوێنی ئەنجامدانــی چالاکیەکــە ڕەبیــەی ســەربازی حکومەتــی لــێ بــوو کــە ژمــارەی چەکدارانــی نــاو هــەردوو ڕەبیەکــە لــە ٣٠ کــەس زیاتــر بــوو، هەریــەك لــەو دوو ڕەبیەیــە چەکــی بیکەیســی و ئاربیجیشــیان لا بــوو جگــە لــە چەکــی کلاشــینکۆف و نارنجــۆك و هــەزاران فیشــەك، بــەڵام بــە نوێــژی نیــوەڕۆ لــە کاروانێکــی ســەربازی دراو هێزەکانــی حکومــەت نەیانتوانــی بچــن بەهانــای هێــزە تێکشــکاوەکەیانەوە.

مامۆســتا ســەیفەدین ئــەو ســەردەمە ڕابــەری سیاســی کەرتــی دوو بــوەو یەکێــك بــوە لــە بەشــداربوانی چالاکیەکــە گوتــی :

-ئێــوارەی ڕۆژی ١٦-٧-١٩٨٢ تــەواوی پێشــمەرگەکانی کەرتــی دوو لــە گونــدی گۆپتەپــە نانمــان خــوارد، دوای نــان خــواردن کاك ئەحمەد

قەمبەری منی جیا کردەوەو گوتی ئێمە ئەمشەو بۆ هەندێك کاروباری تایبەتی جەولەیەك دەکەین تۆش لێرە بمێنەوە ئەگەر کاروباری ڕێکخستنت هەبوو ئەنجامی بدەو سبەی شەو یەکتر دەبینینەوە، بەم قسانەی کاك ئەحمەد زانیم کە بەرنامەی ئەنجامدانی چالاکیەکیان هەیە چونکە هەرجارێك چالاکیەکیان ئەنجام دابێت پێشتر ئەم قسانەی بۆ دەکردم، لەمەشدا مەبەستی ئەوە بوو من نەبەن بۆ چالاکیەکە چونکە پێی وا بوو نابێت ڕابەر سیاسیەکان بەشداری چالاکیەکان بکەن نەبادا شەهید بن ' بە شەهید بوونی ڕابەری سیاسی' هێزی پێشمەرگە دەشڵەژێت، چەند جارێك بەم شێوەیە منیان بەجێ هێشتبوو بۆیە بڕیارمدا بەبێ ئاگای ئەو' شەو لەگەڵیان بکەومە ڕێ و نەهێڵم هەستم پێ بکەن، کاتژمێر نۆو نیوی شەو کاك ئەحمەدو پێشمەرگەکان گۆپتەپەیان بە جێهیشت و بەدوای یەکتردا کەوتنە ڕێ، منیش بەدوای ئەواندا ڕۆیشتوم بێ ئەوەی بهێڵم هەستم پێ بکەن، شەو لەجادەی نێوان کۆیە-دێگەڵە پەڕینەوەو چوینە کانی کەوان، بەرەبەیان کاك ئەحمەد پێشمەرگەکانی بەسەر کردەوە تا لەژمارەو سەلامەتیان دڵنیا بێت، کاتێك لێم نزیك کەوتەوە لەو تاریکیەدا منی ناسیەوەو گوتی مامۆستا ئەوە تۆی ؟ ئەی نەمگوت تۆ مەیە؟ منیش گوتم کاك ئەحمەد ڕاستە ڕابەری سیاسیم بەڵام

خـۆ پێشـمەرگەم، ناکرێـت لـە چالاکیـەکان بەشـدار نەبـم، ئیـتر بڕیـارم داوە ئێـوە لەکـوێ بـن منیـش لـەوێ بـم. ئـەو شـەوە تـا پاشـنیوەڕۆی ڕۆژی دواتـر بـە نهێنـی لـە کانـی کـەوان ماینـەوەو هـەر یەکەمـان نوشـتێك نانمـان هێنـا بـوو تـا ئـەو شـەو و ڕۆژەی لـەوێ دەمینێینـەوە برسـیمان نەبێـت، ڕۆژی ١٧-٧-١٩٨٢ کاتژمێـر چـواری عـەسر تـەواوی هێزەکەمـان کـە ٢٥ تـا ٣٠ پێشـمەرگە دەبوویـن دابـەش کـرد بـۆ چـوار مەفـرەزە، مەفـرەزەی یەکـەم و دووەم بـۆ تەقـە کـردن لـە هـەردوو ڕەبیـە سـەربازیەکە تـا سـەرقاڵیان بکـەن و نەپڕژێنـە سـەر پەلاماردانمـان، مەفرەزەی سێیەم بـۆ دانانـی بۆسـە تاکـو ئەگـەر هێزەکانـی حکومـەت لەکۆیـەوە هێرشـمان بـۆ بهێنـن ئـەوا لێیـان بـدەن و ڕێگەیـان نـەدەن بگـەن بـە فریـای هیـزە تێکشـکاوەکەیانەوە، مەفـرەزەی چـوارەم لەسـەر جـادەی گشـتی لـە سـێ شـوێنی جیـا جیـا بـە درێژایـی ٥٠٠ مەتـر کـە هـەر حەفتـا هەشـتا مەترێـك و سـێ پێشـمەرگە پێکـەوە بـن لـە ئامـادە باشـی تـەواودا بـن بـۆ لێـدان لـە کاروانـە سـەربازیەکە، مـن و کاك هیـوا ئەشکەوسـەقایی و کاك کاروان مامقلینجـی پێکـەوە دانرایـن، هێزەکـەی حکومـەت کاتژمێـر چـوارو دە دەقیقـەی عـەسر گەیشـتە ئاسـتمان و هەمـوان لەیـەك کاتـدا دەسـتمان بـە تەقـە کـردن کـرد ، لەمـاوەی چارەگێـك شـەڕ کـردن هێزەکـەی حکومـەت تێکشـکا، لـەو شـەڕەدا ١٣ سـەرباز کـوژراو چەندیـن برینداریـان

هەبــوو لەگــەڵ تێکشــکاندنی چەندیــن ئۆتۆمبیلــی ســەربازی و دەســتکەوتنی چەندیــن پارچــە چەکــی ســووك و قــورس[1] .

هــەر لەبــارەی چالاکیەکــەی پــردی ســاماڵ ســەلام مــام عەبــاس گوتــی: لــە ســەرەتای ســاڵی هەشــتاکان حکومەتــی عێــراق بــۆ پێشــگرتن لە چالاکــی و بۆســەی هێــزی پێشــمەرگەو دابیــن کردنــی ســەلامەتی و ئاســایش بــۆ ڕێگاوبانــەکان ناچار بوو جگە لەڕەبیە هەمیشــەییەکانی مراباتیــش لــە نێــوان شــارەکان دابنێــت و لــە کاتژمێــر ٨ ی بەیانیــەوە بــۆ ٥ ی پــاش نیــوەڕۆ لــە نێــوان دوو کیلۆمەتــرو چەنــد ســەربازێکی دادەنــا ، ئەرکیــان پارێــزگاری کردنــی هێزەکانیــان بــوو کــە لەنێــوان شــارەکان هاتوچۆیــان دەکــرد، هــەر لــەو چوارچێوەیــەدا جــادەی نێــوان کۆیــەو هەولێریــش بــە مرابــات پــڕ دەکرایــەوە، دیــار بــوو شــەهید ئەحمــەد قەمبــەری زانیــاری تــەواوی هەبــوو کــە هەمــوو ڕۆژێــك ســەعات ٤ تــا ٥ ئێــوارە چەنــد ئیڤــاو ناقیلەیــەك دوای

١- گفتوگۆ لەگەڵ مامۆستا سەیفەدین لە ڕێککەوتی ٩-٨- ٢٠١٩

نــاوی تــەواوی ســەیفەدین عەلــی ئەحمــەدە، لــە ســاڵی ١٩٥١ لەگونــدی کەندارەقــەل لەدایــك بــوە کــە کەوتۆتــە ســنوری ناحیــەی دیبەگــە، ســاڵی ١٩٧٠ خانــەی مامۆســتایانی تــەواو کــردوەو لــە ســاڵی ١٩٧٣ بەمامۆســتا دامــەزراوە، لــە کۆتایــی ســاڵی ١٩٧٦ پەیوەنــدی کــردوە بەئەڵقــە ڕۆشــنبیریەکانی کۆمەڵــەوە لــە ڕێگــەی مامۆســتا حەســەن ئەنــوەر (مامۆســتا کاوە)، لەڕێکەوتــی ١٥-١١-١٩٨١ دەبێتــە پێشــمەرگە، دوای گەڕانــەوەی لــە ســەرکردایەتی دەبێتــە ئەندامــی کەرتــی ڕێکخســتن و دواتــر دەکرێتــە ڕابــەری سیاســی کەرتــی دوو، لــەو کاتــەوە تــا دوای ڕاپەڕیــن چەندیــن پلــەو ئــەرك و بەرپرســیارێتی بــاڵای پــێ ســپێردراوە، لــە ســاڵی ٢٠٠٢ دەبێتــە بەڕێوەبــەری گشــتی ئاسایشــی هەرێــم- ئیــدارەی ســلێمانی، مامۆســتا ســەیفەدین شــەش منداڵــی هەیــەو ئێســتا لــە ســنووری هەولێــر گونــدی پیــرداود دەژی

تـەواو بوونـی ئەرکەکانیـان دەهاتـن مراباتـی نێـوان هەولێـرو کۆیەیـان کـۆ دەکـردەوە، بـۆ ئەمـەش نەخشـەی چالاکیەکـی دارِشـت. کاك ئەحمـەد تـەواوی پێشـمەرگەکانی کەرتـی دووی دابـەش کـرد بەسـەر چـوار بـەش دا بەشـی یەکـەم بـە سەرپەرشتی مـام عەبـاس ئیلنجاغـی لەبـەری جـادە بـەلای کۆیـەدا ' ئەرکـی ئـەم مەفرەزەیـە ئـەوە بـوو ئەگـەر هێزەکانـی عێـراق لـە کۆیـەوە هاتـن بـە هانـای هێزەکانیـان ئـەوا لێـی بـدەن و ڕێگـەی نـەدەن پێشـڕەوی بـکات و پەلامـاری هێزەکانمـان بـدات، مەفـرەزەی دووەم بـە سەرپەرشـتی شـەهید حەمەزیـاد تاڵەبانـی لـە پشـتی جـادەوە بـۆ لێـدان لـەو ڕەبیـە سـەربازیەی کـە کەوتبـوە دامێنـی باواجـی تاکـو مەشـغوولی بکـەن و نەتوانـن بێـن بـۆ هـاوکاری هێزەکانـی سـەر جادەیـان، دوو مەفرەزەکـەی تریـش لەسـەر جـادەی گشـتی لـە بۆسـەدا بـن، مەفـرەزەی یەکـەم بەسەرپەرشـتی شـەهید بەکـر ئیلنجاغـی بـوو، مەفـرەزەی دووەمیـش کـە شـەهید ئەحمـەد خۆی ڕاسـتەوخۆ سەرپەرشـتی دەکـرد، کاتژمێـر چـوارو نیـوی عـەسر دوو ئیڤـاو ناقیلەکـە بـەدوای یەکـدا هاتـن ' ئیـتر لەلایـەن هـەردوو مەفرەزەکـەوە هێزەکـەی حکومـەت درایـە بـەر ڕێژنـەی گوللـەو شـەڕ دەسـتی پـێ کـرد، دوای چارەگێـك هێزێکـی حکومـەت لـە سـەربازگەکەی کۆیـەوە هاتـن بەهانـای هێزەکەیـان لـە پـردی سـاماڵ بـەڵام لەلایـەن مەفرەزەکـەی مـام عەباسـەوە لێیـان درا،

شەڕەکە تا دەمەو ئێوارەی خایاندو هێزەکانی حکومەت زیانیان زۆر بوو ، ئێمەش بێ زیان بووین[1].

هەر لەبارەی داستانەکەی پردی ساماڵەوە بابەشێخ گوتی : دوای نەخشە کێشانی ئەم چالاکیە ، شەهید ئەحمەد قەمبەری فەرماندەی کەرتەکە ، مەفرەزەکەی ئێمەی ڕاسپارد تا لە تەمتەمە شاخەکانی خوار پردی ساماڵەوە لەبۆسەدا بین بۆ ئەوەی لەو هێزە بدەین کە پێشبینی دەکرا لە کۆیەوە بەهانای هێزەکەیان بێت ، مەفرەزەکەی ئێمە بریتی بووین لە مام عەباس ئیلنجاغی فەرماندەی مەفرەزە، شەهید بێکەس، خەبات، ڕەووف، من ، دوای ئەوەی دوو ئیڤاو ناقیلەکە کەوتنە بۆسەی مەفرەزەکانی ترمان و لێیان درا ، هێزێکی گەورەی حکومەت لە سەربازگەی کۆیەوە بەرەو شوێنی شەڕگەکە هاتن و ئێمەش لەو هێزەمان دا و شەڕ دەستی پێ کرد تا نزیك ئێوارە، دوای ئەوەی هێزەکەی حکومەت شکستێکی کەمەرشکێنیان پێ کەوت تەواوی پێشمەرگەکانی کەرتی دوو بێ هیچ زیانێك بەرەو گۆپتەپە گەڕاینەوە، ئەوەی شایەنی گێڕانەوە بێت خەڵکی گۆپتەپە بە

١- گفتوگۆ لەگەڵ سەلام مام عەباس لە ڕێککەوتی ٢-١١-٢٠٢٠

ناوی تەواوی سەلام عەباس حەمەدەمینە، لە ساڵی ١٩٦٢ لە گوندی ئیلنجاغی دەشتی کۆیە لە دایك بوە، لە نەورۆزی ١٩٨٢ لە هەرێمی دەشتی هەولێر لە ڕیزەکانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان دەبێتە پێشمەرگە، ئێستا خانەنشینی دێرینەو لە گوندی ئیلنجاغ دەژی.

ژن و پیـاوەوە لەپێشـوازیمان بـوون و هەواڵـی سـەلامەتی ئێمەیـان دەپرسـی و هەموویـان ئاویـان بۆمـان هێنابـوو[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ ئەحمەد حەمەدەمین ئەحمەد ناسراو بە بابەشێخ لە ٢-١١-٢٠٢٠

نـاوی تـەواوی ئەحمـەد حەمەدەمیـن ئەحمـەدە، لەسـاڵی ١٩٦١ لەگونـدی ئیلنجاغـی دەشـتی کۆیـە لەدایـك بـوە، لـە ٢١-٥-١٩٨١ لـە هەرێمـی دەشـتی هەولێـر لـە ڕیزەکانـی یەکێتیـی نیشـتیمانی کوردسـتانی دەبێتـە پێشـمەرگە، ئێسـتا کەمئەندامـی سـەنگەرەو لەگونـدی ئیلنجـاغ نیشـتەجێیە.

پاڵەوانێك لەپێناسەی هاوڕێكانیدا

لەبارەی کەسێتی شەهید ئەحمەد قەمبەریەوە زۆر لە هاوڕێ و هاوسەنگەرو کەسە نزیکەکانیم دواند، تەنانەت ئەوانەشم هێنایە گۆ کە ڕۆژگارێك لە تەمەنی منداڵی و گەنجی، لە کاری شوانی و سەپانی و وەرزێری، لە ژیانی پێشمەرگایەتی هاوڕێی بوون. هەموویان بێ کەم و زیاد باسی ڕەوشت بەرزی و هێمنی و ژیری و دەستپاکی شەهید ئەحمەدیان کرد. ئەو ناساندن و پێناسەیەی بەویان بەخشی لەبەر خاتری هیچ کەسێك نەبوو تەنانەت لەبەر ئەوەش نەبوو کە ناوبراو لەژیاندا نەماوەو جۆرێك بێت لە مردوو پەرستی بەڵکو ڕاستیەکی بەرجەستەبوی ئەویان خستە ڕوو.

یەك لەو پێشمەرگەو کادرانەی کە ڕۆژگارێك لەگەڵ شەهید ئەحمەد قەمبەری ژیاوەو بۆ ماوەیەك کادری ڕێکخستنی کەرتەکەی بوە ' سەفین مەلا قەرەیە، لەو بارەیەوە دیمانەیەکمان لەگەڵی ساز دا:

پرسیار: یەکەم جار کەی و لەکوێ ئەحمەد قەمبەریت ناسی ؟

وەڵام : لـە کۆتایـی سـاڵی ١٩٨٠ ئێمـە لەگـەڵ شـەهید عەلـی ساڵح لـە دەشتی کۆیـە بووین، کاك ئەحمـەد تـازە لەسـەرکردایەتی گەڕابـوەوەو هاتـە لای ئێمـە ، لـەوێ بینیـم و یەکترمـان ناسـی ، ڕۆژان و سـاڵانی دواتـر بوینـە دوو هـاوڕێ و ئاشـنای یەکـتر.

پرسـیار : ئەحمـەد قەمبـەری بـاوەڕی پتـەوی بـە یەکتا پەرسـتی هەبـوو لـە هەمـان کاتـدا کادری کۆمەڵـەش بـوو، ئایـا چـۆن توانیبـووی هاوسـەنگی نێـوان ئایـن و ئایدیۆلۆژیـا ڕابگرێـت لەکاتێکـدا کۆمەڵـە زادەی فەلسـەفەی ماکسـیزم بـوو ؟

وەڵام : کاك ئەحمـەد لـە هەنـاوی کۆمەڵگەیـەك هاتبـوە دنیـاوە و گـەورە بـوو بـوو کـە پـڕ بـوو لـە ململانێـی چینایەتـی، دەتوانـم بڵێـم بەهـۆی چەوسـانەوەی چینایەتیـەوە بەشـێوەی خۆڕسـك هەڵگـری ئایدیۆلۆژیـای چـەپ بـوو جگـە لـەوەی کۆمەڵـە پـەروەردەی کـرد بـوو ، لەهەمـان کاتـدا کۆمەڵگـەی کوردسـتان کۆمەڵگەیەکـی موسـڵمانەو وابەسـتەیە بـە ئایـن و بنەماکانـی ، ئەویـش وەك هـەر تاکێکـی ئـەم کۆمەڵگەیـە بـاوەڕی بەپیرۆزیـەکان و بەهـا ئاینیـەکان هەبـوو، هـەر بۆیـە شـەهید ئەحمـەد لەلایـەك کۆمەڵـە بـوو بـۆ هەڵتەکاندنـی بیـری کۆنەپەرسـتی و دواکەوتوویـی و چەوسـانەوە ، لەلایەکـی تـر پابەنـد بـوو بـە سـەرەتاکانی ئاینـی ئیسـلام ، توانیبوشـی بەباشـی گوزارشـت لەهـەردوو بیرکردنـەوەو ئاراسـتەکەی بـکات، دەبێـت ئـەو ڕاسـتیەش بزانیـن گەرچـی

کۆمەڵـە لەسـەر ڕەگ و ڕیشـەی ئایدیۆلۆژیـای مارکسـیزم دامەزرابوو بـەڵام واقعـی کۆمەڵگـەی کوردسـتانی بـاش خوێندبـوەوەو ئـازادی تـەواوی دابـوە ئەندامەکانـی لەپەیـڕەوی کـردن و پابەنـد بوونیـان بـە ئاینـی ئیسـلامەوە هـەر بۆیـە کاك ئەحمـەد یەکێـك بـوو لـەو کادرە زرنگانـەی توانیبـووی هاوسـەنگی نێـوان ئایـن و ئایدیۆلۆژیـا ڕاگرێـت و بـاوەڕی پتـەوی بـە هـەردوو ئاراسـتەکە هەبـوو، کادری وەك کاك ئەحمــەد قەمبەریــمان زۆر بــوو بــۆ نموونــە شــەهید عەلــی ســاڵح ' شــەهید مــەلا عەزیــز بەردەســپی ' شــەهید کاوە مەخمـووری و چەندینـی تـر .

پرسـیار : ئاسـت و توانـاو بەرپرسـیارێتی شـەهید ئەحمـەد قەمبەری چـۆن هەڵدەسـەنگێنی بـۆ سـەرکردایەتی کردنـی کەرتێکـی ئـەو ڕۆژگارە کـە ناوچەیەکـی فراوانـی لەبـەر دەسـت بـوو ' لەلایەکـی تـر دەسەڵاتیشـی زۆر بـوو لـە ناوچـە ئازادکـراوەکان ؟

وەڵام : ئاســت و توانــاو بەرپرســیارێتی بابەتێکــی ڕێژەییــەو لەکەسـێکەوە دەگۆڕێـت بـۆ کەسـێکی تـر، گەرچـی شـەهید ئەحمــەد نەخوێنــدەوار بــوو بــەڵام مــاوەی پارتیزانــی لــەدوای دەسـتپێکردنەوەی شـۆڕش بـۆ ئـەو بـوە فێرگـەو قوتابخانەیەکـی گـەورە و زانیاریەکـی لەبـن نەهاتـوو لـەکاری پێشـمەرگەیی و چۆنیەتـی مامەڵـە کـردن لەگـەڵ پێشـمەرگەو هاوڵاتیـان بـێ ئـەوەی ئەکادیمیانـە زانسـتی سـەربازی و پەروەردەیـی خوێندبێـت،

بۆیە دەتوانم بڵێم فەرماندەیەکی سەرکەوتوو بوو لە هەموو ڕوویەکەوە[1].

بەو هۆیەی بەندە زۆر لەناو خێزانە ژیاوم و وەك کوڕی چوارەمی ئەو خێزانە تەماشا کراوم ، بەر لەوەی زێنەب دایکی شەهید ئەحمەد قەمبەری وەفات بکات چیرۆکی ژیانی شەهید ئەحمەدی بۆ باس کردووم چونکە دەمێك بوو دەمویست چیرۆکی پاڵەوانەکانی کوردستان ، ئەوانەی بەبێ هیچ مەبەست و پاڵنەرێکی شەخسی ببوونە پێشمەرگەو بەشداری بەرچاویان کردبوو لە جەنگی ڕزگارکردنی کوردستان بنوسمەوەو لە شەهید ئەحمەدەوە دەست پێ بکەم. منیش بە ئامانەتەوە گوزارشتەکانی وەك خۆی دەنوسمەوە تەنها ئەوە نەبێت قسەکانیم ڕێکخستوەو شێوازی ڕێزمانیم پێ بەخشیوە، زێنەب گوتی:

١- گفتوگۆ لەگەڵ سەفین مەلا قەرە لە ڕێککەوتی ٣-٢-٢٠٢١

ناوی تەواوی مەناف نادر قادرە ، بە سەفینی مەلا قەرە ناسراوە، لەساڵی ١٩٥٦ لە گوندی مەلا قەرە هاتۆتە دنیاوە، دەرچووی ئامادەیی کشتووکاڵیە، لە هاوینی ساڵی ١٩٧٦ پەیوەندی کردوە بە ڕێکخستنەکانی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان و یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان، لە بەرواری ١٢-٩-١٩٨٠ لە هێزی دەشتی هەولێر (قوەی هەولێر) لە ڕیزەکانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان دەبێتە پێشمەگە، پلەکانی پێشمەرگایەتی بەم شێوەیە بڕیوە : فەرماندەی مەفرەزە، فەرماندەی کەرت، جێگری فەرماندەی تیپ، فەرماندەی تیپ، فەرماندەی لەشکر، ئەندامی سەرکردایەتی ئێستا خانەنشینی دێرینەو لەشاری هەولێر نیشتەجێیە

ئـەو سـەردەمەی ئەحمـەد لەدایـك بـوو بـەراورد بـە ئێسـتا ژیـان و ئامرازەکانـی ژیـان سـادە و دەسـتکەوتنیان سـەخت بـوون، بـۆ نموونـە سـەیارەو تراکتـۆرو دەڕاسـەو مەکینـەی درومـان و مەکینـەی ئـاو نەبـوو، دەسـکەوتنی خـۆراك و پۆشـاك و جلوبـەرگ زۆر گـران بـوو، پـارە بەئاسـانی دەسـت نەدەکـوت، کەرەسـتەی پاککـەرەوەی وەك سـابوون و تایـت زۆر دەگمـەن بـوو لەجێـی ئـەوان شـتیك هەبـوو پێیـان دەگـوت گـر (گڵ) ' بـەو گرە خەڵك خۆی دەشوشـت و منداڵـی پـێ پـاك دەکـردەوە لـە جیاتـی سـابوون و تایـت، بـۆ منداڵانیـش نـە دایبـی هەبـوو نـە شـیری قوتـوو، هەندێـك ژن بـە شـێوەی سورشـتی یـان بـە هـۆی نەخۆشـیەوە شـیری کـەم بـوو ئیـدی منداڵەکەشـی هەمیشـە برسـی دەبـوو سـەرەڕای ئـەوەی کـە منـداڵ نەخـۆش دەکـەوت داو و دەرمـان نەبـوو و خەڵـك بەئاسـانی نەدەگەیشـتە شـار تـا منداڵەکانیـان چارەسـەر بکـەن. ئەحمـەد وەك هـەر منداڵێکـی تـری ئـەو سـەردەمە بـەو قۆناغـە سـەختەدا تێپەڕیـوەو ئێمـەش پێـوەی مانـدوو بووین، تـا تەمەنـی بـوە دوو سـاڵ شـیری خۆمـم پـێ دا، ئەگـەر بـەراوردی بکـەم بـە منداڵـە هاوتەمەنەکانـی خـۆی کەمـتر لـەوان کێشـەو گرفتـی هەبـوە، منداڵێـك بـوو کـەم دەگریـا و هـاوار هـاواری نەدەکـرد، عەجـوول و سـەرکێش و بێعـار نەبـوو، ڕقـی نەدەگـرت و تەریـك نەبـوو. دوای دوو سـاڵەش هەڵسـوکەوت و ڕفتـارو ئـاکاری خـراپ

نەبـوو و لەگـەڵ منداڵانـی هاوتەمەنـی خۆیـدا دەگونجـاو یـاری دەکـرد، شـەڕانگێز نەبـوو، تـا گـەورەش بـوو کـەس نەهاتـە لامـان نـاوی بەخـراپ بهێنێـت یـان سـکاڵای لەسـەر بکـەن .

کـە تەمەنـی گەیشـتە دە دوانـزە سـاڵان هەسـتم پـێ دەکـرد وەك کەسـێکی گـەورە نـەك منـداڵ خـۆی نیشـان دەدا و دەیویسـت ئەمـەش بەکـردەوە بسـەلمێنێت، بـۆ نموونـە کـە باوکـی کاری دەکـرد دەیویسـت هـاوکاری بـکات و بەشـێك لـە ئەرکەکانـی ڕۆژانـەی بخاتـە سـەر شـانی خـۆی ، ئەمـەم لـە منداڵانـی تـری هاوتەمەنـی خـۆی کـەم دەبینـی، لـە هەڕەتـی گەنجیشـدا کەسـێکی هێمـن و لەسـەرخۆ و خاوەنـی خـوو و ڕەوشـتی بـەرز بـوو، نەدەچـوە ئـەو ماڵانـەی کچـی عازەبیـان هەبوایـە یـان ئەگـەر ماڵـە خزمێـك بهاتنایەتـە ماڵـمان و کچـی عازەبیـان هەبوایـە ئـەو دەڕۆیشـتە دەرەوەو شـەرمی دەکـرد.

کـە گـەورەش بـوو ڕێـزی مـن و باوکـی و خـزم و دەرو دراوسـێو خەڵکـی تـری زۆر دەگـرت تەنانـەت ڕێـزی بـۆ ئەوانـەش دادەنـا کـە لەخـۆی بچـووك تـر بـوون، هەمیشـە بـە (کاك) بانگـی پیاوانـی ئاوایـی و هاوتەمەنەکانـی خـۆی دەکرد، کاروبـاری ڕۆژانەی وەکـو جـوت کـردن و دروێنـەو خەرمـان کوتـان و قـوڕکاری و ئاودێـری بـە باشـی ڕادەپەڕانـد، یـەك لـە خاسیەتەکانی ئـەوە بـوو هـەر بەڵێنێکـی بدایـە جێبەجێـی دەکـردو لەقسـەکردندا ڕاسـتگۆ

بــوو، ئەحمــەد هــەر لەگەنجیــەوە مەعیــدەی ئــازاری هەبــوو ، نەیدەتوانـی هەمـوو خواردنێـك بخـوات بەتایبەتـی ساوارو بـڕووش و کفتــە، خواردنــی ئــەو ســەردەمەش کەنگــرو کاردی و ســاوارو بــڕووش و لۆبیــاو تۆڵەگــەو بامیــەو تەماتــە بــوو، هەندێـك جـار لەبـەر دڵـی مـن خواردنەکـەی دەخـوارد گـەر مەعیدەیشـی ئـازاری پــێ بگەیشــتایە.

کـە بـوە پێشـمەرگەش هەڵسـوکەوتە باشـەکانی نەگـۆڕا، زۆر جـار لەگـەڵ هاوڕێکانـی دەهاتـەوە مـاڵ ، ئێمـەش لەبـەر ئـەوان برنـج و گۆشـتمان ئامـادە دەکـرد، بیرمـە جارێکیـان کـە هاتـەوە کۆمەڵێك پێشــمەرگەی لەگــەڵ بــوو ، وا هەســتم کــرد زۆر لاوازو بێهیــز بـوە بۆیـە ویسـتم نـاو ناندێنەکـە بەجیـا قاپێـك گۆشـتی بدەمـێ بیخــوات بــەڵام قبووڵــی نەکــردو گوتــی بــێ هاوڕێکانــم هیــچ شـتێك ناخـۆم و لێـم حەرامـەو جۆرێکـە لـە خیانـەت، لـە کاتـی نـان خواردنیشـدا ئـاگام لـێ بـوو گۆشـتە باشـەکانی بـۆ ئـەوان دادەنـا، هەروەهـا ئێمـەی دەنـارد جلوبەرگەکانیـان بـۆ بشـۆین و لەڕشـك و ئەسـپێ پاکیـان بکەینـەوە. هەمیشـە دەیگـوت هاوڕێکانـم وەك ئێـوە خـۆش دەوێـت .

لەڕادە بەدەر منی خۆشدەویست منیش بۆ ئەو وا بووم، کە گەورەش بوو وەك منداڵێکی بچووك لە باوەشم دەگرت و ماچم دەکردو بۆنی بەژن و باڵایم دەکرد[1].

محەمەد برای شەهید ئەحمەد لەبارەی کەسێتی و هەڵسوکەوت و ڕفتارو ئاکارەکانیەوە گوتی : چەند ساڵێکی کەم لەو بە تەمەن تر بووم، سەردەمی منداڵی و گەنجی و گەورەبوونمان پێکەوە بەڕێکردوە، هەرگیز لە هیچ قۆناغێکی ژیانمان دڵمان لە یەکتر نەشکاوەو لە یەکتر دڵگیر نەبووین، بە کاکە بانگی کردووم و زۆر ڕێزی منی دەگرت، منداڵێکی بێعارو هارو هاج و شەڕانگێز نەبوو، نەدەچوو بەگژ کەسدا، کە تەمەنیشی بۆ گەنجێتی هەڵکشا گەنجێکی سەرەڕۆ نەبوو بەڵکو شەرمن و لەسەرخۆ و هێمن بوو، هەر کارێکمان پێ بسپاردایە وەك

١- زێنەب خدر ئیبراهیم، لە ساڵی ١٩٢٩ لە گوندی سێکانی هاتۆتە دنیاوە، لە ساڵی ١٩٤٧ لەگەڵ ئۆمەر ئەحمەد باوکی شەهید ئەحمەد قەمبەری هاوسەرگیری کردوە، ئۆمەر بەر لە زێنەب هاوسەرگیری لەگەڵ کچێکی تر ئەنجام داوە بەناوی زبێدە شێخ سەلام خەڵکی بانەقەڵاتی سەیدان، لەزبێدە دوو کچی هەبوە بەناوەکانی ڕەحیمەو فاتمە، دوای ئەوەی مام ئۆمەر ژنی یەکەمی بەهۆی نەخۆشیەوە دەمرێت ئنجا هاوسەرگیری لەگەڵ زێنەب دا دەکات، لە زێنەبیش پێنج کوڕی هەبوە بە ناوەکانی محمد ' ئەحمەد ' سلێمان ' خالید ' عەبدوڵا، بەڵام سلێمان و خالید و زەکیە هەر لەتەمەنی منداڵیدا و مردوون ، ئەوەی جێگەی داخە ئەم خێزانە لە ماوەی پانزە ڕۆژدا دووان لە منداڵەکانی بەناوی خالیدو زەکیە لە تەمەنی حەوت ساڵی و چوار ساڵیدا بەنەخۆشی دەمرن. هەروەها دوو کچیشی هەبوە بەناوەکانی مریەمەو زەکیە. دەستنیشان کردنی زێنەب لە لایەن مام ئۆمەرەوە لە ڕێگەی خزمایەتی و ئەو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەوە بوە کە خەڵکی هەردوو گوندی قەمبەرو سێکانی پێکەوە بەستبوەوە، ژنێکی خانەدان و میوان دۆست و دۆستی شۆڕش و پێشمەرگە بوە، لە ساڵی ٢٠٠١ لە تەمەنی ٧٢ ساڵی لە شاری هەولێر کۆچی دوایی کردوە.

خـۆی جێبەجێـی دەکـردو گوێڕایـەڵ بـوو، شـارەزایی لـە هەمـوو کارێـك پەیـدا کردبـوو، بەرخەوانـی و شـوانی کـردوە، شـوانێکی بـاش بـوو بـۆ مـەڕو ماڵاتەکەمـان، سـەپانی و گێـرەو دروێنـەو جووتـی دەکـردو ئاودێرێکـی بـاش بـوو. بـڕوا ناکـەم هیـچ کەسێکی خەڵکـی ئاواییـش لێـی دڵگـران بووبـن و هەمـوو خەڵـك خۆشـیان دەویسـت چونکـە بەڕاسـتی دەسـت و دەم و داوێـن پـاك بـوو و ڕێـزی لـە خەڵـك دەگـرت. لـە ژیانـی پێشمەرگایەتیشـدا کەسێکی دڵسـۆزو پـاك و خـاوەن گیانـی هـاوکاری بـوو، جارێکیـان شـەهید ئەحمـەدو شـەهید ڕێبـاز هاتنـە ماڵـی ئێمـەو داوای ١٠ دینـار قەرزیـان لـێ کـردم، منیـش پرسـیم بـۆ چیتانـە ؟ گوتیـان دەمانەوێـت هـاوکاری مـاڵ و منداڵەکـەی شـەهید عەلـی سـاڵح بکەیـن ، خۆمـان ١٠ دینارمـان پێیـە تـۆش ١٠ دینارمـان بـە قـەرز بدەیتـێ دەیکەینـە هـاوکاری بـۆ منداڵەکانـی، منیـش گوتـم بـرام مـن بیسـت دینارەکەتـان دەدەمـێ هـەر مەمدەنـەوە[١].

قاسـمی حاجـی عومـەر کـە کوڕی خوشـکی شـەهید ئەحمـەدە گوتی : شـەهید ئەحمـەد خاوەنـی ڕەوشـت و ئـاکاری جـوان و سورشـتێکی دەگمـەن بـوو، چەنـد قازانـج و بەرژەوەنـدی و سـەلامەتی خـۆی دەویسـت سـەد هێندەش هـی دەوروبەرو هاوڕێکانـی، دوو نموونەی زنـدووم لەلایـە، یەکـەم : جارێکیـان خـۆی و پێشـمەرگەکانی هاتنـە

١- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەد ئۆمەر ئەحمەد لە ڕێککەوتی ١٩-٥-٢٠١٩

سێکانی و جوابی بۆ ئێمە نارد کە نیوەڕۆ میوانی ئێوە دەبم و خواردنێکی باش لێ بنێن، دایکیشم چێشتێکی باشی بۆ نیوەڕۆ ئامادە کرد کاتێك نیوەرۆ پێنج پێشمەرگە هاتنە ماڵمان بۆ نان خواردن و گوتیان کاك ئەحمەد ئێمەی ناردۆتە ئێرە، دوایە زانیمان خۆی چوبوە ماڵێکی هەژارو خواردنێکی ئاسایی خواردبوو، وە پێنج پێشمەرگەی لەجێی خۆی ناردە ماڵی ئێمە تا ئەوان گۆشتەکە بخۆن. دووەم : جارێکی تر هاتە ماڵی ئێمە بە باوکمی گوت ئەگەر چوویتە شار سەعاتێکم بۆ بکڕە پارەکەت دەدەمەوە، باوکیشم هەر لەو هەفتەیە چوە کەرکووك لەوێ سەعاتێکی زۆر باشی بۆ کڕی پێیان دەگوت ئۆریان، دایە دەست خاڵم ئەحمەد، باوکم پارەکەی لێ وەرنەگرتەوە گەرچی خاڵم زۆر هەوڵیدا پارەکەی بداتێ، دوای یەك دوو مانگێك بە جەولە هاتنەوە گوندی سێکانی سەعاتەکەی پێ نەمابوو، باوکم لێی پرسی کاك ئەحمەد کوا سەعاتەکەت ؟ ئەویش گوتی پێشمەرگەیەك پێی گوتم سەعاتەکەت زۆر جوانە منش پێشکەشی ئەوم کرد[1].

یەکێك لەهاوڕێ نزیکەکانی شەهید ئەحمەد قەمبەری مامۆستا سدیقە کە لە زۆربەی بابەتە سیاسی و فکریەکانی ئەو سەردەمە هاوڕاو هاوبۆچوون بوون و پەیوەندیەکی توندوتۆڵیان هەبوە،

١- گفتوگۆ لەگەڵ قاسم عومەر خدر لە ڕێککەوتی ٦-٢-٢٠١٩

لـه بـارەی چۆنیەتـی ناسـین و ئاسـت و توانـای بەرپرسـیارێتی شـەهید ئەحمـەدو ڕۆڵـی پێشـمەرگەیی گوتـی: لـە کۆتایـی مانگـی یانـزەی سـاڵی ١٩٨٠ ئـەو کاتـەی تـازە لەنـاو زینـدان دەربـازم ببـووم و گەیشـتبوومە نـاو شـۆڕش ، لەگـەڵ زۆرینـەی پێشـمەرگەو کادرەکانـی ئـەو سـەردەمە خۆمـان بـە یەکـتر ناساند، یەکێك لـەو پێشـمەرگەو فەرمانـدە دڵسـۆزو خاکیانـەی کـە ناسـیم شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری بـوو، هـەر زوو بوینـە هاوڕێـی نزیـك، لـە دەشـتی هەولێـرو بەسـتی شـەرغە ماوەیەکـی زۆر پێکـەوە بوویـن، ئـەو فەرماندەیەکـی لێهاتـووی قـوەی دەشـتی هەولێـر بـوو، منیـش بەرپرسـی کۆمەڵـە بـووم لەنـاو جەمـاوەرو پێشـمەرگە، شـەهید ئەحمـەد لـەڕووی هوشـیاری چینایەتیـەوە هەسـتێکی ڕەسـەن و قـووڵ و سورشـتکردی هەبـوو کـە کـەس نەیدەتوانـی فریـوی بـدات، بـە باشـی لـە هاوکێشـە کۆمەڵایەتـی و سیاسـیەکانی سـەردەمەمی خـۆی تێدەگەیشـت، هەروەهـا لـەڕووی سـەربازیەوە فەرماندەیەکـی لێوەشـاوەو خاوەنـی ئازایەتیەکـی بێوێنـە بـوو، ئەگـەر تەمـەن مـەودای بدابـا ئەسـتێرەکەی بـەرەو فەرمانـدەی باڵاتـر هەڵدەکشـا. شـەهید ئەحمـەد خاوەنـی ڕەوشـتێکی بـەرزو نموونەیـی بـوو، ئـەم خاسـیەتە نموونەیـی و دەگمەنـە هـەم لەنـاو جەمـاوەر هـەم لەنـاو هێـزی پێشـمەرگە ڕەنگـی دابـوەو چـاو لـە جوانـی و ڕێ و ڕێبازەکـەی دەکـرا هـەر لەبـەر ئـەوەش بـوو پێگـەی

سەرەکی ڕێکخستنی کۆمەڵەم لە کەرتی تیپ و کەرتی یەکەوە گواستەوە بۆ کەرتی دوو کە شەهید ئەحمەد فەرماندەی بوو ، لەوێ چاکتر کاری ڕێکخستنم ڕادەپەڕاند چونکە ئاسوودە بووم بە هاوڕێیەتیان[١].

یەك لەپێشمەرگەکانی کەرتی دوو کە زۆر سەرسام بوە بە کەسێتی شەهید ئەحمەد ، ڕەزاق گەرمکیە، ڕەزاق گوتی : دەتوانم کەسێتی شەهید ئەحمەد بۆ سێ جۆر پۆلێن بکەم، جۆری یەکەم لە ڕووی کۆمەڵایەتیەوە : هەڵسووکەوت و ئاکارو ڕفتاری مایەی سەرنجی خەڵك و هاوڕێکانی بوو ، دەیویست تەواوی پێشمەرگەی کەرتەکەی خاوەنی هەمان خاسیەتی ئەو بن کە بریتی بوو لە دەست پاکی ، ڕەوشت بەرزی ، سادەو خاکی ، دەم پاکی. خۆی بەگەورە نەدەبینی و لەخۆبایی و لووت بەرز

١- گفتوگۆ لەگەڵ مامۆستا سدیق لەڕێککەوتی ٢٩-٦-٢٠٢٠

ناوی تەواوی سدیق ساڵح عەزیزە، برای شەهید جەمیل ڕەنجبەرە هەر بۆیەش بەشێك لە هاوڕێکانی دوای شەهید بوونی جەمیل ڕەنجبەر بە سدیق ڕەنجبەر بانگیان کردوە، لە ساڵی ١٩٥٤ لەگوندی گۆمەگڕوی سەر بەناحیەی قوشتەپە لە دایك بوە، لە ساڵی ١٩٧٤ خانەی مامۆستایانی تەواو کردوەو لە هەمان ساڵدا بوە بەپێشمەرگەو مامۆستا لە شۆڕشی ئەیلول، لەساڵی ١٩٧٠ پەیوەندی دەکات بە ئەڵقە ڕۆشنبیریەکانی کۆمەڵەی مارکسی-لینینی، لە ساڵی ١٩٨٠ لەکاری ڕێکخستن ئاشکرا دەبێت و دەستگیر دەکرێت، پاش چەندین مانگ دەتوانێت پەنجەرەی بەندینخانە بشێکێنێت و خۆی دەرباز بکات، لە مانگی یانزەی هەمان ساڵ دەبێتە پێشمەرگە، ساڵانی دواتر تا ساڵی ١٩٨٥ دەکرێت بە لێپرسراوی کەرتی ڕێکخستنی ڕەواندوز، ئەندامی کۆنفرەنسی یەك و سێی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان بوە ، خاوەنی چوار منداڵەو ئێستا لە وڵاتی هۆڵندە نیشتەجێیە.

نەبوو، یەکێك لەخاسیەتە باشەکانی ئەوە بوو کە ناوچەگەرێتی نەدەکرد و هەموو ناوچەو شارەکانی کوردستان بە ناوچەو شاری خۆی دەزانی لە کاتێکدا بەشێك لە فەرماندەکان ئەقلیەتی ناوچە گەریتی بەسەریاندا زاڵ بوو. جۆری دووەم لەڕووی سیاسیەوە : وێرای ئەوەی نەخوێندەوار بوو بەڵام بەئاشکرا درکی بەو ڕاستیە دەکرد کە گەلی نەخوێندەوار زوو ناگات بە ئامانج و ئاواتەکانی ' بۆیە خۆ فێر کردن و خۆ پێگەیاندنی لەخۆیەوە دەستی پێ کرد ' ئەو پێشمەرگانەشی هان دەدا کە خوێندەوار نەبوون تا خۆیان فێرە خوێندەواری بکەن و کتێب بخوێننەوە، بە درێژایی ئەو ماوانەی دەست بەتاڵ بووین خۆم فێرە خویندەواری کرد بەجۆرێك ئێستا سەدان کتێبم خوێندۆتەوە. دوای قاڵ بوونەوەی لە ژیانی پێشمەگایەتی و بینینی سەدان کۆبوونەوەو گوێ گرتن لە ووتارە ڕادیۆییەکان و لێدوانە سیاسیەکان ' بوو بوو بە سیاسیەکی زرنگ و سەری دەردەچوو لەهاوکێشە سیاسیەکان و تاکتیکی سیاسی . سێیەم لە ڕووی سەربازیەوە : بەو هۆیەی شەهید ئەحمەد لە ساڵی ١٩٧٦ وە پێشمەرگە بوو ' بوو بوو بە یەك لە فەرماندە هەرە شارەزاو ئازاکانی کوردستان بە جۆرێك وا هەستت دەکرد کە دەرچووی کۆلێژی سەربازی بێت هێندە شارەزا بوو بوو لە کاری پارتیزانی و چۆنیەتی ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ دووژمن دا

و بەکارهێنانی دەیان تاکتیکی سەربازی، ترسی خستبوە دڵی دووژمنەوە[1].

گەرچی مامۆستا گوشاد عەبدولڕەحمان لە ڕاگەیاندن و چاپەمەنیەکانی ئەوسای شۆڕش پێشمەرگە بوە بەڵام زۆر جار کە بەجەولە گەڕاوەتەوە دەشتی هەولێر هەمیشە لەگەڵ شەهید ئەحمەد قەمبەری و پێشمەرگەکانی کەرتی دوو جەولەی پێشمەرگانەی کردوە ، بۆیە مامۆستا گوشاد لەنزیکەوە ئاگاداری هەڵسوکەوتی پێشمەرگانەی شەهید ئەحمەدو ئاکارو ڕفتاری کۆمەڵایەتی و توانا سەربازیەکەی بوە، لەبارەی کەسێتی گشتی شەهید ئەحمەد قەمبەریەوە گوتی : گەرچی شەهید ئەحمەد نەخوێندەوارو کوڕە جوتیار بوو بەڵام بەهەوڵ و ماندووبونی خۆی بوو بە یەکێك لە فەرماندە هەرە ئازاو خاوەن دسپلینە سیاسی و سەربازیەکان، زۆر پابەند بوو بەو دسپلینە سیاسیەی کە بەرژەوەندی گشتی بخاتە پێش بەرژەوەندی حزب و بەرژەوەندی حزب بخاتە پێش بەرژەوەندی خۆی ئەمەش لەوپەڕی قووڵ بوونەوەو قاڵبوونەوەی سیاسیەوە سەرچاوەی

١- گفتوگۆ لەگەڵ ڕەزاق گەمکی لە ڕێککەوتی ٨-١١-٢٠٢٠

ناوی تەواوی ڕەزاق عەبدولڕەحمان سەعیدە، لەساڵی ١٩٥٧ لە گوندی گەرمکی سەر بە ناحیەی تەق تەق لە دایك بوە، لە ٢٠-٩-١٩٨٠ لەهەرێمی دەشتی هەولێر لای شەهید عەلی ساڵح دەبێتە پێشمەرگە ، دواتر لەکەرتی دوو درێژە دەدات بە پێشمەرگایەتی، لەشاخ خۆی فێرە خوێندەواری کردوە، ئێستا لە ناحیەی تەق تەق دەژی و خانەنشینی مەدەنیە.

گرتبــوو، کاك ئەحمــەد هێنــدە شــارەزای کاروبــاری پێشــمەرگانەو چــەك و چەکــداری و تاکتیکــی جەنــگ و کاری پارتیزانــی بــوو وا دەهاتــە بەرچــاو کــە دەرچــووی فێرگــەو کۆلیــژی ســەربازی بێــت، بــۆ پێشــمەرگەو کاری پێشــمەرگانە بــوو بــە مەدرەســە بۆیــە پێشــنیار دەکــەم کــە خــوو و ڕەوشــت و ئــاکارو دڵسـۆزی و لەخۆبوردەیــی و شــارەزایی و ئەزموونەکانــی بخرێتــە نــاو پرۆگرامــی کۆلیژی ســەربازی و خوێندنــی ناوەنــدە ســەربازیەکان چونکــە دەبێتــە بنەمایەکــی پتــەو بــۆ کاروبــاری ســەربازی ئێســتای وڵات[1].

شــەریف کوێخــا ســاڵح گەرمکــی یــەك لــەو پێشــمەرگانەیە کــە بــۆ ماوەیــەك هــاوڕێ و هاوســەنگەری ئەحمــەد قەمبــەری بــوە ' لــە چێشــتەنگاوێکدا دوانــدم و گوتــی : جیــاوازی شــەهید ئەحمــەد قەمبــەری کــە فەرمانــدەی کەرت بوو لەگــەڵ فەرماندەکانــی تر ئەوە بــوو بەهیــچ شــێوەیەك و لەهیــچ کارێکــدا خــۆی جیــا نەدەکــردەوە لەپێشــمەرگەکانی کەرتەکــە، بــە واتایەکــی تــر وەك فەرمانــدە خــۆی دەرنەدەخســت و لافــی پێــوە لــێ نــەدەدا تــا دەوروبەری وا هەســت بکــەن کــە ئــەو فەرمانــدەی کەرتــەو خاوەنــی هەموو بڕیارێکــە ' هەر ئــەم خاســیەتەش بــوو وای لێکردبــوو فەرماندەیەکــی خۆشەویســت

١- گفتوگۆ لەگەڵ مامۆستا گوشاد لەڕێککەوتی ٢٩-٦-٢٠٢٠

نــاوی تــەواوی گوشــاد عەبدولڕەحــمان بایــزە، لــە ســاڵی ١٩٥٦ لــە گونــدی ئیلنجاغی دەشــتی کۆیــە لەدایــك بــوە، دەرچــووی کۆلیــژی یاســایە لــە زانکــۆی ســلاحەدین، ســاڵی ١٩٨١ دەبێتــە پێشــمەرگە، چــوار منداڵــی هەیــەو ئێســتا لــە قــەزای کۆیــە نیشــتەجێیە

و دەستڕۆیشتوو بێت و هەمیشە بڕیارەکانی جێبەجێ بکرێت، مـن نەمبینیـوە هیـچ پێشـمەرگەیەك توانیبێتـی لـە کەرتـی دوو لاساری بـکات و گوێڕایەڵـی کاك ئەحمـەد نەبوبێـت. بـۆ نموونـە دەیگـوت دەبێـت پێشـمەرگە خاوەنـی سـیفەتی دەسـت و دەم و داوێـن پاکـی بێـت , خـۆی لەپێشـەوە ئـەم ئامۆژگاریـەی جێبەجـێ دەکـرد ئنجـا بەسـەر پێشـمەرگەدا دەیسـەپاند[1].

محەمـەد عەبـدوڵا مەولـوود ئۆمەرگومبەتـی گوتـی : ئـەو کاتـەی شـەهید ئەحمـەد دەهاتـەماڵـی ئێمـە مـن خوێنـدکار بـووم و داوای لـێ دەکـردم فێـرە خوێنـدەواری بکـەم، منیـش بەپێی ئـەو توانایەی هەمبـوو و لـە مامۆسـتاکانمەوە فێـر بووبـووم ' ئەلـف و بێـی کوردیـم فێـر دەکـردو بەحینجـە پیتەکانـم لـە ئەلفـەوە پـێ دەگـوت، گەرچی ئـەو بەتەمەنیـش بـوو بـەڵام بـاش فێـرە خوێنـدەواری ببـوو، هـەر جارێـك دەهاتـە ماڵـی ئێمـە لەجارەکانـی پێشـوو باشـتر بـوو، هەموو جارێکیـش پێـی دەگوتـم ئـەم چاکەیـەی تـۆ لـە بیـر ناکـەم ' تـۆ نـەوەی ئاینـدەی ئـەم وڵاتـەی ' دەزانـم دوای تـەواو کردنـی خوێندن دەبـی بەپێشـمەرگە، منیـش بـەو قسـەیەی بسـتێك بـاڵام دەکـرد، گەرچـی بەهـۆی خراپـی هەلومەرجـی سیاسـیەوە خوێندنـم پـێ

١- گفتوگۆ لەگەڵ شەریف کوێخا ساڵح گەرمکی لە ڕێککەوتی ١٤-١٢-٢٠٢٠

نـاوی تـەواوی شـەفیق حەمـە سـاڵح حەمەدەمینـە، لـە سـاڵی ١٩٥٤ لەگونـدی گەرمکـی تـەق تـەق لەدایـك بـوە، لـە سـاڵی ١٩٨٢ لـە تیپـی ٨٦ ی دەشـتی هەولێـر لـە کەرتـی دوو دەبێتـە پێشـمەرگە، ئێسـتا خانەنشینی دێرینـەو لەناحیـەی تـەق تـەق نیشـتەجێیە.

تـەواو نەكـرا بـەڵام دواتـر بـووم بەپێشـمەرگە، شـەهید ئەحمـەد منداڵانـی زۆر خۆشدەویسـت و هەمیشـە هانـی منداڵانـی دەدا تـا بخوێنیـن و گەلەكەمـان لـەم كوێرەوەریـە ڕزگار بكەیـن[1].

كازم ئاومـاڵـی یەكێـك بـوە لـە هاوڕێـی سـەردەمی پێشـمەرگایەتی شـەهید ئەحمـەد، لەبـارەی كەسـێتیەوە گوتـی : فەرماندەیەكـی دەسـت و دەم و داوێـن پـاك بـوو، هەمـوو خەڵكـی بەخوشـك و بـرای خـۆی دەزانـی، لەهەمـوو كۆبونەوەكانـی تەئكیـدی لـەوە دەكـردەوە كـە دەبێـت ژنـان و كچانـی خەڵـك بـە خوشـك و دایكـی خۆمـان بزانیـن و هەركەسـێك لەمەبدەئـی پاكـی لابـدات دەبێـت سـزا بدرێـت و كۆمەڵـە قبووڵـی نـاكات، بـرادەری هەموومـان بـوو و ئێمـەی لەخـۆی خۆشـتر دەویسـت، زۆر ڕقـی لـەدرۆ دەبـوەوە ، هـەر كەسـێك درۆیەكـی لەگـەڵ بكردایـە لەپێـش چـاوی دەكـەوت، هەمیشـە لەگـەڵ خۆشـی و ناخۆشـیەكانی پێشـمەرگەدا ژیـاوە، وەك ئێمـە دەهاتـە بۆسـە دانانـەوەو وەك ئێمـە حەرەسـیاتی دەگـرت و نـان و خـۆراك و جلوبـەرگ و پێـڵاوی وەك ئێمـە بـوو، هەرگیـز خـۆی جیـا نەدەكـردەوەو حـەزی بەدەعـوەت و نانـی تایبەتـی نەبـوو، گـەر دەعوەتیشـیان بكردایـە زۆر جـار كۆمەڵێـك پێشـمەرگەی لـە جیاتـی خـۆی دەنـارد تـا ئـەوان خواردنـە باشـەكە بخـۆن، تـا بڵێـی ئـازا بـوو و لـە گوللـەو هێرشـی دووژمـن نەدەترسـا، پیاوێكـی

١- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەد عەبدوڵا مەولوود لە ڕێككەوتی ١٩-٨-٢٠١٩

وورە بەخش بوو، هەموومان باوەڕی پتەومان پێ بوو و پێمان وابوو گەر ئەومان لەگەڵ بێت هیچ هێزێك دەرەقەتمان نایەت[1].

دلێر کانی لەلەیی یەکێك بوو لە هاوڕێ پارتیزانەکانی و تا ساتە وەختی شەهید بونیشی لەگەڵی بوو، گوتی : یەکێك بوو لە فەرماندە هەرە ئازاکانی شۆڕشی نوێ، جارێکیان مامەڕیشە هاتە دەشتی هەولێرو سنووری سێگردکان، هەموو خەڵك بەپێشمەرگەکانیشەوە زۆر عەوداڵ بوون تا مامەڕیشە لەنزیکەوە ببینن چونکە ناوبانگی مامەڕیشە لە هەموو کوردستان دەنگی دابوەوە کەچی مامەڕیشەش دەگەڕا تا شەهید ئەحمەد قەمبەری بدۆزێتەوەو بیناسێت، شەهید ئەحمەد لەپاکی و بێگەردی نموونەی کەم بوو، ژیان و نان خواردن و جلوبەرگی لەگەڵ پێشمەرگە هیچ جیاوازیەکی نەبوو چونکە خۆی دەیویست وەك پێشمەرگە بژی و وەك پێشمەرگە بەشداری شەڕو نەبەردیەکان بکات، کەسێکی ڕەوشت بەرزو دەست و دەم پاك بوو، هەمیشە دەیگوت ئەوەی دەست و دەم و داوێن پاك نەبێت لەم کەرتە جێی نابێتەوە[2].

١- گفتوگۆ لەگەڵ کازم ئاوماڵی لە ڕێککەوتی ١١-٢-٢٠١٩

ناوی تەواوی کازم عومەر حەمەدەمینە، لە ساڵی ١٩٦٦ لە گوندی ئاوماڵ لەدایك بوە، لەبەرواری ٢٠-٨-١٩٨٢ لە کەرتی دووی تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر دەبێتە پێشمەرگە، ئێستا فەرمانبەری هۆبەی کشتوکاڵی ناحیەی سێگردکانەو لە گوندی ئاوماڵ نیشتەجێیە

٢- گفتوگۆ لەگەڵ دلێر کانی لەلەیی لە ڕێککەوتی ٢٩-٧-٢٠١٩

مامۆستا سەیفەدین بۆ ماوەیەك كادرو ڕابەری سیاسی كەرتەكەی شەهید ئەحمەد قەمبەری بوەو هاوڕێی سەدان جەولەو دەیان نەبەردی و پێكدادانەكان و كاری پێشمەرگانەی بوە، ئەویش لەبارەی كەسێتی شەهید ئەحمەدەوە دواو گوتی : یەكێك بوو لەو فەرماندانەی هەرگیز خۆی نەدەدزیەوە لە چالاكی و نەبەردیەكان و هەمیشە خۆی لەدەستەی هێرش بردن دادەنا، وەك پێشمەرگە دەژیا، سادەو خاكی بوو، خاسیەتێكی تری شەهید ئەحمەد ئەوە بوو كە زۆر گرنگی دەدا بە لایەنی ڕۆشنبیری سیاسی و دەیویست پێشمەرگەكان كەسانی هۆشیارو سیاسی بن، بۆ ئەمەش هەمیشە داوای لە من دەكرد ناوەرۆكی ئەو كتێبانەی دەمخوێندەوە بكەمە بابەتی كۆبوونەوە بەپێشمەرگە[١].

بابەشێخ یەك لەپێشمەرگەكانی كەرتی دوو بوەو بۆ ماوەیەك لەگەڵ شەهید ئەحمەد ژیاوەو بەشێك لە یادەوەری ئەو ڕۆژگارەو خاسیەتەكانی شەهید ئەحمەدی باس كردو گوتی : پیاوێكی كۆمەڵایەتی بوو، خەڵك خۆشیان دەویست و پرس و ڕایان پێ دەكردو ڕێزی زۆریان لێ دەنا، كەسێكی سەخی تەبیعەت بوو، جارێكیان بەجەولە هاتینە گوندی سێگردكان، چەند پێشمەرگەیەك چوینە دووكانی مامۆستا ڕەسووڵ تا كێك و بیبسی بخۆینەوە، كاتێك كاك ئەحمەد هاتە لامان و

١- گفتوگۆ لەگەڵ سەیفەدین عەلی ئەحمەد لە ڕێككەوتی ٩-٨-٢٠١٩

داوای کێك و بیبسیمان بۆ ئەویش کرد، کردمانە گاڵتەو گەپ و جۆرێك لەگێچەڵ کردن بە کاك ئەحمەد ' گوتمان تۆ پارەکەی بدە، ئەویش گوتی بەسەر چاو، هەموو گیرفانەکانی گەڕا پارەی نەدۆزیەوە، تومەس نیو دیناری پێ بوو بوو بەڵام بزری کردبوو. کاك علی مەحموودیش هەمان چیرۆکی گێڕایەوەو خۆی یەك لەو پێنج پێشمەرگەیە بوە کە لەناو چیرۆکەکە بوو[1].

مامۆستا بەکر مستەفا یەکێکی ترە لە هاوڕێ نزیکەکانی شەهید ئەحمەد قەمبەری، بە پێویستم زانی ئەم پرسیارانەی ئاراستە بکەم :

-بۆ یەکەم جار کەی بوو شەهید ئەحمەد قەمبەریت ناسی؟

-لە تەمووزی ساڵی ١٩٨٠ بوومە پێشمەرگە لە هەرێمی هەشتی هەولێر، چووینە ناوچەی خۆشناوەتی لە گوندی کونەفلووسە ماینەوە، چەند پێشمەرگەیەك کە من نەمدەناسین لە نزیکمان وەستابوون، فەرماندەکەمان چەکێکی کلاشینکۆفی پێنج بزمارو تاقمێکی شەش مەخزەنیان پێدام کە ئەو سەردەمە باشترین چەك بوو چونکە هێشتا چەکی کلاشینکۆف کەم بوو لەناو هێزی پێشمەرگە، زۆر دڵخۆش بووم کە یەکەم ڕۆژ بوومە پێشمەرگە باشترین چەکیان پێدام بەڵام نیو سەعاتی

١- گفتوگۆ لەگەڵ ئەحمەد حەمەدەمین ناسراو بە بابەشێخ لە ڕێککەوتی ١٣-٢-٢٠١٩

پێ نەچوو مامۆستا کاوە (حەسەن ئەنوەر) کە ڕابەر سیاسی هەرێمەکە بوو چەکەکەی لێ سەندمەوەو دایە پێشمەرگەیەك لەو پێشمەرگانەی کەنزیکمان بوون و نەمدەناسین، پرسیم بۆ لێتان سەندمەوەو داتانە ئەو برایە ؟ مامۆستا کاوەش گوتی ئەو پێشمەرگەیە ناوی ئەحمەد قەمبەریەو زۆر دەمێکە پێشمەرگەیە تۆش تازە هاتووی' دەبێت چەکە باشەکە بدرێتە کەسێکی لە تۆ مستەحەق تر، بەو قسەیە زۆر خۆشحاڵ بووم کە شۆڕش ڕێز لە تێکۆشەرەکانی خۆی دەگرێت و بەچاوی بایەخەوە لێیان دەڕوانێت، ڕاستیەکەی منیش ئەوم لە خۆم بە مستەحەق تر دەزانی و چووم پیرۆزباییم لێ کرد. ئەوە یەکەم ڕۆژی ناسینی من و شەهید ئەحمەد بوو.

- کەسێتی گشتی شەهید ئەحمەد چۆن هەڵدەسەنگێنی؟ئاست و توانا سەربازیەکانی شەهید ئەحمەد قەمبەری چۆن هەڵدەسەنگێنی ؟ ئایا شیاو بوو بۆ ئەو بەرپرسیارێتیانەی پێی سپێردرابوو ؟

-لەڕاستیدا کاك ئەحمەد خاوەنی باشترین کەسێتی بوو، دەتوانم کەسێتیەکەی لەسێ ئاست باس بکەم، ئاستی یەکەم لەگەڵ سەرووی خۆی ' لەم ڕووەوە جێی باوەڕو متمانەی فەرماندەی تیپ و سەرکردایەتیەکەی بوو ' گەر هەر ئەرکێکی پێشمەرگانەیان پێ بسپاردایە بێ کەمو زیاد جێبەجێی دەکردو

خـۆی نەدەدزیـەوە لەهیـچ ئەرکێـك تەنانـەت گـەر بـە شـەهید بوونیشـی کۆتایـی پـێ بهاتایـە، ئاسـتی دووەم لەگـەڵ خـوارووی خـۆی ' لـەم ڕووەشـەوە زیـادە ڕەوی ناکـەم ئەگـەر بڵێـم هێنـدە خاکـی و گونجـاو بـوو کـە هەمـوو پێشـمەرگەکانی کەرتەکـەی پێوەی پابەنـد بـن و لـە ئـەرك و فەرمانەکانـی لا نـەدەن و گوێڕایەڵـی بـن ' لەنـاو هێـزی پێشـمەرگە یـەك لـە فەرمانـدە هـەرە خۆشەویسـتەکان بـوو، ئاسـتی سـێیەم لەگـەڵ جەمـاوەر' گەرچـی ئـەو فەرماندەیەکـی سـەربازی بـوو بـەڵام چونکـە قاڵبـووی ژیانـی پێشـمەرگایەتی و سـەدان کـۆڕو کۆبوونـەوە بـوو بۆیـە بـوو بـوو بـە باشـترین کادری سیاسـی و کۆمەڵایەتیـش ' توانیبـووی بەجۆرێـك جەمـاوەر لەخـۆی ڕازی بـکات تـا ئاسـتی خۆشویسـتن و سەرسـام بـوون پێـوەی، دەتوانـم بڵێـم ڕفتـارو هەڵسـووکەوت و ڕەوشـت و ئـاکاری هێنـدە بـاش بـوون کـە خەڵـك متمانـەی زۆریـان پـێ بێـت, هـەر لەبـەر ئـەوەش بـوو جەمـاوەرو خەڵکـی دەڤـەرە جیـا جیـاکان و گوندنشـین خۆشـیان دەویسـت[١].

دکتـۆر ڕەفعـەت هیدایـەت لەبـارەی کەسـێتیە سیاسـی و چینایەتیەکـەی شـەهید ئەحمـەدەوە گوتـی : گەرچـی نەخوێنـدەوار بـوو بـەڵام بـەو هۆیـەی مەبەسـتی بـوو ڕۆشـنبیریەکی گشـتی پەیـدا بـکات هەمیشـە لەگـەڵ کادرو ئـەو پێشـمەرگانەی خوێندنیـان

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ مامۆستا بەکر مستەفا لەڕێککەوتی ٧-٧-٢٠٢٠

تەواوکردبوو هەروەها لەگەڵ ڕابەری سیاسیەکان دەکەوتە گفتوگۆ سەبارەت بە بابەتە چینایەتیەکان و فەلسەفەی سۆسیالستی و بابەتی سەرمایەداری بۆیە بوو بوو بە ڕۆشنبیرێکی گەورەو تێگەیشتوو، جارێکیان من هاوەڵیان بووم بۆ سەردانی کردنی گوندی پونگینە کە زۆر نزیك بوو لە هەولێرو سەربازگەو ڕەبیەکانی حکومەتەوە، لەو جەولەیەمان دوو پێشمەرگەمان لەگەڵ بوو تازە هاتبوونە ناو شۆڕشەوە بەڵام جلوبەرگی زۆر جوان و نوێیان لەبەر بوو و گیرفانیان پڕ بوو لە پارەو جگەرەی گرێڤن و ڕۆسمەنیان دەکیشاو شێوەیان لەکوڕە دەوڵەمەند دەچوون، شەهید ئەحمەدیش ئەو تێبینیەی لا دروست بوو بوو کە ئەو دوو پێشمەرگەیە زۆر جیاوازن لەپێشمەرگەکانی تر، ئێوارە لە پونگینە نانمان خواردو گەڕاینەوە ناو مزگەوتی گوند، لەوێ شەهید ئەحمەد ویستی کەسێتی ئەو دوو پێشمەرگە تازەیە هەڵبسەنگێنێت و خۆڕاگری و ئازایەتیان تاقی بکاتەوە بۆیە گوتی ئەمشەو لێرە دەمێنینەوە، شەو مانەوە لە پونگینە زۆر مەترسیدار بوو چونکە ئەمن و مەفرەزە خاسەو جاش بە ئاسانی دەگەیشتنە پونگینەو هیچ پێشمەرگەیەك نەیدەتوانی لەوێ بمینێتەوە، ئێمە شەهید ئەحمەدمان بە فەرماندەیەکی زرنگ و بەتوانا دەزانی و دەمانزانی لە خۆوە بڕیاری وا نادات بۆیە هەموومان ڕەزامەندیمان نیشاندا تەنها ئەو دوو

پێشـمەرگەیە نەبێـت تەنانـەت هەندێـك قسـەی نەشیاویشـیان کـرد بۆیـە شـەهید ئەحمـەد هـەر لـەوێ هەردووکیانـی چـەك کـردو گوتـی کـوڕە سـەرمایەدار بـۆ پێشـمەرگایەتی ناشـێت[1].

یـەك لـەو پێشـمەرگانەی کـە بـۆ ماوەیـەك جێگـری شـەهید ئەحمەد قەمبـەری بـوە دکتـۆر خـدرە کـە بەمـەلا خـدر نـاسراوە، لەبـارەی توانـاو ئاسـتی هووشـیاری شـەهید ئەحمـەدەوە گوتـی : گەرچـی ئەحمـەد قەمبـەری لـەڕووی تەعلیمیـەوە نەخوێنـدەوار بـوو بـەڵام وەك خوێندەوارێکـی شـارەزا لـە فەلسـەفەی مارکسـیزم و هاوکێشـە سیاسـیەکان دەردەکـەوت، بیـر تیـژو وورد بیـن بـوو ، دەیتوانـی گفتوگـۆی هەمەلایەنـە لەسـەر بابەتـە چینایەتـی و نەتەوەییـەکان بـکات، ئـەم ئاسـتە باشـەش لەوەوە سـەرچاوەی گرتبـوو بەدرێژایی چەندیـن سـاڵی پێشـمەرگایەتی بەشـداری دەیـان کۆبوونـەوەو گفتوگـۆی کادرران و ڕابـەر سیاسـیەکان کردبـوو، هەوڵـی دەدا زانیـاری نـوێ دەسـتبکەوێت و کتێبـی بەوانـە دەخوێنـدەوە کـە خوێنـەر بـوون.

مـەلا خـدر لەبـارەی ڕووە سـەربازیەکەی شـەهید ئەحمـەدەوە گوتـی : یەکێـك بـوو لـەو فەرماندانـەی کـە زۆر لەخۆبـووردو بـوو، بەواتایەکـی تـر باکـی بەمانـدوو بـوون نەبـوو و لەمـردن نەدەترسا و هەمیشـە خـۆی لەدەسـتەی هێرشـبەر دادەنـا و هـەر شـوێنێك

١- گفتوگۆ لەگەڵ دکتۆر ڕەفعەت هیدایەت حەمەساڵح لە ڕێککەوتی ٢٤-٦-٢٠٢٠

مەترسی لەسەر بوایە خۆی لەوێ دەبوو ئەمەش هۆکارێك بوو بۆ ئەوەی هەموو پێشمەرگەکانی کەرتەکەی کەسانی ئازاو چاونەترس بن لەهەمان کات دا خۆشیان بوێت و پابەندو گوێڕایەڵی فەرمانەکانی بن ، لە تاکتیکی جەنگین و هونەری جەنگ زۆر شارەزا بوو ، وا دەهاتە بەر چاو کە دەرچووی کۆلیژو فێرگەی سەربازی بێت.

لەبارەی ڕەوشت و ئاکاری شەهید ئەحمەدەوە گوتی : کاك ئەحمەد لەناو کۆمەڵگەی لادێ نشین هاتبوە دنیاوەو بە دابوونەریتی کوردەواریانەش پەروەردە کرابوو ، ئەو دابوونەریتەش ڕەنگی دابوەوە لە ڕفتارو هەڵسوکەوت و ئاکارەکانی کە بریتی بوون لە ڕەوشت بەرزی و دەست و دەم پاکی و ڕاستگۆیی، هەرگیز جوێنی نەدەدا ، زوو توڕە نەدەبوو، بەدوای پارووی چەورو شوێنی گەرم و نەرم نەدەگەڕا ، هەمیشە بەرژەوەندی هاوڕێکانی دەخستە پێشەوەی بەرژەوەندی خۆی[1].

شەماڵ عەبدوڵا بۆ ماوەیەك ڕابەری سیاسی کەرتی دووی تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر بوە لە سەردەمی شەهید ئەحمەد قەمبەریدا، جگە لەوەش هاوڕێیەکی نزیکی یەکتر بوون، دەربارەی کەسایەتی و ئاکارو توانای شەهید ئەحمەد قەمبەری گوتی : لەناو شۆڕش بەگشتی و کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان

١- چاوپێکەوتن لەگەڵ مەلا خدر

بەتایبەتـی نموونـەی وەك شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری دەگمـەن بـوو، بۆیـە دەڵێـم دەگمـەن چونکـە کـە بـوە پێشـمەرگەو پلەکانـی پێشـمەرگایەتی بـڕی خوێنـدەواری نەبـوو هـەم حـەزی لـە وەرگرتنـی پلـەو بەرپرسـیارێتی نەبـوو بەڵکـو لەسـەر فەرمانـی سـەروو دەکـرا بـە بەرپـرس، ئـەو لـە فەرمانـدەی مەفـرەزەوە قۆناغەکانـی بەرپرسـیارێتی بـڕی تـا گەیشـتە جێگـری کـەرت و پاشـان فەرمانـدەی کـەرت، دڵنیـا بـووم شـەهید نەبوایـە دەکـرا بـە فەرمانـدەی تیـپ، ئـەو سـەردەمە هیـچ کەسـێك لـە خـۆوە یـان بەمەعسـوبیەت و واسـیتە پلـەی وەرنەدەگـرت بەڵکـو دەبـوو توانـای لـە ئاسـت بەرپرسـیارێتیەکەی بوایـە، ئـەوەی شـەهید ئەحمـەد جیـا دەکاتـەوە لـە فەرماندەکانـی تـر ئەمانـە بـوون:

یەکـەم: هەرگیـز خـۆی داوای پلـەی نەکـردوە بەڵکـو بـە زۆر لێکـردن ڕازیـان دەکـرد تـا بەرپرسـیارێتی نوێـی پـێ بسـپێردرێت.

دووەم: نەخوێنـدەوار بـوو بـەڵام چونکـە مەبەسـتی بوو لەسیاسـەت و بارودۆخـی سیاسـی کوردسـتان و وڵاتانـی جیهـان تێبـگات هەمیشـە لـەکادرو ڕابـەر سیاسـیەکان پرسـیاری سیاسـی دەورژانـدو دەیویسـت وڵامـی دروسـتی دەسـت بکەوێـت. سـەدان جـار کەوتۆتـە مناقەشـەو گفتوگـۆ لەسـەر بابەتـە جیاجیاکانـی ئـەو سـەردەمە.

سێیەم: شەهید ئەحمەد بەداهێنەری شێوەی نوێی کۆبونەوەی پێشمەرگە دادەنرێت، داوای لە ڕابەری سیاسی دەکرد ناوەرۆکی ئەو کتێبەی کە دەیخوێندەوە بکاتە بابەتی کۆبونەوەی پێشمەرگەو تێگەیاندنی هێزی پێشمەرگە، داوای دەکرد دەرگای پرسیارو بەدواداچوون و گفتوگۆ بۆ پێشمەرگە بکرێتەوە.

چوارەم: لەگەڵ ڕابەر سیاسی و کادرەکانی ڕێکخستن زۆر تەبا بوو بە پێچەوانەی زۆرێك لە فەرماندەکانی تر کە زۆر باوەڕیان بە ڕابەر سیاسی و کادر نەبوو بگرە دەکەوتنە دژایەتی و ململانێ و هەندێك جار گاڵتە کردنیش پێیان.

سەرەڕای ئەوەی نەخوێندەوار بوو بەڵام بەهۆی ئەو ئەزموونە زۆرو زەوەندەی لە ژیانی پێشمەرگایەتی و کۆبونەوەکان و پرسیار کردنەکانی دەستی کەوتبوو ' بوو بە کادرێکی سیاسی و هۆشیارو تێگەیشتوو و خاوەن ڕۆشنبیریەکی بەرز، جگە لەوەش کەسێتی شەهید ئەحمەد زادەی ئەو بارودۆخە نالەبارە ئابوری و سیاسیە بوو بۆیە تەقەڵاکانیشی پڕ بەرهەم بوو تا ببێت بەو کادرە چاوکراوەو شارەزایە. لەبواری سەربازیشدا دەگمەنترین فەرمادە بوو، گەر کەسێکی نەناس خۆی و پێشمەرگەکانی کەرتەکەی ببینیایە نەیدەزانی کامیان فەرماندەی کەرتەکەن هێندە سادە بوو، ئەو لەگەڵ پێشمەرگەدا هیچ جیاواز نەبوو، ئەم گوتەیە لەسەر شەهید ئەحمەد بوو بوو بە وێردی سەر زاری خەڵك،

دەیانگوت ئەحمەد قەمبەری بۆ نان خواردن لەدواوەیە بەڵام بۆ شەڕو هێرش کردن لەپێشی پێشەوەیە، بۆیە بەپیاوی مەیدانی ناوبانگی دەرکردبوو، نەخشەی هەر چالاکیەکی دابنایە بە ڕاوێژ لەگەڵ ڕابەر سیاسی هەڵسەنگاندنی بۆ دەکردو خۆی لەدەستەی هێرش کردن یان بابڵێین خۆی لەپێشەوە دادەنا، هەتا بڵێی پیاوێکی ئازاو نەترس بوو، هەمیشە دەیگوت مردنیمان لەپێشە کەواتە ئەو مردنە با لە پێناوی کوردستان بێت. لە دڵەوە پێشمەرگەکانی خۆشدەویست و ڕێزی لە هەموومان دەگرت و بە (کاك) بانگی دەکردین، ووشەی نەشیاو و بریندارکەری بەکار نەدەهێنا، زۆر ڕقی لەدرۆ بوو ، دەیگوت ئەوەی درۆم لەگەڵ بکات بۆ هەتا هەتایە لەپێش چاوم دەکەوێت، خۆیشی بەکردەوە زۆر ڕاستگۆ بوو، یەکێك لەخاسیەتە هەرە جوان و باشەکانی خو و ڕەوشتی بەرز بوو، هەموو ژن و کچی خەڵکی بە خوشك و دایك دەزانی و هەمیشە لە کۆبونەوەکانی دەیگوت: ئەو ماڵ و خێزانەی بۆ نان خواردن ڕووی تێدەکەن بەماڵی برای خۆتانی بزانن، گەر ئەوەی بەڕەوشت نەبێت لەم کەرتە جێی نابێتەوە، هەروەها دەیگوت زیادە خەرجی بە هیچ خێزانێك مەکەن چیان هەبوو بیخۆن چونکە ئێوە بۆ گۆشت و پڵاو نەبوون بەپێشمەرگە[1].

١- گفتوگۆ لەگەڵ شەماڵ عەبدوڵا لە ڕێککەوتی ٢٤-٦-٢٠٢٠

ناوی تەواوی زرار عەبدوڵا مستەفایە لە ژیانی پێشمەرگایەتیدا نازناوی (شەماڵ)ی

سامان نەجمەدین عەبدولڵا یەکێکی ترە لە هاوڕێکانی شەهید ئەحمەد قەمبەری گوتی : شەهید ئەحمەد پەیوەندیەکی زۆر باشی لەگەڵ پێشمەرگەدا هەبوو ، هەمومانی خۆشدەویست، توانیبووی متمانەیەکی زۆر لەناو پێشمەرگەکانی کەرتی دوو دروست بکات، ئەو متمانەو باوەڕە هۆکارێك بوو بۆ سەرکەوتنمان لە هەموو هێرش و پەلامارێکی دووژمندا، بەڵگەش ئەوەیە شەهید ئەحمەد لەهەر شەڕێك بوایە هەموو پێشمەرگەکان دەیانگوت ترسمان نیەو سەردەکەوین. فەرماندەیەکی خاکی و سادە بوو وەك پێشمەرگە دەژیا، وەك چۆن خۆی هەوڵی دەدا فێرە خوێندەواری بێت و هۆشیاریەکی گشتی بەدەست بهێنێت ئاوهاش هانی ئەو پێشمەرگانەی دەدا کە نەخوێندەوار بوون تا خۆیان فێرە خوێندەواری بکەن[1] .

عەبدوڵای برای شەهید ئەحمەد لە بارەی ڕووداوێکەوە گوتی: ڕۆژێکی هاوینی ساڵی ١٩٧٩ من و دایکم چووبوینە سەر ئەو پارچە زرعاتەی کە هەمانبوو لە بەستی قەمبەر خەریکی داو لێدان بووین، هێندەی پێ نەچوو کاکم ئەحمەد بەتەنها هاتە لامان ، سڵاوی کردو هەردووکمانی لە ئامێز گرت و یەکترمان

پێ دراوە، لەساڵی ١٩٥٩ لە گوندی گردئارەق لە ناوچەی بەڕانەتی پارێزگای هەولێر لەدایك بوە، دەرچووی کۆلیژی یاسایە، لە کۆتایی ساڵی ١٩٨٠ دەبێتە پێشمەرگە، ئێستا لە هەولێر نیشتەجێیەو ڕاوێژکاری یاسایی پەرلەمانی کوردستانە.

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ سامان نەجمەدین عەبدولڵا لەڕێککەوتی ١٠-٧-٢٠٢٠

ماچ کرد، دوای کەمێك دانیشتن بەدایکمی گوت دەچم
هەندێك تەماتەو بامیە لێ دەکەمەوەو بە گوێدرێژەکە بۆ
برادەرانمان دەیبەم، دواتر گوتی : من نەخۆشم و بۆ چارەسەر
دەچمە ئێران پێویستیم بە مەبلەغێك پارە هەیە بمدەنێ،
دایکم پێشتر زۆر تکای لێ کردبوو کە واز لە پێشمەرگایەتی
بهێنێت بەڵام کاکم ڕازی نەبوو و بەقسەی نەکردبوو بۆیە
دایکم خۆی لێ عاجز کردبوو و وا نیشانی دەدا کە عاجزە
لێی، بۆ ئەوەی کاکم بەقسەی بکات و چەك دابنێت ، دایکم
گوتی پارەت نادەمێ، دواتر من و کاکم پێکەوە دەستمان کرد
بەڕنینی تەماتەو بامیە ، دوای کەمێك کاکم پێی گوتم : بڕۆ
بەدایکم بڵێ تەنها ١٠ دینارم بداتێ ، منیش چووم و پەیامەکەم
بە دایکم گەیاند بەڵام دایکم بۆ فشار خستنە سەری بەوە
ڕازی نەبوو، هاتمەوە لای کاکم و ڕازی نەبوونی دایکمم پێ
ڕاگەیاند، دوای ماوەیەکی کەم دیسان کاکم منی ناردەوە لای
دایکم بەڵام ئەمجارە بۆ پێنج دینار، منی قاسید دیسانەوە
پەیامەکەی کاکمم پێ گەیاندەوە، دایکم جەرگی بۆ کاکم
بە ئازار کەوتبوو ، لەلایەك حەزی دەکرد هەرچی پارەمان
هەیە بیداتێ تا چارەسەری خۆی پێ بکات ، لەلایەکی تر
سوور بوو لەسەر فشارەکانی تا واز لەپێشمەرگایەتی بهێنێت،
لە نێوان ئەم دوو هەڵبژاردەیە ، دایکم ئازارەکانی بڕیاری

بـژاردەی دووەمـی پـێ دا و پێنـج دینـاری پـێ دا. دوای ئـەوە کاکـم منـی لـە ئامێـز گـرت و ماڵئاوایـی لێمان کـردو ڕۆیشـت، ئـەو تـا لەگـەرووی هێلانـە قـەل ئاودیـو بـوو مـن بەدڵێکـی غەگینـەوە هـەر لێـم دەڕوانـی، دواتـر چوومـەوە لای دایکـم بینیـم بـە کـوڵ دەگریـەت، دوای ئـەو سـەفەرە یـەك سـاڵی ڕەبـەق نەمانبینیـەوە[1].

محەمــەد عەبدولحەمیــد ســێگردکانی لەپێناســاندنێکی کــورت دا گوتـی : لـەدوو قۆناغـی جیـادا ئەحمـەد قەبـەری لەماڵـی ئێمـە بـۆ ماوەیەکـی درێـژ ماوەتـەوە، جـاری یەکـەم لەسـەردەمی پارتیزانـی لە سـاڵی ١٩٧٨ و جاری دووەم لەسـەرەتای سـاڵی ١٩٨٣ لە شـەڕی ناوخـۆ ، جگـە لـەوەی وەك خزمێـك شـارەزای خـو و ڕەوشـت و ئـاکاری بـووم لـەو دوو ماوەیـەش دا باشـتر ناسـیم و زانیـم خاوەنـی کەسـایەتی و خـوو و ڕەوشـتێکی بـەرزە ' کەسـێکی لەسـەرخۆو هێمـن بـوو ' بەهەمـوو جـۆرە خواردنێـك ڕازی بـوو، هەمـوو ماڵـە جوتیارێکـی بـە بـرای خـۆی دەزانـی و هەمیشـە بـۆ دڵخـۆش کردنـی خەڵـك هەوڵـی دەدا، جـاری دووەم کـە لـە ماڵـی ئێمـە بـوو ئـەو کاتـەی ڕۆیشـت بـۆ دواجـار خواحافیـزی لـێ کردیـن ' تەنانـەت گوتـی گەردنـم ئـازاد بکـەن ڕەنگـە نەتانبینمـەوە[2].

١- گفتوگۆ لەگەڵ عەبدوڵا قەمبەری لە ڕێککەوتی ٧-٢-٢٠٢٠

٢- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەد عەبدولحەمید حەمەدەمین
لەساڵی ١٩٥٣ لە گوندی سێگردکان لەدایك بوە، ئێستا لە ناحیەی قوشتەپە نیشتەجێیە

بڵێسەی جەنگی ناوخۆ

شەڕی ناوخۆو یەکتر کوشتن و یەکتر سڕینەوە مێژوویەکی قووڵ و دوورو درێژی هەیە لەناو گەلانی جیهاندا، مەبەست و ئامانجیش لێی ، سەرکەوتنی هەندێکە بەسەر هەندێکی تری هەمان گەل و نەتەوەدا، پاڵنەرو فاکتەری هەرە سەرەکیش لەم جەنگ و یەکتر کوشتنانە یان ناکۆکی و جیاوازی ئایدیۆلۆژی و فیکری و سیاسین یان بەرژەوەندی و پاوانخوازی و بەدەستهێنانی دەسەڵات و تواناو سەپاندنی ئەقڵ و شێوەی بیرکردنەوەی بەشێکە بەسەر ئەوەی تردا، ڕەنگە خوێندەوارانی کورد بۆچونیان وابێت کە گەلی کورد لەناو گەلانی جیهاندا پشکی شێریان بەرکەوتبێت لەم یەکتر قبووڵ نەکردن و شەڕی براکوژی و جەنگە نێوخۆییانەی بەرۆکی نەتەوەو گەلانی جیهانی گرتوە، ئەم تێڕوانینەش لەوەوە سەرچاوەی گرتوە کە لە دێر زەمانەوە ڕۆڵەکانی ئەم گەلە هێندەی خەریکی شکاندن و لاواز کردنی یەکتری بوون نیو هێندە بەرەنگاری دووژمنەکانیان نەبووبنەوە. ئەم تەماشاکردن و تێڕوانینە خەریکە ببێتە تێڕوانینێکی گشتی تاکی کورد کەچی تاکو هەنووکەش بەردەوامن لەسەر یەکتر سڕینەوەو یەکتر کوشتن.

نموونـەی زۆرو زەوەنـد هـەن تـا ئـەم تێڕوانینـە بەڕاسـت و دروسـت بزانرێـت، میـر عەبـدوڵای بابـان و عەبدولڕەحمانـی بـرای کەوتنـە وێـزەی یەکـتر تـا ئەمیـان زاڵ بێـت بەسـەر ئەویانـدا، لـە قۆناغێکـی تـری هەمـان میرنشـیندا خالـد پاشـا کـە ئامـۆزای عەبدولڕەحـمان پاشـای بابـان بـوو بەفیتـی والـی بەغـدا بەشـێك لـە لەشـکری میرنشـینەکەی دابـڕی و کەوتـە دژایەتـی و شـەڕەوە لەگـەڵ میرنشـینی بابانـدا.

میـر محەمـەد پاشـای ڕەوانـدووزو دوو مـام و برایەکـی کەوتنـە شـەڕ لەگـەڵ یەکـتر ، دواجـار میـر محەمـەد سـەرکەوت و بـراو مامەکانـی شـکاندو هەندێکیانـی کوشـت، لـە میرنشـینی بۆتانیـش بـراو ئامـۆزاکان لەسـەر جێنشـینی کەوتنـە شـەڕی یەکـترو لەشـکری عوسـمانیەکانیان هێنایـە سـەر پایتەختـی میرنشـینەکەو سـەدان کەسـیان لـە یەکـتر کوشـت، سـوڵتان سـولێمانی قانوونـی دوای گەڕانـەوەی لـە داگیرکردنـی شـاری بەغـدا ، لەنزیـك شـاری هەولێـر لـە سـاڵی ١٥٣٤ ز میـر عەزەدیـن شـێر میـری سـۆرانی کوشـت بەفیتـی حوسـێن بەگـی داسـنی کـە کەسـایەتیەکی ناسراوی ئێزیدیـەکان بـوو، لـەم کارەشـیدا حوسـێن بـەگ مەبەسـتی بـوو ڕەزامەنـدی سـوڵتان بەدەسـت بهێنێـت و دوای عەزەدیـن شـێر بکرێـت بەمیـری سـۆران، لـە قۆناغێکـی تـری میرنشـینی سـۆراندا جارێکـی تـر میـر محەمـەد لەگـەڵ ئێزیدیـە کـوردەکان

کە هاوخوێنی بوون کەوتنە جەنگەوەو هەزارانیان ، لە یەکتر کوشت، لەدوو سەردەمی جیاوازدا میرنشینی سۆران و میرنشینی بابان دژ بەیەکتر جەنگاون لە ناوچەکانی دووکان و مەرگەو پشدەرو کۆیە' بەو هۆیەوە سەدان جەنگاوەریان بەکوشتن دا.

بەدرێژایی دوو سەد ساڵ میرنشینە کوردیەکان خەریکی لەناوبردن و سڕینەوەی یەکتر بوون و هەمیشە پەنایان بۆ سەفەوی و عوسمانیەکان بردوە تا یەکتری پێ بشکێنن، دواجار سوڵتان مەحموودی دووەم لە ماوەی سالانی ١٨٠٨ ز بۆ ساڵی ١٨٣٩ ز سەرجەم میرنشین و قەوارە نیمچە سیاسیە جیاجیاکانی کوردی ڕووخاند کە زۆربەیان بە هاوکاری و ڕێخۆشکەری میرو سەردارو پیاوە گەورەکانی کورد خۆی بوو.

لەسەردەمی تازەشدا شەڕی ناوخۆ دەردێکی کوشندە بوەو هێزو تواناو خەرجیەکی زۆری گەلی کوردو جوڵانەوەی ڕزگاری خوازی کوردی بەهەدەر داوەو هێزە کوردیەکان نەیانتوانیوە خۆیانی لێ بەدوور بگرن:

-لە ساڵی ١٩٦٤ سەرکردایەتی بارزانی و باڵی مەکتەبی سیاسی پارتی بە سەرکردایەتی ئیبراهیم ئەحمەد بەهۆی جیاوازی سیاسی نێوانیانەوە کەوتنە وێزەی یەکتر ' لەو شەڕانەدا دەیان پێشمەرگەی هەردوولا کوژران .

-لە ساڵی ١٩٧٣ لەنێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی شیوعی عێراق شەڕ هەڵگیرساو هێزیان بۆ سەر یەکتری ڕێکخست بەو هۆیەوە چەندین پێشمەرگەی هەردوولا کوژران و شیوعیەکان ناچار بوون لەبەرەی حکومەتی عێراق بمێننەوە.

-لە ساڵی ١٩٧٦ سەرکردایەتی کاتی پارتی دیموکراتی کوردستان (قیادە موەقەتە) ٣٧ پێشمەرگەی یەکێتیان کوشت کە لەسوریاوە دەگەڕانەوە بۆ کوردستان، کوشتنی تەواوی مەفرەزەکەی یەکێتیی بە ئیبراهیم عەزۆشەوە ، یەکەم چەخماخەی شەڕی ناوخۆ بوو لە دوای نسکۆ.

-لە ساڵی ١٩٧٨ سەرکردایەتی کاتی پارتی دیموکراتی کوردستان لەسێ سنوور (هەکاری) لە هێزەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستانان دا کە بەهۆیەوە سەدان پێشمەرگە ژیانیان لەدەست دا ، لەناویاندا دکتۆر خالیدو عەلی عەسکەری بوون .

-لە ساڵی ١٩٨٠ لە نێوان کۆمەڵەی ئێران و حزبی دیموکرات شەڕ هەڵگیرسا، ململانێی نێوانیان تا ساڵی ١٩٩١ ی خایاند.

-لە ساڵی ١٩٨٠ شەڕی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی دیموکرات هەڵگیرسا، هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان هاوکاری سوپای ئێرانیان کرد بۆ دەستبەسەرا گرتنی ناوچە ڕزگارکراوەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دڕدۆنگی نێوان

ئـەم دووی حزبـە چارەسـەر نەكـرا تـا ٢٠٠٠ كـە بـە هۆيـەوە سـەدان پێشـمەرگەی هـەردوولا لەبەيـن چـوون.

-لـە سـاڵی ١٩٨٠ بـۆ سـاڵی ١٩٨٦ شـەڕی نێـوان پارتـی ديموكراتـی كوردسـتان و يـەكێتيـی نيشـتيمانيی كوردسـتان جارێكـی تـر هەڵگيرسـايەوە.

-لـە سـاڵی ١٩٨١ تـا سـاڵی ١٩٨٦ شـەڕی نێـوان يەكێتيی نيشـيمانيی كوردسـتان و حزبی سۆسيالسـتی كوردسـتان هەڵگيرسـا.

-لە سـاڵی ١٩٨١ تا سـاڵی ١٩٨٦ شـەڕی نێوان يەكێتيی نيشـتيمانيی كوردسـتان و حزبی شـيوعی عێراق هەڵگيرسـا.

-لە سـاڵی ١٩٨١ تا سـاڵی ١٩٨٦ شـەڕی نێوان يەكێتيی نيشـتيمانيی كوردسـتان پارتی سۆسيالسـتی كورد-پاسـۆك هەڵگيرسا.

-لـە سـاڵی ١٩٨٥ شـەڕی نێـوان پارتـی ديموكراتـی كوردسـتان و پارتـی كرێكارانـی كوردسـتان دەسـتی پـێ كـرد، لەسـاڵی ١٩٩٣ و ١٩٩٥ و ١٩٩٩ و ٢٠٠٠ شـەڕی نێوانيـان چەندبـارە بۆتـەوەو تـا ئێسـتاش نەگەيشـتوون بـە ڕێككەوتـن.

-لـە سـاڵی ١٩٨٧ لێكـترازان و جيابوونـەوەو شـەڕی ڕاگەيانـدن لـە نێـوان سـەركردەكانی سـازمانی خەبـات ڕوويـدا كـە بەهۆيـەوە چەنديـن ئەنـدام و پێشـمەرگەی يەكتريـان كوشـت.

-لـه سـاڵی ١٩٩٣ شـەڕ لەنێـوان پارتـی کرێکارانـی کوردسـتان و پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان ڕوویـدا.

-لـە سـاڵی ١٩٩٣ شـەڕ لەنێـوان پارتـی کرێکارانـی کوردسـتان و یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان ڕوویـدا.

-لـە سـاڵی ١٩٩٣ شـەڕ لەنێـوان بزووتنـەوەی ئیسـلامی و یەکێتـی نیشـتیمانی کوردسـتان ڕوویـدا.

-لـە سـاڵی ١٩٩٣ شـەڕ لەنێـوان پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و حزبـی سۆسیالسـت دیموکراتـی کوردسـتان ڕوویـدا.

-لـە سـاڵی ١٩٩٤ شـەڕ لـە نێـوان پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان هەڵگیرسـا.

-لـە سـاڵی ٢٠٠٠ لێکـترزان و جیابوونـەوەو شـەڕی ڕاگەیانـدن لـە نێـوان سـەرکردەکانی کۆمەڵـەی ئێـران ڕوویـداو بـوون بـە دوو حزبـی جیـاواز.

-لـە سـاڵی ٢٠٠٦ لێکـترازان و جیابوونـەوەو شـەڕی ڕاگەیانـدن کەوتـە نێـوان سـەرکردەکانی حزبـی دیموکـرات و بـوون بـە دوو حزبـی جیـاواز.

-لەسـاڵی ٢٠٠٦ بـۆ جـاری دووەم کۆمەڵـەی ئێـران لێکترازانـەوەو شـەڕی ڕاگەیانـدن کەوتـە نێوانیـان و بـوون بـەدوو حزبـی جیـاواز.

-لەساڵی ۲۰۰۷ لێکترازان و جیابوونەوەو شەڕی ڕاگەیاندن لە نێوان سەرکردەکانی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان ڕوویداو بوون بەدوو حزبی جیاواز.

-لەساڵی ۲۰۰۹ لێکترازان و جیابوونەوەو شەڕی ڕاگەیاندن لە نێوان سەرکردەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ڕوویداو بوون بەدوو حزبی جیاواز.

دوای پێنج سەد ساڵ لەیەکتر کوشتن و شەڕی براکوژی و یەکتر سڕینەوەو هێنانی سوپاو لەشکری بێگانە بۆ سەر یەکتری هێشتا پارتە کوردیەکان عاریان نەناوەو لەو ڕاستیە نەگەیشتوون کە بە پەلاماردان و یەکتر کوشتن ناتوان کۆتایی بە بوونی یەکتر بهێنن، جگە لە بەهەدەردانی هێزو ووزەی گەلەکەیان و ڕشاندنی خوێنی هەزاران ڕۆڵەی گەلەکەیان هیچی تریان دەست نەکەوتوەو لە داهاتووشدا هیچیان ناکەوێت.

باليسان چەقی ململانێ

گونـدی باليسـان کەوتۆتـە چەقـی ناوچـەی خۆشـناوەتی و سـەر بەقـەزای شـەقڵاوەیە، بەگوێـرەی گێڕانـەوە زارەکیـەکان بێـت تەمەنـی ئـەم گونـدە لەپێنـج سـەد سـاڵ زیاتـرەو هاوتخویبـە لەگـەڵ هەریەکـە لـە گوندەکانـی کانـی بـەرد، شـێخ وەسـانان، بێـراوە، دەراش، تووتمـە، بالـوکاوە. ناوچـەی خۆشـناوەتی بەگشـتی و گونـدی باليسـان بەتایبەتـی بەلانکـەی شـۆڕش دادەنرێـت و خزمەتـی بەرچـاوی هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتانیان کـردوە بـێ جیـاوازی ، وێـڕای ئـەوە بەشـێکی زۆریـان لـە هـەردوو شۆڕشـدا پێشـمەرگە بـوون و سـەدان قوربانیـان لـەو پێنـاوەدا داوە، باليسـان لەسـاڵی هەشـتاکان زیاتـر لـە ٢٥٠ خێزانـی تیـا ژیـاوە، لـە ٢٨-٢-١٩٩٩ بەفەرمانێکـی ئەنجومەنـی وەزیـران کـرا بەناحیـە، لـە ١٥-٤-١٩٩٩ یەکـەم بەڕێوەبـەری ناحیـە کـە سـاڵح ئەکـرەم حەیـدەری بـوو دەسـت بـەکار بـوو [١].

بـۆ سـاڵی هەشـتاکان دۆڵـی باليسـان ناوچـەی جـێ ناکـۆك بـوو لـە نێـوان هێـزو لایەنـە سیاسـیەکان بـەڵام زیاتـر لەژێـر ڕکێفـی

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ فرسەت سابیر مستەفا لەڕێککەوتی ٧-٧-٢٠٢٠

هێزەکانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان بوە ، چونکە بارەگای مەڵبەندی چواری ئەو کاتەی هەولێری یەکێتیی لە بالیسان بوو، هەموو حزبەکان ویستوویانە لە دەڤەری خۆشناوەتی هەژموونیان هەبێت، چونکە ناوچەیەکی ستراتیژی بوە بۆ مانەوەو گەشەکردنیان، هەر بۆیە دۆڵی بالیسان بوە بەجێی ململانێ و پێکدادانی چەکداری.

مانگی نیسانی ساڵی ١٩٨٣ دۆڵی بالیسان کەوتە بەر هێرش و پەلاماری چەندین حزب و پارتی هاوپەیمان کە خۆیان لە بەرەیەکی سیاسی و سەربازیدا دەبینیەوە بەناوی بەرەی جوود، ئەم بەرەیە ٧-١٢-١٩٨٠ لە نێوان هەریەکە لە حزبی شیوعی عێراق ، حزبی سۆسیالستی کوردستان ، پارتی دیموکراتی کوردستان بە دەستپێشخەری حزبی شیوعی عێراق پێکهات، نەوشیروان مستەفا ئەمین لە کتێبی پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن پێی وایە ئامانج لە دروست کردنی ئەم بەرەیە دژایەتی کردن و لاواز کردنی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان بوە، هەر لەو بارەیەوە دەڵێت : مەبەستیان بوو بەتیرێك دوو نیشان بشکێنن، یەکەمیان یەکێتی کە لە ڕووی پێشمەرگەیی و ڕێکخراوەیی و جەماوەریەوە لەچاو هەموو هێزەکانی کوردستان بەهێزتر بوو، بە هاوپەیمانێتیەکی سێقۆڵی گەمارۆ بدەن و بالا دەستی یان هاوسەنگی پێشمەرگەیی و سیاسی لەگەڵ دروست

بکەن. دووەمیان مستێ لەدەمی حازم و هاوڕێکانی بدەن[1].

لەدوای پێکهێنانی بەرەی جوود پەیوەندی نێوان یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان و لایەنەکانی ناو بەرە بە قۆناغێکی دژوارو پڕ ململانێدا تێپەڕی و هەمیشە بیانویان بە یەکتر دەگرت و دڕدۆنگ بوون، لە جیاتی ئەوەی بەرەیەکی فراوانی چەکداری پێکبهێنن و سەرقاڵی حکومەتی عێراق ، بە شەڕی ئێرانەوە بقۆزنەوەو بەرنامەیەکی سیاسی هەمەلایەنە بۆ چۆنیەتی ڕووبەڕوو بونەوەی دەوڵەتی عێراق دارێژن کەچی کەوتنە وێزەی یەکتر، لەو سەروبەندەدا حزبێکی تر بەناوی پاسۆك چوە ناو بەرەی (جود)ەوە. پاسۆك کورتکراوەی پارتی سۆشیالستی کوردە، لە ١١-٩-١٩٧٥ بە نهێنی لەشاری کەرکووك لەلایەن هەریەکە لە فەرهاد عەبدولقادر ، ئازاد مستەفا ، شێرزاد فاتح دامەزا[2]، هەرچەندە تەواوی هێزە چەکدارەکانی پاسۆك لە ٢٠٠ کەس تێنەدەپەڕی بەڵام هەرچۆنێك بێت لەڕووی چەندایەتی و ڕاگەیاندنەوە سەنگی دایە بەرەی جوود.

گەرچی لە ڕووی سیاسی و ئایدۆلۆژیەوە پاسۆك لەیەکێتی نیشتیمانی کوردستان نزیك بوو بەڵام لەواقعدا هاوپەیمانی حزبەکانی ناو بەرەی جوود بوو، دەشێت خوێندەوارانی کورد

١- نەوشیروان مستەفا ئەمین: پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن، ل١٧٧

٢- زانا قەقێ : پارتی سۆشیالستی کورد-پاسۆك ١٩٧٥-١٩٩١،ل٩٢

ئـەو پرسـیارە مێژووییـە بورژێنـن لـە کاتێکـدا حزبـی شـیوعی عێـراق و پاسـۆك و حزبـی سۆسیالسـتی کوردسـتان لـەڕووی فکـری سیاسـی و ئایدۆلۆژیـەوە لـە یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتانەوە نزیـك بوون و هەموویـان زادەی یـەك کانیـاوی ئایدیۆلـۆژی بـوون، بۆچـی دۆسـتایەتی پارتیـان پـێ باشـتر بـوو نـەك یەکێتیـی ؟

نوسـەرو ڕووناکبیـر سـامی قـادر لـەو بارەیـەوە گوتـی : جیـاوازی و ململانێـی هـەرە سـەرەکی نێـوان یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان و سـێ حزبـە چەپەکـەی نـاو بـەرەی جـوود لـەوەوە سـەرچاوەی گرتبـوو ، یەکێتیـی لەمـاوەی پێنـج سـاڵدا واتـە لەسـاڵی ١٩٧٥ وە بـۆ سـاڵی ١٩٨٠ توانیبـووی بیروبـاوەڕو تێگەیشـتن و سیاسـەتی خـۆی بگەیەنێتـە هەمـوو لایەکـی کوردسـتان و جەماوەرێکـی زۆر لەخـۆی کـۆ بکاتـەوە ، لـەڕووی فیکـری و ئایدیۆلۆژیـەوە ڕەزامەندی جەمـاوەری کوردسـتان بەدەسـت بهێنێـت و فەلسـەفەی مارکسـیزم متوربـە بـکات بەکۆمەڵگـەی مسـوڵمان نشـینی کوردسـتان ، یەکێتی لە سـەرەتای سـاڵی ١٩٨٠ دا خاوەنی سـێ تا چوار هەزار پێشـمەرگە بـوو، هـەزاران گەنجـی لـە ڕێکخسـتنەکان بەگـەڕ خسـتبوو، هەرچـی سـێ حزبـەی تـرە نەیانتوانیبـوو خۆیـان لـەو بەرگـە کـۆن و تەقلیدیـە چەپگەراییـە ڕزگار بکـەن و بەهەمـان ئاسـتی یەکێتیـی خۆیـان بەخەڵـك بناسـێنن و خەڵـك لـەدەوری خۆیـان کۆبکەنـەوە ، ئەمـەش پەرچەکـرداری سـێ حزبەکـەی بـەدوای خۆیـدا هێنـا

هــەر بۆیــە دەیانویســت لــە ڕێگــەی یەکخســتنی هەڵوێســتیان و دژایەتــی کردنــی یەکێتــی ' ڕێگــە لــە گەشــەکردنی یەکێتــی بگــرن و لاوازی بکــەن[1].

بــۆ چنــگ کەوتنــی وەڵامــی هەمــان پرســیار دکتــۆر کاوە محمــوود ســکرتێری حزبی شــیوعی کوردســتان گوتی : بەرەی جوود بەرەیەکی ئایدیۆلـۆژی نەبـوو تـا وا لێکبدرێتـەوە کـە حزبـی شـیوعی لـەڕووی فەلســەفەی سیاســیەوە لەگــەڵ یەکێتیــی نیشــتیمانیی کوردســتان ناکـۆك بوبێـت و لەگـەڵ پارتـی دیموکـرات کـۆك بوبێـت، دەشـێت ناکۆکیـەکان هـۆکاری تـری هەبووبـن، بەڵکـو بـەرەی جـوود چەتری کۆکردنـەوەی ئـەو حزبانـە بـوو کـە بـۆ ئـەو سـەردەم و هەلومەرجـە لەگــەڵ یەکــتر هــاوڕا بــوون.

ڕاســتیەکەی ئێمــە وەك حزبــی شــیوعی شــانازیمان بــەو هێــزو لایەنانــەوە کــردوە کــە لــە ڕووی فکــرەوە نزیکایەتیــمان هەبــوەو هەوڵـمان داوە ئایدیۆلۆژیـا بکەیـن بـە ئامرازێـك تا لەگـەڵ یەکێتیی و لایەنەکانــی تــر یــەك بــەرەی هاوبــەش و فــراوان پێکبهێنیــن ' باشـترین بەڵگـەش ئەوەیـە لەگـەڵ یەکێتیـی دا لەبـەرەی جەوقـەد پێکــەوە ئەنــدام بویــن و لەســەر زۆر بابەتــی هەســتیاری ئــەو ڕۆژگارە هــاوڕا بوویــن[2].

١- گفتوگۆ لەگەڵ سامی قادر لە ڕێککەوتی ٣-١١-٢-٢٠

٢- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ دکتۆر کاوە مەحموود، لە ڕێککەوتی ١٣-١٢-٢٠٢٠
نـاوی تـەواوی کاوە مەحمـوود شـاکرە، لەسـاڵی ١٩٥٨ لەشـاری کەرکـوك لەدایـك بـوە،

بــۆ دەســكەوتنی هەمــان وەڵام و زانینــی هۆكارەكانــی شــەڕی حزبـی سۆسیالسـت و یەكێتیـی و دروسـتكردنی بـەرەی جـوود كورتـە گفتوگۆیەكــمان لەگــەڵ محەمــەدی حاجــی مەحمــوود ســكرتێری حزبــی سۆسیالســتی دیموكراتــی كوردســتان ســاز دا، گوتــی :

-بـۆ وڵامدانـەوەت پێویسـت دەكات بـۆ ڕووداوەكانـی سـەردەمی زووتـر بگەڕێینـەوە، بەواتایەكـی تـر ئـەو ڕووداوانـە بـاس بكەیـن كـە بوونـە هـۆكاری یەكگرتنـی ئـەو چـوار حزبـە لەبـەرەی جـوود دا، وەكـو دەزانـن ئێمـە وەك بزووتنـەوەی سۆسیالسـتی باڵێكـی سـەرەكی پێكهێنـەری یەكێتیـی نیشـتیمانیی كوردسـتان بووین بەڵام ئـەو هەسـتەمان لا دروسـت بـوو كـە ڕێگـری هەیـە لەگەشـەكردنی بزووتنــەوەی سۆسیالســتی ‌' ڕێگــری و لەمپەرەكانیــش پەیوەســت بـوون بەسیاسـەتی ناوخۆیـی، بـا لـە كارەسـاتی هەكاریەوە دەسـت پێبكـەم، كاتێـك هێزەكانـی یەكێتیـی لەهـەكاری لێیـان درا زۆربـەی كادرو ســەركردەكانی بزووتنــەوە تیاچــوون بــۆ نموونــە شــەهید عەلـی عەسـكری ' دكتـۆر خالیـد و چەندیـن كادرو پێشـمەرگەی تـر، بـەڵام سـەركردەو كادرەكانـی كۆمەڵـە ئـازاد كـران بـۆ نموونـە مـلازم عومـەر' شـەهید ئـازاد هەورامـی ' كاك حامیـدی حاجـی غالـی' علـی شـیعەو چەندینـی تـر.

لەســاڵی ١٩٨٠ بــوە بــە پێشــمەرگە لەڕیزەكانــی حزبــی شــیوعی عێراق_كوردســتان، دكتـۆرای هەیـە لـە زانسـتە ئاینیـەكان، ئێسـتا سـكرتێری حزبـی شـیوعی كوردسـتانەو لەسـلێمانی نیشـتەجێیە

-هۆکارەکەی چی بوو؟

- کاك سامی عەبدولرەحمان کە سەرکردایەتی قیادە موەقەتەی دەکرد خۆی بەمارکسی دەزانی ، پێی وابوو لە ڕووی ئایدیۆلۆژیەوە لە کۆمەڵە نزیکترە و ڕەنگە لە ئەئەنجامدا لەگەڵ برادەرانی کۆمەڵە یەکبگرنەوە.

-پێت وانەبوو پارتی دیموکراتی کوردستان لەڕێگەی قیادە موەقەتەو سامی عەبدولڕەحمانەوە فێڵێکی سیاسی لەکۆمەڵگەی ئەو سەردەمەی کوردستان دەکات کە خۆیان وا نیشان بدەن ئەوان ڕەوتێکی مارکسین نەك ڕاستڕەو؟

-تێگەیشتنی سیاسی قیادە موەقەتە تێگەیشتنێکی مارکسیانە بوو ، دواتر بینیمان سامی عەبدولڕەحمان لەسەر ڕەگ و ڕیشەی قیادە موەقەتە (پارتی گەل)ی دروست کرد کەهەڵگری ئایدیۆلۆژیای مارکسی بوو.

دەمەوێت بێمەوە سەر وەڵامی پرسیارەکەت، بزووتنەوە زیانێکی گەورەی پێکەوت، لەهەمان کاتدا برادەرانی کۆمەڵە کەوتنە بەربەرەکانی ئاشکرای بزووتنەوە ، بۆ نموونە کاك مەلا بەختیار فشاری خستە سەر حەمەی مامە سەلام و تەقەی لەپێشمەرگەکانی کرد ئەویش شەڕی نەکردو وازی لەپێشمەرگایەتی هێنا، هەروەها کەوتنە ڕاوەدوونان و فشاربردن

بـــۆ ســـەر کادرەکانــی بزووتنـــەوە تــا واز لــە بزووتنــەوە بهێنــن، لەلایەکـی تـر هەندێـك جیاوازی زەق بـەدی دەکـرا کـە مەکتەبـی سیاسـی یکێتـی دەیکـرد لەنێـوان کۆمەڵـەو بزووتنـەوەدا بـۆ نموونـە لــە پێــدان و دابــەش کردنــی چــەك و فیشــەك و پێداویســتیەکانیان بەشـی هــەرە زۆری دەدرا بـە برادەرانـی کۆمەڵـەو بەشـێکی کـەم دەدرا بــە بزووتنــەوە، ئەمانــەو چەندیــن هــۆکاری تــر باوەڕێکــی تـازەی لای سـەرکردایەتی بزووتنـەوە دروسـت کـرد کـە لەیەکێتـی بچنــە دەرەوەو حزبێکــی نــوێ بەنــاوی حزبــی سۆسیالســتی دیموکراتــی کوردســتان ڕابگەیەنــن ، بۆیــە شــەوی ٢١-٣-١٩٧٩ بەڕەسـمی بزووتنـەوە جیابوونـەوەی خـۆی ڕاگەیانـد، برادەرانـی یەکێتیـش ئـەم جیابونەوەیـان پـێ قبـووڵ نەدەکـرا، نزیـك مانگێـك دوای جیابوونەوەمـان ، لەنێـوان کۆیـەو خەلـەکان کاك شـێرکۆی شـێخ عەلـی و کۆمەڵێـك پێشـمەرگەی ئێمـە لـە کانیـەك خۆیـان دەشووشــت بــەڵام مەفرەزەیەکــی یەکێتــی چوونــە ســەریان و لەســـەر کانیەکــە دوو پێشـــمەرگەی سۆسیالســتیان شـــەهید کــرد کـە نـاوی یەکێکیانـم لەبیـر مـاوە بـە نـاوی عەلـی مـام عـەوڵا ، ئەمـە یەکـەم تەقـەو پێکدادانـی شـەڕی ناوخـۆ بـوو کـە ڕوویـدا. دوای ئــەو ڕووداوە لەگــەڵ یەکێتیــی جۆرێــك لــە پێکهاتنــمان کــردو داوامــان لــێ کــرا بچینــە لیبیــا بــۆ بەشــداری کــردن لــە کۆبوونەوەیەکــی فراوانــی ئۆپۆزســیۆنی عێراقــی، کۆبوونەوەکــە

بە ئاگاداری هەریەکە لە عەبدولحەلیم خەدام و عەبدولسەلام جەلوود بەڕێوە چوو کە نوێنەری هەموو هێزە کوردستانی و عێراقیەکانی تیا بوو جگە لەپارتی دیموکراتی کوردستان، لەوێ بڕیار درا بەرەی نیشتیمانی عێراقی (جەوقەد) پێکبهێنرێت بەجۆرێك هەموو هێزەکان هەڵوێستیان یەك بخەن بەرانبەر بە ڕژێمی عێراق، لە ڕێککەوتی ١٢-١١-١٩٨٠ بەرەی جەوقەد ڕاگەیەنرا کە ئێمە وەك حزبی سۆسیالست و یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان و حزبی شیوعی عێراق و چەندین حزب و لایەنی تری عێراقی تیایدا بوونە ئەندام، بەرەی جەوقەد لێژنەیەکی باڵای پێکهێنا بۆ ڕاهی کردن و بەڕێوەربردنی تەواوی کاروباری بەرەکە، دەبوو هەر حزبەو نوێنەرێکی لەو لێژنە باڵایە هەبێت بەڵام یەکێتیی ڕێگر بوو لەوەی نوێنەری ئێمە لەلێژنەی باڵای جەوقەد ئەندام بێت تەنانەت لەپێدانی ئمتیازاتی ماددی و چەك و کەلوپەلی سەربازیش حزبی سۆسیالستیان مەغدوور کرد، سەرکردایەتی حزبی سۆسیالست بەم هەلوێستانە زۆر نیگەران بوون کە بەبڕوای ئێمە کاردانەوەی یەکێتیی بوو بەرانبەرمان لەدوای جیابوونەوەو ڕاگەیاندنی حزبێکی نوێ، زۆری نەخایاند سەرکردایەتی حزبی شیوعی پێشنیاری دروست کردنی بەرەیەکی نوێی کرد ، داوای لەسۆسیالست و پارتیش کرد کە پێشنیارەکەیان جێبەجێ بکرێت، ئەوە بوو بەهاوکاری

ئێران لە ڕاژان بەرەی (جوود)مان ڕاگەیاند، ئەوانەی ئیمزایان کرد نوێنەری پارتی بریتی بوون لە کاك مەسعوود بارزانی و خوالێخۆشبوو عەلی عەبدولا ، نوێنەری حزبی شیوعی کاك ئەحمەدی بانی خێلانی و ئەبوو حیحمەت ، نوێنەری ئێمەش تاهیری عەلی والی و خوالێخۆشبوو ڕەسووڵ مامەند بوون. لەڕاستیدا ئێمە دەمانویست هەردوو بەرەی جەوقەد و بەرەی جوود یەکبخرێن و هێزو تواناکانمان یەك بخەین بەڵام وا دەرنەچوو بەڵکو بوون بە دوو سەنگەری دژ بە یەك، جەوقەد لەلایەن سوریاو لیبیاوە پشتیوانی لێ دەکرا هەروەها بەرەی (جوود)یش لەلایەن ئێرانەوە پشتیوانی دەکرا.

-دەگوترێت ئێران ڕۆڵی گەورەی بینیوە لە جیابونەوەی بزووتنەوە لە یەکێتی و هەڵگیرساندنی شەڕی ناوخۆ، تا چەند ئەم بۆچوونە ڕاستە ؟

-دەربارەی جیابوونەوەی بزووتنەوە ، ئێران هیچ ڕۆڵێکی نەبینیوە چونکە ئێرانیەکان لەو ساڵەدا خۆیان کێشەیان زۆر بوو نەدەپرژانە سەر ئەوەی بزووتنەوە هان بدەن بۆ جیا بوونەوە بەڵام بۆ مێژوو دەیڵێم هۆکارێکی تری جیابوونەوەی بزووتنەوە لە یەکێتی ، حزبی دیموکراتی ئێران و دکتۆر قاسملوو بوو کە هانی بزووتنەوەی دەدا لە یەکێتیی جیا ببەوە ، تەنانەت بڕێك پارەی مانگانەشی بۆ حزبی سۆسیالست تەرخان کرد

کـە شـێروان شـێروەندی وەك نوێنـەری حزبـی سۆسیالسـت وەریدەگـرت .

-حزبـی دیموکراتـی ئێـران بۆچـی ختوکـەی بزووتنـەوەی دەدا بـۆ ئـەم لێکترازانـە؟

- پەیوەنـدی حزبـی دیموکراتـی ئێـران و یەکێتیـی زۆر خـراپ بـوو، قاسـملوو دژی یەکێتـی و جەنابـی مـام جـەلال کاری دەکـرد هۆکارەکەشـی ئـەوە بـوو یەکێتـی پشـتیوانی لـە کۆمەڵـەی ئێـران دەکـرد کـە لـەو کاتانـەدا پەیوەنـدی کۆمەڵـەی ئێـران و حزبـی دیموکـرات زۆر خـراپ بـوو ئەمـەش حزبـی دیموکراتـی هـان دەدا تـا هەوڵـی لێکترازانـی ڕیزەکانـی یەکێتیـی بـدات و پشـتیوانی جیابوونـەوەی بزووتنـەوەی دەکـرد لـە یەکێتـی[1].

لەبارەی فاکتەرەکانی هەڵگیرسـانی شـەڕی ناوخۆ لەسـەرەتای سـاڵی هەشـتاکان دا ، کاکل ئەحمـەد مەعـرووف (کاکلـە ڕەش) مامۆسـتای زانکـۆ ، لەهەمـان کاتـدا کادری ئـەو سـەردەمەی یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان گوتـی :

١- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەدی حاجی مەحموود لەڕێککەوتی ٢٦-٢-٢٠٢١

نـاوی تـەواوی محەمـەد مەحمـوود محەمـەدە، لـە سـاڵی ١٩٥٣ لەگونـدی گوڵەخانـە لەدایـك بـوە، لەسـەرەتای سـاڵی ١٩٧٦ بـوە بەپێشـمەرگە، ئێسـتا سـکرتێری حزبـی سۆسیالسـت دیموکراتـی کوردسـتانە.

-هەڵگیرسانی شەڕی ناوخۆی کوردستان لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو بۆ سێ هۆکار دەگەڕێنمەوە،

یەکەم | دووژمنانی کورد هەمیشە هەوڵیان داوە هێزە سیاسیەکانی کوردستان بە ململانێی و شەڕی براکوژیەوە سەرقاڵ بکەن تا بیر لەڕزگارکردنی کوردستان نەکەنەوە ، گەر بیریشیان لێ کردەوە بەهۆی لاواز بوونیان توانای بەدیهێنانی ئەم ئاواتەیان نەبێت، لەم هەوڵەشیاندا سەرکەوتوو بوون و توانیان تەواوی هێزو لایەنەکانی کوردستان بەشەڕ بهێنن و هێنانە دی ئامانجە نەتەوەیی و نیشتیمانیەکانیان دوا بکەوێت .

دووەم | پارتی دیموکراتی کوردستان لە دوای هەرەس هێنانی شۆڕشی ئەیلوول خۆی بەمیراتگری شۆڕش دەزانی و پێی وا بوو نابێت هیچ هێزێکی تر جگە لەپارتی لەگۆڕەپانی سیاسی کوردستان بوونی هەبێت و شۆڕش هەڵگیرسێنێت، یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستانیش لەدوای هەرەس بوو بە ئەمری واقع (دیفاکتۆ) ، هەر بۆیە پارتی هەر لەسەرەتاوە کەوتە پەلاماردانی یەکێتیی تا بیپوکێنێتەوە، هەموو هەوڵ و تەقەڵلاکانی خستە گەڕ بەڵام پێی نەکرا بۆیە پەنای بۆ هێزە دەرەکیەکان و ناوخۆییەکانی تری وەك حزبی سۆسیالست و حزبی شیوعی و پاسۆك برد تا بتوانن یەکێتی بسڕنەوە، ئەم تێڕوانینە کوێرانەیەش بە یەك لە هۆکارەکانی هەڵگیرسانی شەڕی ناوخۆ دادەنرێت .

سێیەم | هەرێمی کوردستان و پارتەکانی بەدەر نەبوون لەو ململانێ ئایدیۆلۆژیەی ئەو سەردەمە کە جیهانی گرتبووەوە، پارتی دیموکراتی کوردستان نوێنەرایەتی کۆنە پارێزەکانی دەکردو هەوڵی دەدا ململانێی ئایدیۆلۆژی لە ڕێگەی شەڕ کردنەوە بباتەوە[1].

بە بڕوای من پێکهێنانی بەرەی جوود و یەکخستنی سیاسەت و هەڵوێستی چوار حزبەکە دەرهەق بە چۆنیەتی مامەڵەو ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ یەکێتیی ' بە فاکتەری هەرە سەرەکی هەڵگیرساندنی شەڕی ناوخۆ دادەنرێت لە شەڕی ناوخۆی دەیەی کۆتایی سەدەی بیستەمدا، ئاڵۆز بوون و تێکچوونی پەیوەندی نێوان یەکێتیی و حزبەکانی ناو بەرەی جوود شەڕو پێکدادانی چەکداری بەدوای خۆیدا هێناو لە ماوەی پێنج ساڵدا سەدان پێشمەرگەی هەموو لایەنەکان لەو پێکدادانەدا کوژران و سەدانی تر بریندار بوون:

-لە ڕێککەوتی ٢٢-٦-١٩٨١ لە گوندی مامەخەلان مەفرەزەیەکی پاسۆك و مەفرەزەیەکی یەکێتیی پێکدا هەڵپژان بەو هۆیەوە پێنج پێشمەرگە لە هەردوولا کوژران.

-لە ڕێککەوتی ٢٣-٦-١٩٨١ لە گوندی گەڕەدێ یەکێتیی و پاسۆك کەوتنە شەڕەوە، لەوێشدا شەش پێشمەرگەی هەردوولا کوژران.

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ کاکل ئەحمەد مەعرووف لە ڕێککەوتی ٢٠-٢-٢٠٢١

-لـە ڕێککەوتـی ٢٣-٨-١٩٨١ لەنزیـك گونـدی سـێکانیان هێزەکانـی حزبـی سۆسیالسـتی کوردسـتان و یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان بەشـەڕ هاتـن، لەئەنجامـدا سیانزە پێشـمەرگەی هـەردوولا کـوژران.

-لـە ڕێککەوتـی ١٢-٩-١٩٨١ لـە خۆشـناوەتی مەفرەزەیەکـی حزبـی سۆسیالسـتی کوردسـتان و یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان لەنـاو دووکانێکـی سـاردەمەنی بـوو بەشـەڕیان ، لەئاکامـدا سـێ پێشـمەرگەی هــەردوولا کـوژران.

-لـە ڕێککەوتـی ٤-٩-١٩٨١ لـە دەرگەڵـە مەفرەزەیەکـی حزبی شـیوعی عێـراق و مەفرەزەیەکـی یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان لەئەنجامی سـەرهەڵدانەوەی کۆنـە قیـن دەبێتـە شـەڕیان، بەهۆیـەوە سـێ پێشـمەرگەی هـەردوولا کـوژران.

-لـە ڕێککەوتـی ١٠-١٠-١٩٨١ لەشـارباژێڕی سـەخت لەنێـوان مەفرەزەیەکـی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و مەفرەزەیەکـی یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان شـەڕ ڕوویـدا لـە ئەنجامـدا چـوار پێشـمەرگە لـە هـەردوولا کـوژران.

-لـە ڕێککەوتـی ١٩-١١-١٩٨١ مەفرەزەیەکـی حزبـی سۆسیالسـتی کوردسـتان و یەکێتیـی نیشـتیمانیی کوردسـتان لـە گونـدی نێرەگێـن پێکـدا هەڵپـژان لەئاکامـدا چـوار پێشـمەرگەی هـەردوولا بریـندار بـوون .

لە٢٨-٧-١٩٨٢ بە ناوبژیوانی فاتح ڕەسووڵ سەرکردەی حزبی شیوعی عێراق هەردوولا (یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان) گەیشتن بە ڕێککەوتنێك، بەپێی ڕێککەوتنەکە هێزەکانی پارتی و یەکێتیی بێ هیچ ڕێگریەك بۆیان هەبێت لە تەواوی کوردستان جەولەو کاری پێشمەرگانە ئەنجام بدەن، لە چوارچێوەی ئەو ڕێککەوتنەدا لە ماوەیەکی کەم هێزەکانی پارتی گەیشتنە ناوچەی باڵەکایەتی و خۆشناوەتی و دەشتی هەولێر، و هێزەکانی تریان کە لەناوچەی سنەو حەسەناوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوون گەیشتنە ناوچەی شارەزورو شارباژێڕ. ئەم ڕێککەوتنە لە کاتێکدا ئەنجام درا لە نێوان یەکێتیی و دوو لایەنەکەی تر (سۆسیالست ، پاسۆك) هیچ ڕێککەوتنێك بۆ ئاشتبوونەوە نەکرابوو و لەشەڕی یەکتردا بوون، تەنها لەگەڵ حزبی شیوعی گرژیەکان خاو کرابوونەوەو هاتوچۆو پەیوەندیەکانیان ئاسایی کرابوەوە، بەڵام زۆری نەخایاند جارێکی تر پەیوەندیەکانی یەکێتیی - شیوعی گرژی و ئاڵۆزی تێکەوتەوەو بەرەی جوودیان چالاك کردەوە.

پایزی ساڵی ١٩٨٢ مەفرەزەکانی پارتی و حزبی شیوعی و سۆسیالست و پاسۆك کە لەبەرەی جوود هاوپەیمان بوون بەهاوبەشی و پێکەوە جەولەیان دەکرد، لەم جەولە هاوبەشانە یەکێتیی نیگەران بوو، نیگەرانی یەکێتیی لەوەوە سەرچاوەی

گرتبوو کە سێ لایەنەکەی تر (شیوعی، سۆسیالست، پاسۆك) لە ناخافڵ و بەهۆی تێکەڵ بوونی پێشمەرگەکانی پارتی لەگەڵیان و لەپەنای پارتیەوە پەلاماری مەفرەزەکانی یەکێتیی دەدەن، یەکێتیی بە نامەیەك داوای لە پارتی کرد کە مەفرەزەکانیان جەولەی هاوبەش ئەنجام نەدەن لەگەڵ سێ حزبەکەی تر، یان ئەگەر جەولەی هاوبەشیشیان ئەنجامدا بتوانێت گرەنتی ئەوە بکات لەو جەولە هاوبەشانە هێزی سێ لایەنەکەی تر پەلاماری یەکێتی نەدەن، ئەگەر پارتی نەتوانێت یان نەیەوێت پەلاماری ئەو سێ لایەنە لەکاتی جەولەی هاوبەشیاندا ڕابگرێت ئەوا یەکێتیی ناچار دەبێت لەکاتی پەلاماردانیدا بەرگری لە خۆی بکات، بەڵام پارتی هەم بەردەوام بوو لە جەولە هاوبەشەکانی هەم هیچ دڵنیاییەکی نەدایە یەکێتیی بەمەش سەرلەنوێ پەیوەندی نێوان یەکێتی و پارتی گرژی تێکەوتەوە ، بەتایبەتی لەدوای ئەوەی هێزێکی هاوبەشی هەر چوار لایەنەکە لەباڵەکایەتی سێ پێشمەرگەی یەکێتیان چەك کرد.

مامۆستا بەکر مستەفا کادری ئەو سەردەمەی یەکێتیی لەبارەی جموجۆڵەکانی بەرەی جوودەوە گوتی: لەسەرەتای زستانی ساڵی ١٩٨٣ چوار حزبەکەی ناو بەرەی جوود سەرکردایەتیەکی سەربازی هاوبەشیان پێکهێناو بڕیاریاندا بەهەر نرخێك بێت

یەکێتیی لاواز بکەن بە جۆرێك توانای بەرگری لە خۆ کردنی نەمینێت، بۆ ئەمەش پلانێکی سەربازی هاوبەشیان دارشت کە یەکەم پەلاماریان بۆ سەر مەڵبەندی چواری هەولێری یەکێتیی بێت لە بالیسان، چونکە پێیان وابوو بە گرتنی مەڵبەندی چواری هەولێر، هێزەکانی یەکێتیی لە دەشتی هەولێرو خۆشناوەتی و باڵەکایەتی بەتەواوی هەڵدەوەشێتەوەو کۆتایی دێت[1].

لەماوەی یەك مانگدا بەرەی جوود هێزەکانیان خزاندە دۆڵی بالیسان و دۆڵی خانەقاو دۆڵی مەلەکان کە ژمارەیان هەزار پێشمەرگە دەبوو، لەرێککەوتی ١٩-٤-١٩٨٣ لە نێوان هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی سۆسیالستی کوردستان و حزبی شیوعی عێراق و پاسۆك لەلایەك و هێزەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لەلایەکی تر شەڕ هەڵگیرسا لە شارباژێر، بە گوێرەی لێکدانەوەی ئەوسای بەرپرسانی یەکێتی مەبەست لەپەلامارەکەی بەرەی جوود بۆ سەر شارباژێڕ غافڵگیکردنی یەکێتی بوە تا بیر لە توندوتۆڵ کردنی ناوچەی بالیسان و مەڵبەندی چوار نەکەنەوە .

لەبارەی ئەو هێرش و پەلامارە، کادری ئەو سەردەمەی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان مامۆستا بەکر مستەفا گوتی :

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ مامۆستا بەکر مستەفا لەرێککەوتی ٧-٧-٢٠٢٠

هێزەکانی بەرەی جوود کە پێکهاتبوون لە نزیك هەزار چەکداری هەریەکە لە حزبی سۆسیالستی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبی شیوعی عێراق و پاسۆك کە بە گوندەکانی شێخ وەسانان و توتمەو دەراش و شیرەی سەروو و خوارو و شاخەکانی ناوچەکە دابەش بووبوون، هێزەکانی ئێمەش ٣٠٠ تا ٣٥٠ پێشمەرگە دەبوو لەناو گوندی بالیسان و شاخ و گردەکانی دەوروبەری دابەش بوون، بەرەبەیانی شەوی ٢٧-٤-١٩٨٣ لە هەموو لایەکەوە دەستیان کرد بە هێرش و پەلاماردان، ئەو شەڕە تا درەنگانی شەوی خایاند بەڵام بەداخەوە لەو شەڕەدا حەوت پێشمەرگەی یەکێتی شەهید بوون لەناویاندا فەرماندەی کەرتی دوو کاك ئەحمەد قەمبەری بوو کە هەرگیز نەماندەویست پێشمەرگەکانمان لەشەڕی ناوخۆ بکوژرێن.

لەبارەی ئەو دەنگۆیەی کە دەگوترا گەلەکۆمە لە یەکێتیی کراوە، ئایا ڕاست بوو؟ مامۆستا بەکر مستەفا گوتی : ئەو سەردەمە یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان بەهێزترین حزبی چەکداری کوردستان بوو، خاوەنی هەزاران پێشمەرگەی خوێندەوارو ڕاهێنراو و خاوەن ئەزموونی سیاسی و دسپلینی سەربازی بوو، بۆیە لەسەر ئاستی ناوخۆیی و ناوچەیی دژایەتی دەکرا ئەم دژایەتیەش تەنها بواری ڕاگەیاندن و وتاری ڕادیۆو ڕۆژنامەو گۆڤارو بەیاننامەی نەگرتەوە بەڵکو بواری پەلامار

و هێرشـی سەربازیشـی گرتـەوە، نامەوێـت لـە نـرخ و سـەنگی هیـچ حـزب و پارتێکـی تـر کـەم بکەمـەوە بـەڵام هیـچ هێزێکـی کوردسـتانی بەقـەد یەکێتیـی زیانـی لـە دووژمنانـی کـورد نـەداوەو نەکەوتوونەتـە نـاو چوارچێـوەی حیسـاباتی سیاسـی و سـەربازیان، ئەمـە وای لـە حزبەکانـی تـر کـرد بیـر لـە لاواز کردنـی یەکێتیـی و دوورخسـتنەوەی یەکێتیـی بکەنـەوە لـە گۆڕەپانەکـە، جگـە لـەوەی دەسـتی دەوڵەتانـی ناوچەکەشـی تیـا بـوو تـا هـان بدرێـن و هـاوکاری بکرێـن بـۆ دژایەتـی کردنـی یەکێتیـی، هـۆکاری هـەرە سـەرەکیش لـەم گەلەکۆمەیـەی سـەر یەکێتـی ئـەوە بـوو هـەر سـێ حزبەکـەی نـاو بـەرە جگـە لـە پارتـی لـە ڕووی فکـرو ئایدیۆلۆژیـەوە خاوەنـی هەمـان ئاراسـتەی سیاسـی بـوون بـەڵام گەشـەی یەکێتـی بـەراورد بـەوان زۆر خێراتـر بـوو، بگـرە سـێ حزبەکـە لـە ڕووی جەماوەریـەوە پاشەکشـەی گەورەیـان کردبـوو و ئەندامانیـان کۆمـەڵ کۆمـەڵ وازیـان دەهێنـا و پەیوەندیـان دەکـرد بـە یەکێتییـەوە، هەربۆیـە هـەر سێ حزبەکـەو پارتیـش هاوڕابـوون لەسـەر لاواز کردنـی یەکێتیـی و دەرپەڕاندنـی لەگۆڕەپانەکە، ئەمەش یـەك لەئامانجـە هـەرە سـەرەکیەکانی دەوڵەتانـی ناوچەکـە بـوو تـا بـەرەی جـوود بکـەن بـە لەمپـەر لەبـەردەم گەشـەکردنی یەکێتیـی ، بەلایەنـی کـەم بـۆ ئـەوەی یەکێتیـی سـەرقاڵ بکـەن بەبابەتـی ناوخۆیـی و ململانێـی حزبەکانـی کوردسـتانەوەو نەپرژێتـە سـەر

ئەرکـە نیشـتیمانی و نەتەوەیـی و چینایەتیەکانـی، بۆیـە دەتوانیـن بڵێیـن بـەرەی جـوود بـەرەی گەلەکۆمـە بـوو لـە یەکێتیـی[1].

پێشـمەرگەیەکی تـری کەرتـی دوو کـە بەشـدار بـوە لەشـەڕی بالیسـان ' شـەریفی کوێخـا ساڵحە، لـە بـارەی چۆنیەتـی ڕوودانـی شـەڕەکەو شـەهید بوونـی فەرماندەکەیانـەوە گوتـی : ئێمـە وەك پێشـمەرگەکانی کەرتـی دوو بەفەرماندەیـی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری لەلایـەن فەرمانـدەی تیپـەوە نێردرایـن بـۆ ئـەو تیشـە شـاخەی کـە بەرانبـەر شـاخی دەڕڕاشـە، بەرەبەیانـی ڕۆژی ٢٧ی نیسـان نـم نـم بـاران دەبـاری لەلایـەن هێزەکانـی بەرەی جـوودەوە لەبەرزاییەکانـی شـاخی دەڕڕاشـەوە پەلامـار درایـن و شـەڕ دەسـتی پـێ کـرد، کاك ئەحمـەد هەمـوو پێشـمەرگەکانی دابـەش کردبـوو لەسـەر زنجیرە شـاخەکە ' خۆیشـی دوای بەسـەرکردنەوەی برادەران لەسـەنگەرێك دەسـتی کـرد بـە تەقـە کـردن، لەگـەڵ ڕۆژهەڵاتنـدا هێرشـەکانی بـەرەی جـوود تونـدو زیاتـر بـوو، ئامانجـی ئـەوان ئـەوە بـوو بـارەگای مەڵبەنـد بگـرن کـە لەبالیسـان بـوو بۆیـە هەمـوو هێزەکانیـان خزاندبـوە ئـەو ناوچەیـە، بەداخـەوە لـەو شـەڕەدا کاك ئەحمـەد قەمبـەری و شـەش پێشـمەرگەی تـر شـەهید بـوون و نزیکـەی چـل بریندارشـمان هەبـوو[2].

١- گفتوگۆی تەلەفۆنی لەگەڵ مامۆستا بەکر مستەفا لە ڕێککەوتی ٧-٧-٢٠٢٠

٢- گفتوگۆ لەگەڵ مام شەریف گەرمکی لە ڕێککەوتی ١٤-١٢-٢٠٢٠

لوقمانی حاجی عەزیز یەکێك بوە لەپێشمەرگەکانی کەرتی دوو و بەشداربوی شەڕی بالیسان، لەبارەی چرکەساتی شەهید بوونی ئەحمەد قەمبەریەوە گوتی: سەعات چواری بەیانی ڕۆژی ٢٧-٤-١٩٨٣ چەکدارانی بەرەی جوود لە قۆڵی شێخ وەسانانەوە پەلاماری سەنگەرەکانی ئێمەیان دا کە لەتیشە شاخەکانی نزیك بالیسان بووین، ئەوان مەبەستیان بوو ئەو تیشە شاخە بگرن چونکە زاڵ بوو بەسەر گوندی بالیساندا کە بارەگای سەرەکی مەڵبەندی چواری هەولێری یەکێتی لێ بوو، کاك ئەحمەد لەبەر ئەوەی فەرماندەی کەرت و بەرپرسی ئەو پێشمەرگانە بوو کە لەو تیشە شاخە دابەش بوو بووین بەردەوام سەنگەرەکانی پێشمەرگەی بەسەر دەکردەوەو ورەو ئازایەتی بەهەموومان دەبەخشی، دوای چەند سەعاتێك بەرگری کردن فیشەکمان کەم بوو وو، شەهید ئەحمەد لەگەڵ ڕۆژهەڵاتندا منی نارد بۆ ناو بالیسان بۆ لای کاك سەید کەریم، پاش سڵاو کردن پێم گوت کاك ئەحمەد منی بۆ لای تۆ ناردوە فیشەکمان بۆ بنێری، کاك سەید بە جیهاز قسەی دەکرد هەر بەدەم قسە کردنەوە بانگی پێشمەرگەیەکی کردو ڕایسپارد تا فیشەکمان بداتێ، گونیەیەك فیشەکی هەمەچەشن لە کلاشینکۆف – برنۆ- ژێرسە- بیکەیسیم لێ وەرگرت و بەلای کاك سەید دا هاتم ویستم سوپاسی بکەم و خواحافیزی لێ بکەم کاتێك فیشەکێك

بەر جیهازەکە کەوت خەریك بوو کاك سەید بپێکێت، دیاربوو لە هەموو لایەکەوە هێرش کرابوە سەر مەڵبەند، بە شاخەکەدا هەڵزنام و فیشەکەکانم گەیاندە سەرشاخ و تەسلیمی کاك ئەحمەد کردم ئەویش دوو پێشمەرگەی ڕاسپارد فیشەکەکان دابەش بکەن، کات بەرەو چێشتەنگاو دەڕۆیشت نم نم باران دەباری، لەو بارودۆخەدا کە پەلاماری چەکدارانی بەرەی جوود توندتر دەبوو کاك ئەحمەد جارێکی تر سەردانی سەنگەرەکانی کردەوە، لە سەنگەرەکانی ڕۆژهەڵاتەوە پێدا هات و سەری لە کاك دلێر کانی لەلەیی و کاك شەریفی کویخا ساڵح دا ' دواتر بەتەنیشت سەنگەرەکەی ئێمەدا تیپەڕی و لە هەواڵی ئێمەشی پرسی ئنجا گەیشتە سەنگەرەکەی کاك حوسێن پەڵکانەیی و کاك لاوەی کوێخا یابەو قسەی لەگەڵ ئەوانیش کرد، چەند مەترێك لە دووری کاك لاوەو کاك حوسێن چەند بەردێکی خستە سەر یەك لە شێوەی سەنگەر ڕێکی خست، لوولەی تفەنگەکەی خستە نێوان دوو بەردو لێی دامەزراو دەستی کرد بە تەقە کردن، هێرش و پەلامارەکان بۆ سەر سەنگەرەکانمان تا دەهات چڕتر دەبوو و لە هەموو لایەکەوە تەقە بوو، کاتێك گوێم لە دەنگی یەکێك لەپێشمەرگەکانمان بوو گوتی کاك ئەحمەد پێکرا، سەرەتا کاك لاوەو کاك حوسێن گەیشتنە سەری دواتر

منیش چووم، بەداخەوە فیشەکێك سەری پێکابوو[١].

یەکێکی تر لەپێشمەرگەکانی کەرتی دوو کە بەشدار بوە لەشەڕی بایسان شەماڵ قەرەبەگە، دەربارەی شەڕەکەو چۆنیەتی شەهید بوونی ئەحمەد قەمبەری گوتی: چەند ڕۆژێك بەر لەشەڕی بالیسان برووسکەیەکی بەپەلە گەیشتە کاك ئەحمەد قەمبەری، ئەویش پێشمەرگەکانی کەرتی دووی کۆ کردەوەو هەموو ئەوانەشی هێنایەوە کە مۆڵەت درابوون، ناوەرۆکی برووسکەکە ئەوە بوو بەزووترین کات تەواوی فەرمانەدەو پێشمەرگەکانی کەرتی دوو بگەنە مەڵبەندی چوار لە بالیسان، دوای گەیشتنمان، واجبی سەر تیشە شاخەکانی پشتەوەی بالیسانمان پێ سپێردرا، هێزەکانی بەرەی جوود لەهەموو لایەکەوە خۆیان ئامادە کردبوو بۆ هێرشێکی بەربڵاو بۆ سەر بالیسان بەمەبەستی گرتنی مەڵبەند، هێزەکانی ئێمە لە تەواوی ناوچەکە لە ٣٠٠ تا ٤٠٠ پێشمەرگە زیاتر نەبوو بەڵام هێزەکانی بەرەی جوود بەپێی زانیاریەکان لەهەزار کەس زیاتر بوو. ئەوسا من فەرماندەی مەفرەزە بووم، کاك ئەحمەد شوێنی

١- گفتوگۆ لەگەڵ لوقمانی حاجی عەزیز لە ڕێککەوتی ١٢-٢-٢٠٢٠

ناوی تەواوی لقمان عەزیز قادرە لە ساڵی ١٩٦٥ لە گوندی کانی لەلەی سەر بەناحیەی تەق تەق لە دایك بوە، لە ئازاری ١٩٨٢ لەکەرتی دووی تیپی ٨٦ی دەشتی هەولێر دەبێت بەپێشمەرگە، ئێستا خانەنشینی دێرینەو لەناحیەی تەق تەق نیشتەجێیە.

مەفرەزەکــەی ئێمــەو پێشــمەرگەکانی تــری دیــاری کــردو خــۆی دەگــەڕا بەســەر پێشــمەرگەکاندا، بەرەبەیــان بــاران دەبــاری هەمــوو پێشــمەرگەکانمان لەئامادەیــی تــەواودا بــوون ، کاتێــك هێزەکانــی بــەرەی جــوود لەهەمــوو لایەکــەوە هێرشــیان هێنــا و شــەڕ دەســتی پــێ کــرد، هێزەکانــی جــوود چەندیــن هێرشــیان هێنــا بــەڵام بەشــکاوی دەگەڕانــەوە، هێزەکانمــان ئەوپــەڕی ئازایەتیــان نوانــدو بەرگریــان دەکــرد هەرچەنــدە نەماندەویســت شــەڕی براکــوژی بکەیــن بــەڵام چارەمــان نەبــوو چونکــە دەیانویســت مەڵبەنــدی چــوار بگــرن بۆیــە بەرگریــمان دەکــرد، دوای ڕۆژهــەڵات هەواڵیــان پێدایــن کــە کاك ئەحمــەد شــەهید بــوە، بەڕاســتی هەمومــان تاســاین و بەچــاوی پــڕ لەفرمێســکەوە شــەڕمان دەکــرد، تــا دەمــەو عــەسر شــەڕ بــەردەوام بــوو بــەڵام لەســەر بڕیــاری ســەرکردایەتی تــەواوی هێزەکانمــان پاشەکشــەمان کــرد بــۆ گونــدی شــیرێ و لــەوێ هەمــوو هێزەکانمــان یەکــمان گرتــەوەو خۆمــان کــۆ کــردەوەو واجبــمان دابــەش کــرد و جارێکــی تــر ســەنگەرەکانمان توندوتــۆڵ کــردەوە[1].

١- نــاوی تــەواوی شــەماڵ محەمــەد نامقــە، لەســاڵی ١٩٦٢ لەگونــدی قەرەبــەگ لــە دایــك بــوە ، لەســاڵی ١٩٨٢ لەکەرتــی یەکــی تیپــی ٨٦ ی دەشــتی هەولێــر بــوە بــە پێشــمەرگە دواتــر گوازراوەتــەوە بــۆ کەرتــی دوو، ناوبــراو ماســتەری هەیــە لەزانســتی کۆمپیوتــەر، ئێســتا لەوڵاتــی بەریتانیــا نیشــتەجێیە.

ئـەركان عەزیـز دانیشـتووی ئێسـتاو ئەوسـای بالیسـان سـەبارەت بـە شـەڕی بالیسـان و شـەهید بوونـی ئەحمـەد قەمبـەری و هاوڕێکانـی گوتـی : چەنـد ڕۆژێـك پێـش هێـرش و پەلامـاری بـەرەی جـوود پێشـمەرگەکانی مەڵبەنـدی چـوارو تیپـی ٨٦ ی دەشـتی هەولێـرو کـەرت و مەفرەزەکانـی خۆشـناوەتی لەدەوروبـەری بالیسـان دابـەش بووبـوون و سـەنگەریان لـێ دابـوو و دەیانزانـی بـارەگای مەڵبەنـد و ناوچەکـە دەکەوێتـە بـەر پەلامـاردان. بەپێـی مەزەندەکانـی ئێمـە هێزەکانـی یەکێتـی لـە ١٥٠ پێشـمەرگە تێنەدەپـەڕی بـەڵام هێزەکانـی بـەرەی جـوود زیاتـر لـە هـەزارو دووسـەد پێشـمەرگە دەبـوون ، بەرەبەیانـی ڕۆژی ٢٧-٤-١٩٨٣ نـم نـم بـاران دەبـاری لەگـەڵ گرمـەی ئاربیجـی بەخەبـەر هاتیـن ، دواتـر دەسـڕێژی کڵاشـینکۆف و بیکەیسـی بـەدوادا هـات و تەقـە بـەردەوام بـوو، زانیـمان هێرشـە چاوەڕوانکراوەکـە دەسـتی پـێ کـرد، برادەرانـی بـەرەی جـوود لـە تووتمـەو خەتـێ و بیـرۆ و بالـوکاوەو شـاخی چەقـەرێ سـپی و گـردی نزرۆکـەو قۆپـی گۆربەسـماقەو میـران و پاوانـی مـام عەلـی هێرشـیان هێنـا، ئێمـە وەك خەڵکـی گونـد دڵتەنـگ بوویـن بـەوەی بـراکان دەسـتیان ناوەتـە یەخـەی یەکـتر بـەڵام چارەمـان نەبـوو، لەگـەڵ ڕۆژهەڵاتدا هەمـوو خەڵکـی گونـد لەچاوەڕوانیەکـی ناخـۆش دا بوویـن و نـاوە نـاوە برینـداری بەرەکانـی شـەڕیان دەهێنایـە نەخۆشـخانەکە

کـە دکتـۆر زریـان و جێگـر پزیشـکێکی ژنـی لـێ بـوو بەنـاوی ژوان ، چارەسـەری بریندارەکانیـان دەکـرد، کاتژمێـر نـۆ تـا نـۆو چارەگـی بەیانـی هەواڵیـان هێنـا کـە فەرمانـدەی کەرتـی دوو کاك ئەحمـەد قەمبـەری شـەهید بـوە ، گەرچـی بەشـەهید بـوون و برینـدار بوونـی هەموویـان دڵتەنـگ بوویـن بـەڵام شـەهید بوونـی ئەحمـەد قەمبـەری زۆر کاری لێـمان کـرد چونکـە کاك ئەحمـەد فەرماندەیەکـی زۆر خۆشەویسـت بـوو لای خەڵکـی ناوچەکـەو بەکۆمەڵێـك ڕەوشـت و ئـاکاری بـاش بەناوبانـگ بـوو وەك دەسـت و دەم و داوێـن پاکـی ، زۆری لـە خەڵـك نەدەکـرد بـۆ هیـچ کارێـك، قسـە خـۆش و نـەرم و نیـان بـوو، هـەر کات کەرتەکـەی شـەهید ئەحمـەد هاتبێتـە بالیسـان لەلایـەن خەڵکـەوە پێشـوازی گەرمـی لـێ دەکـراو خەڵـك خۆیـان پێشـمەرگەکانیان دابـەش دەکـرد بـۆ نـان خـواردن، هـەر ئـەو کات تەرمەکـەی شـەهید ئەحمەدیـان لەسـەر شـاخ هێنایـە خـوارەوەو لـە گـردی قەراتیلـۆك بەشـێوەی کاتـی نێـژرا.

هێزەکانـی یەکێتـی تـا دەمـەو ئێـوارە لـە سـەنگەرەکانیان مانـەوە بـەڵام دواتـر برووسـکەی مەڵبەندیـان بەدەسـت گەیشـت کـە بگەڕێنـەوە بـۆ گونـدی شـیرێ. دوای ئـەوەی هێزەکانـی بـەرەی جـوود هاتنـە نـاو بالیسـان دەسـتیان کـرد بەپشـکنینی ئـەو ماڵانـەی گومانیـان لـێ بـوو و هەڕەشـەیان لـە دانیشـتوانی گونـد

کـرد کـە ئەگـەر هـەر کەسـێك پێشـمەرگەی یەکێتـی حەشـار دابێـت مامەڵـەی چەکـداری لەگـەڵ دەکرێـت[1].

یـەك لـەو کەسـانەی کـە شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری لەنزیکـەوە ناسـیوەو لـە هەمـان بـەرەی شـەڕ دا بـوە فەقـێ شـێخ وەسـانیە، دەربـارەی شـەڕەکەو چۆنیەتـی شـەهید بوونـی ئەحمـەد قەمبـەری گوتـی : سـاڵی ١٩٨٣ بەسـاڵی بڵێسـە سـەندنی ئاگـری شـەڕی ناوخـۆ دادەنرێـت ، ناوچـەی خۆشـناوەتیش بەکـوورەی جۆشـخواردوی ئـەو ئاگـرە ئەژمـار دەکرێـت، لـە ناوەڕاسـتی مانگـی نیسـانی ١٩٨٣ هەسـت بەجموجۆڵـی هیزەکانـی بـەرەی جـوود دەکـرا لـە ناوچەکـەو زانیاریـەکان ئەوەیـان لـێ دەخوێنرایـەوە کـە هێزەکانـی جـوود بیانەوێـت بالیسـان و مەڵبەنـدی چـواری یەکێتیـی بگـرن ، بـۆ ئـەوەی پێـش لـەو شـەڕە بگیرێـت و خوێنـی کـورد بەدەسـتی کـورد نەڕژێـت دکتـۆر کەمـال خۆشـناو کـە ئـەو کاتـە لێپـرسراوی مەڵبەنـدی چـوار بـوو لەگونـدی دەراش ئەنجومەنـی هەمـوو گوندەکانـی ئـەو دەووبـەرەی بانـگ کـردو لەگەڵیـان کـۆ بـوەوەو داوای لـێ کـردن کـە ڕۆڵـی ناوبـژی ببینـن و سـەردانی هێزەکانـی بـەرەی جـوود بکـەن و داوایـان لـێ بکـەن شـەڕ نەکـەن، چەنـد ڕۆژێـك دوای ئـەوە هێزەکانـی بـەرەی جـوود لـە جیاتـی ئـەوەی

١- گفتوگۆ لەگەڵ ئەرکان بالیسانی لە ڕێککەوتی ١٠-٢-٢٠٢١

نـاوی تـەواوی ئـەرکان عەزیـز عوسـمانە، لەسـاڵی ١٩٦٠ لەگونـدی بالیسـان لەدایـك بـوە، لـە سـاڵی ١٩٨٠ بـوە بـە پێشـمەرگە، ئێسـتا لـە ناحیـەی بالیسـان نیشـتەجێیە

پێشنیاری ئاشتەواییان قبووڵ بوایە هێرشێکی بەربڵاویان کردە سەر بالیسان و لە هەموو لایەکەوە بوە شەڕ، ئەو شەڕە لە بەرەبەیانی ڕۆژی ٢٧ ی نیسانی ١٩٨٣ دەستی پێ کرد و تا دەمەو ئێوارەی خایاند کە لەئەنجامدا ئێمە حەوت شەهیدو چل بریندارمان دا ' هێزەکانی ئەوانیش دەیان کوژراو و بریندارییان هەبوو، لەناو شەهیدەکانی ئێمە کاك ئەحمەد قەمبەری بوو کە باشترین فەرماندەی کەرتی ئەو سەردەمەی یەکێتیی بوو و هەموومان پێی دڵتەنگ بووین. ئەوەی شایەنی گێڕانەوەو باس کردن بێت دەربارەی شەهید پیرۆت گرجانیە کە یەك لەو حەوت شەهیدەی بالیسان بوو ' ئێوارەی ٢٦-٤-١٩٨٣ واتە ڕۆژێك پێش پەلامارەکەی بەرەی جوود شەهید پیرۆت پێی گوتم : نامەیەك بەناوی منەوە بۆ باوك و دایکم بنوسە ' لە نامەکە داوایان لێ بکە بێنە سەردانم لە بالیسان چونکە بریندارم. منیش بەپێکەنینەوە گوتم : کاك پیرۆت تۆ کوا برینداری ؟ نامەی وا چۆن بنوسم ؟ ئەویش گوتی : برالە گەر هەواڵی وایان پێ نەگات نایەنە سەردانم. منیش بەناچاری و لەبەر خاتری ئەو نامەکەم بەو شێوەیە نوسی کە خۆی دەیویست، ئەوەی هەموومانی تاساند ئەوە بوو باوك و دایکی پیرۆت گرجانی عەسری ڕۆژی ٢٧ - ٤ بەهۆی نامەکەوە هاتن' بەڵام چۆن هاتنێك ؟ هاتنە دیار جەنازەی شەهید پیرۆتی

کوڕیـان کـە لـەو شـەڕەی بالیسـان شـەهید بـوو[1].

حاجـی سـەلام بالیسـانی ئـەو پیاوەیـە کـە تەرمەکـەی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری شوشـت و کفنـی کـرد ، لەچاوپێکەوتێکی کورت دا گوتـی : دوای ئـەوەی هەواڵـی شـەهید بوونـی کاك ئەحمـەد قەمبـەری گەیشـتە کاك دکتـۆر کەمـال خۆشـناو بەرپرسـی ئـەو کاتـەی مەڵبەنـدی چـوار ، هەندێـك کفنـی نـاردو منـی ڕاسـپارد تـا بچـم تەرمەکـەی بشـۆم و بەخاکـی بسـپێرم، چێشـتەنگاو نـم نـم بـاران دەبـاری جەنازەکـەی کاك ئەحمەدیـان لەسـەر شـاخ هێنایـە خـوارەوەو لەگـەڵ خوالێخۆشـبوو حەمـەدی مـام عەزیـز پێکـەوە تەرمەکەمـان شووشـت و کفنـمان کـردو لـە گـردی قەراتیلـۆك لـە خـوارووی بالیسـان بەئامانـەت ناشـتمان[2].

١- گفتوگۆ لەگەڵ فەقێ شێخ وەسانی لە ڕێککەوتی ١٠-٢-٢٠٢١

نـاوی تـەواوی مسـتەفا ڕەسـووڵ محمـد ئەمینـە، لەسـاڵی ١٩٦٤ لەگونـدی شـێخ وەسـانان لـە دایـك بـوە، لـە سـاڵی ١٩٨٠ بـوە بـە پێشـمەرگە، ئێسـتا پلـەی عەقیـدەو لێپرسراوی بنکـەی ئاسایشـی ناحیـەی بالیسـانە.

٢- گفتوگۆ لەگەڵ سەلام بالیسانی لەڕێککەوتی ١٠-٢-٢٠٢١

نـاوی تـەواوی سـەلام حوسـێن عەزیـزە، لەسـاڵی ١٩٦٧ لەگونـدی بالیسـان لەدایـك بـوە، لەسـاڵی ١٩٨١ بۆتـە پێشـمەرگە، ئێسـتا لـە بالیسـان نیشـتەجێیە.

وەرینی گەڵایەك لەدرەختی شۆڕش

کاتژمێـر نـۆو پانـزە دەقیقـەی سـەرلەبەیانی ڕۆژی ٢٧-٤-١٩٨٣ ئەحمـەد قەمبـەری فەرمانـدەی کەرتـی دووی تیپـی ٨٦ ی دەشـتی هەولێـر بـۆ دوا جـار ماڵئاوایـی لـە ژیـان کـردو شـنەبای ئـەو بەهـارە دوا هەناسـەی گواسـتەوە بەسـەر گوڵـە نیسـان و مێـلاق و گژوگیـای گـردو تەپۆلکەکانـی بالیسـاندا و ئاوێتـەی کـرد لەگـەڵ نمەبـاران و شـەونمی ئـەو چێشـتەنگاوەدا و خـاك و گوڵەکانـی پـێ ئـاودا.

هاوڕێکانـی لەنێـوان خـەم و گریـان لەلایـەك و پێکەنیـن و شـادی لەلایەکـی تـر نەیاندەزانـی کامیـان هەڵبژێرن، پێکەنیـن و دەربڕینی شـادی بـۆ ئـەوەی نـۆرەی شـەهید بونیـان لـەدوای فەرماندەکەیـان نزیـك بۆتـەوە تـا فەرهـاد سـەنگاوی ژیاننامەیـان بخوێنێتـەوەو بستێك لـە هەواڵـی ڕزگار بوونـی نیشـتیمان لەداگیرکـەران نزیـك ببنـەوە، گریـان و خەمیـش بـۆ لەدەسـتدانی کوڕە جوتیارێـك کـە هەمـوو تەمەنـی پـڕ بـوە لـە کوێـرەوەری و ڕەنـج و تەقەڵـلاو شـوانی و گاوانـی و هەمـوو تەمەنـی گەنجـی خـۆی بەپارتیزانـی و پێشـمەرگایەتی بەخشـی کـە خۆڕسـکانە ببـوو بەکادرێکـی پـاك و لێوەشـاوە.

ئـەو ڕۆژە حـەوت ڕۆڵـەی ئـەم وڵاتـە لەشـەڕی براکانـدا ژیانیـان بەخشـی و هاوڕێکانیـان بەدەروونـی پـڕ لـە خـەم و پـەژارەو چاوی پڕ لەفرمێسکەوە جەستەکانیان لەسـەر تیشە شاخەکانەوە گواستەوە بۆ نـاو بالیسـان و دایانـە دەسـتی خەڵکی ناوچەکـە تـا ئەوانیـش جەسـتەی ئـام ئاسایان لـە نـاو جەرگـەی خاکـی بالیسـان بنێـژن.

چـوار ڕۆژ دوای ئـەوە هەواڵێکـی جـەرگ بـڕو نـاخ هەژێن گەیشـتە هەمـوو لایەکـی کوردسـتان و خەڵکـی دەڤەرەکەیـان ، هەواڵەکـە خێـرا وەك تیشـکی خـۆر دەم بـە دەم گەیشـتە دایـك و خوشـك و بـراو خـزم و هاوڕێکانـی و تـەواوی ڕێکخسـتنەکان و خەڵکـی ناوچـە جیاجیاکانـی تازیـەدارو ڕەش پـۆش کـرد، لەبـارەی گەیشـتن و بڵاوبوونـەوەی ئـەم هەواڵـەو چۆنیەتـی هێنانـەوەی تەرمەکـەی ، محەمـەدی بـرای شـەهید ئەحمـەد بـە چـاوی پـڕ لـە فرمێسـکەوە گوتـی : ئـەو ڕۆژگارە حکومەتـی عێـراق تەماشـاچی شـەڕی ناوخـۆی کـورد بـوو، لـە جیاتـی ئـەوەی سـوپاو لەشـکر بنێرنـە سـەر هێزەکانـی پێشـمەرگەو لەناویـان ببـەن ، خۆیـان خەریکـی کوشـتنی یەکـتر بـوون و گـردو تەپۆلکەیـان لـە یەکـتر گرتبـوو و پێویسـتی بـە حکومەتـی عێـراق نەبـوو تـا لەشـکریان لـەدژ ڕێکبخـات و شـۆڕش و هێـزی پێشـمەرگە لاواز بـکات.

هـەواڵ بـڵاو بووبـوەوە کـە لەبالیسـان شـەڕێکی گـەورە لەنێـوان یەکێتـی و لایەنەکانـی تـر ڕوویـداوە، تەنانـەت هەواڵـەکان وا بـڵاو بووبـوەوە کـە بالیسـان لەلایـەن قیـادە موەقەتـەوە گیرابێـت و کـوژراو و برینداریکـی زۆر لەهەمـوو لایەنـەکان هەبێـت ‘ ئێمـەش دەمانزانـی ئەحمـەد لـە بالیسـانە چونکـە چەنـد ڕۆژێـك بـەر لـەوەی بـۆ بالیسـان بەڕێبکـەون زۆربـەی ماڵـە خـزم و دۆسـتەکان گەڕابـوو و خواحافیـزی یەکجارەکـی لەزۆربەیـان کردبـوو دەتگـوت دڵـی خەبـەری داوە کـە نایانبینێتـەوە، ئێمـە بەهەواڵـەکان توشـی دلەڕاوکـێ و تـرس بوویـن بۆیـە بـۆ دەسـکەوتنی هەواڵـی ئەحمەد پاشـنیوەڕۆی ڕۆژی ١-٥-١٩٨٣ ڕۆیشـتم بـۆ گونـدی ئاومـاڵ ‘ لـەوێ خەڵکێکـی زۆرم بینـی بـەڵام هەموویـان عاجـز و مەلـوول دیـار بـوون و تەماشـای منیشـیان دەکـرد و لـە ڕووخسـاریان خەمێکـی گـەورەم خوێنـدەوە، لێیانـم پرسـی : گوتـم چـی بـوە بـۆ وا هەمووتـان عاجـزن ؟ گوتیـان : هیـچ نیـە، نەیاندەویسـت لـە زاری ئەوانـەوە هەواڵـی شـەهید بوونـی ئەحمـەد بزانـم. هێنـدەی پـێ نەچـوو ئامۆزایەکـم بەنـاوی عومـەر حەمـە حەبیـب ئەحمـەد هاتـە ئاومـاڵ ‘ بەبینینـی ڕووخسـاری زانیـم کارەسـاتێك ڕوویـداوە، جیـای کردمـەوەو گوتـی : ئەحمـەد لـە بالیسـان برینـدار بـوە ‘ هەرکـە وایگـوت لـەوە تێگەیشـتم کـە شـەهید بـوە نـەك برینـدار، دواتـر خـۆی ڕانەگـرت دەسـتی کـرد بـە گریـان ‘ ئنجـا گوتـی

شـەهید بـوە، ئـەو دەقیقەیـە بـۆ مـن ناخۆشـترین ڕۆژی ژیانـم بـوو و نەمتوانـی خـۆم ڕابگـرم و دەسـتم کـرد بەگریـان، دواتـر ئـەو خەڵکانـەی لـەوێ بـوون دەوریـان دام و دڵیـان دەدامـەوە بـەڵام بێسـوود بـوو چونکـە شـەهید بوونـی ئەحمـەدی بـرام بـۆ ئێمـە کارەسـاتێکی گـەورە بـوو، عـەسری هەمـان ڕۆژ لەگـەڵ خزمەکانی ئاومـاڵ و تـازەدێ و قەمبـەر لـە ماڵـی کاك عەبـدوڵای مـام ئۆمـەری تـازەدێ دانیشـتین و تەگبیـری هێنانـەوەی تەرمەکەیـمان کـرد ، بـۆ بەیانـی لەگـەڵ خەڵکێکـی زۆر بـەرەو بالیسـان کەوتینـە ڕێ، دەمـەو نیـوەڕۆی ڕۆژی ٢-٥-١٩٨٣ گەیشـتینە گونـدی بالیسـان و مـەلای گوندەکـە کەناوەکەیـم بیـر نەمـاوە لەگەڵـمان هاتـە سـەر گۆڕسـتان و گۆڕەکـەی پـێ نیشـانداین و گوتـی بـە ئامانـەت ناشـتومانە، لـە مـاوەی نیـو کاتژمێـردا تەرمەکەیـمان لەگۆڕەکـە دەرهێنـاو خسـتمانە نـاو ئۆتۆمبیلەکـەی کاك قـادر عەبـدوڵای تـازەدێ و بەڕێکەوتیـن، لـە بازگـەی ئەمنـی هیـزۆپ بـۆ ماوەیـەك ڕایانگرتیـن و بـە تـکاو پاڕانەوەیەکـی زۆر مۆڵەتیـان دایـن بڕۆیـن، بـەڵام لەبازگـەی ئەمنـی کۆیـە کە کەوتبـوە دامێنی هەیبەتسـوڵتان ئێمەیـان گێڕایـەوە ، هەرچەنـدە زۆر تکامـان کـرد بـەڵام بێسـوود بـوو و نەیانهێشـت تەرمەکـە ببەینـەوە ، دواتـر ڕێگایەکـی خۆڵـمان دۆزیـەوەو بـەرەو دەشـتی کۆیـەو داوداوە هاتیـن، لـە ناحیـەی تـەق تەقیـش بـۆ ئـەوەی کێشـەمان بـۆ دروسـت نەبێـت بـەدەم

زێدا هاتین و بەهەر جۆرێك بوو دەمەو ئێوارە گەیشتینەوە قەمبەرو تەرمەکەمان بردە گۆڕستان، سەر گۆڕستان پڕ بوو لە خەڵکی ناوچەکەو بەگریان و مەلوولەوە چاوەڕوانی هێنانەوەی تەرمەکەیان دەکرد.

محەمەدی برای شەهید ئەحمەد قەمبەری لەدرێژەی گێڕانەوەکەی گوتی: تا بیست ڕۆژ پرسەکەی بەردەوام بوو و لە هەموو شارو شارۆچکەو گوندەکانی کوردستانەوە چین چین خەڵك دەهاتن بۆ پرسەکە تا دڵمان بدەنەوەو هاوخەمی خۆیان دەرببڕن[1].

هەر لەبارەی بڵاوبوونەوەی ئەو هەواڵە دڵتەزێن و غەمگینە عەبدوڵای برای شەهید ئەحمەد کە ئەوسا تەمەنی تەنها سێنزە ساڵ بوە بەم شێوەیە گێڕایەوە: دوای ئەوەی بالیسان و مەڵبەندی چوار لەلایەن هێزەکانی بەرەی جوودەوە دەستی بەسەردا گیرا ئێمە هیچ زانیاری و هەواڵێکی شەهید ئەحمەدمان نەدەزانی ئایا لە ژیان ماوە یان نا، هەموومان عەوداڵی هەواڵێك بووین کە لەبالیسانەوە بگاتە دەستمان بەتایبەتی دایکم، دوا نیوەڕۆی ڕۆژی ١-٥-١٩٨٣ لە ماڵەوە وا بڕیارمان دا کاکم محەمەد بە تراکتۆرەکەمان بڕوات بۆ گوندی ئاوماڵ تا لەوێ هەواڵی شەڕەکەی بالیسانی دەست بکەوێت

١- گفتوگۆ لەگەڵ محەمەد ئۆمەر ئەحمەد لە ڕێککەوتی ٧-٢-٢٠٢١

و لـه سـەلامەتی کاکـم دڵنیـا بێـت ' بـۆ ئەمـەش گاسـنی جـوت کردنمـان خسـتە دوای تراکتۆرەکـە تـا خەڵـك وا تێبـگات کاکـم بـۆ جـوت کـردن دەچێتـە دەشـت و دەر نـەك هـەواڵ پرسـینی کاکـم ' هەڵبەتـە ئەمـەش لەبـەر ئـەوە بـوو تـا جاسـووس و سـیخوڕەکان خەبەرمـان لـێ نـەدەن و نەگیرێیـن.

عـەسری هەمـان ڕۆژ چوومـە لای ئـەو گـردەی کـە خەڵکـی ئاوایـی ڕۆژانـە لـە نزیکـی دادەنیشـتن ' پـڕی بـوو لـە گەنـج و پیاوانـی ئاوایـی، کاتێـك تراکتۆرێکـمان بینـی لـە گـەرووی قەبرسـانەوە ڕوەو نـاو ئاوایـی هـات ، زۆری پێنەچـوو کوڕێـك بەنـاوی محەمـەد مـام سـەعید گوتـی : ئـەو تراکتـۆرە چـوە مـاڵ ئێـوە، منیـش بـە خێرایـی چوومـەوە مـاڵ ' ئـەوەی لـەوێ بـوو کاکـم مەجیـد بـوو کـە لـە گونـدی نێرەگینـەوە هاتبـوو و هەواڵـی بریندار بوونـی کاکـم ئەحمـەدی پـێ ڕاگەیاندبـوون، دایکـم و منداڵـەکان دەگریـان و پێیـان وابـوو شـەهید بـوە نـەك بریندار، کاکـم مەجیـد دەیزانـی کاکـم محەمـەد شـەهید بـوە بـەڵام نەیدەویسـت کتوپڕ ئـەو هەواڵەمـان پـێ بگەیەنێـت، دایکـم حاڵـی زۆر خـراپ بـوو و ڕەنگـی تێکچـوو بـوو لێـم پرسـی : ئـەوە چـی بـوە ؟ بـەدەم گریـان و لاوانـەوە گوتـی : کـوڕم بەخـوا کاکـت لـە ژیـان نەمـاوە، دواتـر گوتـی : بـڕۆ خزمـەکان ئـاگادار بکـەوە، منیـش چوومـە ماڵـی کاك عومـەری ئامـۆزام تەنهـا زارای کچیـان لەمـاڵ بـوو '

بەوم گوت کاکم شەهید بوە، ئەویش دەستی کرد بە گریان و لەخۆدان، دواتر چوومە ماڵی مامم ڕەشید و بەگریانەوە هەواڵە دڵتەزێنەکەم بەوانیش ڕاگەیاند، دوای ئەوە من هاتمەوە ماڵی خۆمان بەڵام پڕ بوو لە خزم و خەڵکی ئاوایی، لە ماوەی کاتژمێرێکدا خزم و دۆست و خەڵکی گوندەکانی تریش هاتنە قەمبەر، ماڵمان پڕ بوو لە خزم و خەڵك، زۆری پێ نەچوو لە گوندی سێکانیەوە کۆمەڵێك لەخزمەکانمان هاتن کە بینیم ڕەحیمی خوشکم بە بێهۆشی لەسەر دەستیان بوو، عەسرێکی درەنگ کاکم محەمەد بە تراکتۆرەکەوە هاتەوە ماڵ بەڵام چاو بەگریان و ڕووخسارێکی شێواوەوە بینیم، نەیتوانی بە قسە کردن سڵاو بکات و بەخێرهاتنی ئەو خەڵکە بکات تەنها بە دەست سەلامی کردو چوە ژوورەوە، زۆربەی ئەو خەڵکەی لەوێ بوو دەگریان و پرچیان دەڕنیەوە.

ئەو کاتەی ئەم چاوپێکەوتنەم لەگەڵ عەبدوڵای برای شەهید ئەحمەد قەمبەری ئەنجام دا توانای گێڕانەوەی ئەو ڕووداوەی نەبوو لەبەر گریان، دوای هێور بوونەوەی درێژەی دایە گێڕانەوەکانی و گوتی: چەند شەوێك بەر لەوە خەونێکم بینی، لەخەونمدا کاکم ئەحمەد لەگەڵ چەند پێشمەرگەیەکی کەرتەکەی بەناو شاری تەق تەق دا هاتن، لەخەوەکەمدا پێم سەیر بوو کە کاکم پێشمەرگەیەو چۆن دەتوانێت بەناو شاری تەق تەق دا بێت؟

بـۆ بەیانـی ڕۆژی ٢-٥-١٩٨٣ کاکـم محەمـەد و کۆمەڵێـك لـە خـزم و کەسـوکارو ئەوانـەی شـەهید ئەحمەیـان خۆشدەویسـت بـە چەنـد ئۆتۆمبیلێکـەوە بـەرەو بالیسـان کەوتنـە ڕێ بـۆ هێنانـەوەی تەرمەکـەی ، هەرچەنـدە مـن زۆر هەوڵـم دا تـا لەگەڵیـان بچـم بـەڵام نەیانهێشـت، عـەسری هەمـان ڕۆژ تەرمەکەیـان هێنایـەوە قەمبـەرو بـۆ مـاوەی چەنـد دەقیقەیـەك لەبـەر دەرگای حەوشـە هێشـتیانەوە تـا دایکـم و خوشـکەکانم تەرمەکـە ببینـن و کەمێـك فەرامۆشـیان پـێ بێتـەوە، حەوشـەکەمان و تەنانـەت هەمـوو کۆڵانـەکان و سـەر قەبرانیـش پـڕ بـوو لـە خەڵـك، زۆرینـەی ئەوانـەی لـەوێ بـوون دەگریـان، دواتـر تەرمەکەیـان گواسـتەوە بـۆ سـەر گۆڕسـتان ، لـەوێ لەسـەر پێداگـری مـن و کاکـم محەمـەد بـۆ چەنـد چرکەیـەك کفنەکەیـان لەسـەر دەمووچـاوی لا دا تـا ببینیـن، تـا ئێسـتاش پـاش ٣٨ سـاڵ لـە شـەهید بوونـی هێشـتا ڕووخسـاری لەبـەر چـاوم لا نەچـوە، دەمووچـاو و ڕوومـەت و شـێوەی لەکەسـێکی مـردوو نەدەچـوو بەڵکـو دەتگـوت لەشـیرینی خەودایـە، حـەزم دەکـرد بـۆ دواجـار ماچێـك لـە ڕوومەتـی بکـەم و بەفرمێسـکی خۆشەویسـتیم دەمووچـاوی تـەڕ بکـەم،

بـۆ ڕۆژی دواتـر لـە مزگـەوت پرسـەمان بـۆی دانـا، پرسـەکەی تـا چەنـد ڕۆژێـك لەمزگـەوت بـەردەوام بـوو، تـا بیسـت ڕۆژ زیاتریـش لەمـاڵ پرسـەمان بـۆی دانـا بەهـۆی ئـەوەی لـە هەمـوو

شارو شارۆچکەکانی کوردستان و ناوچە جیا جیاکانەوە خەڵك بەردەوام دەهاتن بۆماڵمان بەمەبەستی دڵدانەوەمان[١].

مام قادر عەوڵا خەڵکی گوندی تازەدێ بە ئۆتۆمبیلەکەی خۆی تەرمی شەهید ئەحمەد قەمبەری هێنابووەوە، لەبارەی چۆنیەتی هێنانەوەی تەرمەکەو ئەو ئاستەنگانەی هاتبوە ڕێگەیان گوتی: بەیانی ڕۆژی ٢-٥-١٩٨٣ لەگەڵ بنەماڵەی شەهید ئەحمەدو خەڵکێکی زۆری ناوچەکە کەوتینەڕێ بەرەو بالیسان، بەر لەنیوەڕۆ گەیشتینە سەر گۆڕستانی بالیسان ' لەوێ هەندێك خەڵکی ترمان بەدی کرد کە ئەوانیش تەرمی شەهیدەکانیان دەردەهێنایەوەو دەیانبردەوە زێدی خۆیان، یەك لەوانەی لەسەر گۆڕستان بوو مەلای گوندەکە بوو' کە چاوی پێمان کەوت هاتە لامان و زانی ئێمە کەسوکاری شەهید ئەحمەدین ' گۆڕەکەی پێ نیشان داین و گوتی ئێمە بەئامانەت ناشتوومانە، لەماوەیەکی کەم دا گۆڕەکەمان هەڵدایەوەو تەرمی شەهید ئەحمەدمان خستە ناو ئۆتۆمبیلەکەی ئێمەو بەڕێکەوتین، لە بازگەی هیزۆپ کەمێك ڕایانگرتین دواتر هێشتیان بڕۆین بەڵام لە بازگەی کۆیە بەڕێوەبەری ئەمن لەوێ بوو ڕێگەیان پێ نەداین بەناچاری گەڕاینەوە، لەپێچی یەکەمی هەیبەسوڵتان لامان دایە ناو دارەکان کاتێك مام حاجی عەزیزی کانی لەلە

١- گفتوگۆ لەگەڵ عەبدوڵا قەمبەری لە ڕێککەوتی ٧-٢-٢٠٢١

گەیشتە ئەوێ پرسی بۆ وەستاون ؟ گوتمان تەرمی شەهید ئەحمەددمان هێناوەتەوە بەڵام ڕێگەمان نادەن بیبەینەوە، ئەویش ڕێگایەکی خۆڵی پێ نیشان داین و لەوێ بەرەو دەشتی کۆیەو داوداوە بەڕێکەوتین، دواتر هاتینە ناحیەی تەق تەق و لەوێوەش بۆ گوندی قەمبەر، نزیك ڕۆژئاوا گەیشتینەوە قەمبەرو تەرمی شەهید ئەحمەددمان ناشت. ئەوەی جێگەی باس کردنە خەڵکێکی ئێجگار زۆر لە قەمبەر لەچاوەڕوانی گەیشتنەوەی تەرمی شەهید ئەحمەد بوون کە لە هەشت نۆ گوندەوە هاتبوون بۆ قەمبەر[١].

١- گفتوگۆ لەگەڵ مام قادر عەولا تازەدێ لە ڕێککەوتی ٧-٢-٢٠٢١

ناوی تەواوی قادر عەبدولا ڕەسوولە، لە ساڵی ١٩٥٠ لە گوندی تازەدێی سەر بەناحیەی سێگردکان لە دایك بوە، خزمایەتیان لەگەڵ بنەماڵەی شەهید ئەحمەد هەیە، ئێستا لە گوندی تازەدێ نیشتەجێیە.

دوو ڕاچەنین

عەبــدوڵای بــرای شــەهید ئەحمــەد قەمبــەری ڕووداوێکــی گێڕایــەوەو گوتــی : لەئایــاری ســاڵی ٢٠١٠ لەشــاری مانجســتەری وڵاتــی بەریتانیــا ســەردانی فرۆشــگایەکم کــرد ' بەڕێکــەوت توشــی کوردێــك هاتــم و کەوتینــە گفتوگــۆو یەکــتر ناســین، ئــەو نــاوی ئەحمــەد وەلــی بــوو ' لێــم پرســی :

-خەڵکی کوێی :

گوتی :

-خەڵکی گوندی بالیسانم .

لەبــەر ئــەوەی کاکــم ئەحمــەد لەبالیســان شــەهید بــوە هەرکەسێك و لەهــەر بۆنــەو بەهــەر هۆکارێکــەوە بێــت نــاوی بالیســان بهێنێت توشــی ڕاچەڵەکیــن دەبــم، هــەر بەڕاســتی ڕاچەڵەکیــم و خەیــاڵ و بیرکردنــەوەم چــوەوە ســەر ئــەو ڕۆژگارەی کاکــم لــەوێ شــەهید بــوو، مــن لەنــاو بیرکردنــەوەو ڕامــان و داڵغەیەکــی قــووڵ دا بــوم' کاتێــك ئەویــش پرســی :

-تۆ خەڵکی کوێی ؟

منیش بەدەم ئازارەوە گوتم :

-خەڵکی گوندی قەمبەرم .

پیاوەکەووردتر تەماشای کردم.

-هەر بەڕاستی خەڵکی قەمبەری ؟

ئەو بە سەر سوڕمانێکی زۆرەوە وای گوت، منیش گوتم :

-دڵنیابە خەڵکی گوندی قەمبەرم.

هەردووکمان بۆ ماوەیەکی کەم بێدەنگ بووین، دواتر پرسی :

-شەهیدێکتان هەبوو بەناوی ئەحمەد قەمبەری، دەتناسی ؟

-بەڵێ دەمناسی، .... برام بوو .

پیاوەکە ڕاچەنی، یەکسەر دەستی کرد بەگریان، ئەو منیشی هێنایە گریان، دەتگوت بەر تەزوی کارەبا کەوتوە، دڵی پڕ بوو لە خەم و ئازار، هێواش هێواش فرمێسك لە چاوانی هاتەوە خوارەوە ' دواتر باوەشی پیا کردم. ئنجا گوتی:

-لەبەر ئەوەی ئەحمەد قەمبەری پیاوێکی بەڕێزو خاوەن ئەدەب و ڕەوشتی بەرز بوو هەموو خەڵك خۆشیدەویست، وەك کوڕی ماڵەکەمان وا بوو.

ئەو وشانەی لەسەر ئەحمەد قەمبەری نوسراوە

ئینسکلۆپیدیای یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان:

کتێبێکـی قـەوارە گەورەیـەو لـە ۸۷۰ لاپـەڕە پێکهاتوە، سەرپەرشـتیاری گشـتی ئینسـکلۆپیدیاکە نوسـەرو ڕووناکبیـر فەریـد ئەسەسـەردە، سـکرتێری نوسینیشـی کەیـوان سـەعیدە. ئەندامانـی دەسـتەی کارا بریتیـن لـە ئـاوات کۆکەیـی، ئیبراهیـم هەورامـی، خالـد هەرکـی، ڕەنـج جەعفـەر. ئـەم کتێبـە بەپیتـی ئەبجـەدی وێنـەو ژیاننامـەی سـەرکردەو کادرە بـاڵاکان و گێڕانـەوەی شـەڕو داسـتان و نەبـەردی و بەشـێك لەکارەسـاتەکانی بـڵاو کردۆتـەوە، لەلاپـەڕە ۳۹ یـدا وێنـەو ژیاننامـەی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری بـڵاو کردۆتـەوە.

پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن

نوسـەری ئـەم کتێبـە نەوشـیروان مسـتەفا ئەمینـە، بەرگـی دووەمـی یادەوەریـە مێژووییەکانـی خۆیەتـی لەمـاوەی سـاڵانی ۱۹۷۹ بـۆ ۱۹۸۳، لەسـاڵی ۱۹۹۷ بەچاپی گەیاندوە. نوسـەر لە چەند شـوێنێك نـاوی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری دەهێنێـت و بەکادرێکـی ئـازاو دڵسـۆزو پـاك و خاکـی نـاوی دەبـات.

بیرەوەری ڕۆژانی سەختی خەبات

نوسەری ئەم کتێبە پێشمەرگەی دێرین ئەحمەد عەزیز ڕەسووڵە کە بە ئەحمەد کوردە ناسراوە، ناوەرۆکی کتێبەکە یادەوەریەکانی خۆیەتی لەسەردەمی پێشمەرگایەتی، لەلاپەڕە ١٢٦ی کتێبەکەی باس لەشەڕەکەی دەواجنی تەق تەق دەکات کە ڕاستەوخۆ شەهید ئەحمەد قەمبەری سەرپەرشتی ئەو چالاکیەی کردوە. ئەحمەد کوردە لەچەند شوێنێکی تری کتێبەکەی، باسی ڕۆڵ و ئازایەتی شەهید ئەحمەد قەمبەری دەکات.

فەرموودەکانی ترس

شەماڵ عەبدولای نوسەرو شاعر لە دیوانە شعرێکی خۆیدا بەناوی فەرموودەکانی ترس دەقە شعرێکی بەباڵای شەهید ئەحمەد قەمبەریدا نوسیوە بەناونیشانی ئەوە دیسان هەگبەی پشکۆی ئەم شارە خۆی لە ڕووباری خەم دەخوات.

فەرموودەکانی ترس ، ١٧٨ شعری سەردەمی جیاجیای لە خۆ گرتوەو لە ١٨٤ لاپەڕەدا جێیان کراوەتەوە، شەماڵ عبدلا ئەم شعرەی لە ساڵی ١٩٨٣ دا نوسیوەو لە هەمان ساڵدا لەگۆڤاری پێشمەرگە کە ناوەندی ڕاگەیاندنی یەکێتیی دەری دەکرد بڵاوکردۆتەوە، ئەمەی لای خوارەوە قەسیدەکەی شاعیرە :

هەر کەزانیت وا خەریکن
دەست بنێنە بینەقاقای نیشتیمانت
بۆ جاری تر ، تفەنگەکەت کردەوە شان
پشتت کردە قەمبەرو
بەرەو هەڵۆی کوێستانەکان بەڕێکەوتی
هەر کە زانی وا خەریکن
گەرووی شمشاڵ پەپوی لەسەر هەڵنیشێنن
چاوت کردە ئەستێرەو
لەسەر سێرەی خەم ڕەوێنی تفەنگەکەت
مۆمی تەمەنت بۆ داگیرساند
پەنجەت کردە گەڵای سەوزی هیواکانی ئەم سەدەیەو
لەسەر پەلاپیتکەی تفەنگەکەت ڕەگی ژیانت بۆ داکوتاند
هەر کەزانیت وا خەریکن
نیشتیمانت بسوتێنن
خوێن چۆڕایە دەمارتەوە،
وەك ژیلەمۆ
بە کزەبایەکی شەماڵ خۆت تەکاندو
سەرت لەناو خۆڵەمێشی کارەساتا دەرهێناو
بووی بەپشکۆ
نەتهێشت قەندیل غەمبار بێت و

مەندیلەکەی بۆر هەڵگەڕێ

هێندە شەیدای نیشتیمان بووی

زیکری عشقت تەنیا لەسەر گوێسەبانەی هەژارانا ئۆقرەی دەگرت

تۆ نەتتوانی لەپێشانگای ئەم خاکەدا خۆ ببوێری

کەژانی هەژارانی تێ دەکولێ

ئازارەکەی بێ حەجمانە لەحەژمەتا

سمکۆڵ لەداو بەرد دەگری

کازیوە بوو

کاتێ لەگەڵ ڕێژنە بارانی ئەم بەهارەدا

لەگەڵ گرمەو ناڵێنی،

پەڵە هەوری روخسار ڕەش هەڵگەڕاودا

لێزمەی گوللە پاساریەکانی هەڵفڕاند

سوڕان .... سوڕان

هەرکە چاویان بەبرینی بێ قەتماغەی

خەم لێنیشتووی تۆیا کەوت

وەك باشوکە هاتنە خوارێ

خۆیان لەناو قوڕو لیتەی

ژێر تەرمەکەت هەڵێناو فڕینەوە

تا لەقوڵایی ئاسمانا لەناویەکدا توانەوە

بوون بە ئەستێرەیەکی سوور.

گەر لەمەودوا لێم بپرسن کوانێ ئەحمەد ؟
پێیان دەڵێم :
ئا ئەو ئەستێرە سوورە گیانی ئەوە
وەکو جاران لەم دێیەیان بۆ ئەوی تر
هەنگاو دەنێ
وەکو جاران ،
تەنها لەبەردەرگای ماڵە هەژارەکان ئۆقرە دەگرێ
وەکو جاران ،
بەڕووخساری پڕ لەخەندەو ئاواتەوە
بەهێمنی دەرگای ماڵە جوتیارەکان دەکاتەوە .

ئینسکلۆپیدیای شەهیدانی (ی.ن.ك) لە هەولێر

کتێبێکـی قەبـارە گەورەیـەو لـە هـەزار لاپـەڕە پێکهاتـوە، نوسـەری ئـەم کتێبـە ڕۆژنامەنـوس حەیـدەر مەنتکـەو لـە دوو بەرگـدا جێـی زۆرینـەی شـەهیدانی یەکێتیـی کردۆتـەوە لـە سـنوری پارێـزگای هەولێـر، نوسـەر لەبەرگـی یەکەمـی ئینسـکلۆپیدیای شـەهیدانی (ی.ن.ك) بـە دیکۆمێنـت ژیاننامـەو مێـژووی خەباتـی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری خسـتۆتە ڕوو. نووسـەر هەمـان نوسـین و ژیاننامـەی لـە ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نـوێ ژمـارە ٦٨٩٢ لـە ڕێککەوتـی ٨-٢-٢٠١٦ بـڵاو کردۆتـەوە.

سوپاس و پێزانین

بـۆ لـە چاپـدانی ئـەم کتێبـە چەندیـن کـەس و دامـەزراوە هاوکارییان کردیویـن کـە بەپێویسـتی دەزانـم ئاماژەیـان پـێ بدەم:

-کۆمەڵـەی پێشـمەرگە دێرینەکانـی یەکێتیی نیشـتیمانیی کوردسـتان، لقــی هەولێر.

-کوڕەکانی کاك محەمەد ئۆمەر برای شەهید ئەحمەد قەمبەری .

-کاك عەبدوڵای برای شەهید ئەحمەد قەمبەری .

-بەشێك لە هاوڕێ و هاوسەنگەرانی شەهید ئەحمەد قەمبەری.

بەڵگەنامە و وێنەکان

شەهید ئەحمەد قەمبەری

شەهید ئەحمەد قەمبەری لە کۆنفرانسی یەکی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان گوندی مالیمۆس، بەهاریساڵی ١٩٨١

کەسی یەکەم شەهید ئەحمەد قەمبەری، ئەو کەسەی خەریکی نووسینەوەیە سدیق ڕەنجبەرە، ئەوەی تر کاک یوسف زۆزانیە، ئەوەی تریش محەمەد تۆفیق ڕەحیم تۆزێک دیارە.

وێنەی شەهید ئەحمەد قەمبەری لە (گوندی بانیماران)

دانیشتووەکان لە لای ڕاستەوە: شەهید حەمە زیاد تاڵەبانی، شەهید ئەحمەد قەمبەری، شەهید جەعفەر، قارەمان شینە، عەلی پۆریجە.

وەستاوەکان لە لای ڕاستەوە: شەهید فواد گۆمەشینی، ئاشتی، شەهید دەشتی موهەندیس، شەهید مەلا عەزیز، کوردۆ.

له لای ڕاستەوە: شەهید ئەحمەد قەمبەری، عەولی ڕێکخستن، مەلا خدری قەرەبەگ

گوندی کاموسەک ١٩٨٢

وەستاوەکان لە لای ڕاستەوە: دلێر کانی لەلەیی، شەهید ئەحمەد قەمبەری، خارە جەلال کۆیی، تەڵعەت هیدایەت، د. ڕەفعەت هیدایەت، شەهید خارە فاروق.

دانیشتووەکان لە لای ڕاستەوە: ئەکرەم موهەندیس، فەرهاد کادیر، شەهید عەریف ئەکرەم، شەهید چەتۆ، عەولی ڕێکخستن.

شەهید ئەحمەد قەمبەری

«نەسرەوتن تا سەرکەوتن»

٢٨/٢/٨٢

بۆ هاوڕێی تێکۆشەر/ ئەحمەد تەقەبری

سڵاوێکی شۆڕشگێڕانەی گەرم / هیوادارم
لە هەمیشە کامەران و سەرکەوتوو بیت لە
ڕێگای سەربەرزی بێت بۆ ئێمە و
هەموو سەنگەرەکانی کەرتەکەو هەموو
جەماوەرو زەحمەتکێشانە

هاوڕێی بەڕێز / زۆر سوپاست
دەکەم بۆ ئەو هەستە بەرزو دڵسۆزیەی
بەرامبەر شەهید ڕۆستەم دەرت بڕیبوو
بەڕاستی ئێمەش زۆر هاوبەشی خەمی
ئێوەین لە داڕانی شەهید ڕۆستەم و
شەهید حەمەزیاد لە کاروانی خەباتدا چونکە
ئەوانە بەڕاستی برای ڕاستەقینەو ... بوون بۆ
ئێوە بوون بەڵام ئەرکی سەرەکی ئێمە
... بەرزکردنەوەی خەباتە لەسەر
ڕێبازە ڕاستەقینەکەی بۆ خزمەتی زەحمەتکێشان
خوێنی بە ناحەق ڕژاوی هەموو شەهیدانمان
بە فیڕۆ نەڕوات ئێمە خۆشبین ئامادەین

هاوڕێت
فەرهاد براهیم

زۆر نهێنی و تایبەتە

[illegible]

بابەت / [illegible]

سەرچاوەکان

- [illegible]
- [illegible]

١ - [illegible]

[illegible]

٢ - [illegible]

[illegible]

٣ - جێبەجێ کردن

أ - گشتی / یەکەم - [illegible]

دووەم - [illegible]

سێیەم - [illegible]

ب - [illegible]

یەکەم - [illegible]

دووەم - [illegible]

[illegible]

سێیەم - [illegible]

١ - [illegible]

٢ - [illegible]

پۆلێک پێشمەرگەی کەرتی دووی شەهید ئەحمەد قەمبەری

وەستاوەکان لە لای ڕاستەوە: شەهید ئیبراهیم، مەلا هاوکار، جووتیار جەبار، نەناسراو، خالید حاجی

دانیشتووەکان لە لای ڕاستەوە: خوا لێی خۆشبوو خارە قاسم، سەفین مەلا قەرە، شەهید مەلا عەزیز بەردەسپی

ڕیـزی دواوه لای ڕاسـت: شـەهید فەرهـاد، نەنـاسراو، سـوله قۆڕیتانـی، غەفـوری حاجـی ئەحمـەد قۆریتانـی، شـەهید یاسـین موعەلیـم، فـازڵ کرمانشـانی، جەعفـەر خورمەرەیـی، کامـەران بانەمـوردی

ڕیـزی پێشـەوه لـه لای ڕاسـت: شـەهید زەعیـم، نەنـاسراو، جووتیـار، شـەهید ڕەمـەزان، سـەعید سیاسـی، نەنـاسراو

پۆلێک پێشمەرگەی کەرتی دووی شەهید ئەحمەد قەمبەری

پۆلێک پێشمەرگە

یادی ٣٢ ساڵەی شەهیدبوونی ئەحمەد قەمبەری - هەولێر - هۆڵی میدیا

یادی ٣٢ ساڵەی شەهیدبوونی ئەحمەد قەمبەری - هەولێر - هۆڵی میدیا

وێنەی دایک و باوکی شەهید ئەحمەد قەمبەری

عەبدوڵا ئۆمەر

برای شەهید ئەحمەد قەمبەری

حاجی محەمەد

برای شەهید ئەحمەد قەمبەری

حاجـی محەمـەد (بـرای شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری) و ڕەحیمـە حەمـە ڕەشـید (براژنـی شـەهید ئەحمـەد قەمبـەری).

برازاکانی شەهید ئەحمەد قەمبەری

لای ڕاسـت: دانـا محەمـەد، مەسـعود محەمـەد، م. هیمـداد محەمـەد، هێمـن محەمـەد، پارێـزەر بیـلال محەمـەد.

لــە لای ڕاســتەوە: ناهیــد عومــەر (براژنــی شــەهید) کۆرپەکــەی ئامێــزی؛ تۆڵــە عەبــدوڵا (بــرازای شــەهید)، عەبــدوڵا ئۆمــەر (بــرای شــەهید)، زێنــەب خــدر (دایکــی شــەهید)، هێمــن محەمــەد (بــرازای شــەهید).

لــە لای ڕاســتەوە: عەبــدوڵا ئۆمــەر (بــرای شــەهید)، توێــژەر عەبــدوڵا (بــرازای شــەهید)، تۆڵــە عەبــدوڵا (بــرازای شــەهید)، ناهیــد عومــەر (براژنــی شــەهید(، توانــا عەبــدوڵا (بــرازای شــەهید).

رەحیمە ئۆمەر خوشکی شەهید

خوا لێ خۆشبوو

مریەم ئۆمەر خوشکی شەهید

خوا لێ خۆشبوو فاتم ئۆمەر خوشکی شەهید

هاوسەنگەرانی شەهید ئەحمەد قەمبەری لەسەر مەزاری شەهید ئەحمەد، لە گوندی قەمبەر

لەسەر مەزاری شەهید ئەحمەد قەمبەری

نووسەر لەگەڵ مەلا سەلام بالیسانی ئەو کەسەی تەرمی شەهید ئەحمەدی بە خاک سپارد لە گردی قراتیلۆک-بالیسان

نووسەر لەگەڵ محەمەدی حاجی مەحموود
سکرتێری حزبی سۆسیالستی کوردستان

تیشە شاخی ئۆخزبەگ ئەو شوێنەی ئەحمەد قەمبەری لێی شەهیدبوو، ئێستا خەڵکی ناوچەکە ناویاننـاوە تیشە شاخی شەهید ئەحمەد قەمبەری.

گوندی قەمبەر

گوندی ئۆمەر گومەت

کەلی سوور

چڵکنە

بەستی شەرغە